

Міністерство освіти і науки України
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

МЕТОДИЧНА СКАРБНИЧКА ПЕДАГОГА

Старобільськ
2016

УДК 372.3:373.6
ББК 74.100+74.26
М 54

Рецензенти:

Мельник Л.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін Інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ);

Цінько С.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури і методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

М-54 Методична скарбничка педагога / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Старобільськ, 2016. – 276 с.

До збірника увійшли розробки занять вихователів дошкільних навчальних закладів, індивідуальних логопедичних занять, розробки уроків учителів ЗОШ.

Для вихователів, учителів, студентів, широкого кола читачів.

УДК 372.3:373.6
ББК 74.100+74.26

Рекомендовано до друку науковою комісією ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ) (протокол № 9 від 29 квітня 2016 р.)

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА. ЛОГОПЕДІЯ

Бараннікова Олена Валентинівна

*Вихователь дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 4
«Росинка» м. Лисичанська*

Інтегроване заняття в дошкільному навчальному закладі

Тема: «Незвичайна історія звичайної парасольки»

Програмовий зміст: розвивати зв'язне мовлення дітей, мислення, уяву, дрібну моторику руки, активність в установленні емоційних контактів. Стимулювати пізнавальну активність. Розширювати уявлення про предметне оточення. Формувати граматично вірне мовлення. Збагачувати та активізувати словник. Формувати вміння сумісного складання історії (говорити по черзі, слухати уважно інших, зважати на розвиток сюжету). Виховувати доброзичливе відношення до оточуючого світу, відчуття належності до соціуму.

Матеріал: парасольки різних розмірів та забарвлення, мультимедійна презентація, емності з водою, тканина із нейлону та бавовни, штучні скляні камінці, контурне зображення парасольки, кольорові олівці.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Вихователь звертає увагу дітей на велику кількість парасольок в груповій кімнаті, їх різноманітність; нагадує казкову історію про Оле-Лукоє Х.-К. Андерсена.

II. Основна частина

1. Складання розповіді за задумом

Вихователь пропонує дітям вирушити в світ фантазії та самим скласти казкову історію про парасольку.

Методичні рекомендації:

- дітям пропонується не тільки говорити, але й зображати те, про що йде мова;

- фрази не повинні повторюватись, діти говорять по черзі (можливо дати в руки парасольку, у кого вона в руках, той і говорить);

- для зручності діти можуть сидіти або стояти в колі; історія повинна закінчитись за 2 – 3 кола;

- розповідання (придумування) повинне бути динамічним, послідовним, враховуючи розвиток сюжету;

- вихователь починає та закінчує розповідь; залежно від рівня підготовки дітей, можливе втручання в хід розповіді.

Орієнтовний початок казки:

«В одному місті жила маленька дівчинка і була у неї яскрава різнокольорова Парасолька. Дівчинка її дуже любила, але Парасолька завжди мріяла захищати від дощу все навкруги. І ось, одного разу...»

Фізкультхвилинка (проводиться після складання розповіді)

Хмарка сонечко закрила,	<i>(руки «будиночком» над головою)</i>
Слізки дрібні зронила.	<i>(руки вгору, рухаємо пальчиками)</i>
Ми ті слізки позбираєм,	<i>(присісти, повороти головою в різні сторони)</i>
у травиці пошукаєм.	
Пострибаймо, як зайчата	<i>(стрибки на двох ногах)</i>
Політаймо, як пташенята	<i>(легкий біг врозтіч, махи руками)</i>
Потанцюємо ще трішки,	<i>(вільні танцювальні рухи)</i>
Розізмемо руки, ніжки	

Всі веселі? От чудово!
За роботу візьмемось знову!

2. Знайомство з історією виникнення парасольки

Мета: дати уявлення дітям про історію виникнення парасольки, стимулювати пізнавальну активність.

Перегляд мультимедійної презентації. Бесіда за змістом

1. Де з'явилась парасолька?
  2. Якими були перші парасольки?
  3. Від чого вони захищали?
  4. В якій країні парасольку використали для захисту від дощу вперше?
  5. Як з часом змінилась парасолька?
3. *Спостереження «Як влаштована парасолька?»*

Мета: розширити словник словами-назвами деталей, стимулювати пізнавальну активність, розвивати діалогічне мислення.

Діти разом з вихователем роздивляються парасольку, її деталі, вчать назви. Питання до спостереження:

1. З яких частин складається парасолька?
2. Як називається деталь, яка безпосередньо захищає від дощу?
3. Як називаються деталі, які тримають купол парасольки.
4. *Дослідницька робота «Чому парасолька не промокає?»*

Мета: дослідним шляхом, використовуючи різні види тканини, дати дітям уявлення про властивості тканини, з якої зроблена парасолька.

«Торбинки» зроблені із тканини (в середині скляні штучні камінці), діти занурюють в ємкість з водою (у кожної дитини по дві «торбинки» - з нейлонової та бавовняної тканини), потім камінці достають та кладуть на паперову серветку. Робиться висновок.

5. Графічна вправа «Парасолька, про яку я мрію»

Мета: розвивати дрібну моторику руки дитини, окомір, навички штрихування

Дитина обводить контурне зображення парасольки та за допомогою кольорових олівців заштриховує зображення.

При цьому колір олівців дитина обирає самостійно, тому виконану роботу в подальшому педагог використовує як психотест для виявлення емоційного стану дитини.

III. Підведення підсумку

Орієнтовні питання

1. Що було самим цікавим на занятті? Не зрозумілим?
2. Для чого людина створила парасольку?
3. Яка частина парасольки найважливіша?
4. Що було, якби парасолька зникла? Що змогло б її замінити?
5. Кому першому розповісте складену казкову історію про парасольку?
6. Які отримані знання знадобляться вам в повсякденному житті?

Балясна Олена Василівна

Вихователь ДНЗ «Дзвіночок» с. Новопсков
Заняття з розвитку мовлення (старша група)

Тема: «Весна. Утворення прислівників»

Програмовий зміст: розвивати вміння дослухатись до звуковимови, приділяти увагу інтонаційній виразності висловлювань, граматичній правильності мовлення; виховувати культуру пізнавальної, ігрової, практичної діяльності; учить дітей помічати зміни у природі, що відбуваються в березні, та розповідати про них; закріпити в словнику малят назви весняних місяців, розширювати словниковий запас прикметниками та прислівниками; вправляти малят у відгадуванні загадок; учить утворювати складні слова; розвивати вміння і навички описувати квіти; виховувати любов і дбайливе ставлення до природи.

Попередня робота: спостерігати під час прогулянки за погодою, весняними роботами, змінами в природі, обговорювати побачене, читати віршовані програмові поетичні твори про ранню весну, зокрема народні пісні-веснянки.

Обладнання: картина із зображенням ранньої весни, дерево з рекламою, пара півкіл різних кольорів на кожную дитину.

Хід заняття

I. Організаційна частина.

Перед тим як почати наше заняття, давайте привітаємось, візьмемось за руки. Відчуйте тепло ваших рук.

Узялись ми всі за руки,
Веселіше стало нам,
Бо у групі всі ми друзі,
Посмішки даруєм вам!

II. Основна частина.

Вихователь. Малята, подивіться, який гарний сьогодні день. Здається, усе навколо радіє, прокидається і оживає. А все тому, що:

Йде до нас красуня мила,
Та, що зимоньку змінила:
Розтопляє скрізь сніжок,
Кличе з вирію пташок,
Всіх пробуджує від сну —
Ми діждалися ... (*весну*).

Правильно. Іде весна-веснонька, несе нам тепло і радість.

А про її прихід розказують весняні провісники:

Вони шумлять, дзюркочуть:

«Весна!» — сказати хочуть,

Мчать прожогом до ріки

Срібні вісники — ... (*струмки*).

Хто ж допоміг весноньці розтопити сніжок і перетворити його на веселі струмочки? Про це наступна загадка:

Взимку низько ходило,

Нам не щедро світило,

Зараз — вище піднялося

І за справу узялося:

Сонну землю зігріває,

З неї сніг та лід зганяє,

Зазирне й до вас в віконце:

Це — весняне тепле ... (*сонце*).

Вихователь. Молодці. Іде весна, і всі їй радіють. Зараз у нас розпочалася рання весна, настав її перший місяць.

Пробудив берізоньку від сну

І покликав весело весну. (*Березень*.)

Другий місяць вийде на грядки,

І розсипле у лісах квітки. (*Квітень*.)

Третій місяць, радий до забав,

Босоніж гулятиме між трав. (*Травень*.)

Вихователь. Які весняні місяці настануть після березня? (*Квітень і травень*.) Правильно, молодці.

Пригадайте, будь ласка, які ж ми з вами вчили на заняттях скоромовки.

«Лис у лісі захворів».

«Жвавий жук живе у жмені».

На дошці перед малятами — картина із зображенням ранньої весни.

Складання розповіді про квітку.

Вихователь звертає увагу на дошку .

- Що це за квітка? (*Пролісок*.)
- Коли він з'являється? (*Навесні*.)
- Що означає назва цієї квітки? (*Кінець зими*.)
- Якого він кольору? (*Синього*.)
- А форми? (*Він схожий на дзвіночок*.)
- Яка в нього стеблинка? (*Тоненька, тендітна*.)
- Розкажіть про пролісок як про першу квіточку, або маленький

дзвіночок.

Подих теплої весноньки помічали і ми з вами: у повітрі, звуках, таненні снігу, гамірних струмочках. Давайте пригадаємо, що ж саме помітили ми під час недавньої прогулянки.

Дидактична гра «Рання весна вже настала».

Діти за проханням педагога добирають, відповідаючи на його запитання, відповідні слова ознаки та дії:

- Що робить сніг у березні? (*Зникає, тікає, залишає нас, темніє, щезає, розтає, перетворюється на воду.*)
- Що робить сонечко? (*Світить, зігріває землю, усміхається, розтоплює сніг, руйнує кригу, торкається промінням дерев, кущів, зазирає у вікна.*)
- Сонечко зараз світить як? (*Тепло, ласкаво, яскраво, лагідно*)
- Пташки навесні співають як? (*Голосно, весело, дзвінко.*)
- Як біжать до річки весняні струмочки? (*швидко, стрімко, гамірно, весело.*)

А зараз вивчимо чистомовку:

Сумно солов'ю у лісі,
Він сидить у нас на стрісі.
Так він солодко співає –
Весну й сонце прославляє!

Фізкультхвилинка.

Трішки вже втомилися,
Добре потрудилися.
Будемо відпочивати,
Нумо вправу починати:
Руки — вгору, руки — вниз
І легесенько прогнись.
Покрутились, повертілись.
На хвилинку зупинились.

Вихователь. Навесні пробуджається вся природа от і звірі в лісі вже взялися до роботи подивіться вони вже розвісили оголошення на ялинці:

- Друзі, кому потрібні голки, прошу звертатися до мене! (*Їжак*)
- Останні новини та оголошення з лісу! (*Сорока*)
- Прошу розбудити навесні. Приходьте краще з медом. (*Ведмідь*)
- Обміню білу шубку на сіру. (*Зайчик*)
- Будь-якого зайця обведу круг пальця. (*Лисиця*)

Вихователь. _ Одного разу весна вирішила пофантазувати. Вона стала поєднати кольори в пари.

Вправа «Назви свій колір».

Вихователь пропонує дітям взяти по дві кольорові стрічки і назвати колір кожної окремо.

Вихователь. Як назвати одним словом синій і зелений кольори? (*Синьо-зелений.*) Діти, давайте і ми спробуємо.

Усі діти називають складні назви кольорів. Вихователь звертає увагу на з'єднувальний звук [о].

Дітям пропонується ще раз назвати кожному свій колір, звертаючи увагу на звук [о].

III. Заключна частина.

Підсумок заняття

- Про що йшлося на занятті?
- Назвіть весняні місяці.
- Про яку квіткуми говорили?
- Який звук допоміг нам зєднати кольори в пари?
- Що сподобалося найбільше?
- Чи було щось складним?

Діти, а я хочу подякувати вам за співпрацю, за те що ви були сьогодні уважними і старанними.

Боднар Наталія Миколаївна

*Завідувача КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок)
№ 4 «Росинка» м. Лисичанська*

Радченко Світлана Анатоліївна

*Вихователь-методист КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 4 «Росинка» м. Лисичанська*

Тема: « Навчаємо дітей української мови за допомогою ІКТ»

Вивчення сучасної української мови в умовах двомовності є одним з головних завдань нашого регіону. Сензитивний період розвитку мовлення у дитини – це дошкільний вік, в якому закладається основа усного мовлення. Ефективність роботи з цього напрямку залежить від системи педагогічного впливу, яка враховує інноваційні технології, серед яких ІКТ, раннє навчання дітей за системою Г. Домана, ТРВЗ та використання медіапродуктів.

На сучасному етапі навчально-виховного процесу з вивчення української мови майже відсутні спеціальні програми та навчальні матеріали щодо використання медіапродуктів. Вважаємо, що створення таких матеріалів дасть змогу навчати дітей мови та розвивати мовлення в діалоговому режимі з урахуванням їхніх індивідуальних, вікових можливостей та уподобань.

Тому створення власних медіапродуктів, рекомендацій до їх використання та цілісної системи як змістовного компоненту освітньої роботи з навчання дітей української мови є предметом дослідження в межах нашого дошкільного закладу.

Основна ідея: створення проекту в межах дошкільного навчального закладу щодо використання власних медіапродуктів у навчанні дітей української мови.

Основні завдання:

- ознайомити педагогів з нормативно-правовою базою МОН України, публікаціями в періодичних виданнях з визначеної теми проекту;
- навчати вихователів роботі з програмами Microsoft PowerPoint, Microsoft Office Publisher, ProshowProducer, ВидеоМАСТЕР;
- створити та впроваджувати власні медіапродукти в систему навчання дітей української мови;
- надавати рекомендації батькам вихованців щодо використання

медіапродуктів для мовленнєвого розвитку дітей;

- сприяти оволодінню рідною українською мовою як засобом спілкування та пізнання оточуючого світу.
- розвивати аналітичні, мовленнєві та дослідницькі здібності учасників проекту;
- створити умови для розвитку творчих здібностей педагогів, спонукати їх до розробки власних медіапродуктів;
- збагатити розвивальний медіапростір ДНЗ власними розробками педагогів;
- розвивати навички усної мови дітей.
- спонукати педагогічних працівників та батьків вихованців до обміну досвідом, думками, плідної взаємодії;
- розширити можливості сприйняття сучасної літературної української мови та пізнання оточуючого світу рідної країни за її допомогою.
- викликати інтерес та позитивне ставлення до української мови;
- виховувати у всіх учасників проекту повагу до державної мови, бажання використовувати її під час спілкування у повсякденному житті.

Цільова аудиторія: педагоги, вихованці дошкільного закладу, батьки.

Опис роботи: Для реалізації поставлених завдань був розроблений проект «Використання власних медіапродуктів у навчанні дітей української мови», який передбачає роботу з наступними категоріями: педагоги, батьки та вихованці дошкільного закладу. Проект має такі етапи: мотиваційний, організаційний, інформаційний, репродуктивний, творчий та рефлексивно-оцінювальний. Розглянемо детально кожний етап проекту.

1. Мотиваційний етап

Мета: підвищення мотивації педагогів до вивчення, створення та впровадження медіапродуктів з навчання української мови в практику роботи з дітьми дошкільного віку, спонукати дітей та батьків до вивчення та використання української мови, як мови загального спілкування.

Алгоритм проведення

Для педагогів:

1. Круглий стіл на тему: «Характеристика методів і прийомів розвитку та навчання дітей української мови. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій адаптованих до умов дошкільного закладу».

2. Діагностичне опитування педагогів з метою виявлення рівня володіння державною мовою; обізнаності з програмами Microsoft PowerPoint, Microsoft Office Publisher, Proshow Producer, ВидеоМАСТЕР; творчого потенціалу та креативності педагогів.

3. Розподіл педагогів за динамічними групами «Стратеги», «Знавці», «Мультиплікатори».

Для батьків:

1. Проведення вебінару для батьків вихованців закладу: «Дошкільний вік - сензитивний період розвитку українського мовлення дитини»

2. Самостійне діагностування батьками за наданою методикою рівня

оволодіння українською мовою власної дитини.

3. Ознайомлення з сучасними методами та прийомами навчання дітей української мови.

Для дітей:

1. Проведення діагностики рівня розвитку мовлення дітей у всіх вікових групах під час проведення розваги «Подорож в країну різних мов»:

Під час розваги дітей зустрічають різні персонажі, які спілкуються з ними різними мовами (російською, українською, англійською та французькою).

Ведучий звертає увагу на те, що діти добре вміють спілкуватися тільки російською мовою, а українською вміють спілкуватися не всі діти, а от англійської та французької взагалі ніхто не знає. А всім відомо, що чим більше людина знає мов, тим вона розумніша. Тому він запросив своїх казкових друзів оселитися у нашому дитячому садочку та допомогти дітям вивчити українську мову.

2. В залежності від назви групи обираємо персонаж, який оселиться в телевізорі (ноутбучі) та буде товаришувати з вихованцями (наприклад: «Віночок» - Барвінок, «Сонечко» - комаха сонечко).

3. Цей персонаж (далі Барвінок) з'являється вранці на екрані телевізора з листом-привітанням, в якому повідомляє що він оселився в цій групі. Він прибув до них із казкової країни, тому що дуже любить дітей і хоче поділитися з ними своїми знаннями про світ. Але він вміє розмовляти тільки українською мовою і тому сподівається що малеча теж її знає. Якщо у дітей є труднощі у спілкуванні, то Барвінок їм пропонує навчитися мові незвичайно: переглядаючи мультфільми, граючи у відеоігри, подорожуючи у віртуальному просторі та виконуючи його цікаві завдання.

2. Організаційний етап

Мета: визначення шляхів, способів, методів та прийомів навчання дітей української мови за допомогою власних медіапродуктів; спонукати дітей до спілкування українською мовою.

Алгоритм проведення

Для педагогів

1. Актуалізація знань Базового компонента дошкільної освіти (освітня лінія «Мовлення дитини»), програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», ознайомлення з публікаціями у періодичних виданнях та інтернет – ресурсах про зміст, методи та прийоми навчання дітей української мови за допомогою ІКТ.

2. Робота динамічних груп по напрацюванню досвіду роботи зі створення власних медіапродуктів:

- «Стратеги»: створення макету діяльності з вивчення й впровадження в практику роботи закладу ІКТ; створення проекту сторінки «Рідна мова» та планування тем щодо її наповнення; координація роботи динамічних груп та надання консультацій щодо використання вищезазначених матеріалів;

- «Знавці»: організація навчання та створення фрагментів власних дидактичних відеоігор, презентацій мовленнєвого спрямування, підбір тем для

випуску газети «Росинка» з запропонованою постійною рубрикою «Джерельце» в друкованому та електронному вигляді та матеріалів для батьківської е-маїлпошти;

- «Мультиплікатори»: розробка проектів, написання сценаріїв для створення власних мультиплікаційних фільмів за малюнками дітей, комп'ютерної графіки та озвучення їх українською мовою.

Для батьків: Створення груп співтовариств зацікавлених батьків за кожною віковою категорією дітей та упорядкування бази е-mail адрес.

Для дітей: Організація знайомства з персонажем в кожній групі.

3. Інформаційний етап

Мета: упорядкування знань вихователів щодо наукових досліджень, досвіду роботи інших навчальних закладів з теми проекту; розширення кола інформаційного простору; сприяння розвитку методичної, педагогічної та інформаційної культури педагогів; розвиток аналітичної діяльності, вміння працювати групами, досягаючи спільного результату; набуття педагогами практичних умінь в організації життєдіяльності дошкільників, створення розвивального середовища для навчання української мови.

Алгоритм проведення

Для педагогів:

1. Наставна лекція «Створення та використання власних медіапродуктів з навчання дітей української мови»;

2. Серія семінарів - практикумів на теми: «Робота з програмами Microsoft PowerPoint, Microsoft Office Publisher, ProshowProducer, ВидеоМАСТЕР».

3. Круглий стіл «Обговорення можливостей використання медіапродуктів в навчанні дітей української мови у відповідності до програми «Українське дошкілля».

4. Робота в динамічних групах по створенню власних медіапродуктів у відповідності до компонентів мовленнєвого розвитку:

- комп'ютерні презентації;
- віртуальні екскурсії;
- аудіозаписи творів українських і зарубіжних письменників та поетів державною мовою у виконанні педагогами закладу;

- відеофільми (драматизація та інсценування художніх творів, тіньовий театр, фольклорні розваги, мюзикли, організація українських рухливих ігор, виставок тощо);

- мультфільми за дитячими малюнками та за допомогою комп'ютерної графіки;

- відеорепортажі за різними темами, в тому числі за участі батьків;

- онлайн – зустрічі з дітьми різних регіонів України, з митцями української народної іграшки, з дитячими поетами та прозаїками;

- сторінки сайту «Рідна мова»

- газета в друкованій та електронній формі (<http://dsrosinka.at.ua/index/gazeta/0-181>);

- дидактичні відеоігри (наприклад, з використанням слайдів за системою Г.

Домана);

- власні радіопрограми.

Для батьків:

1. Участь у майстер-класах для груп співтовариств зацікавлених батьків з навчання дітей української мови, рис. 4.
2. Створення відеорепортажів на запропоновані теми.

Для дітей:

1. Щоденні віртуальні зустрічі дітей з Барвінком, під час яких вони знайомляться з красою української мови, її багатогранністю, мелодійністю та неповторністю (використання медіапродуктів);
2. Наповнення дитячого простору українським мовленням: супровід режимних моментів, прослуховування аудіозаписів, перегляд відеоматеріалів, засинання під колискові (радіопрограма на сайті ДНЗ).

4. Репродуктивний етап

Мета: відтворення раніше отриманих знань під час різних форм роботи з мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, створення умов для активного говоріння та слухання української мови всіма учасниками проекту.

Алгоритм проведення

Для педагогів:

1. Складання плану використання власних медіапродуктів та організація роботи з дітьми щодо розвитку українського мовлення.
2. Планування та організація проведення форм роботи з батьками щодо створення безперервного освітнього мовленнєвого процесу.
3. Створення умов для складання індивідуальних та колективних творів українською мовою дітьми дошкільного закладу.

Для батьків: Отримання консультацій за запитом у різних формах: у педагогів закладу, за допомогою сайту ДНЗ та електронної пошти.

Для дітей

1. Участь у різних формах навчально – виховного процесу у відповідності до плану навчання української мови.
2. Виконання завдань казкових персонажів – « мешканців » своєї групи.

5. Творчий етап

Мета: надати можливість творчо відтворити набуті знання всіма учасниками проекту; закріплювати вміння педагогів планувати спільну діяльність, домовлятися один з одним щодо власної участі в колективній роботі, підтримувати ініціативність, креативність та творчий підхід до досягнення мети; формувати вміння дітей зосереджуватися, фантазувати під час складання власних творів, доводити розпочату справу до логічного завершення; вчити використовувати отримані знання під час різних видів діяльності; закріплювати навички самоконтролю за власною мовленнєвою діяльністю; виховувати бажання спілкуватися сучасною українською мовою.

Алгоритм проведення

Для педагогів:

1. Організація фестивалю – огляду «Моя мова світанкова» на сайті ДНЗ №4 «Росинка», сторінка «Рідна мова»: перегляд в режимі онлайн створених медіапродуктів педагогів закладу.

2. Підготовка сценаріїв та проведення циклу розваг «Подорож у країну різних мов» за віковими категоріями дітей.

3. Створення медіатеки та каталогу до неї.

4. Систематичний випуск (2 рази на місяць) газети «Росинка» та її розповсюдження серед батьків в друкованому та електронному вигляді.

5. На сторінці «Рідна мова» сайту ДНЗ розміщення завдань від Барвінку з навчання дітей української мови разом з батьками.

6. Видання серії книг «Барвистий віночок».

Для батьків:

1. Участь батьків вихованців в заходах Дня відкритих дверей.

2. Розповсюдження серед батьків серії книг «Барвистий віночок».

3. Пропозиція створити власні медіапродукти та взяти участь у фестивалі – огляді «Моя мова світанкова».

Для дітей

1. Виконання узагальнюючих завдань казкових персонажів.

2. Участь у розвагах «Подорожі у країну різних мов».

3. Ознайомлення з книгами серії «Барвистий віночок», в яких розміщені власні твори дітей, батьків, педагогів українською мовою.

6. Рефлексивно-оцінювальний етап

Мета: проаналізувати з педагогами роботу над проектом, надати можливість оцінити свою діяльність та власний особистісний розвиток; запропонувати батькам повторно провести діагностику рівня розвитку українського мовлення власної дитини з метою виявлення результатів проведеної роботи; разом з дітьми проаналізувати чому вони навчилися, що було цікавого, з ким вони потоваришували.

Алгоритм проведення

Для педагогів

1. Провести конференцію «Навчання дітей української мови за допомогою власних медіапродуктів», за результатами заходу надати методичні рекомендації з навчання дітей української мови за допомогою презентацій, дидактичних відеоігор, мультфільмів, віртуальних екскурсій.

2. Проаналізувати самостійно кожному педагогу результати власної діяльності за проектом.

3. Рекомендувати методичній раді закладу відібрати матеріали проекту для подальшої публікації в періодичних виданнях.

Для батьків: Провести анкетування серед батьків вихованців «Ваша оцінка організації роботи з навчання дітей української мови», висловлення пропозицій щодо подальшого удосконалення роботи.

Для дітей: Створити фільм за враженнями дітей від роботи в межах проекту (за інтерактивним методом «Інтерв'ювання»).

Очікувані результати:

Для педагогів

- реалізація особистісного та професійного потенціалу педагогів, щодо створення власних медіапродуктів;
- розвиток навичок самостійного створення власних медіапродуктів та їх використання;
- оволодіння методикою роботи з відеоматеріалами з навчання дітей української мови в умовах двомовності;
- зосередження уваги вихователів на сучасному підході до навчання дітей української мови, створюючи відповідне розвивальне середовище, з урахуванням інтересів кожної дитини.

Для батьків

- створення в домашніх умовах розвивального середовища, яке буде сприяти розвитку українського мовлення дітей, та дозволить побудувати безперервний навчально-виховний процес;
- ознайомлення з особливостями використання медіапродуктів для навчання дітей державної мови.

Для дітей

- засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях;
- одержання інформації з немовних сфер буття;
- забезпечення духовно-емоційного розвитку дитини через органічний зв'язок із національним вихованням;
- оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими людьми;
- засвоєння виразності мови в залежності від розвитку у дитини сприйнятливості до засобів інтонації, відчуття виразності мови інших людей;
- збагачення пасивного та активного словника дітей;
- засвоєння та використання норм літературної української мови.

Пропозицій щодо форми представлення результатів:

Для педагогів

- план роботи з навчання дітей української мови з використанням власних розробок за темою проекту;
- методичні рекомендації з теми за допомогою презентацій, дидактичних відеоігор, мультфільмів, віртуальних екскурсій;
- медіатека (фонд аудіо- та відеопродуктів): прозові та віршовані твори, комп'ютерні презентації, власні мультфільми, фільми за участі дітей закладу, віртуальні екскурсії, відеорепортажі дорослих та дітей;
- каталог створеної медіатеки;
- розповсюдження газети «Росинка» в паперовій та електронній формі;
- сторінка на сайті ДНЗ «Рідна мова».

Для батьків:

- день відкритих дверей для батьків вихованців закладу;

- розповсюдження серед батьків серії книг «Барвистий віночок».

Для дітей

- цикл розваг «Подорож у країну різних мов»;
- видання серії книг «Барвистий віночок», де розмістити власні твори дітей, батьків, педагогів українською мовою.

Бондарь Наталия Ивановна

*Студентка ГУ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (г. Старобельськ)*

Индивидуальное логопедическое занятие

Тема: «Постановка звука [л]».

Цель: развивать артикуляционный аппарат; развитие слуховой памяти, умение произносить звук [л]; определять положения органов речевого аппарата при произнесении звука [л]; интерес достижения результата от выполненной работы.

Оборудование: игрушка белочка, картинки-символы для артикуляционной гимнастики.

Ход занятия:

1. Организационный момент.

Приветствие воспитателя.

Здравствуйте! Садитесь, пожалуйста удобно. Сегодня к нам пришел гость. Послушайте загадку и попробуйте догадаться кто это?

В ветках прячется, шустра,

С нами у неё игра!

Вот мелькнула рыжей стрелкой

С шишкой сорванною ...**(белка)**!

Правильно дети, это веселая, добрая, непоседливая белочка. По имени Гелла. Она очень любит собирать и кушать орешки. Она пришла послушать, как вы произносите звук [л] и поиграть с вами в разные игры.

2. Артикуляционная гимнастика.

Но сначала давайте сделаем зарядку для язычка. А в этом вам помогут «веселые картинки». Посмотрите на них и делайте так же.

«Качели»

На качелях я качаюсь.

Вверх лечу и вниз спускаюсь.

«Иголочка»

Язык иголочкой тяну.

Не подходи! Я уколою!

« Часики»

Влево – вправо, влево – вправо,

Мой язык скользит лукаво:

Словно маятник часов,

Покачаться он готов.

II. Основная часть

1. Выполнение упражнений.

Упражнение 1. «Индюк»

Цель. Выработать верхний подъём языка, подвижность его передней части.

Описание. Приоткрыв рот, положим язык на верхнюю губу и широким языком по верхней губе производим движение вперед и назад, стараясь не отрывать язык от губы - поглаживая ее. Сначала движения медленные, затем темп убыстряем и добавляем голос. При правильном выполнении упражнения мы должны услышать звук, похожий на "песенку" индюка бл-бл-бл (как индюк говорит).

Важно, чтобы язык был широким и не сужался, а движения языком были вперед-назад, а не из стороны в сторону.

Упражнение 2. «Пароход гудит»

Цель. Вырабатывать подъем спинки языка вверх.

Описание. Приоткроем рот и длительно произнесем звук ы, имитируя гудок парохода.

Упражнение 3. «Гармошка»

Цель. Закрепить верхний подъём языка, умение удерживать продолжительное время артикуляционный уклад, растянуть подъязычную связку (уздечку).

Описание. Это упражнение очень похоже на предыдущее. Улыбнувшись, широко открываем рот, "приклеиваем" широкий язык к верхнему нёбу, и стараемся удерживать его в таком положении как можно дольше. Далее, не отрывая язык от нёба, с силой оттягиваем нижнюю челюсть вниз.

Важно, чтобы при выполнении этого упражнения рот открывался как можно шире.

Упражнение 4. «Грибок»

Цель. Закрепить верхний подъём языка, умение удерживать продолжительное время артикуляционный уклад, растянуть подъязычную связку (уздечку).

Описание. Улыбнувшись, широко открываем рот, "приклеиваем" широкий язык к верхнему нёбу, и стараемся удерживать его в таком положении как можно дольше.

Важно, чтобы рот был широко открыт на протяжении всего упражнения. Нижняя челюсть при этом остается неподвижной.

2. Автоматизация звука [л];

Белочка Гелла очень любит петь песенки. Она очень хочет чтобы вы спели вместе с ней.

ла-ла-ла ала-ала-ала

лу-лу-лу улу-улу-улу

лы-лы-лы ылы-ылы-ылы

ло-ло-ло оло-оло-оло

3. Физминутка

А теперь давайте мы с вами сделаем зарядку.

В этом нам поможет белочка.

Раз-присядка, два -прыжок.

Это заячья зарядка.

А лисята как проснуться (кулачками потереть глаза)

Любят долго потянуться (потянуться)

Обязательно зевнуть (зевнуть, прикрывая рот ладошкой)

Ну и хвостиком вильнуть (движения бедрами в стороны) .

6. Игра «Исправь ошибки»

Цель: автоматизация звука [л] во фразе.

А сейчас я буду говорить вам фразу, а вы с белочкой будете ее исправлять.

Булка ела Аллу. – Элла ела булку.

Лук полол Лушу. - Луша полола лук.

На стекле лопнул балкон.

Голубь поймал Михаила.

III. Заключительная часть

-Наше занятие подошло к концу. Вы все сегодня были молодцы. Белочке все очень понравилось. Пришло время попрощаться с ней.

Бураковська Вікторія Олексіївна

Магістрантка спеціальності «Дошкільна освіта» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Інтегроване заняття з природи та розвитку мовлення (старша група)

Тема: «До краси можна торкнутися тільки серцем»

Мета: Розширювати та збагачувати уявлення дошкільнят про живу природу рідного краю; класифікувати за групами; вправляти дітей у розв'язанні логічних задач;

- продовжувати вчити дітей будувати розповідні речення, відповідати на запитання вихователя повними реченнями, зв'язно висловлювати свою думку;
- розвивати естетичне сприйняття природного довкілля, вміння помічати у світі природи прекрасне, чарівне, дивовижне;
- удосконалювати вміння вихованців розмірковувати, робити умовиводи, припущення, зважаючи на інформацію педагога та особисті спостереження та співпереживання, набутий досвід спілкування з природою;
- заохочувати дітей приймати участь у висаджуванні насіння квітів, охайно працювати, підтримувати своє робоче місце в чистоті;
- виховувати у дітей основи екологічно-доцільної поведінки, бережливість до флори і фауни рідного краю.

Матеріал: сонечко з промінчиками, хмарки, чарівна паличка, телеграма від динозаврика, словесні ігри: "Мій настрій", "Фантазери", "Чарівна квітка", "Доповніть речення"; д/і "На чому можна відправитися у минуле?"(ТРВЗ), "Що

ми візьмемо з собою"; аудіо записи "Звуки лісу", "Звуки води"; приладдя для проведення досліду "Очищення води" (дві скляні ємкості, воронка, вата, забруднена вода) та для праці у природі (висаджування насіння квітів); макет вулкану.

Хід заняття

Організація

- Сонце встало із-за гаю.

Промінцями роси сушить.

Я здоров'я всім бажаю

І добра у ваших душах.

Вітання в колі

А зараз давайте всі встанемо, утворимо сонячне коло, подаруємо тепло долоньок один одному і побажаємо всім добра.

- Діти І Який у вас настрій? Чому?

(На партах лежать квадратики різних кольорів. Учні повинні показати свій квадрат, пояснивши, чому саме обрали фігуру даного кольору.)

Гра «Фантазери»

До малюнка сонця на дошці прикріплюються «промінчики» зі словами: теплота, увага, дбайливість, чуйність, щедрість.

- Кожен промінчик дарує людям щось гарне. Отже промінчики в сонця чарівні. Давайте перевіримо. Ось я беру чарівну паличку, перетворююся на добру чарівницю й згадую добре бажання для всіх людей на світі.

На дошці прикріплюється малюнок сина сонця - промінця.

Діти по черзі змащують чарівною паличкою, загадую добре бажання і посилають «промінчик» наступному.

- Бачите, як багато доброго ви хотіли б зробити стосовно близьких, себе, однокласників. А коли намагаєшся робити добро, воно здійснюється. Така чарівна сила добра.

Телеграма із країни Динозавриків.

«Любі діти! У нас лихо! У країні захопила владу страшна Злість. Вона замурувала в стінку всі добрі слова, вчинки, побажання. Зробили своїм наближеними жадібність, заздрість, плітки, а головним помічником - страх.

Тепер у нас похмуро навіть удень. Мешканці країни б'ються й кривдять один одного, брешуть і наговорюють зле про кожну істоту. Усі бояться Злості. Допоможіть нам знову стати доброзичливими, веселими. Заново навчитися довіряти один одному.

Під час читання телеграми на дошці вивішується фігурка Злості й слова («промінчики на сонці») закриваються хмаринками зі словами: заздрість, плітки, страх, злість, жадібність.

Обговорення ситуації

- Діти, давайте допоможемо мешканцям цієї країни позбавитися від вередливої Злості. Але для цього нам потрібно здолати перешкоди, що створила Злість. Згодні?

Подолання перешкод. Звільнення промінців.

Д/г «На чому можна відправитися в минуле?». (Відкривається промінчик)

Д/г «Звуки лісу» (запис). (Відкривається промінчик)

д/г «Звуки води» (запис) (комп'ютер - молекули води). (Відкривається промінчик).

Дослід «Очищення води». (Відкривається промінчик).

– Закрийте оченята. Наповніть свої сердечка рожевим промінчиком любові та ніжності. Тепло вашого сердечка відчуйте у своїх долоньках. Відкрийте очі. Нехай тепло і доброта ваших сердець не затримуються у ваших долоньках. Передайте її своїм товаришам по стільцю.

Відкривається ще один «промінчик».

Гра «Чарівна квітка».

В середині квітки написані ситуації, які необхідно проаналізувати. Якщо правильно дасте відповідь, то ще одна хмаринка зникне.

Доповніть речення:

– Добра людина із доброї скарбниці серця свого виносить, а зла...

Зникає ще одна «хмаринка».

Діти, злість живе високо в горах. Щоб нам туди добратися нам потрібне спорядження, як ви гадаєте, яке? (Д/г «Що ми візьмемо з собою?»).

– Діти, вулкан спалив весь ліс. Тепер у динозаврика зникла краса. Малята, що може оживити, звеселити ліс?

Спробуємо це зробити разом. Спочатку нам потрібно оживити рослини, потім запустимо у ліс тварин, птахів, комах. Але нам потрібно пам'ятати, що ліс нам потрібно оберігати.

Висаджування квітів.

– Подивіться на наше сонечко. У нього всі промінчики яскраво світяться і дають нам тепло, радість і добро. І динозаври дякує вам за допомогу. Ми з вами вигнали Злість і тепер в мирі природи запанувало добро.

Нам з вами вже пора повертатися в дитячий садочок. Давайте з вами закриємо оченята і разом промовимо: один, два, три в садочок діток поверни. Ось ми і в садочку.

– Як ви гадаєте, ми допомогли динозаврику? (Відповіді дітей). Ви помітили, яка була природа коли , жив динозаврик. В наші часи ми не можемо її побачити на власні очі, але до її краси ми можемо доторкнутися душею

Войтенко Юлія Олександрівна

Вихователь КДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 4 «Русалонька»

м. Рубіжного

Тема : «Овочі» (середня група)

Програмовий зміст: познайомити з назвою овочів, з місцем їх вирощування; розвивати зв'язне мовлення через складання описового оповідання про овочі; - розвивати загальну моторику рук, зорову увагу.

Демонстраційний матеріал: муляжі овочів, м'яч, іграшки.

Попередня робота з дітьми: розглядання овочів, бесіди, читання віршів.

Хід заняття

I. Вступна частина

- Діти, хто стукає, подивіться, хто це? (це наші друзі Ведмедик і Лисеня)

Давайте з ними привітаємося.

II. Основна частина.

1. *Бесіда вихователя з дітьми.*

- До нас у гості прийшли друзі-Ведмедик і Лисеня. Вони принесли нам великий кошик. А що в ньому? Давайте по одному будемо підходити і вгадувати. Вихователь показує овочі, а діти називають їх.

- Як одним словом можна назвати це? (овочі)

- Діти, де ростуть овочі? (на городі, на грядці, під землею, над землею)

- Як збирають овочі? Помідори ростуть над землею чи під землею? Як збирають помідори? Огірки? кабачки?(зривають)

- Де росте капуста? Як збирають капусту? (зрізують)

2. *Відгадування загадок.*

Сидить панна у світлиці молода, червонолиця.

Хто до неї завітає — вітамінами вгощає. (Морква)

У темниці виростає та біленькі зубки має.

Хоч гіркий він і пекучий,

та корисний і цілющий. (Часник)

Під землею народилась і для борщизгодилась.

Мене чистять, ріжуть, труть, смажать, варять і печуть. (Картопля)

На городі в нас грядки,

На грядках – рясні листки:

Там зростають малюки,

Зелененькі ... (Огірки)

Зелений чуб, червоний бік,

Смачний із нього чавлять сік.

Гадзині варять з ним борщі,

Росте в городі на кущі. (Помідор)

-А зараз наші друзі пропонують пограти з нашими пальчиками .

3. *Пальчикова гімнастика "Овочі"*

1. З базару одного разу господиня прийшла, («крокуємо» середнім і вказівним пальцем по столу)

З базару господиня принесла додому: (по черзі загинаємо на руках пальці) капусту, картоплю, моркву, буряк, петрушку і горох).

Ох!.. (ляскаємо в долоні)

Овочі спір завели на столі (пальці на обох руках стискаємо в кулаки і потім разжимаємо)

Хто краще, потрібніший і смачніше на землі: (загинаємо пальці на руках по черзі)

Капуста? Картопля? Морквина? Буряк? Петрушка або горох?

Ох!..(ляскаємо в долоні)

Тим часом ніжик господиня взяла (долоню розкриваємо, іншу долоню ставимо ребром і робимо ріжучі рухи)

І цим ножем кришити почала: (загинаємо пальці на руках по черзі) капусту, картоплю, моркву, буряк, петрушку і горох.

Ох!..(ляскаємо в долоні)

Кришкою накріті в задушливому горщику (розкриваємо долоню і накриваємо іншу руку, яка в цей час стиснута в кулак)

У крутому окропі кипіли, кипіли: (по черзі загинаємо пальці на руках) капуста, картопля, морква, буряк, петрушка і горох.

Ох!...(ляскаємо в долоні)

Супчик овочевий виявився непоганий! (гладимо себе по животу долонею)

- Діти, давайте пограємо в гру «Назви ласкаво» (з м'ячем). Станьте в коло.

-Я Буду кидати вам м'яч, і називати овоч, ви будете називати цей овоч ласкаво і кидати мені м'яч назад.

4. Гра «Назви ласкаво»

Помідор - помідорчик;

морква – морквочка;

Огірок - огірочок;

гарбуз - гарбузик;

Цибуля - цибулька;

Часник - часничок;

картопля - картопелька.

Вихователь:

– А тепер давайте пригадаємо, які ви знаєте вірші про овочі.

5. Розповідь віршів дітьми.

III. Заключна частина.

Вихователь:

- Наше заняття закінчилося. Вам сподобалося заняття? Про що говорили на занятті? Нашим друзям у нас дуже сподобалося, але їх чекають нові пригоди. Давайте з ними попрощаємося.

Дітям пропонується намалювати свій улюблений овоч.

1. Малювання овочів.

2. Підведення підсумку заняття.

Денисенко Наталія Олександрівна

Вихователь-методист ДНЗ №11 «Сонячний» м. Старобільська

Заняття з нетрадиційного малювання (середній дошкільний вік)

Тема: «Весняні квіти»

Мета: ознайомити дітей з нетрадиційною технікою малювання манною крупою; удосконалювати навички дітей роботи з фарбами, розвивати творчу уяву, мислення, фантазію; виховувати інтерес до творчості.

Матеріал: фарби, манна крупа, пензлики, клей, картонні аркуші білого кольору.

Хід заняття

Діти стоять по колу тримаючись за руки, дивляться один на одного доброзичливо посміхаються.

Вихователь: Діти, а давайте поговоримо про настрій. Надійко, який настрій у тебе? З чим його можна порівняти? Настрій може бути різним: сумним і веселим, спокійним ... Його можна порівняти з кольором, тваринам, намалювати, висловити в русі. І так починаємо гру - аукціон ідей «Як впоратися з поганим настроєм?»

Діти перекидають один одному м'яч і подають ідеї.

Відповіді дітей: можна послухати музику, подивитися телевізор, побавитися на дивані, дістати розмальовку, щось намалювати і т.д.

Вихователь: А зараз я розповім вам одну дуже цікаву історію. Тож займає свої місця за столами і приготуйтеся слухати.

Одного разу зібралися на столі, начебто, нічим не зв'язані між собою предмети. Всі вони лежать і з цікавістю роздивляються один одного, але раптом, почувся тоненький голосок, який був чимось незадоволений - це була Манна крупа, вона бурчала і обурювалася.

Ось ви всі такі потрібні речі і можете виконати серйозну роботу. А я?! Я тільки крупа потрібна для каші, мене навіть не всі малюки любляють, як це прикро!

Вихователь: Діти, почувши таку розмову, я, звичайно ж, втрутилася і спробувала пояснити Манній крупі, яка вона смачна і корисна не тільки для приготування манної каші.

- Ти не повіриш, Манна крупко, але за допомогою тебе можна малювати яскраві незабутні малюнки.

- Діти, давайте доведемо Манній крупі, що вона може стати у пригоді для створення квітучої галявинки. Подивіться на галявину, мені здається, чогось на ній не вистачає!

Діти: Квітів.

Вихователь: Давайте, ми з вами намалеємо красиві, різнокольорові квіти. А які квіти ви знаєте? (Відповіді дітей).

- І так дивіться і повторюйте за мною.

Вихователь: Спочатку нам треба намалювати малюнок олівцем.

- Нанесемо на малюнок клей. Поки клей підсихає, наносимо рівним шаром манну крупу. Після цього ми дамо зображенню підсохнути.

- Прийшов час і нам відпочити.

Фізкультхвилинка.

Прокидаються квітки —

Розпускають пелюстки.

Вітерець дихнув тихенько,

Пелюстки гойднув легенько...

Сутеніє, і квітки

Закривають пелюстки.

Тихо засинають,

Голівками хитають.

– Діти, наші роботи потрібно легко стряхнути, щоб прибрати зайві крупинки.

– Тепер можна приступати до фарбування.

Інструктаж роботи з фарбами.

Самостійна робота дітей.

Вихователь: А тепер, давайте прикрасимо нашу галявину цими незвичайними квітами. (Діти розкладають свої роботи на галявинці).

Вихователь: Діти, дивіться, Манна крупа усміхнулася, вона зрозуміла свою важливість і потрібність, обіцяла більше ніколи не бурчати і не скаржитися. Ось на такій добрій ноті хотілося б закінчити цю дивовижну історію.

Деркач Надія Олександрівна

Вихователь ДНЗ № 11 «Сонячний» м. Старобільська

Заняття з художньої літератури (середня група)

Тема: «Ознайомлення з віршами Г. Чубач»

Мета: вчити відповідати на запитання за змістом, активізувати словник; розвивати увагу, пам'ять, пізнавальні інтереси дітей; виховувати інтерес до поезії, естетичні почуття.

Матеріал: вірш Г. Чубач «Смачне снідання», портрет Г. Чубач, іграшка зайченя.

Хід заняття

I. Вступна частина

– Добрий день, діти! Сьогодні ми з вами познайомимося з віршами української письменниці Ганни Чубач (дітям демонструється портрет поетеси), але спочатку відгадайте загадку.

Влітку сіренький,

А взимку біленький,

Довгі вуха має,

Швидко стрибає. (Заєць)

Правильно, діти, це зайчик (дітям демонструється іграшка), він буде з нами на занятті, він прийшов з лісу і буде вчитися разом з нами сьогодні. Ось я і хочу прочитати віршик про сніговита та зайченя. Його написала Ганна Чубач.

II. Основна частина.

Читання вірша з установкою на запам'ятовування.

СМАЧНЕ СНІДАННЯ

У дворі під Новий рік

Хизувався Сніговик:

— Із великої морквини

В мене ніс, як в Буратіно!

Зайчик двором пробігав,

Той великий ніс украв.

І тихцем, без хизування,

Він зробив
Смачне снідання   Ганна Чубач

Вірш колективно повторюють декілька разів.
(Вірш розучується індивідуально з кожною дитиною протягом тижня)

Фізкультхвилинка

Зайчик сіренький сидить

І вухами ворушить.

Ось так, ось так — так!

І вухами ворушить.

Зайцю холодно сидіть,

Треба лапоньки погріть.

Ось так, ось так-так!

Треба лапоньки погріть.

Зайцю холодно стоять,

Треба трішки пострибать.

Ось так, ось так - так!

Треба трішки пострибать

Бесіда за змістом вірша

- Про кого цей віршик? Чим хизувався сніговик? Чому зайчик украв ніс? Що зробив зайчик з морквиною? Як ви вважаєте, чи гарно поводить себе сніговик? А зайчик?

(Якщо діти скажуть, що зайчик повів себе правильно, то дітям треба пояснити, що чуже брати без дозволу не можна).

III. Заключна частина

Підсумок. Бесіда

- На яку тему було сьогодні наше заняття? Що вам найбільше запам'яталося? Хто написав вірш? Що ви дізналися нового сьогодні на нашому занятті? Хто завітав сьогодні до нас в гості?

Дронова Наталія Миколаївна

Вихователь КДНЗ (ясла - садок) «Зірочка» Білокуракинської районної ради Луганської області

Заняття з екологічного виховання та розвитку мовлення (старший дошкільний вік)

Тема: «Вітамінний чай зроби і здоровим будь завжди!»

Мета: уточнити і закріпити знання дітей про лікарські рослини своєї місцевості та їх значення для людини. Формувати вміння їх використовувати для приготування фіточаїв. Формувати систему елементарних наукових екологічних знань; вправляти дітей в умінні висувати гіпотезу, перевіряти її на практиці, робити висновки, узагальнювати отримані результати, порівнювати їх зі своїми припущеннями; розвивати у дітей здібності творчого застосування

отриманих у процесі експериментувань знань і умінь; формувати в дітей активність, допитливість і самостійність:

Навчити бачити красу рідної природи, цінувати її і берегти, вміти використовувати лікарські рослини для покращення свого здоров'я.

Розвивати мову дітей; уточнити, збагатити та активізувати словник дітей відповідно теми заняття: назвами лікарських рослин, словами – означеннями, образними виразами, загадками (рослина, ромашка лікарська, горобина, шипшина, кульбаба, липа, материнка, фіточай, лабораторія). Розвивати вміння зв'язно, послідовно і зрозуміло описувати та охарактеризовувати лікарські рослини та власні дії, розуміти питання і відповідати на нього пропозицією.

Обладнання: фартушки, наруківнички, стіл, посуд для приготування чаю, аудіозапис «Звуки природи», предметні картки із зображенням лікарських рослин, засушені лікарські рослини (шипшина, горобина, материнка), гаряча вода.

Хід заняття:

Вихователь запрошує дітей присісти півколом на килимок і роздивитися ілюстрації із зображенням лікарських рослин.

Вихователь: сьогодні ми поговоримо про чудодійні властивості рослин. Ви дуже часто бачите їх у лісі, у лузі, на полі, але навіть і не замислюєтеся, що у вас під ногами — справжній скарб. І цей скарб — лікарські рослини. Тож сьогодні, діти, ми вирушимо з вами в подорож до лісу, але щоб туди потрапити треба закрити оченята, і промовити ось такий вірш - замовлянку: (читає вірш, діти запліскують очі, і повторюють)

- До чудо-ліків в гості вирушаймо,
дивинку щонайменшу помічаймо.

Де материнка, подорожник, молочай,

Повинен знати кожен травознай.

(звучить запис мелодії «Звуки природи», діти розплющують очі)

Вихователь: чи знаєте ви, що людина ще із самого початку свого існування шукала захисту у природи, намагалася зміцнити своє здоров'я, щоб вижити у складних, несприятливих умовах? Вона змушена була надавати собі лікарську допомогу при різних травмах та захворюваннях, і, цілком природно, засоби для цього шукала у навколишній природі та насамперед — у світі рослин. Так людина пізнавала цілющі властивості рослин та їх вплив на організм.

З покоління в покоління накопичувалися відомості про лікувальне застосування дикорослих рослин. Народний досвід накопичувався не дарма — від бабусь до дітей та онуків передавалися знання. А в народі цих людей називали знахарями і чаклунами, але саме завдяки ним створювалася народна медицина. Наша земля надзвичайно багата на рослинний світ. Майже кожна рослина має чудодійні властивості. Зараз я вам буду загадувати загадки і показувати картинки із зображенням рослин, а ви поміркуйте що це за рослина і дайте відповідь.

Дидактична гра «Відгадай рослину і розкажи про неї»

1. Виросли на лузі

Сестрички маленькі.

Очки — золоті,

А вічки — біленькі. **(Ромашки)**

Запитання для узагальнення і систематизації знань Що ви можете сказати про цю рослину? Ромашка це лікарська рослина? Для чого використовують ромашку? Розкажіть будову цієї рослини.

2. Викупана в сонечку,

Стоїть донечка.

Бджоли сонячний медок

Дістають з її квіток. **(Липа)**

Запитання для узагальнення і систематизації знань Липа це кущ чи дерево? Чому це дерево? Назвіть його будову.

3. Сидить на паличці

У червоній сорочці,

Черевце сито,

Камінчиками набито. **(Шипшина)**

Запитання для узагальнення і систематизації знань. Шипшина це кущ чи дерево? Чому це кущ? Розкажіть будову куща. Які за формою плоди у шипшини?

4. Сонечко в траві зійшло,

Усміхнулось, розцвіло,

Потім стало біле-біле

І за вітром полетіло. **(Кульбаба)**

Запитання для узагальнення і систематизації знань. Кульбаба це лікарська рослина? Для чого використовують кульбабу? Розкажіть будову цієї рослини. Чи вживають цю рослину?

5. Зріст у неї, як в ліщини,

А плоди, немов в калини.

Взимку пташечок годує,

Ягідками їх частує. **(Горобина)**

Запитання для узагальнення і систематизації знань Горобина це кущ чи дерево? Чому це дерево? Якої форми плід у горобини? Якого кольору плоди?

Вихователь: а ще діти, з цих лікарських рослин можна заварювати лікувальні чаї, тож я вам пропоную сьогодні заварити чай «Вітамінний» Запрошую вас до «Лісової лабораторії».

Запитання для узагальнення і систематизації знань. Що таке лабораторія? Що там роблять? Як називають людей, які працюють в лабораторії?

А ви помітили, що нікого тут немає!? Господиня лабораторії Бабуся Медунка пішла заготовляти лікарські рослини, а для нас залишила рецепт чаю

«Вітамінний», сухі трави для його приготування та спеціальний одяг. Вона дозволила нам попрацювати тут без неї.

Вихователь пропонує дітям одягти «спецодяг» (фартушки та наруківнички) і підійти до «лабораторії» (стіл, на якому приготоване приладдя, посуд та сухі трави для заварювання чаю).

Лабораторна робота «Заварювання фіточаю»

(Вихователь разом з дітьми розглядають рецепт-схему приготування фіточаю і виконують роботу)

Фізкультхвилинка

Сильний вітер до землі
Гне дерева молоді,
А вони ростуть, міцніють,
Вгору тягнуться, радіють.
Вітер віє нам в лице,
Захиталось деревце.
Вітерець все тихше, тихше,
Деревце все вище, вище.

Вихователь: (знаходить записку від Бабусі Медунки і читає)

«Із вдячністю цілющі трави пийте,
Ростіть на славу і добре здоровійте!»

Ну що, діти, спробуємо чай?

Вдихніть аромат чаю! Візьміть трішки чаю в рот і на мить заплющіть очі.
Відчуйте насолоду! Що він вам нагадує? Що ви відчуваєте?

(Діти смакують чай який власноруч заварили)

Вихователь: ой, діти, а вже час повертатися до дитячого садка. Тож оченята закриваємо, (діти закривають очі і повторюють з вихователем вірш-замовлянку) із подорожі до садочка повертаємось!

Підсумок заняття

Дидактична гра «Незакінчене речення».

Продовжити речення: «Я дізнався..., зрозумів..., навчився..., повторив..., запам'ятав..., зацікавився...».

Вихователь: діти, для вас буде домашнє завдання: намалювати або написати рецепт лікувального чаю, який готують у вас вдома ваші мами або бабусі, принести його до дитячого садочка, і на наступному занятті ми зробимо картотеку рецептів фіточаїв.

Зеленська Ірина Олексіївна

Вихователь КДНЗ № 7 «Червона шапочка» м.Рубіжного

Заняття з розвитку мовлення (середня група)

Тема: «Подорож у казку»

Мета: удосконалювати вміння дітей давати відповіді на запитання, правильно сприймати зміст прочитаного; за допомогою дорослого давати характеристику персонажам твору, сприяти розвитку пам'яті та уваги.

Завдання:

Освітні:

- вчити дітей відповідати повним реченням;
- формувати чіткість та інтонаційну виразність мовлення, збагачувати словниковий запас вихованців прикметниками та дієсловами;

- закріплювати знання про тварин і називати їх відмінні ознаки;
- закріплювати уміння слухати, розуміти сенс і розгадувати загадки;

Розвиваючі:

- розвивати зв'язне мовлення дітей, уміння міркувати, уяву, мислення, логіку.

Виховні:

- виховувати любов до українських народних казок, добре ставлення до тварин.

Попередня робота: читати та обговорювати з дітьми зміст народних казок за програмою, роздивлятися ілюстрації до них.

Обладнання і матеріали: іграшка лисиці, «чарівний» мішечок, фонограма музична п'єса «Лисиця» (музика О. Тілічевої), аудіоапаратура, ілюстрації до казки «Лисичка та рак».

Хід заняття:

I. Організаційний момент

Діти заходять до групи, стають півколом.

Вихователь: Вранці встали малюки,

В садок дитячий свій прийшли.

Вам ми раді, як завжди.

Гості з ранку тут у нас,

Привітайтеся, друзі!

Діти вітаються з гостями.

Малорухлива гра «Здрастуй друг».

(Діти стоять у колі.)

Привіт друг,

Привіт друг, станьмо швидше в коло.

Ми по колу всі підемо друзів там собі знайдемо.

Здрастуй зайчик, здрастуй рак,

Гарний день сьогодні. (руки вгору)

Білка здрастуй, вовк привіт.

Здрастуйте, ричить ведмідь. (руки вперед)

Привіт друг,

Привіт друг, станьмо швидше в коло.

Звучить музична п'єса «Лисиця» (музика О. Тілічевої). Діти зображують поведінку і ходу тварин.

II. Основна частина

Бесіда вихователя з дітьми.

Вихователь: Діти, подивіться, що це? (на столі лежить мішечок)

Правильно, хтось забув чарівний мішечок, а в ньому всередині щось є. Давайте спробуємо з вами відгадати, що там, але не за допомогою очей, а за допомогою рук. Зараз я дам доторкнутися кільком малятам, а вони повинні назвати, що знаходиться усередині мішечка. Діти обмацують мішечок і намагаються відгадати, хто всередині. (Діти називають, кішка, мишка, собака, білка).

А ми зараз перевіримо хто-ж це насправді! Вихователь дістає з чарівного мішечка лисицю.

Лисиця: Здрастуйте, діти. Ви молодці, мене вгадали. Я лисичка з казки. Я така гарна, а хто мене зможе описати?

Вихователь:

- Діти, що ми можемо розповісти про хутро лисиці? (шерсть у лисиці м'яка, пухнаста, руда.)

- Добре, а що ми розповімо про мордочку лисиці. (мордочка у лисиці гостра, хитра, вушка гострі, схожі на трикутники.)

- Молодці. А Оленка розповість нам про хвіст лисиці. (у лисиці хвіст довгий, м'який, пухнастий.)

- Молодець, Макар, а є у лисиці вороги? Хто?

- Петрику, а як ти думаєш, навіщо лисиці такий пухнастий хвіст? (у лисиці хвіст довгий і пухнастий, щоб замітати свої сліди.)

- Молодці, діти.

Вихователь: Лисичка, а ти з якої казки?

Лисиця: А ви вгадайте. Якщо ви відгадаєте загадки, які я для Вас приготувала, то вгадаєте. Слухайте уважно.

Відгадування загадок.

Вихователь: Давайте послухаємо їх уважно і відгадаємо.

Я руда, низького росту,
Хитра, а ще й довгохвоста,
На курей я вельми ласа:
В них таке смачненьке м'ясо .
Вовку-братику сестриця,
А зовуть мене... (лисиця)
Він не ходить, а задкує,
рибка з нього, знай, кепкує.
Має клешні той дивак,
здогадалися? Це ... (рак).

Вихователь: Діти, яких тварин ми з вами відгадали (лисиця, рак).
Правильно, всі вони герої казки «Лисичка та рак».

Діти, як в казках називають лисицю? (Лисичка-сестричка, лисонька, Лисиця-кумонька.)

Зараз ми з вами спробуємо згадати в яких казках ми можемо зустріти лисицю? (Колобок, Теремок, Лисичка та рак).

Вихователь: Молодці. Отже, ми зараз прочитаємо казочку «Лисичка та рак». Тож слухайте, малята, уважно.

Читання казки педагогом.

Педагог читає дітям казку «Лисичка та рак». Під час читання показує ілюстрацію до твору.

Розгляд ілюстрації до казки.

Бесіда за змістом казки.

Дорослий ставить вихованцям запитання за прослуханим текстом:

Як називається казка? Про кого у ній розповідається? Де зустріла лисичка рака? Що робив рак, чим займався? Лисичка кепкувала з рака? Що запропонував рак лисиці у відповідь на її недобрі жарти? Як можна про це сказати по-іншому? (*бігати наввипередки, хто перший добіжить, хто швидше прибіжить*) Чи погодилася лисичка змагатися з раком? Чим закінчилися ці змагання, хто кого перехитрив?

Вихователь пропонує бажаним малятам переказати зміст казки.

Переказ казки дітьми.

Заслуховують 2-3 розповіді.

Гра «Казкова руханка».

Діти стоять у колі та словами, імітаційними рухами, емоціями передають короткий зміст казки «Лисичка і рак».

(*Запропонувати дітям зручно розміститися у колі на килимку*)

III. Підведення підсумків.

Вихователь: Діти, чи сподобалася вам ця казочка? (малята дають відповідь.)

Дорослий хвалить малят за уважність. Діти прощаються з лисичкою, вона дарує дітям велику цукерку – сюрприз.

Зубенко Людмила Василівна

Вихователь ДНЗ №5 «Незабудка» м. Старобільська

Заняття з розвитку мовлення

Тема: «Постановка й автоматизація звука [л]

Програмовий зміст:

- Вчити виконувати артикуляційні вправи в повному обсязі;
- Формувати правильну ізольовану вимову звука [л];
- Формувати спрямований повітряний струмінь;
- Вчити правильно вимовляти звук [л], спираючись на зоровий і слуховий контроль;
- Продовжувати вчити виділяти звук [л] з-поміж інших звуків;
- Розвивати фонематичний слух, слухову пам'ять, увагу;
- Виховувати культуру мовлення.

Обладнання: скринька з листочками різних кольорів.

Тип заняття: предметне

Хід заняття

I. Вступна частина

1. Вітальне слово вихователя

- Встаньте діти всі рівненько,
Посміхніться всі гарненько.

Посміхніться ви до мене,

Посміхніться і до себе,

Привітайтеся: «Добрий день!»

2. Сюрпризний момент

Вихователь: Діти, сьогодні вранці, по дорозі у садочок, я зустріла маленького їжачка. Він подарував мені ось цю чарівну скриньку. Але що в ній лежить, я не знаю. Може відкриємо її та поглянемо?

(Вихователь разом з дітьми відкриває скриньку, а в ній лежать жовті, червоні оранжеві листочки з різних дерев.)

II. Основна частина

Вихователь: Діти, а давайте пограємо з листочками.

1. Вправа на розвиток мовленнєвого дихання «Пустотливий вітерець»

Де не взявся вітерець,
Непосидько – пустунець,

Заходився коло хати

Жовте листя підмітати,

Листя те, що натрусив

Уночі з колючих слив.

(Діти повинні сильно дмухнути і здути листя зі столика)

2. Пальчикова гімнастика

«Ми – листочки»

Ми – листочки,

Ми – листочки,

На гілках ми сидимо.

Тихий вітер нас гойдає,

Сильний вітер обриває,

І на землю нас зриває,

І кружляє, і кружляє.

(Імітація рухів листочків)

3. Закріплення правильної артикуляції звука [л]

Губи злегка розтягнути в усмішці. Кінчик язика на яснах, за верхніми зубами. Бокові краї язика підняті вгору, але не торкатися зубів. Струмись повітря проходить між зубами і бічними краями язика. Голосові зв'язки тремтять, в результаті чого утворюється дзвінкий звук [л'].

4. Промовляння чистомовки

Ло – ло – ло – їдемо в село.

Лу – лу – лу – їдем по селу.

Ла – ла – ла – воду лила.

Ли – ли – ли – липку полили.

Ла – ла – ла – молоко пила.

5. Дидактична гра «Де знаходиться звук»

Вихователь пропонує прослухати слова і визначити, де знаходиться звук [л] у слові (на початку, чи вкінці)

6. Дидактична гра «Де помилка?»

Літає бджола, ластівка, лелека, клумба, лебідь, олень.

Зламали лопату, сливу, зливу, рослину, плитку, підлогу.

Повидло їли, лизали, ламали, плели, смакували, викинули.

III. Заключна частина

1. Підсумок заняття

Вихователь: Діти, чи сподобалося вам гратися з листочками?

Який звук ми з вами вивчали?

2. Повторення чистомовки

Плига руда білочка з гілочки на гілочку.

Калініч Євгенія Олегівна

*Вихователь дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 4
«Росинка» м. Лисичанська*

Інтегроване заняття в дошкільному навчальному закладі

Тема: «На гостину до птахів»

Програмовий зміст: формувати вміння розрізняти предмети за зовнішнім виглядом (формою, кольором, розміром); розвивати здатність слухати і розуміти мову дорослого, звернену до всіх дітей; вчити впізнавати птахів за зовнішнім виглядом, вправляти дітей у звуконаслідуванні; закріпити знання дітей про будову тіла птахів та про деякі особливості поведінки: літають, дзьобають, видають звуки; вчити вибирати предмети заданих властивостей із двох різновидів; формувати вміння групувати предмети за величиною (великий – маленький); виховувати почуття любові до природи, дбайливе ставлення до птахів взимку (підгодовувати їх).

Хід заняття

I. Вступна частин

1. Вступне слово вихователя:

Діти, сьогодні до нас прийшло багато гостей, давайте з ними привітаємося.

(Діти вітаються)

Сюрпризний момент:

Із-за ширми виглядає лялькова ворона і кричить:

«Кар-кар, кар-кар, запрошую дітлахів на гостини до пташок у зимовий ліс»

Вихователь: Діти, хто це кричить?

Відповіді дітей

(Ворона)

2. *Бесіда вихователя з дітьми:*

Вихователь: так, дітки, це ворона, чи хочете ви піти до неї та до інших пташок на гостини?

Відповіді дітей.

Вихователь: дітки а яка зараз пора року?

Відповідь дітей. (Зима)

Вихователь: А що ви знаєте про зиму?

Відповіді дітей! (взимку йде сніг, одягаємо теплий одяг та взуття)

Вихователь: Молодці! Взимку пташкам важко знайти собі їжу у лісі, тому я пропоную вам приготувати для них гостинці.

Вихователь: Перед тим, як готувати гостинці, давайте зробимо для наших пальчиків гімнастику.

3. *Пальчикова гімнастика «Пташечка»:*

В небі пташечка летіла,

На галявину присіла

(Помахати «крилами»)

Посиділа, відпочила

Ї до гніздечка полетіла

(Притиснути долоні до себе)

4. Запитання до дітей:

Вихователь: Діти, подивіться, що ви бачите на тарілці? Це ягідки калини, якого вони кольору? А це що? Це зерна пшениці? Якого вони кольору?

Вихователь: а тепер я пропоную вам розпочати приготування гостинців, давайте калину будемо складати у червону тарілочку, а зерна пшениці – у жовту.

Під музику діти разом з вихователем перебирають окремо ягідки калини та зерна пшениці, зроблені із солоного тіста.

Вихователь: як ви добре впоралися, молодці, дякую вам за допомогу! Тепер вже час рушати на гостини до пташок.

Під музику починають свій шлях.

II. Основна частина

Вихователь: ой, дітки, як багато снігу намело, тропку зовсім не бачу, нам потрібно пройти снігові кучугури (діти долають перешкоди – переступають через перешкоди). Ой, дивіться, гілочки поклонилися, треба вам під ними перелізти (діти пролазять під дугою). (Грає весела музика)

Вихователь: дітки, ви молодці, так легко впорались з труднощами. Ходімо далі.

Йдуть до ялинки, біля якої стоїть кормушка.

1. Артикуляційна гімнастика

Вихователь: дітки, подивіться, кормушку снігом зовсім замело, навіть гостинці покласти нікуди, давайте подуємо на сніжинки.

Вихователь: Дітки, які ви молодці, подивіться, тут пташки живуть, до яких нас запросила ворона. Давайте привітаємось.

Діти разом з вихователем: «Добрий день, пташки. Ми для вас принесли гостинці, ягідки калини та зернятка пшениці. Висипають гостинці до кормушки. Не бійтеся нас, ми вас любимо, хочемо для вас добра».

Вихователь: давайте подивимось, які пташки прилетять до годівнички

2. Запитання до дітей:

– Хто це прилетів? Відповіді дітей-Ворона прилетіла,

Вихователь: подивіться, яка вона, велика чи маленька, якого вона кольору?

Відповіді дітей.

Давайте послухаємо, як вона кричить(лунає аудіо запис), повторимо разом.

Діти разом з вихователем повторюють крик ворони.

– Дивіться, а хто це прилетів? Відповіді дітей – синичка.

Вихователь: яка вона? Якого кольору її животик, а хвостик у неї короткий чи довгий?

Давайте послухаємо, як вона кричить(лунає аудіо запис).

– Ось, дивіться, а хто це прилетів? Відповіді дітей – горобець.

Вихователь: який він великий чи маленький?

Давайте послухаємо, як вона кричить(лунає аудіо запис), повторимо разом.

Діти разом з вихователем повторюють спів горобця.

– Подивіться, а це хто прилетів до годівнички? Відповіді дітей – сорока.

Вихователь: яка вона? велика чи маленька, а хвостик довгий чи короткий, а які у неї частини тулуба ви знаєте?

Давайте послухаємо, як вона кричить(лунає аудіо запис).

III. Заключна частина

1. Дидактична гра «Знайди, де чий будиночок»

Вихователь: дітки, пташки хочуть пограти з вами у веселу гру «Знайди, де чий будиночок». Подивіться, у нас є підказки – великі та маленькі гніздечка. Давайте великій вороні допоможемо полетіти у велике гніздо, а маленький синичці – у маленьке.

Виконують завдання під веселу музику.

3-за ширми з'являється ворона «Ура, перемогла дружба». Ви такі спритні та веселі діти, а давайте танцювати разом веселий танок!

2. Звучить пісня «Ось так холод, ось мороз»

Вихователь: дякуємо тобі ворона, що ти запросила нас на гостини до пташок. Нам у вас дуже сподобалося!

3. Запитання до дітей:

Що тобі сподобалося, Антон?

Ксенія, а чим ми годували пташок?

А яких пташок зустріли у лісі?

Дітки нам вже час повертатися у дитячий садок, до побачення, ворона, до побачення, пташки.

Під музику повертаються у садочок.

Калмыкова Наталия Ивановна

Воспитатель КДОУ №3 «Барвинок» г. Рубежного

Математическое занятие

Тема: «Приключения Кроша» (средняя группа)

Программные задачи:

- учить выкладывать цепочку фигур по схеме;
- упражнять в счёте в пределах 5;
- закреплять названия геометрических фигур (круг, треугольник, квадрат);
- закреплять названия цветов;
- развивать пространственное, логическое мышление, устойчивое внимание;
- активизировать в речи детей слова-прилагательные, обозначающие цвет;
- воспитывать желание помогать попавшим в беду, совершать добрые дела.

Материалы:

у воспитателя: поезд с вагонами в виде геометрических фигур; ворота, мнемокартинки; 2 картинки с пятью отличиями; схема дорожки; геометрические человечки; образец домика; письмо.

у детей: геометрические фигуры: треугольник, круг, квадрат; фломастер, карточки с разной фактурой для построения домика.

Ход занятия

• Ребята, к нам в гости пришел Крош и принес письмо. Давайте его прочитаем. *Воспитатель читает письмо:* «Злой волшебник похитил моих друзей: геометрических человечков и спрятал в стране геометрических фигур. Помогите им вернуться домой. Я за ними скучаю».

• Ребята, поможем Крошу? А что это за страна геометрических фигур? Кто в ней живёт?

• Как вы думаете, на чем можно отправиться в волшебную страну?

• Да, в сказочную страну можно попасть по-разному...

Но у меня есть волшебный поезд. Посмотрите, какой красивый. Какой формы у него вагончики? (*Геометрические фигуры*).

• Чтобы попасть в Фигурляндию, нужно сесть в вагоны и произнести волшебные слова.

- 1,2,3, ну-ка, волшебный поезд, в Фигурляндию нас перенеси!

• Вот мы и прибыли в страну. Посмотрите какие красивые ворота. Это вход в главный город Фигургрляндии.

1. Рассматривание фигур на воротах.

- Какие геометрические фигуры вы видите на этих воротах?
- Какого они цвета?

- Ребята, а по размеру фигуры какие? (*Большие и маленькие*).
- Молодцы, ребята. Теперь можно заходить в город.
- **Дигра «Игра ощущений».**

Ребята, посмотрите, здесь еще один конверт, давайте посмотрим что в нем (Открываем).

Здесь рисунки, что на них нарисовано? (Речка, книжка, чайник, карандаш). А еще задание. Нужно закрыть глаза, послушать звук и представить, с чем его можно сравнить (Шуршание пакета).

- **Дигра «Найди 5 отличий» (Сидя за столами)**

- Ребята, посмотрите, кто это встречает нас в городе фигур? (*Гномик*).
- Что у него в руке? Этим фонариком он покажет нам, куда идти дальше. Но гном этот не простой.

Как-то раз, весенним днем.

На опушку вышел Гном.

Он зажѐг фонарик свой

И хотел идти домой.

Но злой волшебник прилетел,

Заколдовать его сумел.

- Ребята, как мы можем помочь гному? (*Нужно его расколдовать*).

- Чтобы расколдовать гнома, нужно найти 5 отличий на картинках.

- Можно идти дальше.

- **Задание «Построй дорожку» (Сидя. На доске – схема дорожки, на столах геометрические фигуры).**

- Ребята, посмотрите. Злой волшебник поломал дорожку, и мы не можем дальше идти.

- Как же нам поступить? (*Нужно построить новую дорожку*).

- У нас есть подсказка – схема дорожки.

- Назовите фигуры.

- Начинать строить дорожку можно с любой фигуры, но обязательно следовать строго по стрелочке.

- Если мы начнём с круга, какая фигура будет следующая?

А если с треугольника? А с квадрата?

- Выберите фигуру, которая вам нравится больше.

- *Какая фигура будет следующая? (Каждый выкладывает по очереди свою фигуру)*

- Мы построили дорожку. Теперь по ней можно отправляться дальше.

Физкультминутка.

1,2,3,4,5

Мы во двор пошли гулять,

Бабу снежную лепили,

Птичек крошками кормили,

С горки мы потом катались,

А еще в снегу валялись.
Все в снегу домой пришли,
Съели суп и спать легли.
*(Поочередное загибание пальцев обеих рук;
шагаем на месте;
наклоны и имитация лепки шара;
крошащие движения пальцами;
присесть;
наклоны влево и вправо;
отряхивающие движения кистями рук;
имитация движения ложкой, сесть на место).*

• **Игра «Найди цифру»** (На столах лежат друдлы с зашифрованными цифрами).

Приложение 5

• Ребята, какие цифры мы с вами знаем? Злой волшебник в рисунках спрятал известные нам цифры, надо их найти и тогда мы сможем двигаться дальше.

Возьмите рисунок-загадку, рассмотрите его внимательно и попробуйте отыскать в нем спрятанную цифру. Обведите ее.

5. Задание «Построй домик для геометрических человечков» (Сидя за столами).

Приложение 4

• Посмотрите, какие забавные человечки живут в городе геометрических фигур. Но злой волшебник сломал их домики. Из чего можно построить дом?

• Давайте построим домики из фигур, которые лежат у вас на столах.

Что это за фигуры? (Треугольники)

Сколько их? (Четыре).

Они одинаковые? А чем они отличаются? Закройте глаза и потрогайте пальчиками поверхность треугольников. Что вы представили?

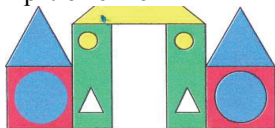
Постройте домики по картинке. *(нужно выложить треугольники согласно тактильным ощущениям)*

Геометрические человечки очень рады своим новым домикам.

Итог занятия

• Крош очень рад, что вы нашли его друзей. Давайте расскажем ему, какие добрые дела мы сегодня сделали.

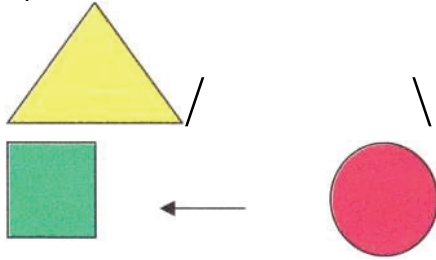
Приложение 1

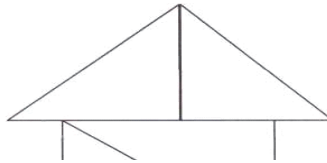
Приложение 2

Приложение 3

Приложение 4

Приложение 5

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

Кашуба Наталія Іванівна

Вихователь ДНЗ №11 «Струмочок» м. Новодружеська

Тема: « Ясне сонечко, засяй!»

Програмовий зміст: закріпити знання дітей про весняні явища в природі; удосконалювати вміння підбирати епітети; розвивати діалогічне мовлення, увагу, мислення, пам'ять; прищеплювати любов до природи, естетичний смак.

Обладнання: клубочок жовтого кольору, намальоване на папері сонце.

Хід заняття

I. Організаційна частина

1. Психогімнастика

Сьогодні, дітки, я буду чарівницею і перетворю вас на квіточки.

- Ви – перші маленькі квіточки, ви спали тихо, спокійно. (діти присіли, голови опущені, руки схрещені над головою).

- Але раптом ви відчули силу і почали рости. (Діти повільно підводяться).

- Ваші пелюсточки все більше і більше відкриваються. (Руки поступово розводять в сторони).

- Вони починають грати з вітерцем, колишуться вліво і вправо, вперед і назад (нахили тулуба вліво-вправо, вперед-назад).

- А ще хочеться кружляти у танку. (Довільне кружляння)

II. Основна частина

1. Бесіда

Хто пробудив вас від сну? Відгадайте.

Весна.

Але сьогодні сонечка не видно. Давайте розкажемо йому закличку.

Вийди, вийди, сонечко,

На дідове полечко,

На бабине зіллячко,

На наше подвір'ячко.

На весняні квіточки,

На маленькі діточки.

Тут вони граються,

Тебе дожидаються.

2. Мовна гра «Красиві слова для сонечка»

Ось і прийшло до нас сонечко. Скажемо йому красиві слова. Яке воно?

Світле, тепле, велике, привітне, лагідне, ніжне, добре, золоте.

На що схоже сонечко? (На маму, на м'ячик, на яблучко).

Дітки, давайте усмінемося до сонечка. Ляжемо на м'якеньку травичку (діти лягають на килимок), а лагідне сонечко ніжно цілує діток у щічку (діти гладять себе по обличчю), пестить їм ручки, животик (гладять руки, животик). І нам так гарно і спокійно з сонечком.

3. Робота з прислів'ями

Тихо..., прислухайтесь, сонячні промінчики щось шепочуть.

(діти повторюють прислів'я про сонечко).

1. І в наше віконце загляне сонце.

2. Від сонечка тепло, а від матері добро.

3. Взимку сонце світить, а не гріє.

- За те, що ви так гарно відповідали, сонечко дарує нам свій чарівний промінець (у долонях, жовтий клубочок). Куди він поведе, туди ми і підемо. (клубочок котиться до ялинки)

- Куди привів нас промінець? (на лісову галявину)

(запис співу пташок)

- Дітки, вдихніть повітря. Яке воно? (свіже, тепле, прозоре, чисте)
- Прислухайтесь, що ви чуєте? (співають пташки: «Цінь-цінь-цінь»)
- Як шумить вітерець? (ш-ш-ш).

4. Фізкультхвилинка

Вітер дує нам в лице,
Захиталось деревце.
Вітерець наш затихає,
А деревце підростає.

5. Гра-інсценування «Зустріч пташок»

Подивіться, ось до ялинки прилетіли пташки. Послухаємо, про що вони розмовляють?

(Біля ялинки сидять хлопчик і дівчинка в наголівниках пташок).

Шпак. Добрий день, Синичко!

Синичка. Добрий день, Шпачок! Де це ти пропадав? Цілу зиму тебе на бачила.

Шпак! Взимку було холодно, не було що їсти. От я і відлетів у теплі краї. А тепер повернувся, бо прийшла весна.

- Дітки, яку користь приносять птахи людям? (Вони знищують шкідливих комах, гарно співають)

6. Загадка

Відгадайте загадку, що за пташка навесні так гарно співає?

Гриць дивується, питає,

Що за пташка так співає:

Як горобчик цвірінчить,

Мов сорока скрекотить,

А ще інколи, бува,

Що кричить, немов сова!

Хто ж виспіває отак?

Та то ж так співає... (Шпак)

- Молодці, дітки.

7. Художня діяльність

- А промінець запрошує нас далі у подорож. Куди він нас привів? (до сонечка)

(На столі на папері намальоване сонце без промінців).

- З яким кольором дружить сонечко? (з жовтим)

- Скільки промінців я подарувала сонечку? (малюю один промінець)

(ОДИН)

- А скільки їх буде у сонечка? (БАГАТО)

- То давайте подаруємо багато промінців.

III. Заключна частина

- Кого ми зустріли на галявинці?

- Яка пташка навесні так гарно співає?

- Що ми подарували сонечку?

Клопова Ольга Миколаївна

Вихователь КДНЗ №3 “Барвінок” м. Рубіжного

Конспект заняття з народознавств з використанням елементів
Монтесорі-педагогіки

Тема: «Українська оселя»

Мета: Поглиблювати знання дітей про Батьківщину. Ознайомлювати їх з традиційним побутом, інтер'єром української хати, посудом, гончарством, різьбярством як видами народно-вжиткового мистецтва.

Розширювати уявлення дітей про страви національної кухні.

Формувати практичні вміння та навички з приготування української страви – вареників, узвару.

Збагачувати та активізувати словник іменниками на позначення назв предметів старовинного українського побуту, страв національної кухні. Сприяти розвитку мовлення дітей, використовуючи вірші, приказки, прислів'я.

Виховувати патріотизм, повагу до народних звичаїв та традицій, усвідомлення своєї належності до українського народу.

Матеріали: медіапроектор, слайди з зображенням українських страв: борщ, вареники, узвар; предметів старовинного побуту: мисник, лава, прядка, піч, скриня; макет української оселі, розрізні картки з зображенням українського посуду, муляжі овочів, вироби з лози, глини, деревини, вироби ткацького ремесла, український посуд (куманець, макітра, глечик, сито, горнятко, миска), дві ємності для круп, невелика кількість квасолі та кукурудзи.

Словник: господар, господиня, тин, худоба, мисник, скриня, куманець, макітра, сито, назви овочів, різьбяр, ткацтво, ковдра, рушник.

Попередня робота: віртуальна екскурсія до музею гуцульського побуту “Косівщина”, бесіда за темою “Звичаї та традиції українського народу”, розглядання українського посуду, робота з коректурними таблицями “Моя країна – Україна”.

Хід заняття

Вихователь декламує вірш, показуючи відповідний слайд

З далекого краю,

З далеких країв

Журавлик крилах

Додому летів.

Минав океани,

Ліси і моря,

Вдивлявся крізь тумани:

Чия це земля,

Чий це долини,

Чий це луги,

Чию це калину

Гойдають вітри?

Впізнав Батьківщину:

Моя це земля, моє тут гніздечко

І мова моя. *Л. Пилип юк*

Вихователь: Діти, як ви вважаєте, чию землю впізнав журавель, як вона називається? Хто живе в Україні? Що ви знаєте про нашу країну?

Дуже велика країна моя.

Є в ній озера, річки та моря,

Гори високі, степи та ліси –

Стільки багатства, і стільки краси.

Вихователь. Діти, ми всі – українці. А українці здавна славилися своєю добротою, гостинністю, працьовитістю. Ми щиро любимо і шануємо свою країну, родину, дбаємо про рідну оселю. В сиву давнину оселі українців мали дещо інший вигляд ніж зараз. Господар і господиня жили в ошатних хатах. Навколо хати стояв тин, обов'язково ріс кущ калини, бо ви знаєте приказку: “Без верби та калини немає України”. На подвір'ї було багато худоби.

(Вихователь демонструє дітям макет оселі. Називаючи предмети, демонструє їх дітям).

Вихователь: Діти, пригадаємо назви предметів.

Вихователь по черзі піймає в гору фігурки, діти повторюють їх назви: господар, господиня, хата, тин, худоба, калина.

Вихователь: Біля хати стояло декілька вуликів з бджолами. Ось вам перше завдання: кожен повинен знайти пару бджілки за звуком.

Проводиться дидактична гра “Знайди пари бджілок за звуком”. (розвиток слухового аналізатора).

Вихователь. Оселі українців були дуже затишними та святково прибраними. Давайте разом з вами пригадаємо приказки про хату.

Вихователь починає, діти закінчують

У хаті, як у ... (у віночку).

Хата, як... (лялечка).

Моя хата с краю,...(нічого не знаю).

Чим хата багата,...(тим і раді).

Вихователь: Діти, зверніть увагу, скільки в хаті цікавих речей, яких немає в сучасній квартирі та будинках.

Вихователь показує зображення слайди з зображенням предметів українського побуту, діти їх називають, а вихователь пояснює їх призначення.

Вихователь.

Скрина, потрібна для того, щоб зберігати серветки, хустки, речі.

Мисник, щоб зберігати посуд, миски.

Лави, щоб зручно було сидіти за столом.

Прядка, щоб прясти нитки.

Піч, щоб готувати їжу

Навіть посуд, який зберігався в миснику, відрізнявся від сучасного. Давайте пригадаємо його назви.

Проводиться дидактична гра “Назви предмети посуду”.

Вихователь показує посуд, а діти його називають (гличик, миска, горнятко, сито, макітра, куманець).

Вихователь: губить на підлогу картки з зображенням посуду.

Вихователь: Я сьогодні все гублю. Допоможіть мені будь ласка.

Дидактична гра “Збери посуд”

Вихователь роздає дітям картки з зображенням сита, куманця, макітри, гличика, миски, горнятка та набір розрізних карток, на яких намальований такий самий посуд. Діти складають пазли.

Вихователь: Діти, ви чуєте, ніби хтось муркоче. Хто це може бути?

Вихователь достає котика

Кошеня: Хто це тут так голосно розмовляє? Хто мені відпочивати заважає? Та це ж малюки до нас прийшли. Гаразд, давайте знайомитися, я веселий котик Мурчик. Я живу в оселі, приношу до неї затишок та злагоду. В сучасних будинках мені не так затишно, як тут, бо немає теплої печі, а тут затишно, завжди готуються мої улюблені страви. До речі, малюки, пригадайте, які українські страви готують ваші мами та бабусі.

Проводиться дидактична гра “Українські страви”

Вихователь демонструє дітям картки з зображенням страв, а діти їх називають.

Кошеня: Молодці, виконали завдання. Але мені не завжди доводиться лежати на печі, бо малі бешкетники миші завжди якусь неприємність мені зроблять. Ось і зараз господиня приготувала квасолю та кукурудзу в окремі мисочки, а миші змішали все до купи. Допоможіть, будь ласка, розібрати окремо квасолю, окремо кукурудзу.

Проводиться гра “Розбери зерно” .

Кошеня: Які ви молодці, як вправно впоралися з завданням. Я, навіть зголоднів, а куховарити зовсім не вмю. Допоможіть мені зварити борщ. Давайте разом пригадаємо, які продукти нам потрібні.

Діти називають: картопля, буряк, вода, капуста, лук, морква, томат. Вихователь все складає до миски.

Кошеня: Ви впоралися і з цим завданням. Віддамо ці продукти на кухню, а наші кухарі нам обов’язково зварять смачнющий борщ. А тепер давайте пограємо.

Діти виходять на маленький килимок

Народна рухлива гра

Мир-миром,

Пирого з сиром,

Варенички в маслі,

Ми дружечки красні.

Діти стають парами, спочатку плескають долоні, а потім разом кружляють

Вихователь. Кошенятко, де зараз твій господар?

Кошеня: У нього дуже багато справ. Він все вміє робити. Він і посуд може робити з глини, тобто він гончар, він по дереву вирізає, тобто різьбяр, він з соломи плете вироби і ще багато-багато чого. Ось я приготував картки з зображенням ремесел, які опанували господар і господиня. А вам потрібно скласти пари виріб-ремесло, а підказкою вам будуть слугувати позначки у куточках карток.

Проводиться гра "Народні ремесла".

Вихователь пропонує дітям картки з зображенням ремесел та виробами цих ремесел, які об'єднуються за фігурними позначками. Діти повинні скласти цілі картки з зображенням ремесла та виробами цих ремесел. Якщо склали правильно, то на обох картках будуть однакові позначки. Знизу карток написані назви ремесел та назви виробів ремесла. За іншим столом решта дітей складають сировину з виробами ремісників

Кошеня: Які вправні хлопці та дівчата, впоралися з усіма завданнями.

Вихователь: Ми разом з котиком подорожували до старовинної української оселі. Що ж ми там побачили?

Відповіді дітей. Ми познайомилися з назвами старовинних ремесел, посудом, який використовували наші прабабусі. Пригадаємо, як він називається. Ми готували з вами смачний український борщ, допомогли кошеняті розібрати квасоллю та кукурудзу. А зараз прийшов час залишати Мурчика хазяйнувати, оберігати українську оселю, чекати на дорогих гостей. А вам, малюки, бажаю шанувати народні традиції, любити рідну Батьківщину і свій народ.

Ковальова Катерина Олександрівна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Індивідуальне логопедичне заняття

Тема: «Диференціація звуків [к] - [к']»

Програмний зміст:

Корекційно-освітні завдання:

1. Ознайомити дитину зі звуками [к] - [к'];
2. Уточнити, розширити та активізувати словник дитини;
3. Розвивати синтаксичну сторону мови (складання пропозицій).

Корекційно-розвиваючі завдання:

Розвиток мовного дихання, артикуляції і мимічної моторики, мовного слуху, уваги, пам'яті, словесно-логічного мислення.

Корекційно-виховні завдання:

Виховувати у дитини посидючість, вміння слухати педагога, товариша.

Демонстраційний матеріал: зображення букв К і к, символи звуків [к] - [к'], дошка, картинки.

Хід заняття

I. Вступна частина.

Перш ніж почнемо заняття давай згадаємо правило.

*Наші вушка уважно слухають
Наші очі уважно дивляться.
Наші ручки не заважають, а допомагають.
Сьогодні до нас в гості прийшов звук [к']
Давайте вимовимо [к'].*

*Повторюйте за мною

- ❖ Кя-кя-кя
- ❖ Ке ке ке
- ❖ Кю кю кю
- ❖ Кі кі кі
- ❖ Ке ке ке
- ❖ Ки ки ки

II. Основна частина

Артикуляційна гімнастика:

- ❖ Наш язичок- клоун
- ❖ Лопатка
- ❖ Повторюйте за мною
- ❖ Вірші для дикції
- ❖ Гра «Гойдалки»
- ❖ Гра «Маляр»

Вправа 1.

Наш язичок- клоун, він працює в цирку. У цирку всі посміхаються (усмішка). Там пригощають варенням (облизуються).

Вправа 2.

«Лопатка» - широкий язик висунути, розслабити, покласти на нижню губу. Слідкувати, щоб язик не тремтів. Тримати 10 - 15 секунд.

Виконання вправи: посміхнутися, оголити зуби, відкрити рот, покласти широкий передній край напруженого язика на нижні зуби. Утримувати положення рахуючи до 5.

Методичні вказівки:

- 1) губи розтягнути в посмішку;
- 2) стежити, щоб нижня губа не підтримувала мову;
- 3) бічні краю мови повинні стосуватися кутів рота;
- 4) мова широкий, тонкий, напружений;
- 5) стежити, щоб язик не відхилився в бік

Вправа 3. Читання віршів

Вірші для дикції:

На городі в нас картопля,
Кавуни і кабачки.
Є калина, є капуста,
Є червоні бурячки.

***

В казаночку камбалу я варила чималу,

Перцем, сіллю задобрила,
юшкой друзів пригостила.

***

В калюжі купалась казарка,
Їй влітку у пір'ях так жарко!

4. Фізкультхвилинка

Руки догори піднімаємо,
А потім їх відпускаємо.
А потім їх розгорнемо
І до себе скоріше
пригорнемо.

А потім швидше, швидше

5. Ігри «Гойдалки», «Маляр».

А тепер знову гра з аудіозаписом

«Гойдалки». Рот відкритий, язик рухається вгору-вниз. 10-15 разів

«Маляр» – широко посміхаємося, рот відкритий. Вузьким кінчиком язика

пробуємо «пофарбувати» верхнє небо.

6. Повторюємо за мною.

ку` - ку - ку

ко` - ко - ко ...

ку - ку` - ку

кі` - кі - кі ...

ку - ку - ку`

ки- ки- ки

7. Повторити тільки слова зі звуком [к]

Коля, Толя, Катя, тому, сом, сік, шматок, пісок, пух, сук, люк, танк.

8. Дайте відповіді на питання

- У мене мак. А у тебе?

- А у мене немає маку.

- У мене сік. А у тебе?

- У мене вінок. А у тебе?

- У мене віник. А у тебе?

- У мене пісок. А у тебе?

- У мене совок. А у тебе? .

Молодець, Сьогодні ти дуже добре попрацював, навчитися вимовляти звук [к]

9. Вимовляння звука [к'].

Кі-кі-кі

Кіно, кімната, кішка, кіготь, кільце, кінофільм, кінь, кіоск, кіт, кіноактор.

III. Заключна частина

У якому слові к вимовляємо твердо а в якому м'яко ?

Кит плаває у морі, а кіт гуляє на просторі.

Домашнє завдання:

Повторити артикуляційну гімнастику

Вивчити вірш "Зозуля"

Живе у нас в будинку зозуля,
кричить вона дзвінко: ку-ку!

Наче в лісі на галявині,
на найвищому суку:

- Ку-ку! Ку-ку!

І навіть хитрюща кішка
не може зозулю зловити,
вона прокричить з віконця
і сховається швидко знову:

- Ку-ку! Ку-ку!

Вона не живе на узліссі -
в старовинних годинниках її будинок.

З цієї веселої зозулю
ми час завжди дізнаємося.

- Ку-ку! Ку-ку!

Кравченко Наталія Миколаївна

Вихователь НВК «Рудівська ЗОШ І-ІІ ст. ДНЗ» с. Рудівки

Заняття в дошкільному навчальному закладі

Тема: «Моя рідна сторона квітне, немов квітка весняна»

Програмовий зміст: (за програмою «Впевнений старт») ознайомлювати дітей з ознаками весни; учити інтонаційно правильно декламувати вірші, складати невеликі оповідання за опорними малюнками; вивчати нові слова за темою; розвивати зв'язне мовлення, увагу, пам'ять, дрібну моторику пальців.

Обладнання: ілюстрації із зображенням весни; іграшкова бджілка; паперове сонечко; паперові квіти.

Хід заняття

І Вступна частина

1. Привітання.

Діти, в цей сонячний ранок, я сподіваюся, у вас гарний настрій. Давайте посміхнемося один одному і почнемо заняття. А поговоримо ми сьогодні про прекрасну пору року - про весну.

(Звучить музика П. Чайковського «Пори року. Весна».)

2. Мотивація навчальної діяльності. Створення позитивного настрою.

- Відгадайте любі діти загадку.

Оживає лужок, тане сніжок,

День прибуває. Коли це буває? (*Навесні*)

- А скажіть мені, хто знає, яка зараз пора року? (*Весна*)

Діти повторюють нове слово.

- Хто навесні зігриває своїми теплими промінцями нашу родючу землю?

- А ви хочете , щоб і в нашій кімнаті засвітилось та засяяло сонечко?
- Для цього нам треба дещо зробити.

II Основна частина

1. Артикуляційна зарядка

Діти повторюють за вихователем.

Горобчик – цінь , цінь , цінь!
Зашуміли листочки – ш- ш- ш !
Легенько вітерець подує- фу-у -у!
Дощик закрапав – кап-кап-кап !
Джміль пролетів – дж-ж-ж –ж!

Вдихнули ротиками чисте повітря.

Видихнули носиками.

Тиша.

Усі слова можна супроводжувати демонстрацією рухів.

2. Робота над малюнками

- Сонечко визирнуло із-за хмаринки *(вихователь прикріплює на дощі зображення сонечка)*

- Що сталося коли сонечко пригріло землю? *(Розповіді вихователя та дітей за малюнками про весняні прикмети)*

Під час бесіди діти промовляють та запам'ятовують нові «весняні» слова : *березень , квітень , травень , сонечко , квіточки , підсніжник , пролісок , травичка , струмок.*

3. Закріплення вивчення слів

Гра «Доповни слівце»

Вихователь називає початок слова, а діти промовляють його кінцівку.

Гра «Увіймай словечко»

Дітям пропонують різні слова. Коли вони чують весняне слово – плескають у долоні.

4. Фізкультхвилинка

У Галиночки –дівчиночки
колу.)

(Діти ходять одне за одним по

Є дзига заводна.

Як заведеш – покрутяться

І спиниться вона.

А Галиночка –крутилочка

Мов дзига, так і так

Все крутиться та крутиться

*(Удають , що заводять дзигу ,
кружляють і зупиняються)*

інший)

(Кружляють то в один бік , то в

Не спиниться ніяк.

5. Зустріч із бджілкою.

- Малесенька бджілка прокинулася від теплого сонечка *(Вихователь дістає іграшкову бджілку)*

- Вона незвичайна та чарівна! Зараз вона торкнеться вас своєю лапкою та перетворить на кого забажаєте.

Вона перетворює вас на поетів.

6. Гра «Доповни віршовані рядки»

Ма-ма-ма – ой , минула вже ....(зима)

На-на-на –надійшла ....(весна)

Ва-ва-ва – зеленіє... (трава)

Хи-хи-хи – прилітають ... (птахи)

Ла-ла-ла – квітка ... (розцвіла)

Ло-ло-ло – сонце ... (запекло)

Удруге діти промовляють текст хором.

7. Фізкультхвилинка.

- А зараз бджілка нас усіх хоче перетворити на квіточки.

Прокидаються квітки , *(Діти витягуються і розставляють руки*

Розпускаються пелюстки. *в сторонни.)*

Вітерець дихнув легенько. *(Діти качаються зі сторони в сторону.)*

Пелюстки гойдунув легенько.

Сутеніє , і квітки затуляють *(Повторють рухи)*

Пелюстки.

Тихо засинають,

(Діти присідають і закривають голови

Голівками гойдають.

руками)

- Молодці!

8. Малювання

- А зараз бджілка хоче нас всіх перетворити на художників.

У кожної дитини на столі – шаблони квітів. Їх слід обвести і заштрихувати олівцями (колір – за вибором дитини.)

III Заключна частина.

- Молодці, діти ! Ми сьогодні дуже добре попрацювали. Бджілці у нас сподобалося, але їй час повертатися додому.

- На згадку про наше заняття бджілка кожному з вас подарує по квіточці.

- Які нові слова ми сьогодні вивчили ?

- Яка зараз пора року?

- Молодці, до побачення !

Крищенко Інна Сергіївна

Вихователь ДНЗ (ясла-садок) «Теремок» с. м. т. Новопскова

Заняття в дошкільному навчальному закладі

Тема: «Зберегти природу – справа кожного»

Програмовий зміст: дати дітям поняття «довкілля»; розширити знання про природу, що дає людині для життя; розвивати мислення, творчу уяву дітей; виховувати гуманне та бережливе ставлення до природи; збагачувати словниковий запас вихованців .

Обладнання: картки із зображенням неба, річки, лісу; глобус; склянка з водою; паперові човники; грудочка землі; насіння квітів чорнобривців, айстр, майорів.

Хід заняття

I. Вступна частина

1. *Вступне слово вихователя.*

Все, що є довкола тебе:

Сонечко, хмаринка, небо,

І пісок, каміння, води,

Й люди – часточка природи,

Поле, гори і травичка,

Ліс, повітря і водичка,

Бджілка, пташечка і зорі,

Вільнийвітер на просторі,

Квіточки і різнезілля –

Це, дитино, й є довкілля.

Вихователь: довкілля - це жива і нежива природа, яка нас оточує.

Спілкування з природою дає радість і насолоду, викликає любов до рідного краю, до життя. Недарма її називають рідною ненькою.

Природа дає людині все, без неї вона не змогла б жити. Це: сонячне світло і ґрунт, вода і повітря, нафта і мінерали, рослини і тварини. Сьогодні на Землі живе понад 6 млрд. людей і всім необхідна їжа, повітря, вода, джерела енергії. Діти, як ви думаєте, люди турбуються про природу? (Відповіді дітей)

Вихователь: діти, для того, щоб розпочати наше заняття відгадайте загадку.

2. *Розгадування загадки*

Куди ступиш – всю знайдеш,

хоч не бачиш, а вживаєш.

Носом ми його вдихаємо,

Як побачити не знаємо? (Повітря)

Вихователь: так, це повітря. (Виставляється картинка із зображенням неба)

II. Основна частина

1. *Бесіда вихователя з дітьми.*

Вихователь:

Сьогодні вам необхідно відповісти на велику кількість запитань.

Запитання до дітей:

- Де є повітря?

- Чи має повітря колір?

- Чи може людина прожити без повітря?

- Кому іще для життя потрібне повітря?

- Чому повітря повинне бути чистим?

- Що потрібно робити для того, щоб повітря було чистим?

Вихователь: молодці! Відповіли на всі мої запитання. А зараз запрошую вас до нашої дослідницької лабораторії.

2. *Дослідницька діяльність:*

За допомогою досліду ми доведемо, що повітря є у воді, в середині нас і в землі.

Подивіться на склянку із водою. Що ви бачите на її стінках? Так невеликі бульбашки. Щоце? (Це і є повітря).

Візьміть човники, опустіть їх на воду і легенько подуйте. Що відбулося із човником? Чому він почав рухатися? (Тому, що ми на нього подули). А чим? (Повітрям).

Де воно взялося? (Воно було в середині нас) Киньте грудочкуземлі в склянку із водою. Що відбулося? (Із грудочки землі з'явились бульбашки). Чому? (Тому, що в землі є повітря).

Вихователь: Отже, ми з вами переконалися, що повітря є у воді, в землі, і в нас, повертаємося на свої місця і продовжуємо працювати.

3. Дидактична гра « Що шкідливо та що корисно для повітря»

Дітям роздаються картки із зображеннями. На картках закреслити все те, що шкідливо впливає на повітря.

Вихователь: діти, запам'ятайте: берегти повітря – це значить берегти своє здоров'я.

Вихователь: уважно послухайте вірш. Скажіть, чи можна так чинити?

4. Читання вірша вихователем.

«Чому так вчинили?»

Сумує берізка, похилила віти,

Гілля поламали неслухняні діти.

Мабуть, їх природу любить не навчили.

Чому так жорстоко із нею вчинили?

Весною берізка від сну оживала,

Березовим соком людей напувала.

У нестерпну спеку ховала підвіти.

Вихователь: чому так вчинили неслухняні діти? (Виставляється картинка із зображенням лісу)

Запитання до дітей.

1. Що станеться з деревом, якщо зламати гілку чи зідрати кору?

2. Як потрібно ставитися до дерев?

3. Які гасла висять біля кожного лісу?

Запропонувати дітям згадати прислів'я про ліс і повторити їх всім разом.

5. Вивчення прислів'їв та приказок.

➤ Ліс – легені Землі.

➤ Житимеш у лісі – довго житимеш.

➤ Поле має очі, а ліс вуха.

➤ Як у лісі гукнеш, так і одгукнешся.

6. Фізкультхвилинка.

Руки вгору – погойдали, це дерева в лісі.

Опустили і стряхнули.

Збив росичку вітер.

Руки в сторони, змахнули.
Летимо, мов птахи.
Опустились і присіли.
Руки-крила склали.

7. Розгадування загадки

Відома здавна рідина,	Бува, як скло –
Усяк її вживає.	Крихка, тверда,
Бува єхмаркою,	Звичайна крапля, це....
Сніжинкою буває.	Що це, діти?

Вода).(Виставляється картинка із зображенням річки)

8. Розглядання глобуса

Вихователь: вода – це одна з найбільших цінностей планети Земля.

Подивіться на глобус. Якого кольору найбільше зустрічається на ньому? Як ви гадаєте, що позначено блакитним і синім кольором? Так, позначено воду. Вода є у всьому живому, і навіть в організмі людини. Поміркуйте, де знаходиться вода в природі? (річки, озера, моря, океани, в хмаринці, калюжі, сніжинці, льодинці...)

9. Дидактична гра «Якою буває вода»

(Веселою, круглою, високою, швидкою, слизькою, пухнастою.)

-Діти, які три стани води ви можете назвати? (рідкий, твердий, газоподібний) -Коли вода буває у твердому стані? (У вигляді льоду)
-У газоподібному? (У вигляді пари)

Вихователь: пропоную вам уявити себе маленькими чоловічками і змодельовати три стани води.

10. Моделювання маленькими чоловічками стану води.

III. Заключна частина

Вихователь: Діти, хочу вам повідомити: незважаючи на те, що вода займає велику частину земної кулі – води, яку можна споживати, стає все менше і менше, тому що люди забруднюють воду шкідливими залишками своєї праці і своїми нерозумними вчинками, а від забрудненої води задихаються тварини, гинуть рослини, хворіють люди.

Запам'ятайте: воду треба берегти, очищати джерельця і струмочки, не забруднювати береги і водойми.

Воду шанувати слід,
Вона собою поїть світ.

Вихователь: усі ми діти природи, та не всі однаково добре ставимося до неї. Природа потребує постійної уваги, турботи. Наш обов'язок – берегти природу і любити її.

І ми з вами можемо не тільки зберегти природу, яка оточує нас, а й примножити її. Ви ще самі маленькі діти, але вже сьогодні можете зробити велику справу – посадити, доглянути і виростити дерево, кущик, квітку. Зараз ми з вами посадимо насіння квітів чорнобривців, айстр, майорів тощо. За

власним бажанням. А як проростуть паростки і настане весна, сонце гарно прогріє землю, ми пересадимо живці в ґрунт.

Посів насіння квітів дітьми.

Підсумок заняття.

Кунченко Наталья Николаевна

Музыкальный руководитель КДНЗ №3 "Барвинок" г. Рубежного

Старикова Валентина Николаевна

Воспитатель КДНЗ №3 "Барвинок" г. Рубежного

Комплексное занятие (окружающий мир, рисование, музыка).

Тема занятия: «Времена года»

Цель: закрепление знаний о временах года, о цвете, вкусе, запахах, звуках.

Развивать ассоциативное мышление, воображение, привитие художественного и эстетического вкусов. Воспитание любви к прекрасному: живописи, музыке, природе.

Материалы и оборудование: опорная схема «Времена года», картинки и фотографии времен года, цветовые круги, картонки - круги для детей их цветов (голубой зима, зеленый - весна, лето - красный, желтый - осень.), «Чудо дерево» картинки с изображением действий (катание на коньках, велосипеде, игра в мяч, купание в реке и т.д.), картинки «одежда», макет солнца, фортепиано, портрет П.И. Чайковского, лист А2 с изображением дерева, краски, штампики листьев, плодов, снежинок, салфетки, доска - стойка.

Ход занятия

Приветствие

Каждое занятие мы начинаем традиционно с пожелания друг другу добра.

Мы заряжаемся доброй энергией. (звучит спокойная музыка)

Здравствуй, солнце золотое!

Здравствуй небо голубое!

Здравствуй, матушка - земля!

Здравствуй чистая вода.

Здравствуйте девочки, здравствуйте мальчики.

Дети, как называется тема нашего занятия?

Правильно - «времена года»

У меня в руках схема нашего занятия. В середине схемы нарисовано солнце, в нем ключевое понятие нашего занятия - «времена года». Что же входит в понятие времена года?

Дети: Зима, весна, лето, осень.

Рассказ воспитателя.

Воспитатель: С чем ассоциируется каждое из времен года?

(Воспитатель показывает детям опорную схему «времена года», а дети называют различные понятия, связаны с каждым из времен года.)

Когда к солнышку повернуто северное полушарие оно получает больше тепла и света - здесь лето в южном полушарии это - зима.

Если оба полушария освещены, то наступает - весна или осень.

Сейчас мы с вами поиграем в игру «Смена времени года»

Я буду - Солнце, а вы планета Земля (дети двигаются под музыку вокруг воспитателя).

За сигналом воспитателя (остановка музыки) - останавливаются.

Вопросы: У кого сейчас лето? У кого сейчас зима? У кого весна, осень?

Скажите, а чем пахнет каждое из времен года?

Дети: зима - морозной свежестью. Весна - первыми цветами, почками на деревьях. Лето - запах цветов на лугах. Осень - запах фруктов, овощей, опавшей листвы.

Сейчас мы с вами украсим наше «Райское деревце». Мы будем не просто украшать, а делать это под музыку, которая «нарисует» воображаемые картинки времен года.

Многие композиторы создавали музыку в звуках которой отображались характерные признаки времен года. Шум ветра, свист вьюги, шелест листвы, стук дождя. Одним из таких композиторов является Петр Ильич Чайковский. Он создал музыкальные произведения и назвал их «Времена года».

Сегодня мы познакомимся и послушаем фрагменты 4-х времен года, зима, весна, лето, осень.

Когда будем слушать музыку, попытаемся представить картинку времен года.

И так. Первое время года - зима. С нее начинается год. Для зимы характерны цвета - синий и белый. Много снега, сосулек и льда.

*В феврале в феврале

Вьюга мчит на метле

Заметает все пути

Что бы было не пройти.

/музыка/ « Февраль»

Следующее время года - весна.

Весна - зеленая,

Распускаются листочки,

появляются первые цветочки.

*За окном стоит апрель

Звонко капает капель

Из под снега - посмотри

Появляются цветы.

/музыка/ « Апрель»

Следующее время года - лето

Солнце, жара, море речка, мороженное.

1. Опорная схема.

2. Карточки - картинки.

– С каким цветом можно сравнить каждое из времен года.

Следующее время года – осень

Дождь, листопад, лужи.

Зима - голубой цвет (чистое голубое небо отображается от лучистого белого снега).

Весна - зеленый цвет (цвет первой зелени: травы, листья на деревьях).

Лето- красный (яркое красное солнце, цвет огня – жаркое).

Осень – желтый, оранжевый (цвет листья на деревьях).

– У вас у каждого на столах находятся круги, соответствующие временам года.

Я буду называть примеры каждого из времен года, а вы показывать соответствующую картиночку - круг.

Приметы:

1. На улице пасмурно и холодно, идет мелкий морозящий дождь (осень).

2. На улице очень жарко и душно (лето).

3. Солнце светит ярко, но не греет (зима).

4. На улице стоят теплые деньки, появляются первые цветы - подснежники (весна).

5. Идет сильный ливневый дождь с грозой (лето).

6. Идет снег (зима).

7. Прилетают птицы с теплых краев, на улице пахнет цветущими яблонями, вишнями (весна).

8. Опадают листья на деревьях, птицы улетают в теплые края (осень).

– Посмотрите у меня в руках находится Чудо - дерево. Его крона имеет круглую форму. Это не случайно. Оно напоминает нам нашу Землю, которая тоже имеет круглую форму. С какого времени года начинается Новый год?

Дети: «с зимы»

Воспитатель: Дети, скажите, пожалуйста, а почему наступает зима, зиму сменяет весна, весну - лето, а лето – осень?

Земля совершает полный оборот вокруг солнца за год.

Сейчас мы с вами, при помощи музыки, очутимся в каждой поре года. Звучит музыка П.И. Чайковского «Времена года».

Мы все представляли картинки природы под звучащую музыку, а сейчас попробуем передать движениями свои чувства, которые у вас возникли во время звучания этих произведений.

Зима - мы катаемся на лыжах, санках, коньках, резвимся, лепим снежки.

Весна - мы первые цветочки, и качаемся от ветра.

Лето - резвимся, веселимся, купаемся, катаемся на лошадке.

Осень - холодно мы мерзнем, медленно шагаем и перешагиваем лужи.

Импровизация под музыку

Зима - катание на лыжах, санках, катание снеговиков, снежных комов, игра в снежки.

Весна - распускающиеся цветочки.

Лето - купание на речке, море.

Осень - холодно, идет дождик, зонт.

Осенью не только грустно, идет холодный морозящий дождь.

Но также идет веселый дождик.

Сейчас с детьми мы споем веселую песенку «Дождик».

Песня «Дождик»

I - Куплет

Кап-кап, тук-тук-тук По стеклу раздался стук.

Это дождик поутру 2р.

Разбудил всю детвору. 2р.

II- Куплет

Кап-кап, дон-дон-дон Капли начали трезвон.

Если выйдете гулять 2р.

Не забудьте зонтик взять. 2р.

III- Куплет

Кап-кап, кап-кап-кап У дождя весёлый нрав.

Завтра утром мы опять 2р.

Под дождём пойдём гулять. 2р.

(шагаем под музыку, бежим под зонтики.)

Заключение.

Красный цвет - оттенок лета.

Земля солнышком прогрета.

* В летнем месяце июле

Разве усидишь на стуле.

Качаться можно в гамаке

Плескаться радостно в реке.

/музыка/ « Июль»

Цвет осени - оранжевый, желтый.

В дождливом хмуром ноябре

Не до веселья детворе

На улице - темно и сыро

И настроение уныло.

/музыка/ « Ноябрь»

В саду царском стоит дерево райское.

На одном боку- цветы расцветают.

На другом - плоды созревают.

На третьем - листья опадают.

На четвертом - сучья обмерзают.

Давайте с вами представим себя маленькими деревьями.

Этюд «я деревце» /Звучит музыка для релаксации/

Я - маленькое деревце. Я расту в саду. Мои ноги - это корни в прохладной земле.

Мое тело - это могучий ствол, мои руки - это тоненькие веточки.

Они поднимаются к небу и излучают солнечное тепло, оно разливается по всему моему телу. Я играю с ветерком, который качает мои тоненькие веточки. Я умываюсь капельками дождя. Я радуюсь его прохладе. Я - маленькое деревце.

Звучит музыка «Времена года»: Февраль. Апрель. Июль. Ноябрь.

Дети наносят штампами: листья, снежинки, цветы. На контуре дерева, нарисованном заранее.

Красный цвет - оттенок лета.

Земля солнышком прогрета.

* В летнем месяце июле Разве усидишь на стуле.

Качаться можно в гамаке Плескаться радостно в реке.

/музыка/ « Июль»

Цвет осени - оранжевый, желтый.

В дождливом хмуром ноябре Не до веселья детворе На улице - темно и сыро И настроение уныло.

/музыка/ « Ноябрь»

В саду царском стоит дерево райское.

На одном боку- цветы расцветают.

На другом - плоды созревают.

На третьем - листья опадают.

На четвертом - сучья обмерзают.

Давайте с вами представим себя маленькими деревьями.

Этюд «я деревце» /Звучит музыка для релаксации/

Я - маленькое деревце. Я расту в саду. Мои ноги - это корни в прохладной земле.

Мое тело - это могучий ствол, мои руки - это тоненькие веточки.

Они поднимаются к небу и излучают солнечное тепло, оно разливается по всему моему телу.

Я играю с ветерком, который качает мои тоненькие веточки. Я умываюсь капельками дождя.

Я радуюсь его прохладе. Я - маленькое деревце.

Звучит музыка «Времена года» Февраль, Апрель, Июль, Ноябрь.

Коллективная работа: «Райское деревце» (рисование штампами)

Дети наносят штампами: листья, снежинки, цветы. На контуре дерева, нарисованном заранее.

А какая же музыка, у каждого из деревьев года?

Зима - бодрящая.

Весна - загадочная таинственная.

Лето - веселая, жизнерадостная.

Осень - грустная, тоскливая.

Итог занятия

Кушнарьова Наталія Володимирівна

Вихователь КДНЗ «Малютко» м.Сватове

Комплексне заняття з розвитку мовлення та природи (середня група)

Тема: «Ми – друзі природи. Екологічне виховання»

Мета: Сприяти соціалізації дитини у групі через спільну гру, мовленнєву діяльність, формувати елементи логічного мислення, розвивати виразне зв'язне мислення, виховувати творчу уяву, любов до рідного краю, до природи, дбайливе ставлення до природи, почуття дружби, товариськості.

Обладнання: Іграшка – птах, знайомі дітям промовки, вірші, маски – шапочки метеликів, фарби, аркуш паперу, складений навпіл.

Хід заняття

Вихователь. Діти, сьогодні до нас на гостини поспішає один гість. Хто він, ви дізнаєтесь, розгадавши мою загадку.

То ж сідайте зручненько

Та ведіть себе гарненько. *(Діти сидять півколом)*

Вихователь. Слухайте загадку.

У долині цілий день

Він співає дзвінких пісень.

Як верба і як калина,

Птах цей – символ України.

Тішить піснею людей

Гарна пташка – ...*(соловей)*.

Вихователь. Молодці діти! А ось і наш гість. *(З'являється дерев'яний птах)*.

Соловей. Добрий день, малята!

Вихователь. Давайте привітаємося з ним.

Діти. Добрий день!

Соловей. Хочу з вами познайомитися. Я – птах, називаюсь соловей. А тепер я хочу з вами ближче познайомитися.

Гра «Назви своє ім'я та ім'я товариша»

Мета. Впливати в назвах свого імені та імен товаришів, розвивати комунікабельність.

Хід гри

Діти утворюють коло, йдуть по ньому, примовляючи.

Ми дітоньки малесенькі,

Такі собі гарнесенькі,

Як сонечко ясне,

Ми дружечки красні.

Дитина. Мене звать Сергій, а поряд зі мною стоїть, Даша. *(Передають іграшку – соловей із руки в руки).*

Вихователь. Молоці, діти! А може хто з вас знає, де зимував соловей?

Діти. В теплих краях.

Вихователь. Так, діти, з приходом весни поспішав він до нас на гостини і приніс з собою вірш – загадку.

З далекого краю,
З далеких світів
Соловей на крилах
Додому летів.

Минав океани, ліси і моря,
Вдивлявся крізь тумани
Чия то земля,
Чиї то долини, чиї то луки,

Чию то калину гойдають вітри?

Впізнав «Батьківщину»

Моя це земля!

Моє тут гніздечко і мова моя.

Вихователь. Куди прилетів соловей?

Діти. На Батьківщину.

Вихователь. А як називається наша Батьківщина?

Діти. Україна.

Вихователь. І як ми називаємося?

Діти. Українці.

Вихователь. Давайте подаруємо Соловейкові чарівні, теплі, мелодійні народні пісеньки, віршики і допоможе нам у цьому український віночок.

Дидактична гра «Чарівний віночок»

Мета. Закріпити основні кольори, в ігровій формі пригадати знайомі фольклорні форми, розвивати виразність мовлення, виховувати любов до рідного краю.

Хід гри

Діти йдуть по колу, тримаючись за кольорові стрічки, промовляючи: «Ти, віночку запальний, ти, віночку чарівний, ти по колу обернись, біля Тані зупинись». Всі діти кидають стрічки і виконує завдання – прочитати мирилку, промовлянку, забавлянку.

Мир миром,
Пирogi з сиром,
Вареники в маслі,
Ми дружечки красні.

Течи, течи, водо, з мене.

А я буду рости з тебе.

А ти будеш витікати.

А я буду виростати.

Ось цей пальчик наш дідусь,
Ось цей пальчик – баба,
Ось цей пальчик наш татусь,

Ось цей – мама.
А зовуть його...

Останнє завдання гри – розказати вірш про солов'я.

Вихователь. Молоці, діти! А ще десь тут у групі захована чарівна скринька і її треба з вами відшукати. Допоможе нам в цьому ось цей малюнок, він вже знайомий вам. Розкажіть що зображено на ньому.

(Розгляд простої схеми – плану групи).

Мета. Ознайомити дітей з елементами моделювання, закріпити орієнтування у групі.

Діти називають: ось зображена група, трикутники – стільці, квадратики – це шафи, кружечки – столи.

Вихователь: Придивіться, діти, а ось ця зірочка вказує, де саме стоїть скринька.

(Діти визначають місце – у середній шафі. Вихователь відчиняє скриньку, дістає з неї шапочки – маски метеликів, чарівну паличку і три малюнки (тюльпан, лілею, сонечко). Запитує у дітей, що це все їм нагадує. Казку Лесі Українки «Три метелика». Роздає метеликів, називає і розповідає про квіти).

Вихователь. Давайте Соловейкові розкажемо і покажемо цю чудову казку.

Драматизація казки.

Мета. Відтворити мотиви казки, розвивати вміння взаємодіями, зв'язне мовлення, вміння слухати і виконувати вказівки.

Вихователь торкається до кожної дитини чарівною паличкою, одягає шапку – маску, розміщує малюнки по груповій кімнаті.

Починає слова автора, коли він заговкає, діти вставляють пропущені слова. Під музику танцюють, імітуючи рухи метеликів...Раптом пішов дощ – і метелики полетіли до тюльпана. Діти відтворюють зміст казки.

Вихователь. Молоці, діти! А скажіть мені, чому метелики не залишали один одного під дощем.

Діти. Тому, що вони були друзями.

Вихователь. Отож, діти, завжди пам'ятайте: «Друг пізнається в біді».

Вихователь. Соловейчику, а тобі сподобалася наша казка?

Соловей. Так, але мені час вирушати далі.

Вихователь. Соловейку, ми разом з малятами подаруємо тобі чарівні листівки. *(Малювання – ляпкографія «Чарівний малюнок»).*

(Ляпкографія – це різновид графічної техніки, при якій малюнок виконується рідкими фарбами. На поверхню аркуша наносять ляпку за допомогою піпетки).

Лозова Наталія Анатоліївна

Вихователь КДНЗ №1 «Малютко» Сватівської міської ради

м. Сватове Луганської області

Заняття з екологічного виховання дітей середнього віку

Тема: «Подорож крапельки»

Мета: Уточнити уявлення дітей про те, що вода дуже важлива для всіх живих істот, без неї не можуть жити рослини, тварини, людина (людям вода потрібна для їжі, пиття, для миття тіла, предметів, які є в приміщенні);

сформувані у дітей знання про значення води в житті людини: вода-джерело життя; вода необхідна для підтримання та забезпечення життя людини; прищеплювати бережливе ставлення до води;

активізувати і збагатити словник дітей іменниками, прикметниками та дієсловами по темі заняття;

виховувати моральне й естетичне ставлення до навколишнього світу, виховувати правильне ставлення до свого здоров'я;

збагачення словника: подорож, супутниця, водопровідні труби, кип'ячена вода.

Матеріал: лялька «Капітошка», краплі води (великі і маленькі), три ємності для досвіду, воронка, плакат із зображенням факторів, що підтверджують необхідність води на Землі; готові шаблони для акваріума, макарони - рибки.

Попередня робота: вивчення віршів про воду; розглядання ілюстрацій; читання казок, пізнавальної літератури у воді; спостереження в куточку природи за рибками в акваріумі (заміна води), за квітами (полив); спільне виготовлення колажу «Сонце, повітря і вода - наші найкращі друзі!»

Хід заняття

1. Вступна частина. Організаційний момент

- Здрастуйте дорогі малята! Я дуже рада вас бачити. Давайте згадаємо наш девіз: «З блакитного струмочка починається річка, а гра починається з посмішки!» (діти промовляють разом з вихователем)

2. Основна частина.

Ігрова ситуація

-Малята, хтось поспішає до нас в гості! Хто ж це?

Це крапелька, яку звать Капітошка.

Наша гостя нам представила себе, а зараз давайте і ми назвемо свої імена (кожна дитина бере в руки ляльку і називає своє ім'я).

А прийшла вона до нас у гості до своїх сестричок-крапельок, які живуть у нас у групі.

-Малята, давайте покажемо Капітошці, де живуть сестрички-крапельки, щовони у нас роблять і яку приносять користь. А відзначати сестричок-крапельок ми будемо красивими крапельками з паперу.

3. Подорож-пошук крапельок по групі (Діти йдуть по групі, роблять зупинки)

У куточку природи: біля рослин.

- Квіти треба поливати, вони живі, без води засохнуть, загинуть, їм потрібна вода. (Приклеюють велику крапельку).

Біля акваріума: рибки живуть у воді, без неї вони загинуть, їм потрібно багато води, щоб плавати. (Приклеюють велику крапельку).

-Малята, а яка вода потрібна рибкам: чиста чи брудна? За рибками потрібно доглядати, чистити акваріум, міняти воду, стежити, щоб рибкам в ньому було затишно.

Близько раковини (мийки): помічнику вихователя треба багато води, щоб мити посуд, витирати пил, прибирати в групі. (Приклеюють велику крапельку).

В ігровому куточку: вода потрібна, щоб мити брудні іграшки і прати лялькам одяг. (Приклеюють велику крапельку).

Біля столу, на якому стоїть графин з водою: вода потрібна, щоб ми могли її попийти. (Приклеюють велику крапельку).

У туалетній кімнаті: вода потрібна, щоб діти могли мити руки і обличчя, виконувати необхідні гігієнічні вимоги. (Приклеюють велику крапельку).

- Малята, а зараз давайте перерахуємо крапельки, які живуть у нас в груповій кімнаті, щоб Капітошка знала скільки їх.

(Усі разом перераховують крапельки)

- Ось Капітошко, скільки унашій групі сестричок-крапельок живе, які приносять нам велику користь. І ми обіцяємо з малятами їх берегти і даремно воду не витратити її.

4. Фізкультхвилинка

«Рибки весело плескалися

В теплій, сонячній воді.

То стискатимуться, розкриватимуться

То зариватимуться у піску!»

(рухи виконуються під музичний супровід)

5. Гімнастика для очей

За-За-За-бережіть свої очі. *Простежувати поглядом руху пальця*

Вправо-вліво.

Зу-Зу-Зу– я побачила осу. *Описатирукою в повітрі велике коло.*

Са-Са-Са - на носі сидить оса. *Торкнутисяпальцем кінчика носа,*

Простежити поглядом.

Ай - Ай - Ай –ти очима поморгай. *Швидко покліпати очима.*

Бай - Бай - Бай –міцно оченята закривай. *Міцно заплющити очі.*

6. Експериментальна діяльність «Як зробити воду чистою»

- Вода з великої річки тече по спеціальних трубах і потрапляє до нас в дитячий сад і ваші будинки –ці труби називаються водопровідними. Для того, щоб ми з вами могли пити чисту воду, умиватися і мити руки, потрібно берегти воду - не витратити її даремно. Якщо ви помили руки або обличчя, не забувайте закривати кран.

-Малята, зараз подивіться: перед вами дві ємкості з водою. Як ви думаєте, вода в них однакова?

- Ні! В одній ємкості вода чиста, а в іншій брудна.

- Малята, а яку воду ви хотіли б випити –цю чи цю?

А чому?

- Тому, що тут вода чиста, а в цьому графині – брудна. Воду потрібно пити чистою і кип'ячену.

- Давайте усі разом спробуємо очистити брудну воду. Для цього візьмемо воронку, покладемо в воронку аркуш спеціального паперу і почнемо пропускати брудну воду через ліжку. Подивіться, що у нас виходить. Вода стала чистою.

- А що стало з нашим папером? Вона стала брудною.

7. Масаж обличчя

Водичка, водичка, умий моє личко. Потерти долонями щоки.

Щоб очі блищали. *Пальцями провести, не натискаючи по закритим очам від внутрішнього краю століття до зовнішнього.*

Щоб щічки червоніли. *Подушечками пальців легенько постукувати по щічках.*

Щоб сміявся роток. *Масажувати пальцями підборіддя.*

Щоб кусався зубок. *Масажувати великими пальцями виски.*

8. Спільна діяльність

-Малята, як ви думаєте, в якій воді зможуть жити рибки? В чистій.

- Малята у мене є маленький чарівний акваріум з чистою водою. І живе в цьому акваріумі рибка. Але їй дуже сумно бути однією і вона просить нас допомогти їй придбати нових друзів. Я пропоную, малята, поселити нових рибок в акваріум. Рибки наші з макаронів, на клейкій основі. Ви їх, будь ласка, розташуйте по всьому акваріуму.

Але спочатку зробимо гімнастику для пальчиків, щоб вони добре працювали.

9. Пальчикова гімнастика «Дощик»

Дощик, дощик, кап і кап *(Пальцем правої руки торкнутися до долоні лівої руки, імітуючи крапельки)*

Ти не капай більше так! *(Пальцем лівої руки доторкнутися до долоні правої руки, імітуючи крапельки)*

Вистачить ь землю поливати, *(Загрожувати вказівним пальцем знак заперечення)*

Нам пора йти гуляти! *(Двома пальцями кожної руки імітувати кроки)*

10. Практична діяльність

Діти розподіляють рибок з акваріуму. Індивідуальна допомога. Діти працюють під музику

- Подивіться, який у нас вийшов гарний акваріум, скільки в ньому рибок. Тепер золотій рибці буде не нудно у такому чудовому акваріумі. Малята, ви молодці! Дуже добре займалися, правильно відповідали на запитання, допомогли золотій рибці придбати друзів.

11. Заключна частина. Підсумок.

-Малята, давайте іще раз скажемо Капітошці, де ж у нас живуть сестрички-крапельки.

- Для чого нам потрібна вода?

- Як потрібно берегти воду?
- Я знаю, що деякі малята вивчили вірші для нашої зустрічі. І зараз вони розкажуть нам і Капітошці.

Ви чули про воду?
Кажуть вона скрізь!
В калюжі, в морі, океані,
І у водопровідному крані.
Без неї нам не умитися,
Не поїсти, не напитися!
Смію я вам доповісти:
Без води нам не прожити!
Ви її знайдете в ставку
І в сирому лісовому болоті,
Подорожує завжди
Наша супутниця - вода!
На плиті у нас кипить,
Паром чайника сичить,
Розчиняє цукор в чаї.
Ми її не помічасмо,
Ми звикли, що вода -
Наша супутниця завжди!

-Малята, Капітошкавсім дякує,за те, що ви так добре знаєте її сестричок-крапельок. І дарує нам на згадку про себе чарівні крапельки, які будуть поїти нас цілющою силою. Тільки ви не забувайте про користь води і дбайливе до неї ставлення.

(Кожній дитині дарується крапелька)

- Дякуємо тобі, Капітошко! І вам малята!Дякую за вашу активну і зацікавлену роботу на занятті.

Масловская Ирина Сергеевна

*Студентка ГУ «Луганський національний університет
імени Тараса Шевченка» (г. Старобельск)*

Индивидуальное логопедическое занятие

Тема: «Автоматизация звука [р]».

Цель: развивать артикуляционный аппарат; умения произносить звук [р];определять положения органов речевого аппарата при произнесении звука [р]; воспитывать желание и стремление помочь другу; интерес достижения результата от выполненной работы.

Оборудование: игрушка тигр, картинки с разными животными.

Ход занятия

1. Организационный момент.

Приветствие воспитателя.

Здравствуй! Садись удобно. Смотри, сегодня у нас с тобой гость. Это маленький тигренок. Он учиться рычать. Давай вместе поможем ему.

II. Основная часть.

1. Артикуляционная гимнастика.

Для начала нам нужно хорошо размять язычок. Давай вместе покажем тигренку как это делать.

Ребенок выполняет артикуляционную гимнастику.

Упражнение 1. «Чистим зубы»

Цель. Выбатывать подъем языка вверх и умение владеть языком.

Описание. Широко открыть рот и кончиком языка «почистить» верхние зубы с внутренней стороны, делая движения языком из стороны в сторону.

Упражнение 2. «Вкусное варенье».

Цель. Выбатывать движение широкой передней части языка вверх и положение языка, близкое к форме чашечки, которое он принимает при произнесении шипящих звуков.

Описание. Слегка приоткрыть рот и широким передним краем языка облизать верхнюю губу, делая движение языком сверху вниз, но не из стороны в сторону. Следить, чтобы работал только язык, а нижняя челюсть не помогала, она должна быть неподвижной (можно придерживать её пальцем). Язык должен быть широким, боковые края его касаются углов рта.

Упражнение 3. «Барабанщики».

Цель. Укреплять мышцы кончика языка, выбатывать подъем языка вверх и умение делать кончик языка напряженным.

Описание. Улыбнуться, открыть рот и постучать кончиком языка по верхним альвеолам, многократно и отчетливо произнося звук [д].

Сначала звук следует произносить медленно, постепенно убыстрять темп. Рот должен быть все время открыт, губы в улыбке, нижняя челюсть неподвижна; работает только язык.

Следить, чтобы звук [д] носил характер четкого удара – не был хлюпающим. Кончик языка не должен подворачиваться.

Звук нужно произносить так, чтобы ощущалась выдыхаемая воздушная струя.

Повторять упражнения 4-5 раз.

2. Игра «Поймай звук»

А теперь я буду читать стихотворение о нашем тигренке, а ты, когда будешь слышать звук [р], хлопай в ладоши.

Тигрёнок славный, милый, шалый,
Родился, радуешься в жизни малым,
Но вот пройдут деньки за днями,
Ты вырастешь, мудрее своей мамы.
И в поколении своём зверином
Вдруг соберёшь все силы воедино.
Возглавишь стаю, лишь взревев отважно,

Закон природы, но для будущего это важно.

3. *Постановка звука [р] с механической помощью.*

Теперь давай, познакомим тигренка с другими животными, которые тоже умеют рычать.

Раскладываем перед ребенком картинки с изображением тигра, льва, собаки. Ребенок пытается воспроизвести звук [р]

А теперь мы вместе с тигренком сыграем в интересную игру.

4. *Игра «Путаница».*

- Поправь меня, если я перепутаю слова в конце предложений.

Расцвели на клумбе козы,

В огород забрались розы.

Ползает у речки мак,

Расцветает в поле рак.

На конверт наклею маску,

На лицо надену марку.

Я возьму от сыра кошку,

Угощу я нашу корку.

III. Заключительная часть.

-Молодец, сегодня ты очень хорошо поработал и помог маленькому тигренку научиться произносить звук [р]. Наш гость тебе благодарен.

Олейник Лина Геннадиевна

Студентка ГУ «Луганский национальный университет

имени Тараса Шевченко» (г. Старобельск)

Индивидуальное логопедическое занятие

Тема: «Постановка звука [ш]»

Цель: уточнение артикуляции звука [ш], постановка звука, автоматизация звука, уточнение изолированного положения; развитие речевой моторики; развитие фонематического восприятия.

Оборудование: предметные картинки (животные, одежда), игрушки кошка и мышка, зонды, зеркало.

Ход занятия

1. Вступительная часть.

Организационный момент. Обращение к ребенку!

Посмотри у нас сегодня в гостях озорная кошка Пушинка и мышка Шура, давай сегодня поиграем вместе с ними!

II. Основная часть.

1. Артикуляционная гимнастика.

А сейчас мы будем вместе с кошкой и мышкой выполнять упражнения, повторяй за мной!

Динамические упражнения для языка.

«Побелим потолок»

Будем наводить порядок,

Маляров возьмем бригаду,
Язычок вверх поднимаем,
И побелке помогаем.
Упражнение для развития мышц губ.

«Жабка»

Тянет губы до ушей,
Хоть завязочки пришей,
У нее смешнучий вид,
Всех лягушка веселит.
Молодец, у тебя отлично получается!

2. Игра. Развитие фонематического восприятия.

Давай теперь сыграем в игру.
Жили-были мышка и кошка,
Они поиграть захотели немножко.
Стали думать и гадать,
С кем бы в игры поиграть!

Выбор картинок, в названиях которых имеется звук [ш], из других картинок, в названиях которых – [с] и [ж]. Логопед произносит слова, а ребенок выбирает картинку, в названиях которых есть звук [ш].

3. Постановка звука механическим способом.

А теперь давай покажем кошке и мышке наше упражнение, чтобы они повторяли за нами!

Установить язык за нижние зубы. Предложить ребенку произносить звук [с]. Одновременно шпателем или зондом поднимать язык кверху. Пальцами правой руки слегка нажать на щеки и выдвинуть губы вперед. Вместо свиста должно получиться шипение. Ребенку стоит предложить повторять слоги *са, со, сы, аса, ас, ос* с одновременным подниманием языка зондом или шпателем.

4. Стихи на автоматизацию звука [ш].

Упражнение №1

На одном выдохе тянуть как можно дольше звук. При поднесении ладони ко рту должна ощущаться теплая струя воздуха, направленная вверх.

Упражнение №2

Уж шипит мышонку: - Кыш!-
Ты мышонок, а не мышь!

Упражнение №3

Две букашки на опушке
Отдыхают на подушке.

Упражнение №4

Шумит на опушке
Мишка Топтыжка:
Шишка на макушке
У бедного мишки.

Упражнение №5

Петушок-петушок,
Подари мне гребешок!
Ну пожалуйста, прошу-
Я кудряшки расчешу!

III. Заключительная часть.

Подведение этого заняття. Домашние задание: выучить упражненне 2, наувчиться выразительно проиэносить стихотворение.

Пирлич Аліна Олександрівна

Вихователь ДНЗ «Світлячок» с.м.т. Новопскова

Заняття з художньої літератури (молодша група)

Тема: Читання вірша К.Перелісної «Пролісок»

Програмовий зміст: познайомити дітей з творчістю Катерини Перелісної; виховувати пізнавальний інтерес та прищеплювати любов до української поезії, сприяти запам'ятовуванню та засвоєнню змісту твору; розвивати розповідне мовлення, увагу.

Матеріали: текст вірша К.Перелісної «Пролісок», зображення проліска, набір малюнків весняних квітів.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

Психогімнастика.«Квітка»

– Діти, зараз у нас за вікном весна, починають розцвітати перші весняні квіти. Вони такі гарні, яскраві, різнобарвні! Хотите бути гарною квіткою? Якою квіткою хоче бути Оленко? ..

– Сонечко ще не зійшло, квіточки сплять. Очки у них закриті, дихають глибоко, рівно, спокійно. Але ось: «Дзень», - виглянув перший промінчик сонечка. Погладив по голівці квіточку - Оленку, квіточку-Катю ... (Гладить). Квіточкивідкрили спочатку одне око, потім друге, подивилися очима вниз, вліво, вправо, вгору. Зажмурилися від яскравого сонечка. Відкрилиочі широко і посміхнулися. Як раді квіточки сонечку! Стали квіточки вмиватися росою: щічки, вічка, плічка, спинку. Ось які чисті і свіжі! Подивилися один на одного і всі разом сказали: «Здрастуй, день!»

II. Основна частина.

Дітки давайте зараз згадаємо яка зараз пора року? (Відповіді.) Так весна. Але весна завітала до нас не сама, а зі своїми помічниками. Відгадайте будь-ласка загадку і дізнаєтесь хто вони.

Різнобарвні, запашні,
Розцвітають навесні,
Люблять їх дорослі й діти.
Здогадалися, що це? ... Квіти

– Давайте згадаємо їхні назви (підсніжник, пролісок, фіалка). А зараз я вам пропоную послухати вірш про одну з цих весняних квіточок, про яку саме спробуйте здогадатись.

Я найперша зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що за квітка,
Бо мене не стане влітку.(Пролісок)

– Зараз давайте уявимо, що ми серед чудового весняного лісу, зупинились помилуватись весняними квітами та послухаємо вірш Катерини Перелісної «Пролісок».

Пролісок

Я — пролісок синенький,
І перший на весні
Сказати вам раденький:
«Кінець! Кінець зими!»
З-під снігу мій листочок
До сонця простягну
І ніжний мій дзвіночок
Вігатиме весну.

Вихователь ще раз перечитує вірш.

- Про яку квіточку ви слухали вірш? (Пролісок) Чому пролісок так радіє? (Весні) Чому пролісок радіє весні? (Бо зможе рости і перетворитися на красиву квіточку) Чи можна рвати ці квіти (Ні) Чому? (Вони прикрашають ліс.)

Фізхвилинка.

Ось іде до нас весна,
Все навколоожива.
Підсніжники прокидаються,
Проліски посміхаються.
Пташки прилітають,
Діти вибігають,
На луках стрибають,
А потім тихенько
На килимоксідають. (Діти промовляють слова, імітують рухи)

Дидактична гра «Якої квітки не стало».

Перед дітьми малюнки з зображенням весняних квітів. Коли діти заплющують очі, вихователь забирає один малюнок, діти повинні визначити яка квітка зникла.

III. Заключна частина.

-Про яку квіточку ви слухали вірш? -Хто його написав? -Чому так радів пролісок?

Радченко Світлана Анатоліївна

*Вихователь-методист КЗ «Дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 4 «Росинка» м. Лисичанська*

Ділова гра для вихователів

«Система екологічного виховання в ДНЗ»

Програмовий зміст:

закріпити знання педагогів щодо екологічного виховання дітей дошкільного віку; формувати навички використання знань з екології в практичній діяльності;

розвивати творчий потенціал педагогів, їх компетентність з природознавства;

удосконалювати навчально-виховну роботу в дитячому садку з формування у дошкільників основ екологічної культури;

встановлювати сприятливу емоційну обстановку в педагогічному середовищі дошкільного закладу, сприяти згуртуванню колективу.

Обладнання: ноутбук, телевізор, відеофільм «Моя планета», презентація «Екологічна вітальня», олівці, фломастери, папір.

Організація гри: Педагоги об'єднуються в 2 команди «Струмочки» і «Первоцвіти». Кожна команда сидить за своїм столом (жовтий, синій). На столах лежать відповідні картки. Якщо команда готова відповісти на питання, вона піднімає картку. Якщо відповідь невірна, право відповіді переходить іншій команді. Команди можуть доповнювати відповіді суперників, вступати в дискусію. Остаточне рішення про правильність відповіді приймає журі. Правильна відповідь демонструється через ноутбук на телевізор.

Журі: завідувач, два вихователі, що мають звання «Вихователь-методист» - ведуть підрахунок балів, підводять підсумки ділової гри.

Хід гри

1. Організаційний момент

а) Вступне слово.

Звучить музика. Ведучий на тлі музики, відеофільму «Моя планета» читає вірш.

Диво природи

Все у природі прекрасно й важливо,
Сонце яскраве і сірість небес,
Кожен струмок, що біжить гомінливо,
Кожне із тисячі тисяч чудес.
Синява неба, що кличе літати,
Вітер, що в гіллі співає пісні,
Квіти, що прагнуть уже розцвітати,
Сірі й похмурі, та сонячні дні.
Сніг, що за зиму холодну злежався,
Дощик весняний, що землю вмива.
І океан, що стихії піддався,
Гори високі як вічні дива.
Кожен листочок, який розів'ється,
Річечка синя, що воду несе,
Пісня пташок, що у небо полетіть,
Поле, діброви, озера — усе!

От і для Всесвіту все є важливо,
Зірочка кожна велика й мала.
Наша Земля — найчарівніше диво,
Що і життя нам, і радість дала.
Все у природі таке незбагненне
І загадкове, казкове, п'янке.
Місяць холодний і Сонце вогненне,
Все, ніби вічне, й таке нетривке...

Красоткіна Н. Г.

- Як приємно, що в нас є можливість пізнати справжню насолоду від спілкування один з одним, з природою! Як приємно усвідомлювати, що ти не один в цьому світі! Що навколо тебе стільки прекрасного: спів птахів, дзенькіт краплин, шум вітру, шелестіння листя, голоси коханих ...

Дивовижний світ природи... Він зустрічає нас морем звуків і запахів, загадками і таємницями, змушує зупинитися, прислухатися, придивитися, задуматися. Є свої секрети у поля, тихої річечки, крихітної калюжі, що залишилася на дорозі або в переліску після сильного дощу.

Але де б не перебував дитячий садок - в галасливому місті або тихому селищі - вихователь, що любить природу, допомагає дітям зробити перші кроки в незвідану країну, яка називається природа.

Сьогодні ми раді вітати в цьому залі всіх, хто хоче показати свої знання з теми «Екологічне виховання в ДНЗ». У змаганні візьмуть участь 2 команди: «Струмочки» та «Первоцвіти».

У грі нашим учасникам знадобляться наполегливість, допитливість, фантазія, знання програмового матеріалу, методик, технологій, а також уміння працювати в команді і відстоювати свою точку зору. Оцінювати ваші відповіді буде журі (*представити*)

2. Основна частина

Розминка

(*За правильну відповідь команда отримує 1 балл*):

1. Відносно нова назва дослідів в природі (*Експериментування*)
2. Вони відображають емоційну і поетичну сторону знайомства з природою (*Вірші*)
3. Вона буває туристична та екологічна (*Стежина*)
4. Книга в яку заносять види рослин і тварин, що є рідкісними або зникають. (*Червонакнига*)
5. Умови необхідні для екологічного виховання дітей? (*Куточок природи в групі, ділянка*)
6. Форми організації роботи з дітьми з екологічного виховання? (*Експерсії в природу, науково-дослідна робота, прогулянки, свята і розваги, праця в куточку природи, квітниках, елементарна пошукова діяльність, екологічне виховання в повсякденному житті*)

7. Назвіть, які кімнатні рослини повинні знаходитися в групах молодшого віку. Поясніть свій вибір. (*Фікус, бальзамін, бегонія, герань, тобто рослини, у яких чітко виражені стебло, лист. Вихованці 2 молодшої групи повинні навчитися впізнавати і називати 2-3 рослини, їх частини - стебло, лист, квітка*);

8. Назвіть основні компоненти, які включає в себе екологічна культура. (*Екологічні знання і вміння, екологічне мислення, ціннісні орієнтації, екологічно виправдана поведінка*)

9. Назвіть практичні методи екологічного виховання дошкільнят (*Гра, елементарні досліді і моделювання*)

10. Назвіть основний метод, який використовується в екологічному вихованні дошкільнят (*Спостереження-це спеціально організоване вихователем, цілеспрямоване, більш-менш тривале і планомірне, активне сприйняття дітьми об'єктів і явищ природи*)

Теоретичний блок

1. Завдання «Мета і завдання екологічного виховання»

Сформулюйте мету екологічного виховання дітей дошкільного віку.

• *Мета екологічного виховання - навчити дітей правильно будувати взаємини з навколишнім світом;*

• *Метою екологічного виховання дошкільнят є формування усвідомлено правильного ставлення до явищ, об'єктів живої, неживої природи, які становлять їх безпосереднє оточення в цей період життя;*

• *Мета екологічного виховання дошкільнят - це пізнання живого у взаємозв'язку із середовищем проживання, і вироблення на цій основі правильних форм взаємодії з ним*

Сформулюйте основні завдання екологічного виховання дошкільнят.

- *Формування системи знань про явища і предмети природи;*

- *Формування умінь і навичок для організації екологічно доцільної діяльності;*

- *Формування пізнавального ставлення до природи;*

- *Виховання естетичного сприйняття природи;*

- *Виховання культури поведінки на природі.*

2. Завдання «Забезпечення природними об'єктами»

Що повинно бути в куточку природи?

Рослини, тварини, птахи, риби, інвентар для догляду за мешканцями куточка, корм для мешканців; календар природи; дитячі малюнки.

Що повинно бути на ділянці дитячого садка?

Дерева, куці, квітники, город.

3. Завдання «Методи і форми організації роботи з дітьми»

1. Назвіть наочні методи екологічного виховання дітей.

Спостереження; розглядання картин; демонстрація моделей, кінофільмів, діафільмів, діапозитивів, презентацій.

2. Назвіть форми організації роботи з дітьми з екологічного виховання.

- Заняття;
- Експерсії;
- Повсякденне життя (прогулянки, в тому числі цільові, робота в квітнику, городі, куточку природи);
- Екологічні свята і розваги;
- Елементарна пошукова діяльність (тільки в старшому віці).

Хвилинка відпочинку «Це цікаво знати».

- Яблука набагато ефективніше бадьорять людей вранці, ніж кофеїн.
- Зелений чай містить на 50% більше вітаміну С, ніж звичайний чорний.
- Чхнути з відкритими очима неможливо.
- Щоб з насіння конвалії виростила квітуча рослина потрібно не менше 7-8 років.
- Від появи сходів чорниці до утворення перших плодів проходить більше 10 років

Практичний блок

1 завдання «Модельовання»

Спробуйте змодельовати, як елементи екологічного виховання можна ввести в безпосередньо-освітню діяльність:

- з фізичної культури;
- з музики.

2 завдання «Наші питання»

На столі лежать картки різних кольорів, на яких вказані певні теми. Вам необхідно скласти систему питань для бесід з дітьми за обраною темою («Дикі тварини», «Домашні тварини», «Пори року», «Дерева»)

3 завдання «Педагогічна ситуація»

Лісом йшли два хлопчики. В дорозі їм зустрівся струмочок. Вода в ньому каламутна, брудна. Один хлопчик вирішив почистити струмочок. Інший посміявся над ним. І все-таки перший хлопчик очистив струмочок, розчистив дно, прибрав впали в нього гілки. А потім сказав:

- Нехай цей струмочок служить і людям, і тваринам.
- Чим можна пояснити бажання першого хлопчика допомогти струмочку?
- Які почуття викликає у вас другий хлопчик?
- Щоб Ви могли сказати цим дітям?
- Як би Ви вчинили в цій ситуації?

2 група

Після зливи залишилася велика калюжа, в яку потрапило маленьке мишенятко. Воно намагалося вибратися на землю. Біля калюжі зібралися дітлахи (хлопчики), які жбуряли в мишенятко камінці, та паличками зіштовхували мишенятко назад у брудну воду.

Проходив повз чоловік присоромив і прогнав їх від калюжі. І хлопчики обурювалися, що він з'явився невчасно. А один хлопчик крадькома навіть намагався ще раз кинути камінь в знесилене мишеня.

- Чим можна пояснити таку жорстокість дітей?

- Що б Ви їм сказали, якби вони виявилися у вашій групі, на вашому дворі?

- Як би Ви вчинили, якби опинилися поруч?

Хвилинка відпочинку: гра «Екологічний козуб»

1. У якого птаха найдовший язик? (*у дятла*)
2. Наука про тварин. (*зоологія*)
3. Хто такий іхтіолог? (*вчений, що вивчає рибу*)
4. Що їсть взимку жаба? (*нічого не їсть, вона спить*)
5. Яке дерево називають прадідом прадідів? (*дуб*)
6. Яка нитка в природі найтонша? (*паутина*)
7. Яку траву люблять кішки? (*валеріана*)
8. Найвища трава? (*бамбук*)
9. Лісовий півень (*глухар*)
10. Що означає «плач» берези навесні? (*рух соку*)
11. Наука про рослини (*ботаніка*)
12. Чому модрина називають «добрим деревом»? (*не колеться*)
13. Пінгвін птах чи тварина? (*птиця*)
14. Яке дерево найтовстіше на землі? (*баобаб*)
15. Письменник і художник, творчість якого присвячена природі.

(*Є. Чарушин*)

Творчий блок.

1 завдання «Художники»

Вихователь - професія творча. А яка творчість без фантазії і вигадки. Наступне завдання творче. Кожній команді треба намалювати прислів'я так, щоб протилежна команда змогла його «прочитати».

I група: Весна красна квітами, а осінь пирогами.

II група: Готуй сани влітку, а воза взимку.

2 завдання гра «Асоціація»

Часто люди асоціюють себе і оточуючих з різними природними явищами, тваринами або предметами, вживаючи вирази «цвіте як троянда», «працює як кінь», «втомився як собака» тощо. Але чи завжди самооцінка відповідає тому, як нас сприймають оточуючі?

Спробуйте підібрати асоціації екологічного змісту до кого-небудь з колег команди супротивників, не називаючи його (педагоги складають опис-асоціацію на одного з педагогів).

Зовнішність, характер, манера поведінки цієї людини асоціюються у вас:

- зі стихією (вогнь, повітря, вода, земля);
- з природним явищем;
- з твариною (звір, птах, комаха);
- з рослиною (дерево, кущ, квітка);
- з мінералом.

Хвилинка відпочинку «Як рослини і тварини передбачають погоду».

Я нагадую вам початок прикмети щодо погоди в поведінці рослин і тварин, а ви закінчуєте рядок.

1. Павук посилено плете павутину - *(до сухої погоди)*.
2. Вуж на дорозі гріється - *(перед дощем)*.
3. Стрижі, ластівки низько літають - *(дощ віщують)*.
4. Миші виходять з-під підстилки на сніг - *(за добу до відлиги)*.
5. Собака катається по землі, мало їсть і багато спить - *(до хурделиці)*.
6. Цвіте черемха - *(до холоду, заморозків)*.
7. Якщо вранці трава суха - *(до вечора чекай дощу)*.
8. З берези тече багато соку - *(до дощового літа)*.
9. З ранку мокриця розпустилася і залишилася розкритою весь день - *(на гарну погоду)*.
10. Квіти перед дощем - *(пахнуть сильніше)*.

Конкурс капітанів.

(Кожному капітану задається одне питання)

Що Ви розумієте під терміном «екологія»? Яке значення цього слова?

(Саме слово «екологія» утворено від грецьких «Екос» – «будинок» і «логос» - наука. Тобто екологія в широкому розумінні – це наука про будинок, в якому ми живемо. У вужчому сенсі екологією називають науку «про відносини рослинних і тваринних організмів і утворених ними співтовариств між собою і навколишнім середовищем»)

Будь ласка, завершіть пропозицію: «Для того щоб екологічне виховання та освіта принесли найбільший ефект і користь в розвитку дітей ...»

(екологічне виховання повинно стати невід'ємною частиною всього навчально-виховного процесу і включатися в усі види діяльності: безпосередньо освітню діяльність, прогулянки, режимні моменти, ігри).

Хвилинка відпочинку: «Кросворд»

По горизонталі:

1. За старих часів цю рослину називали ліками від 99 недуг. Він загоює рани, зупиняє кров, знищує глистів, знімає біль в шлунку, заспокоює нерви *(звіробій)*
2. Це лікарська рослина росте біля доріг, його листя загоюють рани *(подорожник)*
3. Стоять в полі сестрички, жовте вічко, білі вії. *(ромашки)*
4. Яку лікарську траву і сліпий знає? *(кропива)*
5. Найкрасивіший чортополох, лікарські властивості якого були відомі ще древнім грекам та єгиптянам. *(розторопша)*
6. Яка ягода замінює лимон? *(журавлина)*
7. Лікарська рослина України, яка має відхаркувальну, протизапальну, знеболювальну і загоювальну властивості, в народі називають «ведмеже вух»? *(коров'як)*
8. Червона, дрібна і пахуча, росте низько, до землі близько. *(суніця)*

По вертикалі:

1. Що нам допомагають зберегти лікарські рослини? (*здоров'я*)

Виступ членів журі. Нагородження

3. Підведення підсумків ділової гри - сінквейн.

Ось і завершилася наша ділова гра «Система екологічного виховання в ДНЗ» і, щоб поділитися враженнями від гри одне з одним, давайте складемо «Сінквейн». Це зовсім не складно.

Перший рядок – іменник, назва сінквейну.

Другий рядок - два прикметники, що асоціюються у Вас із заходом і його темою.

Третій рядок - три дієслова третьої особи, що описують дії заходу і тему.

Четвертий рядок - це пропозиція, судження, Ваша думка з приводу заходу і теми.

Заключний рядок складається з одного слова - резюме сказаного в попередніх рядках, Ваш емоційний стан зараз (Наприклад: «Ура!» або «Втомилася!»), іменники, дієслова, обставини.

Радченко Світлана Анатоліївна

Вихователь-методист КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад

(ясла-садок) № 4 «Росинка» м. Лисичанська

Індивідуальне логопедичне заняття

Тема: Постановка звука [ш]

Мета:Формувати артикуляційний уклад звука [ш] способом наслідування; розвивати фонематичний слух, рухливість мовних органів, дихання, артикуляційний апарат; учити виділяти на слух звук [ш] на початку, у середині чи в кінці слова. виховувати бажання говорити правильно.

Обладнання: дзеркальця, предметні картинки, сюжетний малюнок, вірші Г. Чубач.

Хід заняття

I. Вступна частина (1–2 хв)

- Діти, сьогодні до нас знову завітав наш друг – хлопчик Язичок. Давайте згадаємо, що ми про нього знаємо.

Жив був на світі маленький хлопчик Язичок...

Жив він собі у маленькій хатиночці, яка називалася РОТИК. А у тебе є ротик? Покажи мені де він? А давай перевіримо чи у твоєму ротуку теж живе Язичок? Відкриємо ротик ось так широко і подивимося у дзеркало хто там живе. І у твоєму ротуку є ЯЗИЧОК! Покажи де він? Ось він! Такий маленький, гарненький Язичок.

II. Основна частина (16–18 хв.)

Язичок був дуже слухняний хлопчик.

1. Артикуляційна гімнастика (за С. Макаровою)

Вправа «Слухняний язичок»

(усміхнись, відкрий рот, покладиширокий язик на нижню губу. Держи в цьому положенні, вимовляючи звук [і], під лічбудо 5).

Я слухняний язичок.
Ліг на губку й не мовчок!
Треба довго «і» співати,
А вже потім – утікати!

Він слухався маму й тата, бабусю, дідуся. Як кожна дитина язичок любив гратися, особливо у пісочниці, в нього була лопаточка та формочки для гри.

Вправа «Лопаточка»

(широкий язик висунути, розслабити, покласти на нижню губу. Слідкувати, щоб язик не тремтів. Утримувати 10–15 секунд.)

Я широкий язичок
на губу собі поклав.
Був рожевий п'ятачок –
він лопаточкою став.

Вправа «Грибок»

(Відкрити рота. Присмоктати до піднебіння широкий язик. Краї язика мають примикати до верхніх зубів. Утримувати язик у такому положенні)

Ось грибочок–сироїжка.
Вгорі – «шляпка», знизу – «ніжка».

2. Динамічні підготовчі вправи

Біля хатинки Язичка була гойдалка.

Вправа «Гойдалка»

(Висунути вузький язик. Тягнувшись язиком почергово спочатку до носа, потім до підборіддя. Рот при цьому не закривати.)

Язик тягнувся до зубів,
До верхніх і до нижніх.
Немов гойдалкою злітав
До хмарок білосніжних.
Раз, два, три, (ім'я дитини), повтори.

В нашого хлопчика був чудовий друг – Конячка. Вони весело гралися разом.

Вправа «Конячка»

(Присмоктати язик до піднебіння, клацнути язиком. Клацати повільно, сильно. Розтягувати під'язикову зв'язку. Виконати 10–15 разів).

За верхніми зубами

Поцмокав язичок.
Біжить лоша за вами:
Цок–цок. цок–цок.

А коли ігри скінчалися Язичок прибирав іграшки, розкладав речі по місцях та очепував свій будиночок.

Вправа «Маляр»

(Відкрити рот, погладити широким кінчиком язика піднебіння, роблячи рухи вперед – назад, як маляр білить щіткою стелю.)

Вперед – назад, це твій язик
Так піднебіння гладить.
Як маляр, він білити звик,
Це стінам не завадить!

Ось таким вправним та слухняним був хлопчик Язичок. А ще він був дуже розумним хлопчиком, знав багато слів та вмів їх промовляти.

3. Вивчення нового матеріалу.

Формування мовленнєвого слуху.

Диференціація на слух звука [ш] і його заміників – звуків [ф], [т], [с] і звукосполучення [шч] – під слуховим і зоровим контролем дитини (*використовувати предметні картинки*):

фонтан, фазан, фокусник, тато, тополя, туплі, таксі, теплід, сад, сало, село, сито, шавель, шука, площа, дворище.

В нашого хлопчика є родичі – двоюрідні брати. Це пальчики. Найбільше язичок дружить із вказівним, вони разом готуються до змагань.

Розвиток ручної моторики: пальчикова гімнастика.

Вправа «Вказівний»

Вказівний – герой завзятий,

Хоче всіх перемагати.

Та щоб виграти змагання,

Необхідні тренування.

Виконання: діти беруть вказівний палець лівої руки правою рукою й обертають його в один та інший бік. Потім міняють руки і те ж саме роблять із вказівним пальцем правої руки.

А живуть пальчики у окремому будиночку – Теремку.

Вправа «Теремок» .

Стоїть у полі теремок, – 1

Двері взяті на замок, – 2

Дрик – дрок, дрик – дрок, – 3

Прийшов котичок – коток, – 4

Відчинив ключем замок. – 5

Виконання:

Пальці розведені – 1.

Пальці сплетені в замок–2.

Руки зімкнутими кистями, ліворуч – праворуч –3.

Руки від себе – до себе – 4.

Пальці розімкнуті й стиснути кистями рук – 5.

Дуже був гарний хлопчик Язичок – добрий, розумний, слухняний, працьовитий, товариський. Але була в нього одна невеличка біда – не вмів вимовляти звук [Ш]. Він старався, тренувався, та в нього не виходило правильно вимовити цей звук. Тому наш хлопчик зажурився. Але це зовсім – зовсім невеличка біда, а знаєте чому? Тому що ми його зараз навчимо!

Постановка звука за наслідуванням:

Вихователь (вчитель – логопед) пояснює й показує правильну артикуляцію. Увагу фіксують на положеннях і рухах (знайти кінчиком язика верхні зуби, альвеоли, піднебіння) органів артикуляційного апарату (під зоровим контролем) і звучанні цієї фонемі (під слуховим контролем). Тим самим створюється база для усвідомленого відтворення дитиною звука [ш].

Потім вчимо дітей утворювати передньою частиною язика й твердим піднебінням щілину. Видихувати через неї повітря.

Гра «Вимовляємо так, як я!»

Я Змія Гримучий Хвіст. Я вмю шипіти. Ось так: ш–ш–ш! Коли ми, змії, шипимо, це ми попереджуємо всіх, що ми поруч. Я і вас навчу шипіти. Давайте спробуємо разом: ш–ш–ш! Добре виходить!

Коли ще можна почути цей звук? (*Коли хвилі б'ються об берег. Коли листя шурхотить під ногами. Коли шумить листяна деревах. Коли косять траву.*)

Уявіть, що ми сидимо на березі моря і слухаємо, як хвилі б'ються об берег. Давайте вимовимо, як шурхотять хвилі: ш–ш–ш!

Ми йдемо з вами по осінньому лісі. Під ногами шурхотить листя. Покажіть, як? (*Ш–ш–ш!*)

Подув вітерець. Віти дерев загойдалися. Ми чуємо шелестіння листя. Як шелестить листя? Покажіть. (*Ш–ш–ш!*)

Молодці! Дуже добре впоралися! Вам сподобалося? Продовжуємо грати.

Спочатку звук [ш] вимовляємо протяжно, потім додаємо голосний [ш–ш–ша–а], [ш–ш–ше–е] та інші.

4. Фізкультхвилинка.

Шепче вітер:

– Ша, ша, ша!

Шубку білочка знайшла!

Шелестить трава похила:

– Шубку білочка купила!

Шепчеш ти і вірю я:

Шубка в білочки – своя!

Г. Чубач

Піднятися на носочки, руки підняти вгору – похитувати ними наче вітер колише гілля дерев

Присісти, руки опустити вниз, погойдувати ними

Стоячи, руки на поясі, повороти тулуба вліво – вправо

Зрадів хлопчик Язичок, що навчився правильно вимовляти звук [ш], застрибав від радості, засміявся. І так йому сподобалось правильно говорити, що почав він у всіх словах шукати цей звук. Але ж ми з вами знаємо, що не всі слова мають звук [ш]. Давайте пограємо з Язичком у цікаву гру.

5. Закріплення нового матеріалу.

Гра «Спіймай звук [ш]»

– Уважно послухайте вірш. У яких словах сховався звук [ш]? Якщо почуєш слова зі звуком [ш], плесни в долоні – спіймай його.

Шишка впала, не розбилась

Шишка в трави закотилась.

Наша **Ш**ура в ліс **п**ішла,

Але шишки не знайшла.

Принесла вона додому

Лише радість, лише втому. Г. Чубач

Які слова зі звуком [ш] ти запам'ятав?

Де знаходиться звук – на початку, у середині, у кінці слова?

Молодці, діти, добре справились з завданням, і хлопчику Язичку сподобалось з вами гратися. Але прийшов час повертатися йому додому. Він дякує вам за науку.

Біжить хлопчик язичок додому, а вітерець його підганяє.

Гра – вправа «Теплий вітерець»

Відкрити рот, зробити «лопаточку», «чашечку», рівномірною силою видиху подути на передній край язика, ніби в «чашечку» до виникнення довгого звука [ш–ш–ш] – «теплий вітерець». Зуби зімкнути, посміхнутися, опустити язик за нижні зуби, зробити «жолобок» й подути в нього до виникнення звука [с–с–с] – «холодний вітерець»

8. Підсумок заняття (1–2 хв).

Запитання до дитини: Що нового довідався? Чого навчився? Що, вважаєш, потрібно повторити вдома? В які ігри хочеш пограти з батьками?

Свистунова Марина Сергеевна

Студентка ГУ «Луганський національний університет

імени Тараса Шевченка» (г. Старобельськ)

Индивидуальное логопедическое занятие

Тема: «Постановка звуків [п], [п']»

Цілі: розвивають артикуляційний апарат; умения произносить звук [п], [п']; определять положення органів речевого апарату при произнесенні звука [п], [п']; інтерес досягнення результату від виконаної роботи.

Оборудование: іграшки (герої диснеевських мультфільмів), набір предметних картинок, дзеркало для ребенка, схема з завданнями, карточки з символами звуків, коробочка з предметами, конверти з завданнями, «приглашення».

Хід заняття

1. Організаційний момент

Привітствие вихователя.

Малыш, сегодня мне пришло приглашение для тебя по электронной почте. Посмотри, какое красивое! Все красочное с героями твоих любимых мультфильмов. Прочитаем?

"Дорогие малыш! Мы приглашаем тебя в путешествие на воздушном шаре

и дарим тебе его в подарок! Но, чтоб добраться до нас ты должен будешь выполнить задания, только тогда ты сможешь собрать все 3 билета и попасть к нам в Диснейленд! Соглашайся - это очень интересно! Мы тебя ждем!" (Твои

любимые персонажи: Микки-Маус, Король Лев, Винни – Пух, Чип и Дейл, Бемби и др.)

- Ну, что малыш хочешь отправиться в путешествие?

- Итак, в путь!

II. Основная часть

-Малыш, смотри здесь книга, давай посмотрим, что же в ней написано? А здесь два конверта №1 и №2 . Откроем конверт №1?

(Ребенок садятся на стульчик, где к стульчику привязан гелевый воздушный шарик.

Ребенок отвечает на вопросы педагога).

Задание №1 Произнесение слов со звуком [п], [п']

Рассмотри картинки и назови все предметы, в названии которых есть звуки [п].

(Задание от Микки-Мауса).

А здесь наш первый конверт!.

2. Задание в конверте №1: Дидактическое упражнение "Хлопни в ладошки, если услышишь звук [п]"

Птица хочет пробудиться,
Запевае песню птица,
Потому что птице с песней
Пробуждаться интересней.
В. Берестов.

если услышишь звук [п']

Петуха спросили дети:

– Почему зовут вас Петей?

Так ответил Петя детям:

– Хорошо умею петь я.

И. Коньков.

А во втором конверте приглашение.

Молодец малыш справился с заданием, пора нам приземлиться и отдохнуть.

(Ребенок свободно перемещается по комнате и приходит в «кафе»)

Встречает игрушка Вини – пух (Здравствуйте, малыш, я знал, что ты скоро ко мне прилетишь и приготовил тебе задание) .

Задание №3 (знакомство со звуками [п], [п']) .

Ребенок рассматривает посуду, сервированную на столе (чашки, тарелки, кастрюля, чайник, сковорода) и отвечает на вопросы: Как можно назвать все эти, предметы одним словом? Какой первый звук слышится в слове *посуда* (ребенок выполняет задание самостоятельно или ждет подсказки). И еще отгадай загадку:

В тёмном уголке живёт,

Тоненькую нить прядёт.

Он тайком сюда забрался,

Строить новый дом собрался. (Паук)

Ребенок: Это Паук.

Какой первый звук в слове – отгадке?

4. Артикуляция звуков. (Ребенок выполняет задание по образцу воспитателя).

Воспитатель показывает перед зеркалом и объясняет ребенку артикуляцию звука п

Артикуляция звука[п]— он также образуется при размыкании губ. Тебе следует закрыть рот, затем набери воздух, подведи его к губам и прорви их воздушным потоком.

5. Символ звуков.

Как самовар кипит: ППППП. . .

Маленький чайник кипит: пьпьпьп. . .

Молодец малыш вот получил первый билет!

До свидания! До новых встреч!

Малыш, посмотри, что я нашла, это билет №2

6. Физминутка: (Ребенок выполняет движения согласно тексту физминутки)

Яркий красный мячик, прыгает как зайчик (прыжки на месте)\

Покатился по дорожке (бег на месте)

Подождал меня немножко (остановиться)

Наклонюсь, возьму его (наклониться)

И подброшу высоко (имитация движения)

7. Задание Развитие фонематического слуха: научить ребенка распознавать звуки и выделять их, определять место звука в названии предмета). После игры ребенок находит еще один конверт с билетом №3.

Малыш смотри здесь на полянке еще что-то лежит, какая красивая коробочка, устраивайся поудобнее и мы посмотрим! В коробочке находится материал -различные маленькие предметы, в названии которых слышится один из звуков (например, "П" - и тогда в коробке лежат циплята, палка и т. д.) .

Коробка розділена на три частини ("н"- початок слова, "с"-середина, "к"- кінець). Ребенок бере з коробки один з предметів, називає його вслух і визначає, де він чує звук "п": в початку, середині або в кінці слова. Потім кладе цей предмет в відповідну частину коробки.

Малюк нам пора вирушати в путь. (Ребенок проходить і сядуть в "повітряний куля", а там з'являються Лівенюк).

Сподивися, що мені передав Король Лев. Кінцево-же третій квиток в Діснейланд. Малюк нам пора вирушати в путь. (Ребенок проходить і сядуть в "повітряний куля", а там з'являються Лівенюк).

III. Заклінальна частина

Ой, малюк, подивися, ми наближаємося!

Ребенок виходить з "повітряного кулі" і потрапляє в "Діснейланд, де його зустрічають герої мультфільмів (м'які іграшки: Міккі-Маус, Король Лев, Чіп і Дейл, Вінні-пух, Бембі і др.).

Вихователь з іменем іграшки: ми дуже раді бачити вас у нас в гостях і хочемо подарити вам в подарок ось таку букву, яку ви забере з собою, коли погостите у нас. А зараз ми пропонуємо подивитися твій улюблений мультфільм.

Сергієнко Інна Леонідівна

Вихователь ДНЗ №8 «Джерельце» м. Старобільська

Заняття з розвитку мовлення (середня група)

Тема: «Зима-чарівниця»

Програмовий зміст:

- зв'язне мовлення: закріпити знання дітей про характерні ознаки зими; удосконалити вміння складати описові розповіді за картинною, розв'язувати суперечності;

- звукова культура: розвивати пізнавальну активність, зв'язне мовлення, мовне дихання (правильний вдих та видих); фонетичний слух; логічне мислення, увагу;

- граматику: стимулювати вживання повних речень; утворювати складні слова, формувати навички утворювати прикметники, виховувати вміння працювати в колективі; виховувати зацікавленість, посидючість.

Словник: формувати і закріплювати вміння добирати спільнокореневі слова, звертаючи увагу на значення кожного з них. Поповнювати словниковий запас словами-назвами зимових явищ, вводити в мовлення дошкільників узагальнюючі слова і слова близькі за значенням.

Матеріал: картина із зображенням зимових явищ, розваг (цілісне зображення розрізане на частини); фланелеграф, дзвіночки, сніжинки, папір, м'яч.

Хід заняття

– Добрий день діти ! Сьогодні у нас буде заняття дуже цікаве і незвичайне, яке підготувало дуже – дуже багато сюрпризів, а яких сааме

дізнаєтесь згодом. Для початку відгадайте загадки і скажіть, яка пора року до нас завітала?

Відгадування загадок

Прийшла до нас бабуся у білому кожусі.

Поля причепурила - пухнастим снігом вкрила,
Відгадайте, хто вона, чарівниця чепурна?(зима)

Росте вона додолу головою,
Росте вона холодною зимою,

А тільки сонечко засяє -
Вона заплаче і розтане. (бурулька)

З роду рук своїх не має,
А узори вишиває. (мороз)

- Про яку пору року йдеться в загадках?

Діти. Зима.

Вихователь. Правильно зима.

Дзвенять дзвіночки.

Вихователь. Що за звуки чарівні? Звуки Зимоньки-зими.

Це сніжиноньки бриніли,
На столи до нас присіли.

Кожен з ними грати рад,

Зробимо ми снігопад.

— А що таке снігопад? (Відповіді дітей.)

— Як назвати явище, коли падає листя? (Листопад.)

— Коли падають зорі? (Зорепад.)

— А коли падають смішинки? (Сміхопад.)

— Діти, а як на вашу думку, що таке снігопад?

(Снігопад – це коли багато снігу падає). Думки дітей.

Вихователь: Діти, а який сніг коли ми до нього торкаємось?

(Холодний, мокрий, м'який, білий)

Вихователь:

Давайте допоможемо Снігу – розкажемо йому про зиму.

Гра «Добери слово»

Зима яка? (Холодна, сніжна, морозяна, сувора.)

Сніг який? (Білий, іскристий, блискучий, м'який, пухнастий, мокрий, сірий, брудний, холодний.)

Вітер взимку який? (Холодний, крижаний, сильний, морозний.)

Небо взимку яке? (Сіре, похмуре, хмарне, у морозну погоду блакитне.)

Сонцезвимку яке? (Зовсім не гріє, рідко з'являється, світить але не гріє)

Робота в парах.

— А зараз станьте парами, хто з ким захоче. Кожен уявив себе в ролі Зими (заплющили очки) і скажіть Зимоньці красиві слова-компліменти.

Намалюємо портрет зимової сніжинки словами.

Стаємо в коло, кидає вихователь м'яч.

Сніжинка яка? – маленька, м'якенька, холодна, блискуча, пухнаста, кришталева, срібна, весела, сумна, неслухняна, вилична, казкова, зачарована, ніжна, чудова, візерунчаста.

Сніжинка що робить? – лежить, падає, кружляє, спускається, танцює, пурхає, кружиться, тане, лягає, в'ється.

Фізкультхвилинка

(Вихователь: читає вірш, діти роблять відповідні рухи.)

У володарки Зими

Трішечки замерзли ми.

Грудень каже: «Пострибай!»

Січень просить: «Присідай!»

Встали — сіли, встали — сіли,

Розіграли наше тіло.

Лютий місяць нагадав:

Час нам братися до справ.

Сіли, дітки, всі гарненько.

Спинки держимо рівненько.

Книги відкриваємо –

Знання здобуваємо!

Бесіда

Вихователь. Як ви вважаєте, зима — це добре чи погано?

Добре, бо:

— багатоснігу, можна ліпити сніжки;

— сніг вкриває рослини від морозу;

— дерева відпочивають;

— можна кататися на санках, лижах, ковзанах тощо.

Погано, бо:

— сніг засипав усе: і тварини, і птахи без їжі;

— слизько, можна впасти;

— холодно, морозно, слід турбуватися про тепло;

— слід одягатися, бо можна захворіти.

Вихователь.

У білій шапці пуховій, у ранкову пору

Зима-зимонька прийшла і картину принесла.

(Вихователь виставляє на дошку картину і пропонує розглянути її.)

Бесіда

Запитання для бесіди:

— Яку пору року зображено? Чому ви так думаєте?

— Які кольори використав художник?

— Кого вибачите на картині?

— Що роблять діти?

— Як художник передав настрої дітей?

— Хто зліпив снігову бабу?

— Як по-іншому можна звати снігову бабу? (Сніговик.)

— Сніговик живий чи ні?

— Де можна зустріти живого сніговика? (У казці.)

Вихователь. Давайте за допомогою ваших розповідей і малюнків «намалюємо» таку саму картину, як у Зими.

Який фон ми оберемо? Чому обрали білий фон, а не зелений чи жовтий?

(Діти складають розповідь за картиною і по ходу розповіді складають аналогічну картину на фланелеграфі з частин.)

Дихальна вправа «Вітер».

Діти дмухають на сніжинку, а вони летять.

Діти, уявіть себе маленькими веселими сніжиночками. Подув легенький вітерець і полетіли сніжинки далеко- далеко.

Вихователь. А зараз ми з вами складемо ланцюжки зі слів-сніжинок.

Дидактична гра «Сніговий ланцюжок»

Діти розподіляються на групи по 4–5 осіб. Кожна група отримує картку із зображенням певного зимового явища. Потрібно придумати спільнокореневі слова і позначити кожне слово сніжинкою. Виграє та група, в якій ланцюжок є довшим.

Зима — зимка, зимонька, зимно, зимовий.

Вітер — вітерець, вітрище, вірюган.

Мороз — морозенко, морозно, морозець.

Сніг — сніжинка, сніжка, сніжок, сніговий, снігур, сніговій.

Підсумок.

— Ось і закінчилося наше заняття.

— А чи можна Зиму назвати чарівницею? Доведіть, чому. Зима — чарівниця приготувала вам подарунку: печиво у вигляді сніжинки. Вихователь пригортає всіх дітей.

Сильченко Екатерина Андреевна

*Студентка ГУ «Луганский национальный университет
имени Тараса Шевченко» (г. Старобельск)*

Индивидуальное логопедическое занятие

Тема. Постановка звука [с].

Цели: развивать артикуляционный аппарат; умения произносить звук [с]; определять положения органов речевого аппарата при произнесении звука [с]; интерес достижения результата от выполненной работы.

Оборудование: карточка с символом звука «с», игрушка сова.

Ход занятия

1. Организационный момент

Приветствие воспитателя.

Здравствуй! Садись удобно. Сегодня к нам с тобой придет гость.

Послушай загадку, отгадав ее ты узнаешь кто придет к нам в гости:

Днем спит

Ночью летает

И прохожих пугает (сова)

Правильно сегодня к нам в гости пришла сова, она будет помогать нам правильно произносить звуки.

II. Основная часть.

1. Чтение стихотворение логопедом:

Мудрейшая птица на свете – сова

Всё слышит, но очень скупа на слова.

Всё взвесит, но редко-прередко болтает

Вот этого многим из нас не хватает. (Т. Таран)

- В каких словах ты слышал звук [с]?

2. Слово логопеда. Характеристика звука «с»

Когда произносим звук «с»

- губы в улыбке, зубы видны;

- верхние и нижние зубы сближены, но не сжимая;

- широкий кончик языка упирается в нижние зубы;

- по середине языка идет сильная холодная струя воздуха;

- голос спит.

3. Артикуляционная гимнастика

Чтобы выполнить зарядку, отгадайте ка загадку:

«Я землю копала,

Ничуть не устала,

А кто мне помогал,

Тот и устал».

Что это? Конечно лопатка. Попробуй сделать свой язык лопаточкой.

4. Выполнение упражнений

Упражнение «Лопатка».

Выполнение: улыбнуться, приоткрыть рот. Положить широкий язык на нижнюю губу. Подержать его в таком положении. Считая про себя до пяти.

А теперь выполняй языком такие движения: положи язык лопаткой, занеси лопатку в домик (в рот); опусти свою лопатку за нижние зубы, старайся, чтобы язык лежал спокойно, не дрожал и не шевелился.

Упражнение «Катушечка».

Выполнение: рот открыт. Губы в улыбке. Кончик языка завести за нижние резцы. Кончиком языка слегка нажать на резцы, пропустить по языку «ветерок», слышится звук «с».

Упражнение «Чистим зубы».

Цель. Выработать подъем языка вверх и умение владеть языком.

Описание. Широко открыть рот и кончиком языка «почистить» верхние зубы с внутренней стороны, делая движения языком из стороны в сторону

Выделение звука [с] среди звуков, далеких по акустическим и артикуляционным признакам.

Анализ артикуляции.

Давай проверим, правильно ли работают губы и язык?

- улыбнуться;
- кончик языка упереть в нижние резцы (зубы) ;
- боковые края языка плотно прижать к верхним боковым зубам;
- по середине языка идёт сильная, холодная струя воздуха.

5. *Изолированное проговаривание звука «с»*

Произнесение звука сsss

Ссса сssы сссо сssу

6. *Проговаривание звука «с» в слогах, словах в ударной позиции в начале*

слова

- слоги

Са-са-са сы-сы-сы

Са-сы-сы сы-сы-са

Са-са-сы сы-са-са

Са-сы-са сы-са-сы

- слова

Сад, сани, Саня, сапоги, самовар, самолет, самокат, сын, сыт, сыр, сыпать, сынок, садик.

- чистоговорки

Са-са-са-сад са-са-са-Саня

Са-са-са-сани са-са-са-садик

Сы-сы-сы-сын сы-сы-сы-сыр

Сы-сы-сы-сыт сы-сы-сы-сынок

7. *Игра «Внимательные ушки»*

- среди других звуков (поднять символ звука «с»)

Тебе нужно поднять символ звука «с» если услышишь его среди других звуков

(а, и, у, с, в, ф, д, с, б, д, т, с, к, г, д)

- среди слогов (хлопнуть)

Я называю слоги, а если ты услышишь слог со звуком «с» то хлопни в ладоши.

(ва, фа, да, са, на, ка, ра, са, па, ба, са) .

- среди слов (топнуть)

Лавка, палка, платье, самолет, лента, альбом, билет, лимон, самокат, валенки, малина, пальто, самовар.

8. *Закрепление звука в словах.*

Произнеси звук «с» в словах.

Сон – нос

Маска – касса

Фасоль – Ассоль

Сумка – мусс

Коса – оса

9. *Закрепление звука в предложениях.*

Повтори: Соня любит патиссоны. Солнце светит ласково.

10. *Домашнее задание.*

- общая артикуляционная гимнастика.

- выучить стихотворение.

«Соня-соня»
Соня очень любить спать.
Соней Соню стали звать.
Соня-соня спит весь день.
Погулять ей даже лень.
Посмотри-ка, Сонюшка:
на дворе-то солнышко. *М. Лепилина.*

III. Итог занятия.

Сегодня мы узнали много нового о звуке «с». Что помогает нам произнести звук «с»? (губы, зубы, язычок)
Произнеси звук «с» ещё раз. Молодец!

Сіпакова Ганна Володимирівна

*Вихователь Плуатарського КДНЗ «Дзвіночок» Біловодського району
Луганської області*

Заняття для дітей старшого дошкільного віку

Тема: «Нема без кореня рослини, а нас, дітей, – без України»

Мета: Дати дітям знання про Батьківщину в широкому розумінні цього слова: рідна домівка, рід, родина, Україна, Батьківщина. Познайти дошкільнят з історією утворення рідного села, як виникла його назва. Розширити і уточнити знання дітей про народні символи: вишитий рушник, духмяний хліб на столі, український вінок, про українські страви (борщ, вареники).

Продовжувати вчити вимовляти словосполучення, прислів'я; вдосконалювати вміння виразно розповідати вірші, формувати основи громадської поведінки, бажання розмовляти українською мовою.

Збагатити активний словниковий запас словами: звичаї, традиції, народні символи, Вітчизна, Батьківщина, український вінок, стрічки. Виховувати у дітей любов до рідного краю, до своїх рідних, до природи, почуття гордості за Україну, інтерес до джерел національної культури.

Матеріали: український національний одяг, хліб на вишитому рушникові, гілочки верби, калини, соняшники, макітра з варениками, фланелеграф, дидактичні ігри «Вінок», «Вплети стрічку», «Звари борщ», «Знайди народні символи», народна хороводна гра «Ой, у перепілки», фізкультурхвилинка «Ми одна сім'я»

Попередня робота: вивчення віршів М.Петрова «Батьківщина», А. Німенко «Сонячний дім», Л.Сіпакової «Моє село»

Хід заняття

Вступна частина

1. Вступне слово вихователя

Дітки, сьогодні я розповім Вам про нашу країну – Україну, яка має багату історію та культуру. Україна – наша земля, наш рідний край. Вона в

уському, що навколо нас: сонці, місяці, зорях, у кожному камінчику, в кожній рослині. Україна – це червона калина біля хати, рушник вишитий бабусиними руками. Це земля, травичка, по якій можна бігати, на якій можна сидіти й дивитися на небо з білими хмаринками – корабликами... Ми називаємо Україну нашою Батьківщиною. Пригадаймо, як поет Максим Петров висловив свої думки про Батьківщину у вірші присвяченому їй.

2. Діти розповідають віри

Є багато країн на землі,
В них озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди – Батьківщина.
Є багато квіток запашних,
Кожна квітка красу свою має,
Та гарніші завжди поміж них
Ті, що квітнуть у рідному краю.
Є багато пташок голосних,
Любі-милі нам співи пташині,
Та завжди наймилішими з них
Будуть ті, що у рідній країні.

Основна частина

1. Запитання до дітей

Батьківщина – місце, де кожен з нас народився. Поміркуйте, якими іншими словами можна замінити слово Батьківщина?

Діти: Вітчизна, рідний край, земля наших батьків.

Вихователь: Що означає вислів «земля наших батьків?»

Діти: Тут народилися наші бабусі та дідусі, наші мами і тата. Вони були такими ж маленькими, як і ми, ходили в дитячий садочок, до школи. А тепер вони працюють і роблять усе можливе, щоб нам було добре жити.

Вихователь: Ви правильно міркуєте. Давайте послухаємо, як поет Андрій Німенко сказав про це у вірші «Сонячний дім».

2. Діти розповідають віри

Привітний і світлий наш сонячний дім.
Як радісно й весело жити у нім.
Тут мамина пісня і усмішка тата,
В любові й добрі тут зростають малята.
Рід, родина, сім'я,
Серед них – маленька я,
Мов перлинка – намистинка,
Я дівчинка – українка.
Родовід – моя родина,
Я ж її мала краплина.
Люблю всю родину я,

Разом ми – одна сім'я!
Маму й тата поважаю,
Їм здоров'ячка бажаю!
І бабусю й дідуса –
Всіх люблю й цілую я.

Вихователь: Дітки, які добрі й привітні слова ви сказали про свою родину, сім'ю, і сьогодні мама у нас на гостинах.

Мама: Любі, милі наші діти, ви зростаєте неначе квіти, кожна у своїй родині, зігріті її ніжним теплом і ласкою.

Дитино, пам'ятай: ти – людина.
Вчись, думай, твори добро.
Та де б не ходив ти по світу,
Серце тебе приведе до рідного дому,
До мами, що завжди чекає тебе,
Життя твого тут колиска, і тут коріння твоє,
Родині вклонися низько-низько,
І знову йди вперед!

3. Звучить фонограма пісні «Мамина вишня»

Вихователь: Кожна людина пишається не лише своєю родиною та сім'єю, а й своєю рідною землею. Вона завжди прагне сказати про неї найкращі слова.

4. Діти розповідають вірш «Моє село»

Край дороги широкої розляглися поля,
Із-за величних пагорбів знову сходить зоря,
І зорею освічене все село, мов пожар,
Це село моє рідне – це село Плугатар!
Пахне м'ятою вересень, вдаль летять журавлі,
Над ставками і вербами дзвінко чути пісні.
Тут живуть люди добрії, їхні долі це – дар,
Це село моє рідне – це село Плугатар!
Скрізь натружені руки і пекучі серця,
На столі в кожній хаті паляниця свята,
Рушником оповита і калини той жар,
Це село моє рідне – це село Плугатар!

Вихователь: Молодці, дітки, ці слова ви сказали про рідне село, як називається наше село?

Діти: Плугатар.

Вихователь: Дітки, а розкажіть що іще ви знаєте про наше село?

Дитина: Плугатар – це безмежні пшеничні поля, квітучі балки, вишневі садочки, затишні хати, це – Лиса гора і ставок Дубівець.

Дитина: Плугатар – це балка Гракове, народні пісні, наша українська мова. Це – пам'ятник Воїнові Визволителеві.

Дитина: Село Плугатар – це батьківська земля, рідний край, де ми народилися, де народилися і живуть наші батьки.

Вихователь: Діти, а чи знаєте ви чому так називається наше село?

Діти: Ні.

Вихователь: Про це знає наша бабуся і вона вам зараз все розповість.

Бабуся: Перші жителі на території нашого села з'явилися давно, понад сто років тому. Жителі сусідніх сіл Біловодськ, Мусіївка, Колмиківка отримали наділи землі в безкрайньому степу, з родючими ґрунтами, вкритими буйними травами, де водилися дрофи, куріпки, перепели, зайці, лисиці, вовки. Першими поселенцями нашого села були комунари – плугатарі, вони розпахали землі і засіяли їх. Селяни – плугатарі отримали дуже великий врожай. Тому наше село так і почали звати Плугатар.

5. Проводиться народна хороводна гра «Ой у перепілки»

Хід гри. Діти стоять колом, злегка розставивши ноги, руки опущені вздовж тулуба. Одна дитина в колі - це перепілка. *На слова:*

Ой у перепілки та голівка... болить, всі діти разом з вихователем піднімають руки вгору і торкаються пальцями голови збоку, а на слова "*та голівка болить*" опускають руки вздовж тулуба.

На приспів:

Тут була, тут перепілочка,

Тут була, сизокрилая,

беруться за руки і ходять по колу вліво, а перепілка вправо або робить крок на місці. На останні слова зупиняються.

На слова:

Ой у перепілки та колінця... болять, всі діти нахиляють тулуб уперед. На слові "*колінця*" долонями торкаються колін, а на слова "*болять...*" — випростуються. На приспів "Тут була" діти беруться за руки і ходять по колу вправо. На слова приспіву "*сизокрилая*" зупиняються.

Вихователь:

Ой у перепілки крильця не болять,

Крильця не болять...

Всі діти піднімають руки в сторони і на слова "не болять" опускають їх униз.

На слова "Пташки знялися і полетіли" усі діти біжать по колу.

Правила гри. Рухи робити на слова вихователя.

Вказівки до гри. Слово перед крапками слід проказувати поволі, щоб діти зробили рух і стали у вихідне положення.

Вихователь: В українського народу є символи – улюблені предмети, які нагадують про щось добре та світле в житті. То верба і калина, і золотий соняшник на городі, і духмяний хліб на столі, і вишневий сад за вікном.

Погляньте навколо і знайдіть те, що українці люблять і шанують.

6. Проводиться дидактична гра «Знайди народні символи»

Діти вішають на фланелеграф по черзі народні символи України

Вихователь: Дітки, а ще українці дуже шанують і поважають хліб. Пригадаймо, як у нас кажуть про хліб.

7. Діти по черзі промовляють прислів'я про хліб.

1. Хліб – батько, а вода – мати.
2. Хліб усьому голова.
3. Як хліб буде, то й усе буде.
4. З неба хліб не падає.

Вихователь: Вірно дітки. А ось іще один предмет, про який можна говорити дуже багато. (вихователь показує український віночок). Це український віночок, який носять дівчата, частина жіночого національного одягу. До речі, вінок – це не просто прикраса. Він – дівочий оберіг. Зараз і ми з вами сплетемо свій віночок.

8. Проводиться дидактична гра «Вінок»

Діти прикріплюють до фланелеграфа квіти – елементи вінка і промовлять по черзі слова:

- Я вплету до вінка ромашку – вона дарує людям не лише здоров'я, а й доброту і ніжність.
- Поряд із ромашкою вплету гроно калини, що означає дівочу красу.
- А я вплету до вінка барвінок його квітка зберігає свій колір навіть під снігом – це символ життя.
- Я вплету цвіт вишні та яблуні – це материнська любов.
- А я вплету мак – він на добрий сон, що потрібний дитині.

Вихователь: А що іще влітають у вінок окрім квітів? Так, різнокольорові стрічки. Вважалося, що вони оберігають волосся дівчаток від чиєїсь лихої думки.

9. Проводиться дидактична гра «Вплети стрічку»

Дітки по черзі зав'язують стрічки на вінок і промовляють слова:

- Першою зав'язу у вінок світло-коричневу стрічку. Вона символізує землю-годувальницю.
- Поряд із коричневою зав'язу жовту – це сонце.
- Я додам світло-зелену – це краса та молодість.
- Я зав'язу блакитну і синю – це вода і небо.
- А я зав'язу помаранчеву – це хліб.

Вихователь: Ось такий гарний вийшов у нас із вами віночок. Дітки, ми пригадали народні символи, але найголовніше в кожній країні її люди. Це і дорослі, і діти. Як називаються люди, які живуть в Україні?

Діти: Українці.

Вихователь: Так, ми з вами українці і живемо у своїй чудовій країні однією дружною родиною.

10. Проводиться фізкультхвилинка «Ми одна сім'я»

Тут у групі друзі всі,

Я і ти, і ми, і ви
Ми одна сім'я.
Добрий день, тобі, хто зліва,
Добрий день, тобі, хто справа.
Ми одна сім'я.
Руку дай тому, хто зліва,
Руку дай тому, хто справа.
Усміхнись тому, хто зліва,
Усміхнись тому, хто справа.
Ми одна сім'я.

Вихователь: А ще, діти, українці готують дуже смачні страви.

11. Читає вірш К. Вишинської «Рецепт»

Узяла Настуся горщик,
Щоб зварити в ньому борщик.
До бабусі підбігає,
Для борщу рецепт питає.
А бабуся аж присіла:
– Ти ж недавно борщик їла!
– Ще й казала — дуже смачно.
– Тож рецепт тобі цей нащо?
– То варила ти, бабуся,
– А тепер і я навчуся,
І мені потрібно знати,
Як цю страву готувати.
Посміхнулася бабуся
І погладила Настусю:
– Що ж, ходімо, буду вчити
Український борщ варити.

12. Проводиться дидактична гра «Звари борщик»

Діти, кладуть у горщик овочі, які потрібні для приготування українського борщу.

Вихователь: А ще на Україні готують чудову страву, дуже смачну, корисну для здоров'я. А готують її так

13. Діти імітують рухи

Місили, місили, ліпили, ліпили,
А тоді скік, та в окріп,
А вже на останку – в масло та сметанку (*вихователь звертається до дітей*)

Хто зуміє відгадати, того будем частувати,
Здогадалися, що це? (*вареники*)

Заключна частина

1. Виходить бабуся з варениками.

Бабуся: Зичу вам здоров'я, та води ключової,
Багатства від землі святої.
Щастя земного, неба блакитного,
Щоб козацькому роду не було переводу!
2. *Бабуся пригощає варениками.*
3. *Підсумок заняття.*

Старикова Валентина Николаевна

Музыкальный руководитель КДНЗ №3 “Барвинок” г. Рубежного

Музыкальное занятие с использованием
речевых игр и ФМРГ

Тема: «Путешествуем по миру с музыкой»

Цель: Организовать музыкально – образовательную работу, обеспечивающую каждому ребенку укрепление психического и физического здоровья, выявление и развитие музыкальных и творческих способностей, формирование привычки к здоровому образу жизни.

Образовательные задачи: (развивающие.)

Развивать музыкальное и творческие способности дошкольников в различных видах музыкальной деятельности, используя здоровьезберегающие технологии, исходя из возрастных и индивидуальных возможностей каждого ребенка, звуковую культуру речи, связную речь и ее грамматический строй.

Воспитательные задачи: Формировать положительное отношение ребенка к окружающему миру, к своей семье, сверстникам, самому себе. Развивать у детей позитивную оценку действительности, взглядов, вкусов, идеалов с учетом ярко выраженных индивидуальных психофизических способностей. Воспитывать уважительное отношение к культуре страны, народа, родного города, создавать положительную основу для воспитания патриотических чувств.

Оздоровительные задачи: Сохранять и укреплять физическое и психическое здоровье.

Создавать условия обеспечивающие эмоциональное благополучие каждого ребенка.

Ход занятия

Дети входят в зал под музыку.

Музыкальный руководитель. Каждое музыкальное занятие мы начинаем с пожелания друг – другу добра. Мы заряжаемся положительной энергией.

(Дети исполняют валеологическую распевку.)

Здравствуй небо голубое,
Здравствуй солнце золотое,
Здравствуй чистая вода,

Здравствуй матушка земля!
Здравствуйте девочки,
Здравствуйте мальчики.

(Музыкальный руководитель обращает внимание детей на декорированный морской уголок.)

Музыкальный руководитель. Ребята! Посмотрите какая-то старая бутылка. Как будто она попала к нам прямо из моря. Даже ракушки к ней прилипли. (Трясет бутылку.) В ней что-то есть. Сейчас откроем и увидим.

(Открывает бутылку, достает свернутую трубочкой карту!)

Музыкальный руководитель. Это же старинная карта! Давайте ее хорошенько рассмотрим. Как вы думаете, что на ней изображено?(Ответыдетей.)

– Все понятно. Здесь изображены разные острова. Один по форме похож на банан; другой – оранжевый, как апельсин. А на этом острове с огромной горой нарисован ключ. Что им можно открыть? Ребята, может быть, в нашем зале, есть предмет, который можно открыть таким ключом?

(Дети самостоятельно все осматривают и находят в углу сундук с замком.)

Музыкальный руководитель. Молодцы! Предлагаю отправиться в путешествие согласно этой карте. На чем же мы отправимся в путь?(Ответы детей: на корабле!)

Музыкальный руководитель. Посмотрите какой красивый парусник, находится в нашем зале. Его паруса переливаются на солнце, как-будто ожидают скорого отправления. Осталось выбрать капитана. (Дети выбирают капитана, занимают места на корабле)

– Море бывает разное - то приветливое, спокойное, то вдруг налетает страшный ураган и вздымает огромные волны.

Сейчас мы с вами отправимся в путь под музыку, но вначале мы послушаем фрагмент из произведения Н. Римского - Корсакова «Море».(Дети слушают музыку)

Музыкальный руководитель. Какую картину моря мы представляем, слушая эту музыку? (Ответы.)

Музыкальный руководитель. Посмотрите у меня две картины, что на них изображено. (Ответы)

Музыкальный руководитель. Какое состояние моря изображено на первой картине? (Ответы)

Музыкальный руководитель. Какой состояние моря изображено на второй картине? (Ответы)

Музыкальный руководитель. На первой картине – море тихое и спокойное, давайте движением рук передадим его состояние. И произнесем звук «Ш-ш-ш.» (Дети выполняют: плавно качают руками и шипят, под музыку.)

Музыкальный руководитель. А теперь прослушайте фрагмент другого произведения и скажите, какую картину, какое состояние моря вы представляете? (Дети слушают музыку. Ответы.)

Музыкальный руководитель. Море бурлит, «шторм». А как мы можем своими движениями отобразить это состояние? (Ответы детей)

Музыкальный руководитель. А как художник на картине изобразил это состояние моря?

Музыкальный руководитель. Сейчас мы с вами движением рук передадим состояние моря и отобразим в звуке гул моря. (Дети раскачиваются всем телом и гудят.)

(Звучит муз. спокойного моря, затем – буря – и снова спокойное море.)

(Музыка затихает.)

Музыкальный руководитель. Вот и первый остров. На карте он обозначен как Остров Обезьян. Изображен в форме банана.

(Под музыку в зал вбегают Мартышка)

Мартышка. Я – веселая мартышка

Все зовут меня – Чи – чи.

Я люблю играть в ловишки.

Не лежу я на печи.

Бегать я люблю и прыгать

И на пальмы залезать

А еще люблю резвиться

А еще люблю плясать

Ну – ка, стройся по порядку

На мартышкину зарядку!

(Динамическое упражнение «мартышкина зарядка»)

Чтоб на остров наш прибыть.

Надо долго-долго плыть.

(Имитируют руками плавание.)

Вдруг в засаде крокодил.

Чуть он нас не проглотил!

(Хлопки вытянутыми вперед руками.)

Нет тропинки? Не беда! Сами сможем протоптать.

(Идут по кругу дробным шагом.)

На песочке раскаленном

Невозможно устоять.

Но и здесь грустить не будем —

Будем весело скакать!

(Поскоки с продвижением вперед.)

На мартышек поглядим,

Все за ними повторим:

Ручками похлопаем.

Каблучком потопаем.
Высоко попрыгаем,
Ножками подрыгаем,
Сделали «пружинку»
Выпрямили спинку.
(Выполняют движения по тексту.)

Потом повернулись
И всем улыбнулись!
Устали? Отдыхаем.
В игру поиграем.

(Речевая игра со звучащими жестами «Обезьянки»)

Чи-чи-чи! Чи-чи-чи!

Обезьяна на печи.

Чи-чи-чи! Чи-чи-чи!

Грызет с маком калачи.

Чу-чу-чу! Чу-чу-чу!

Поиграть я с ней хочу.

Чу-чу-чу! Чу-чу-чу!

Я смеюсь и хохочу!

Хлопки.

Шлепки по качениям.

Хлопки.

Щелчки пальцами.

Хлопки. Притопы. Хлопки.

Дети весело смеются.

Музыкальный руководитель. Уважаемая Мартышка! А не подскажешь ли ты нам, как найти ключ от старого сундука?

Мартышка. К сожалению, я этого не знаю и не могу вам помочь, но у меня есть вкусный спелый банан, возьмите, может быть он вам пригодиться. С вами так весело! (Отдает банан)

Музыкальный руководитель. Спасибо! Но нам пора в путь. До свидания! Скорее на наш корабль! Чтобы нам не было скучно в пути, поиграем с пальчиками.

(Комплекс пальчиковой гимнастики «На море»)

Дельфин

(Дети соединяют руки, изображая дельфина, делают волнообразные движения.)

Если в море с курса сбился. Если ветер разозлился. Ты моряком отважным будь Дельфин укажет верный путь!

Бинокль

(Пальцами рук делают «очки» вокруг глаз.)

Все, что очень далеко.

Все, что очень высоко.
Что не видишь ты порой,
Вижу я в бинокль свой!

Штурман

(Дети «управляют штурвалом».)
В бури, в шторм и ураган
Судном правит штурман.
Море у него в глазах,
И штурвал в его руках.

Чайки

(Имитируют руками полет чаек.)
Чайки по небу кружат.
Чайки с неба нам кричат
Буря, штиль или дожди
Будут ждать нас впереди.

Музыкальный руководитель. А теперь покричим, как чайки. (Дети кричат.)

Музыкальный руководитель.

Нет покоя парусам:

Нас качает по волнам.

Нас качат по волнам,

Ветер дует все сильнее –

Правим к берег скорей!

Мы попали на Оранжевый остров!

Интересно! А кто же живет на этом чудесном острове?

(Голос из за ширмы)

– Ве – ве – ве !

Музыкальный руководитель. Ребята, кто говорит?!

Голос из-за ширмы.

Рит-рит-рит!

Музыкальный руководитель. Кто повторяет за мной?!

Голос из-за ширмы.

Ой-ой-ой!

(Появляется динозаврик – дракончик.)

Динозаврик: Здравствуйте, ребята!

Я динозаврик – Рик!

Я так рад вас видеть!

Я вас не обижу!

(Динозаврик из за ширмы отдает свой портрет.)

Музыкальный руководитель. Ребята! Посмотрите, какой добрый динозаврик. Каким художник изобразил его на портрете? (ответы детей.)

Музыкальный руководитель. Сейчас мы с вами, тоже нарисуем динозаврика Рика, но не красками, а звуками. (Дети звуками изображают Рика)

(На ширме появляется Попугай)

Попугай.

Я веселый, я задорный.

Разноцветный попугай!

Эй, народ, скорей вставай,

Суперпесню запевай!

(Исполняется песня)

«Попугай»

На зеленом острове

Попугай живет.

В школе он не учится

Песни не поет.

Сяду я на лодочку,

Приплыву к нему.

И скажу я радостно

Здравствуй, Какаду!

Припев.

Попугай, попугай

Не скучай, не скучай!

Попугай, попугай,

Ты ко мне прилтай!

Будем с попугаем мы

Весело болтать

Из Марокко финики

Целый день живать

Слово иностранное

В словаре найду

Буду попугайничать

Вместе с Какаду!

Припев.

А когда домой меня

Мама позовет

Попугай знакомую

Песню мне споет!

Припев.

Попугай: Дорогие мои ребяташки! С вами так интересно! Я хочу всех угостить! Вот вам мое чудесное угощение!

Музыкальный руководитель. Ребята! Посмотрите, какая красивая коробочка, а что же в ней?

(В коробочке муз. конфетки.)

(Дети подбирают одинако возвучащие конфеты.)

Попугай. А у меня для вас есть еще сюрприз! На нашем острове есть муз. инструменты, вот такие. (Дает детям Бананы и Ананас)

(Дети играют в оркестре на шумовых инструментах)

Попугай. Вы такие молодцы! А куда путь – то держите?

Музыкальный руководитель. Мы нашли старинную карту и ищем остров, где находится ключ от старого сундука.

Попугай. Слышал я про такой ключик. Кажется, я знаю, где он находится.

Музыкальный руководитель. И ты нам скажешь где?

Попугай. Он висит на шоколадном дереве! А чтобы найти дорогу к шоколадному дереву, нужно рассказать из чего делают шоколад! Ребята! Вы знаете из чего?

Музыкальный руководитель. Ну конечно знаем, и сейчас не только всем расскажем, но и споем песенку и все покажем пальчиками.

(Исполняется речевая песня с движением, «Веселый шоколад»)

Раз, два, три, четыре, пять, шагают на месте.
Бобы какао надо взять. трут ладошки одну и другую.

В порошок все растереть, хлопки, прыжки.
Громко песенку запеть:

Вкусный, сладкий шоколад
Приготовить каждый рад!
Продолжаем – шесть, семь, восемь, пружинка, сжимают и
Какао-масло нужно срочно! расжимают пальцы рук,
Сыпем сахар, ванилин, собирают пальцы в щепотку.
Запоем все, как один.

Вкусный, сладкий шоколад хлопки, прыжки.
Приготовить каждый рад!

Девять, десять – нелегко! качают головой,
Мы добавим молоко. кружаться.

Все по формам разольем делают круговые движения руками,
И немножко подождем. приседают, кулачок под щекой,
Вот готов наш шоколад хлопки, прыжки.

Съесть кусочек каждый рад!

Появляется шоколадное дерево. На нем висят шоколадки и ключик.

Музыкальный руководитель. Дети! Смотрите! Вот же он наш волшебный ключик.

Попугай. Смотрите, какой он блестящий. Правда, я даже не знаю, для чего он.

Музыкальный руководитель. Зато мы с ребятами знаем! Надо быстрее возвращаться. Но мы проделали такой длинный путь, так устали! Благодарим тебя, попугай! Пора в путь, ребята!

Попугай. А чтобы быстрее оказаться в детском саду, вам нужно спеть веселую оранжевую песенку, такую же оранжевую, как и наш остров.

(Исполняется «Оранжевая песенка»)

Музыкальный руководитель. Вот мы и дома! Сейчас мы откроем наш сундук и посмотрим, что же за тайну он хранит.

(Откривають сундук, всередині шоколадки в формі золотих монеток. Діти угощаються і угощають гостей.)

Стогнієва Олена Олегівна

Вихователь ДНЗ № 8 «Джерельце» м. Старобільська

Конспект інтегрованого заняття для старшої групи

Тема «Космічна мандрівка»

Програмовий зміст :

Мовленнєвий розвиток : Формувати уявлення дітей про Сонячну систему, космос; розширювати знання про професію космонавтів; вправляти у вживанні слів-ознак; учити правильно будувати речення зі сполучником «а»; вправляти в узгодженні числівників з іменниками; вчити відгадувати загадки; активізувати словник дітей назвами планет та космічних тіл; продовжувати розвивати пояснювальне мовлення; виховувати пізнавальний інтерес до цієї теми.

Словникова робота: космос, зорі, комети, Сонячна система, Галактика, Всесвіт, Чумацький Шлях, астероїди, космонавт, космічні шатли, земляни, астронавти, місяцехід.

Художньо-естетичний розвиток : удосконалювати здатність до художньої діяльності – малювання нескладних предметів та геометричних фігур.

Креативний розвиток : надати дитині реальну можливість вигадувати, експериментувати, виявляти творчу ініціативу.

Матеріал : карта зоряного неба, зображення сузір'їв, папір, набір кольорових олівців, об'ємні та площинні геометричні фігури, предметні картинки, схема Сонячної системи.

Хід заняття

1. Організаційний момент

Діти, сьогодні ми з вами вирушимо в незвичайну подорож.

- Космос зберігає багато таємниць і загадок. А щоб він ними поділився, пропоную промовити космічне привітання :

КОСМІЧНЕ ПРИВІТАННЯ

Раз, два, три, чотири, п'ять

Почнемо космос вивчати.

В небі сонце і планети,

Ясні зорі і комети.

Ми вітання всім шлемо –

Дружно в космос летимо !

2. Основна частина.

Космосом ми називаємо той простір, що оточує нас з усіх сторін нашу планету Земля. А ще космос називають Усесвітом. На вечірньому небі ви можете побачити велику кількість зірок, усі вони належать до нашої Галактики.

Наша Галактика - це Чумацький Шлях. Коли ви бачите світлу смужку, що перетинає зоряне небо, то бачите середину Чумацького Шляху.

Творча гра «Космічна подорож»

Вихователь разом із дітьми влаштовується на килимку й починає «подорож»: «Ми прилетіли на космодром. Швидше сідайте в космічні шатли. Пристебніться. Починаємо політ».

— Під час зльоту відчуваємо незначне струшування (підстрибуємо).

— Шатли почало хитати (нахили тіла).

— Тепер ми відчуваємо невагомість (обертання тулубом без відриву нижньої частини від підлоги).

— Атака астероїдів (уникаємо їх, нахилиючись назад, уперед, праворуч, ліворуч).

— Небезпека знизу (підняття стегон).

— Космічні шупальця неземної істоти намагаються обплутати то праву, то ліву ногу (почергове піднімання ніг).

— Втеча від погоні (робота обох рук).

Дидактична гра «Добре чи погано бути космонавтом?»

- Космонавтом бути добре – можна на ракеті літати.

- Ні, погано – потрібно дуже багато вчитися.

- Добре, коли багато знаєш про космос.

- Погано, в космосі дуже холодно.

- Добре бути космонавтом, можна по Місяцю походити.

- Погано, далеко від дому.

- Добре, можна плавати в повітрі під час невагомості...

Розповідь вихователя про Ю.О.Гагаріна.

- А хто в космосі першим побував?

(Вихователь показує дітям фотографію Юрія Гагаріна.)

Юрій Гагарін став першою людиною, яка побувала в космосі. Він облетів Землю на космічному кораблі «Восток». Це було в минулому столітті. Трохи згодом космос відвідали американські астронавти, вони висадилися на Місяць. Перед тим як люди зважилися полетіти в космос, експеримент із польотом у ракеті провели на собаці. Так Лайка стала найпершою живою істотою, що побувала в космічному просторі. Людина винайшла місяцехід, який самостійно обстежував Місяць.

Космічні станції, космічні телескопи стають нашими помічниками. Люди працюють на космічних станціях. Польоти в космос перестають бути рідкістю. І ми все більше цікавого довідуємося про Всесвіт.

Бліц-опитування «Що я знаю про Всесвіт».

- Що таке Сонце? (Сонце – це велика зірка більша від планети Земля, без її тепла нічого не могло існувати на Землі; навколо Сонця рухаються інші планети)

- Якої воно форми? (Воно кругле, гаряче, ласкаве, велике, яскраве)

- Що таке Сонячна система? (Це планети, що рухаються навколо Сонця)

- Що таке орбіта ? (Шлях кожної планети навколо Сонця).
- Кому дарує Сонце свої промені ?(Воно дарує свої промені людям).
- Де знаходиться Сонце? (Воно знаходиться далеко від Землі.)
- На що схожі зорі?(Вони схожі на далекі ліхтарики, що горять, або іскорки.)

- Що ви знаєте про Місяць?(Місяць - супутник Землі. Схожий на частину апельсина,або серпик).

А тепер пропоную відгадати космічні загадки :

Котилося котильце,
Котильце-барильце,
То вище й вище,
То нижче й нижче.
Закидало у віконце
Золоте волоконце. (Сонце)

* * *

Коли мати входить в хату, Всіх на ноги підводить.
Всіх вона вкладає спати. Хто зуміє відгадати,
А як батько заходить, Що за батько, що за мати? (Ніч і день)

* * *

Один пастух багато овець пасе.(Місяць)

* * *

У синім небі світлячки,
Не дістать до них рукою,
А найбільший світлячок
Зігнувся, як черв»ячок. (Зорі і місяць)

* * *

Океани й континенти, гори й ліс, міста й поля,
Це малюк твоя планета називається...(Земля)

Так, це Земля. Як ви здогадалися ,що це Земля? Земля - це наш будинок у Всесвіті. Ми жителі цього дому. Хто ми?(Земляни). Вихователь пропонує розглянути схему Сонячної системи.

- Скільки планет у нашій Сонячній системі?(Одна планета,дві планети, три планети, чотири планети, п'ять планет...)

Дидактична гра « Склади космічні речення»

Вихователь пропонує скласти порівняльні речення.

- Місяць один, а зірок багато.

- Місяць схожий на скибку хліба, а зорі - на іскорку.

Малювання космічних ракет

А тепер уявіть, на яких космічних кораблях ви летіли. Намалюймо їх!

Практична робота

Педагог роздає дітям заготовки геометричних фігур, зображених на альбомних аркушах, малята відбирають собі по дві фігури.

— Домалюйте фігурам деталі за допомогою маленьких геометричних фігурок.

— Обведіть.

— Розфарбуйте олівцями.

— Опишіть свої роботи й дайте їм назви.

Фізкультхвилинка «Ракета»

Ми в ракету дружно сіли (Імітація.)

І у космос полетіли. (Махи руками.)

Повз малі планети й зорі (Стрибки з обертанням руками.)

Летимо, як метеори. (Біг на місці.)

Обігнали ми комету — (Стрибки на місці.)

Повернулись на планету! (Повернення на місце.)

Виставка та обговорення робіт

3. Підсумок заняття.

Добігла кінця наша подорож у Всесвіт.

Що нового ви дізналися на занятті?

Що сподобалося більш за все?

Холод Марина Анатоліївна

Вихователь КДНЗ №7 «Червона шапочка» м. Рубіжного

Заняття з розвитку мовлення з пріоритетом патріотичного виховання
(друга молодша група)

Тема : «Українська народна казка «Рукавичка»

Мета: Закріпити елементи українського народного вбрання. Учити переказувати зміст знайомої казки за допомогою запитань вихователя. Вчити дітей емоційно сприймати зміст казки, запам'ятовувати дійових осіб, послідовність дій, завдяки методу моделювання за формою і кольором. Закріпити вміння дітей складати прості та складні речення, узгоджувати слова в реченні. Продовжувати вчити звуконаслідувати тварин. Розвивати творчу уяву, пам'ять, логічне, монологічне та зв'язне мовлення, формувати мовленнєву компетентність.

Виховувати позитивні емоції, почуття дружби, взаємодопомоги, любові до казки, сприйняття соціалізації дитини в процесі набуття моральних рис, характеру.

Словникова робота: Збагатити словник дітей образними поетично-художніми виразами (лисичка-сестричка, зайчик-побігайчик, мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, вовчик-побігайчик). Учити добирати доречні синоніми, дієслова, епітети, порівняння.

Обладнання: лялька в українському костюмі, настільний театр «Рукавичка»

Хід заняття

1. Вступна частина

-Добрий день малята! Погляньте хто завітав до нас в гості! (вихователь показує ляльку в українському костюмі). Це – лялька Оксанка. Подивіться яке в неї чудове вбрання! Во що одягнена Оксанка?

Відповіді дітей: спідниця, вишиванка, юбка, фартух, червоні чобітки.

- А що в неї на голові? (віночок)

Вихователь. – Молодці! А чи можемо ми сказати, що це українське народне вбрання? (так)

Наша Оксанка маленька україночка, і вона мені сказала, що дуже любить українські народні казки. А чи багато українських казок знаєте ви? (так). А зараз ми це перевіримо.

2. Основна частина:

Відгадування загадок:

Я буду загадувати вам загадки, а ви поміркуйте, про яку народну казку йде річ.

Загадки:

1. Вигнав дід козу із хати,
Тай пішла вона блукати
В зайця хату відібрала,
Всі козу ту виганяли.

Рак козу ту ушипнув –
Зайцю хатку повернув.
Яку це казку я згадала
(Коза Дереза).

2. Я - бичок – третячок
Смоляний в мене бочок

Із соломи дід зробив
І соломою засмолив,
(Солом'яний бичок).

3. Сидить півник на печі
Їсть смачненькі калачі
Тут лисичка прибігає
Мерщій півника хапає

Біжить котик рятувати
В лиски півника забрати,
(Котик і Півник).

4. Що за хатка на узліссі
Вся ворухиться, дрижить
Де не взявся зайчик біжить
Тут, вовк іде й ведмідь
Кожен в хаті хоче жить

Та вже тісно їм усім
Ось-ось-ось порветься дім
Що за дім такий лежить?
Весь ворухиться, дрижить.
А ти як думаєш? (Рукавичка).

Вихователь: Так, це казка рукавичка. Давайте з вами згадаємо цю казку і розкажемо її Оксанці.

(З появою нового героя вихователь дістає героїв з настільного театру) .

- Пригадайте, як починається казка рукавичка?

(відповіді дітей)

- Хто зі звірів перший помітив рукавичку? (мишка – шкребетушка)

- Чому її звали шкребетушка? (бо вона лапками шкребе)

- Хто другим побачив рукавичку? (жаба – стрекотушка)

- І запитує.....

- А мишка каже.....

- Тоді жаба просить.....і стали.....
- Далі хто прибіг?
- Що запитав зайчик?
- Що йому відповіли?
- Як зайчик називав себе? (пострибайчик)
- Чому він так називається? (тому що він швидко бігає)
- Що він попросив?
- Пригадайте як просилась в рукавичку лисичка, що вона казала?
- Чи пустили її звірі до рукавички?
- Що відповіли їй звірі?
- Аж іде вовчок. Вовчик не біжить, а повільно ступає по землі. Він великий, іде по сторонам роззирається. Покажіть, як суне вовк до рукавички. А голос у вовка який?(грубий). Як він запитав хто в рукавичці жеве? Покажіть.
- Що відповіли йому звірі?
- Де не взявся, біжить кабан. Як його називають у казці? (кабан – іклан)
- Як просився кабан до рукавички? Як промовляв? Покажіть (хрю-хрю-хрю).
- Що йому відповіли звірі? Куди ж ти.....(улізеш)
- Що на це відповів кабан? (Та вже влізу, впустить)
- Що відповіли звірі? Та що вже з тобою робити.....(йди).
- Кого з звірів вже не хотіли впускати? (ведмедя)
- Як його називають у цій казці? (ведмідь – набрідь)
- Чому? (Це тому, що він ходить – бродить)
- Покажіть, як він йшов і ревів.
- Звірі впустили ведмедя в рукавичку?
- Що вони йому сказали? Та вже йди тільки.....(скраечку)
- Рукавичка ось-ось розірветься. А дід побачив що немає рукавички і повернувся до лісу.

- Побачив абака що.....

-А звірі що зробили?

Фізкультхвилинка:

А зараз трохи відпочинемо, і подивимся. Що звірі в лісі роблять

Стрілись в лісі всі звірята

і давай все розглядати

Трава низенька - низенька

Дерева високі - високі

Вітер дерева колише - гойдає

То вгору, то назад, то вниз нахилиє

А по доріжці зайчик скакає:

Мабуть це друзів своїх шукає.

Молодці малята, сідайте.

Вивчення прислів'я:

- Скажіть будь ласка, чи можна назвати героїв цієї казки друзями?(так)

А чи знаєте ви прислів'я про дружбу? Слухайте уважно.

З добрими людьми завжди згоди можеш дійти.

Друзі - дзеркало один для одного.

(вивчення напам'ять)

Заклучна частина.

- Молодці малята, ви дуже добро сьогодні попрацювали!

(вихователь звертається до ляльки)

- Ну як, Оксанко, сподобалась тобі казка?(прикладає Оксанку до вуха)

-Діти, Оксанка каже, що їй дуже сподобалась ця казка, і за це вона пригостить вас солодощами(вихователь достає корзинку з цукерками та пригощає дітей. Дякують ляльці прощаються).

Царевська Марина Василівна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Інтегроване заняття з мовленнєвого розвитку, природничо-математичного та фізкультурно-оздоровчого напрямку.

Тема: «Цікава подорож добрих дітей».

Мета: Закріпити вміння співвіднесення цифри з числом і числа з цифрою, засвоєння термінів: між, стоїть за, практичне розрізнення геометричних фігур: прямокутник, ромб, трикутник, квадрат, круг, закріплення їх назв. Зміцнювати уміння дітей розрізняти та правильно використовувати деталі ЛЕГО-конструктора, розвивати творчість, почуття симетрії та пропорцій при створенні заданого об'єкта, привчати підтримувати порядок у зоні конструктивно-будівельних ігор.

Формувати вміння застосовувати набуті знання про навколишнє середовище: гори, болото. Підтримувати стійкий інтерес до об'єктів природи, закріпити особливості будови птахів.

Спонукаати дітей до мовленнєвої активності, вміння висловлювати свою точку зору. Продовжувати роботу з формування інтересу до художньої літератури.

Підтримувати бажання дітей виявляти рухову активність у різних видах діяльності. Вчити застосовувати дітей набуті знання з нетрадиційних здоров'язберігаючих технологій: аеробіка, хатха-йоги, мудри, доріжки здоров'я, стери, сухий дощ. Розвивати спритність, уміння узгоджувати рухи рук та ніг, вміння рухатись відповідно до темпу музики.

Формувати у дітей уявлення про норми відношення до оточуючих: товариськість, доброзичливість, взаємодопомога. Виховувати гуманні почуття: вміння запропонувати свою допомогу, поспівчувати.

Хід заняття

1. Психогімнастика «Доброго ранку!»

2. Вихователь запрошує дітей у подорож. (*Йдуть по доріжках здоров'я, через сухий дощ*).

На шляху зустрічають Зайчика і Їжачка, які сперечаються, що важливіше – розум чи фізична сила

- Діти, подивіться, кого ми зустріли? (зайчика та їжачка)

- Зайчик, Їжачок, чому ви сваритесь?

Їжачок: Добрий день, діти! Ми з Зайчиком сперечаємося про те, що якщо людина розумна, вона зможе подолати будь-які проблеми.

Засць: А я кажу, що для цього потрібно бути сильним!

- Діти, а як ви гадаєте, хто прав - Зайчик чи Їжачок? (відповідь дітей)

- Добре, давайте краще перевіримо на практиці! Ми з вами вирушимо в подорож, подолаємо різні перешкоди і після кожного виконаного завдання знайдемо частину пазла. Тільки після того, як ми пройдемо весь шлях, ми зможемо дістати відповідь на наше запитання: хто ж прав – Зайчик чи Їжачок? Нещодавно ми читали казку, де головними героями теж були заєць та їжачок. У цій казці герої долали різні перешкоди. Хто згадає її назву? («Паличка - виручалочка») Хто автор цієї казки? Тільки у нас цієї палички немає, от ми і перевіримо, що зможе нам допомогти: сила, розум або щось інше!

Їжачок: А щоб ви не заблукали, я вам дарую навігатор, він покаже вам шлях подорожі.

Засць: Бажаємо успіхів у дорозі і будьте дуже обережними! (Йдуть).

- Але дорога буде не проста, тому я пропоную набратися сил!

Аеробіка

- Ну що діти, подивимося на наш навігатор і визначимо, з чого почнемо шлях! З якої цифри? (1)

1) Зупинка «Болото»

- Ой, діти, це болото. А що таке болото?

Болото - це водний запас Землі;

Це середовище існування багатьох рослин і тварин;

Це початок річок і озер;

Це комора ягід та лікарських рослин;

Це багаті запаси корисних копалин;

А ще це дуже небезпечне місце. Тут потрібно бути дуже обережним.

Не вода і не суша - на човні не пропливеш і ногами не пройдеш.

- І як же нам через нього перебратися? Подивіться навколо. Може нам щось зможе допомогти! (Діти знаходять записку і мішечок).

Завдання: ви зможете перебратися через болото, якщо знаєте геометричні фігури!

- Діти, а які геометричні фігури ви знаєте? (Називають).

- А тепер давайте подивимося, які фігури лежать в мішечку! (Дістають всі фігури).

- Діти, а тепер поділіться на дві команди відповідно за геометричною фігурою яку ви дістали. (Використання степ-платформи, на якій зображені фігури, діти повинні у відповідності з ними пройти по степам)

2) Зупинка «Гора» (шведська стінка)

- Діти, та це ж гора! А хто знає, яка найбільша гора в Україні? (Говерла, 2061 м). А де знаходиться? (В Карпатах) А в світі? (Еверест, в Тибеті).

- А які гори ви ще знаєте? (Карпатські, Кримські, Анди)

- - Нам на цю гору не піднятися без спеціальної фізичної підготовки. Давайте зробимо фізкультхвилинку і наберемося сил!

- **Фізкультпауза** (під музику)

Швидко стали по порядку,
Розпочнемо мерщій зарядку.
Покрутили головою,
Стали всі, немов до бою,
Крила в боки розвели
Й полетіли, попливли.

Ліва, права, ліва, права —
Облять ніжки наші вправи.
Не лінуйтесь, присідайте,
Ви здоров'ячко зміцняйте,
Щоб хвороби оминали,
Смутку й слабкості не знали.

Шведська стіна

- Дуже багато сил ми витратили, щоб їх відновити - давайте зробимо ХАТХА - ЙОГУ

3) Зупинка «Дерево»

- Подивіться, тут дерево і якоесь неспокійно кричить пташка (запис птаха), мабуть, щось сталося!

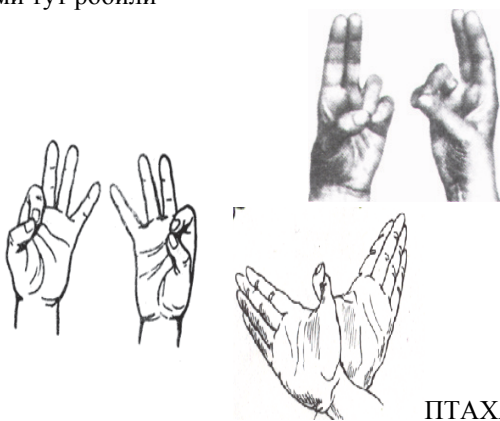
Завдання: Діти, допоможіть! Мама птах втратила своїх пташенят. Їх їй ви зможете повернути, якщо складете з конструктора ЛЕГО.

- Діти, а що ви знаєте про птахів? Назвіть зимуючих птахів (дятел, снігур, горобець, синиця, ворона, голуб. Перелітних (шпак, жайворонок, ластівка, мухоловка).

- Назвіть будову птаха (голова, тулуб, крила, хвіст, лапи, покрита пір'ям)

Діти виконають завдання.

- А тепер за допомогою йоги для пальців - **Мудра**, ми згадаємо, що ми з вами тут робили

ми дали ЖИТТЯ

ПТАХАМ, тому що

нам допомогли наші ЗНАННЯ

- Ми з вами пройшли всі випробування. Давайте складемо пазл і подивимося, що це за картинка! (Емблема дитячого садка – це умовне позначення будь-якого предмета).

- А що вона означає? (Дружба, знання, взаємодопомога, сила).

- А якби ми не знали геометричні фігури, ми змогли б перейти через болото (Ні), це означає, що нам допомогло ? (Розум, знання).

- А пташкам ми допомогли завдяки чому ? (Робили всі дружно).

- А гору подолати? (Сила).

- Це все ми здобуваємо в нашому дитячому садку!

- А ось і Зайчик та Їжачок (виходять заєць і їжак)

- Зайчик, Їжачок, ми вирішили ваш спір! Ми пройшли дуже багато випробувань і тепер точно знаємо: хто був правий, діти, - Заєць чи Їжачок ? (Обидва).

- Правильно: і сила, і розум, і взаєморозуміння допомагають подолати всі труднощі .

- Діти, давайте Зайчику і Їжачку скажемо, які прислів'я та приказки ви знаєте про силу, дружбу, про знання.

У народі кажуть: сам пропадай, а товариша виручай.

Не соромно не знати, соромно не вчитися.

Щастя тому буває, хто у праці та навчанні розуму набирає.

Мудрий нічого не робить не подумавши.

Дружба турботою та підмогою міцна.

- На згадку про нашу зустріч ми даруємо вам емблему нашого дитячого садка, де ми всьому навчаємося! Ми запрошуємо вас до нас у гості.

(Звірі дякують дітям за допомогу і дарують моркву і яблука).

Психогімнастика «**Подаруй усмішку**» (по колу передають посмішку).

Шаповалова Віра Миколаївна

Вихователь КДНЗ «Калинка» Коломийчиської сільської ради

Тема:Будиночок для язичка, або де живуть звуки (середня група)

Програмовий зміст: розвивати уміння слухати й чути звуки навколишнього середовища, а також звуки й інтонації мовлення; виробляти навички чіткої вимови слів, інтонаційного виділення першого звука; розвивати фонематичний слух, темп мовлення та інтонаційну виразність; удосконалювати навички вимови звуків [к], [ш], [г], [ж]; виховувати уміння слухати своїх товаришів.

Матеріал: магнітофон, записи різних звуків, римівки, предметні картинки, чистомовки, скоромовка.

Хід заняття

1. Дидактична вправа «звукові картинки»

Мета: розвивати уміння слухати й чути звуки навколишнього середовища; розрізнити їх.

Ж-ж-ж-ж-ж-ж-ж !

У траві змія сичить,

З нами пісню свою вчить. (*Ходьба навипиньки.*)

С-с-с-с-с-с-с-с !

І ми з вами відпочили

Та всі трохи пошуміли.

Вихователь. Є для вас у мене гра, склад додайте, дівтора! Ви зі мною починайте, склад у риму добирайте.

5. Дидактична вправа «Будь уважний»

Вихователь пропонує завершити чистомовку, промовляючи її без останнього складу, а діти додають його.

Ко-ко-ко — не ходіть дале... (*ко*).

Ки-ки-ки — мийте чисто ру... (*ки*).

Жи-жи-жи — чистомовочку ка... (*жи*).

Же-же-же — хатинку бере... (*же*).

Ша-ша-ша-ша — смачна ка... (*ша*).

Шу-шу-шу — їм ка... (*шу*).

Га-га-га — широка доро... (*га*).

Гу-гу-гу — покажу доро... (*гу*).

Вихователь пропонує вивчити скоромовку:

- Чик – чирик!

Чик – чирик!

Загубився черевик!

І чирикає Чирик,

Бо шукає черевик.

Діти промовляють скоромовку спочатку повільно, а потім прискорюють темп.

6. Підсумок

Вихователь. Про що цікаве ви сьогодні дізналися? Чи в усіх словах однакові звуки? Який орган нам допомагає розмовляти?

Шейко Катерина Сергіївна

Вихователь Підгорівського КДНЗ ясла-садок «Ластівка»

Тема: «Сім'я» (середня група)

Програмний зміст: формувати правильне уявлення про сім'ю, ролі матері, батька, дідуся, бабусі, сестри, брата; закріпити уявлення про трудові обов'язки членів сім'ї; тренувати дітей в підборі прикметників і дієслів; виховувати позитивні взаємини в родині, взаємовиручку, любов до всіх членів сім'ї.

Матеріал: сімейні фотографії, дитячі малюнки сім'ї, серія сюжетних картинок про сім'ю, медальйони для нагородження.

Хід заняття

Вихователь: «Діти, сьогодні у нас проводиться конкурс оповідань про найкращою і дружній родині. Щоб перемогти в ньому, потрібно постаратися дуже цікаво розповісти про свою сім'ю».

- Діти, як ви думаєте, що таке сім'я? (Це – тато, мама, брат, сестричка, дідусь, бабуся).

- Розкажіть, будь ласка, як звать ваших батьків на ім'я, по батькові, де і ким вони працюють?

- Чи є у вас брати, сестри, дідусі, бабусі?

- Як можна назвати їх всіх одним словом? (родина).

- Хто може бути членом сім'ї, чужі люди або тільки родичі? (Тільки родичі).

- Як живуть члени однієї сім'ї, разом чи окремо? (Разом, дідусь з бабусяю можуть жити окремо).

Гра "Сім'я"

Вихователь: запрошую вас в нашу квартиру. Я помітила, що вам подобається грати в дочки-матері. Зараз ми пограємо.

Вихователь за допомогою емблеми дає роль дитині (бабуся, син, внук, внучка, тато, мама, дочка) і питає: Рома, хто ти? (Я - тато)

Вихователь: Виберіть предмет. Подумайте, що можна робити цим предметом будинку?

Вихователь дає приклад відповіді: «Я, як мама, вибираю книгу, сьогодні ввечері я буду читати своїй дочці казку»

– Який предмет вибрав дідусь? Чим зайнялася б дочка? Навіщо татові молоток? Діти обговорюють, хто, що взяв, для чого це потрібно.

Вихователь пропонує згадати казки: "Три ведмеді", "Попелюшка", "Сивка-Бурка", "Хаврошечка", "Сестричка Оленка та братик Іванко".

Чи можна сказати, що це казка про сім'ю? Чому?

Розгляд серії картинок про сім'ю

Вихователь показує картинки, де діти описують, що на них зображено:

- хвора
- дитина лежить в ліжку, а мама дає йому ліки
- бабуся і
- внучка миють посуд
- малюк
- плаче, а старший брат його заспокоює.

Гра-загадка «Хто я?»

Грають дві людини - дитина і дорослий. Дорослий ставить запитання, дитина - на них відповідає. Наприклад, Я - мама, а ти - мені хто?

Я - дочка, а ти - мені хто?

Я - онук, а ти - мені хто?

Я - брат, а ти - мені хто?

Фізкультурна хвилинка «Хто приїхав?»

/ Пальці обох рук складаються кінчиками разом /
 Хто приїхав? / Великими пальцями /
 Ми, ми, ми / 4-ма пальцями, крім великих /
 Мама, мама, це ти? / Великими пальцями /
 Так, так, так / вказівними пальцями /
 Тату, тату, це ти? / Великими пальцями /
 Так, так, так / середніми пальцями /
 Братик, братик, це ти? / Великими пальцями /
 Так, так, так / безіменними пальцями /
 Ах, сестричка, це ти? / Великими пальцями /
 Так, так, так / мізинцями /
 Всі ми разом, так, так, так! / Усіма пальцями /

Загадки про сім'ю:

Без чого на білому світі Дорослим не прожити і дітям?	Будує, трудиться наш (тато)
Хто підтримує вас, друзі? Ваша дружна ... (сім'я)	Хто любити не втомлюється, Пироги для нас пече, Смачні оладки? Це наша ... (бабуся)
Це слово кожен знає, Ні на що не проміняє! До цифри «сім» додаю «я» - Що вийде? (Родина)	Хто веселий карапузик - Спритно повзає на пузі? Дивовижний хлопчик - Це молодший мій ... (братик)
Хто миліше всіх на світі? Кого люблять дуже діти? На питання відповім прямо: - Всіх миліше наша ... (мама)	Хто любить і мене, і братика, Але більше любить вбиратися? - Дуже модна дівчина - Моя старша ... (сестричка)
Хто ж важку роботу Може робити по суботах? - З сокирою, пилкою, лопатою	

Прислів'я та приказки про сім'ю:

В гостях добре а вдома краще.
 У дружній родині і в холод тепло.
 В хорошій сім'ї хороші діти ростуть.
 Добре братство краще багатства.
 У недружній сім'ї добра не буває.

Гра «Давайте справедливо розподілимо обов'язки»

батько - заробляє гроші, готує їжу, робить ремонт, прибирає ...

мама - заробляє гроші, готує їжу, пере, доглядає за дітьми, гладить ...
син - прибирає, виносить сміття, ходить в магазин за продуктами ...
дочка - мие і витирає посуд, пиє, доглядає за квітами, робить уроки ...
бабуся - в'яже, стирає, допомагає мамі, пече пироги, гуляє з онуками ...
дідусь - майструє, читає, допомагає бабусі, татові, гуляє з онуками ...

Гра «Яка у вас сім'я?»

велика	маленька
дружна	турботлива
працьовита	весела
добра	гарна
сувора	здорова
міцна	щаслива

- Діти, а що потрібно робити, щоб у вашій родині у всіх було радісний настрій? (Не ображати, не сваритися, допомагати, дарувати подарунки, отримувати хороші оцінки, трудитися, любити один одного, разом відпочивати ...)

- Я думаю, що в цьому конкурсі перемогли ви все, тому що дуже цікаво і з великою любов'ю розповіли про свою сім'ю, тому всі заслужили призи-медальйони з написом «Дружна сім'я».

Шкарупа Єлизавета Олександрівна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Заняття в дошкільному навчальному закладі

Тема: «Подорож в країну комах».

Мета: розширити знання дітей щодо комах, сформування бережного ставлення до комах, любов до природи, виховувати допитливість та дружельюбність.

Попередня робота: дітям пропонують дізнатися в батьків, які комахи живуть в нашій місцевості.

Матеріали: фотографії чи картки із зображенням різних комах, вірші, загадки, іграшка.

Група: середня.

Хід заняття

I. Вступна частина.

Добрий день діти!Сьогодні до нас в гості завітало Сонечко,але воно вирішило трішки пожартувати з нами і сховалося. Чи знаєте ви, як виглядає сонечко? (діти починають розповідати, який Сонечко має вигляд)Тоді давайте разом знайдемо де заховалося Сонечко(вихователь з дітками шукає його,знайшовши Сонечко діти сідають на стільці).

II. Основна частина.

1. Бесіда вихователя з дітьми.

Дітки,Сонечко цікавиться, яких ви комах знаєте?

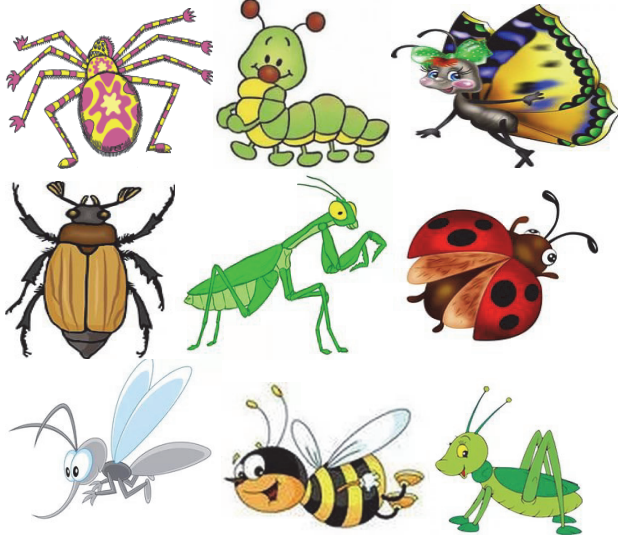
Діти починають по черзі перераховувати комах, яких вони знають.

Малята а проведемо разом з нашим гостем вікторину «Угадай комаху»?

2. Проведення вікторини.

Зараз я буду показувати по черзі картки із зображенням різних комах, а вам потрібно буде назвати їх. Зрозуміло?

Запропоновані картки:

Малята, давайте Сонечку покажемо, як ми проводимо фізкультхвилинку.

3. Фізкультхвилинка

Діти станьте в рядочок, почнемо з вправи для рук і плечевого пояса: потягування-випрямлення хребта з обов'язковим підніманням голови вгору. Наступне – вправи для розширення грудної клітки – руки вгору, до плечей, перед собою; для тулуба – нахили чи повороти; для ніг – присідання, підстрибування, біг на місці. Завершили вправи сідаємо на стільці.

4. Знаходження картинок, що відповідає змісту вірша.

Я пропоную послухати всім вірші про комах, яких ми вже вивчили.

Бджілка весело літає,

Квіткам вічка розтуляє.

Каже: - Квіти, годі спати,

Я прийшла медок збирати!

**

- Щук-щук, щук-щук, -

Точить вуса чорний жук.

І для чого б то жукові

Вуса чорні, загадкові?

Жук моргає: - Жжу-жжу,

Не скажжу, не скажжу...

А я знаю так і сам:

Бо він дід малим жукам!

**

Два сонечка я знаю:

Мов куля золота,

Одне у небі сяє,

А друге ось літа.

За сонечком маленьким

Біжу я навпростець.

Ловлю його у жменьку,
Мов сонця промінець.
- Боятися не треба,
Лети собі у світ
І сонечку на небі
Мій передай привіт.

5. Відгадування загадок.

А зараз із Сонечком я загадаю вам загадки, за кожен правильну відповідь учасник получитиме фантик з зображенням комахи.

Наче птиця, крила має,
Все літає та співає:
- Я медок вам наношу,
Не чіпайте, бо вкушу!
(Бджілка)
Хоч не олень – роги має,
І не птиця, а літає.
Чорний-чорний, а не крук,
Це малий, моторний ...
(Жук)
* * *

Діти бігають, стрибають,
Далі - весело гукають:
- Ах, метелик! ... подивіться!
Ось він, ось він метушиться!
Та який же гарний, гожий!
Наче квітка, прехороший!

Гадав маленький Слава,
То – квіточка яскрава.
Хотів зірвати квітку,
Вона ж – угору, дітки.
(Метелик)
* * *
Летить – пищить,
Сяде – мовчить.
Хто його вб'є, -
Свою кров проллє.
(Комар)

III. Підведення підсумку заняття.

Молодці діти, сьогодні дуже гарно попрацювали і тепер наш гість знає, що ви знаєте комах, які живуть в нашій місцевості. А зараз ми нагородимо наших переможців вікторини!

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Бессараб Анна Сергіївна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Урок української мови в 3 класі

Тема: Службові слова. Роль службових слів у реченні.

Мета: Дати учням уявлення про службові слова як окрему частину мови і її роль у реченнях, закріплювати поняття «частина мови». Формувати навички правильної їх вимови і написання окремо від інших слів. Розвивати мовлення, уяву, спостережливість, увагу, вміння робити висновки і зіставляти службові слова з іншими частинами мови. Виховувати любов до рідного слова і мови, дружні відносини між людьми.

Обладнання: мультимедійні слайди, макети будиночків, малюнки різних за розмірами звірів.

Хід уроку

I. Організація класу.

Пролунав уже дзвінок.

Починаємо урок.

Будемо старанно працювати,

Щоби мову добре знати.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Дослідницька робота за віршем Тараса Шевченка (на екрані монітора – вірш із пропущеними словами. Завдання дітей – прочитати його мовчки).

Садок вишневий ... хати,

Хрущі ... вишнями гудуть,

Плугатарі ... плугами йдуть.

Співають, ідучи, дівчата,

... матері вечерять ждуть.

2. Вправа «Мікрофон»:

- Скажіть, що ви помітили, читаючи вірш? (Пропущені слова)

- Прочитайте уривок голосно, вставляючи потрібні слова.

- Чи можна без них обійтися? (Ні)

- Для чого вони потрібні? (Для зв'язку слів у реченнях)

- Які ці слова – маленькі чи великі? (Маленькі)

3. Розповідь-бесіда вчителя за малюнками і макетами, використовуючи і спостережливість дітей:

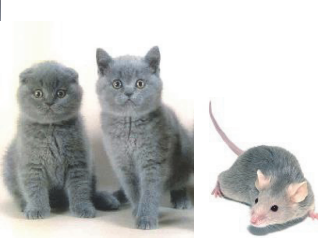
- Які дерева ви бачите, на картинці? (Великі та малі.)

- А які будинки виставлені тут перед вами? (Теж великі та малі.)

- Порівняйте тваринок на малюнках (Миша, лев, кіт...)

- Ось так і в українській мові є слова великі та малі.

4. **Повідомлення теми і очікуваних результатів:**

- Сьогодні ми з вами помандруємо у дуже цікаву мовну країну Ліліпутію. Її нема ні на карті, ні на глобусі, але без її мешканців – ліліпутів наше мовлення є неповним, неточним і бідним.

- Чи знаєте ви, хто такі ліліпути? (Маленькі люди.)

- А у цій країні живуть маленькі слова. Вони означають лише один звук, наприклад «Прийшов ... школу» (Діти доповнюють: «у школу») (2 – 3 приклади)

- Можуть складатися із двох звуків (до, на, по...), трьох (під, над), чотирьох (коло), п'яти (через).

- Сьогодні ми дізнаємося як називаються ці слова, чому така їхня назва і яка їх роль у реченні.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. **Каліграфічна хвилинка.**

- Запишемо каліграфічно кілька слів: у, в, з, о, й, і, а, ж, при.

2. **Робота з підручником. Вправа 235. (М. Д. Захарійчук,**

А.І. Мовчун. Українська мова. 3 клас.)

- Розгляньте малюнки. Хто зображений на них? Дайте ім'я песикові.
- Складіть і запишіть словосполучення про дії песика, використовуючи ці малі слова. Підкресліть їх.

3. *Евристична бесіда.*

- При якій частині мови вживаються «у», «до»? (При іменниках.)
- І тому ці слова називаються прийменниками, бо стоять при іменниках.
- Як пишуться з іменниками? (Окремо.)

4. *Коментоване письмо за вправою 236.*

- З'єднання частин прислів'їв.
- Записування.
- Звуко-буквений аналіз слова «коріння».

Фізкультхвилинка

Сірий зайчик сів і жде,
Спритно вухками пряде,
Зимно зайчику стояти
Треба трішки пострибати:
Скік-скік, скік-скік.
Пострибавши, відпочили
І за парти тихо сіли.

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

1. *Робота в парах за вправою 237.*

- Розгляньте малюнок.
- Розкажіть один одному про що буде йти мова в тексті.
- А зараз прочитайте текст.
- Чи правильно ви передбачили зміст розповіді?
- Проблемна ситуація:
- Порадьтеся і запишіть про що думав Ведмедик, вставивши потрібне мале слово. Підкресліть його.

(Ведмедик думав про сонечко і тепло.)

- Дайте відповідь які зірки. (Зірки великі й теплі.)
- Що зробили малі слова «і» та «й»? (З'єднали великі слова.)

Це сполучники. Вони з'єднують (сполучають) однорідні члени речення.

Це теж частина мови.

2. *Уточнення знань про службові частини мови.*

В нашій українській мові
Є слова цілком службові.
Одні гарно зв'язують слова,
Щоби мова милозвучною була,
При іменниках живуть,
Їх ПРИЙМЕННИКАМИ звать.
Інші з'єднують і спонукають –
Таку службу вони мають.

Це СПОЛУЧНИКИ малі:
А, АЛЕ, БО, ЧИ, ТА, І.
Є їх в мові ще чимало,
Бо і справ у них немало.

3. Лінгвістична казочка.

У країні Ліліпутії малі слова живуть дружно. Вони приходять на допомогу одні одним або замінюють їх. Але часом великі слова незадоволені малими, тоді ліліпути кличуть на поміч голосні звуки, наприклад «Впало з яблуні яблуко.», «Впав із яблуні плід.» Живуть тут і слова-крикливці «Ой», «Ай», «Ох».... Є звуконаслідувальні слова. Це голоси тварин: «Му», «Ку-ку»..., але про це ми поговоримо на наступному уроці.

V. Підсумок уроку.

Вправа «Інтерв'ю»:

- Чи сподобалось вам побувати в країні Ліліпутії?
- З якими словами познайомились?(Службовими.)
- Чому так називаються і для чого потрібні службові слова?
- Як пишуться вони з іншими частинами мови?
- Ч и справдилися ваші очікування від уроку?
- Чого ви навчилися?

VI. Домашнє завдання.

1. Вправа 238. (Списати, вставити потрібні службові слова)
2. За бажанням скласти лінгвістичну казку.

Бланк Тетяна Володимирівна

Учитель початкових класів ССЗШ № 45 м. Львова

Попович Наталія Аркадіївна

Учитель початкових класів, заступник директора з НВП

ССЗШ № 45 м. Львова

Бінарний урок з української мови та літературного читання у 3 класі

Тема: «Робота з дитячою книжкою, з інформацією; розвиток зв'язного мовлення. Моя осінь (урок-свято)».

Для вчителя. Це один з тих уроків, задача якого не стільки навчити чогось, скільки дати досвід естетичних емоцій. Таких уроків не повинно бути багато, але вони обов'язкові.

Підготовка до уроку.

Завдання для дітей.

1. Подумати, які прикмети осені для кожного найважливіші і який настрої вони викликають.

2. Принести один найгарніший осінній лист.

3. Вивчити один вірш про осінь.

4. Попередити дітей, що наступний урок – свято.

Оформлення класу і підготовка матеріалу.

1. Прикрасити клас осінніми квітами та листочками.

2. Принести прикрашені осінні плоди.
3. У класі розвісити на стінах картини, малюнки з зображенням осені.

Хід уроку

1. Бесіда.

- Ви повинні були подумати, яка ознака (прикмета) осені для вас головна і який настрій вона викликає (діти відповідають).

- Ви звернули увагу, що одна прикмета може викликати різні настрої?

Давайте порівняємо, як бачать осінь поети, художники і композитори.

Учень читає вірш “Вересень”, потім вчитель включає “Пори року” Чайковського – композицію “Вересень”. Діти роздивляються картину.

- Який настрій викликає вересень у поета, композитора, художника? Який у вас? Чому?

Аналогічна бесіда проводиться після вірша про жовтень, про листопад.

- Кожен поет побачив і почув щось своє.

Що почув автор цього віршика?

Учень читає вірш – жарт “Листопад” або «Осінні танці».

Діти обговорюють.

2. Аналіз народних прикмет.

- Кожна пора року має свої прикмети. І їх бачать не тільки поети і композитори, але й усі люди. Споконвіку люди спостерігали за прикметами і робили висновки. І такі народні прикмети передаються з покоління в покоління. Як ви розумієте ці прикмети?

Учень читає народні прикмети. Діти їх пояснюють:

Осінь збирає, а зима з’їдає.

Восени багач, а навесні – прохач.

На горобині й дубі багато плодів – чекай суворої зими.

3. Розігрування байки Л.Глібова «Коник - стрибунець».

- На основі народних прикмет можна написати вірші, байки. Послухайте байку і скажіть, про яку прикмету в ній йдеться?

Діти розігрують байку “Коник – стрибунець”.

Обговорення.

4. Фізкультхвилинка.

Осіння гра “Ліс восени”.

Діти діляться на дві групи. Одна група питає, друга – відповідає; вони, мов деревця, витягають руки вгору, вдаючи таким чином ліс.

- Лісу, лісу, ясени,

Чом сумні ви восени?

- Та як же нам, діти, сумними не бути,

Коли тої зозульки не чути?

- Лісу, лісу, ясени,

Чом затихли восени?

- А чим же нам, чим же шуміти,

Коли стали безлистими віти?

Відгадування загадок:

У одного батька тисячі синів.
Усім він шапки справляє,
А своєї не має. (Дуб і жолуді)
Невидимка ходить в гаї,
Всі дерева роздягає.
(Осінь)

Жовте листячко летить,
Під ногами шелестить,
Сонце вже не припікає,
Коли, діти, це буває? (Восени)
Всі ми в шапочках – брилях
Заховались під куші,
Бо як вийдемо на шлях,
Враз опинимось в борщі.(Гриби)
Сидить баба на грядках,
Вся закутана в хустках.(Капуста)

5. Підготовка до творчої роботи.

- Яке основне заняття людей восени? (люди збирають врожай, роблять запаси).

- Восени ростуть гриби. Уявіть собі, що ви грибочок. Ви не знаєте, яка буває зима, літо, весна. Ви вилізли із землі і побачили... А що ви побачили?

6. Творча робота.

Написання твору “Я – грибочок”.

7. Презентація творчих робіт.

Учні читають свої твори. Обговорення, що побачили гриби – автори, який у них був настрій, якими словами гриби – автори це передали.

8. Підсумкова бесіда.

Кожен бачить осінь по – своєму, одна і та сама прикмета може викликати різні настрої.

Бондарєва Марина Сергіївна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Тема: «Речення» (3 клас шкіл з українською як рідною мовою навчання)

Мета: закріплювати знання учнів, набуті під час вивчення розділу «Речення»; продовжувати формувати вміння складати, розрізняти, поширювати речення різні за метою висловлювання, встановлювати зв'язок слів у реченні; розвивати зв'язне мовлення; виховувати повагу до свого історичного минулого, любов до Батьківщини.

Тип уроку: закріплення знань.

Обладнання: підручник (Українська мова для 3 класу, 2013 р., автори: Вашуленко М.С., Мельничайко О.І., Васильківська Н.А.), таблиця «Типи

речень», картки для роботи в групах, малюнки, карта України, національна символіка, фотографії міст України.

Хід уроку

I. Організація класу

II. Оголошення теми і мети уроку

Учитель. Сьогодні на уроці ви будете закріплювати знання, набуті під час вивчення розділу «Речення»; будуватимете речення, знаходитимете і правильно інтонуватимете речення різні за метою висловлювання; поширюватимете речення іншими словами; складатимете речення, встановлюватимете зв'язок слів у реченні; попрацюєте в групах, поглибите знання про нашу Батьківщину.

III. Актуалізація опорних знань учнів

А розпочнемо наш урок з розумової розминки.

1. Гра «Продовж речення»

Я починатиму речення, а ви продовжуйте.

Речення виражає...

Речення складається зі...

Перше слово в реченні потрібно писати ...

Слова в реченні пишуться...

В кінці речення ставимо...

Речення, в якому про щось розповідається, повідомляється, називається...

В кінці розповідного речення може стояти...

Приклад розповідного речення.

Речення, в якому про щось запитується, називається...

В кінці питального речення ставимо...

Наведіть приклад питального речення.

Речення, в якому висловлюється спонукування, називається...

В кінці спонукального речення може стояти...

Приклад спонукального речення.

2. Хвилинка каліграфії

Прочитайте склади, слово, записані на дошці.

Бе еж жі шу ов ву мову

Зверніть увагу на з'єднання літер, запишіть собі в зошити.

Усно складіть словосполучення або речення зі словом «мова».

III. Узагальнення та систематизація понять.

1. Гра «Виправ помилку».

Прочитайте вислів, який записано на дошці: *Бережіть і шануйте рідну мову*

Що написано не так? Чому потрібно поставити крапку? Прочитайте речення з такою інтонацією, щоб я почула, що в кінці потрібно поставити крапку.

Який ще знак можна поставити в кінці цього речення? Прочитайте речення з особливим піднесенням. Запишіть речення в зошити. Поставте

розділовий знак в кінці речення. Яке це речення за метою висловлювання? Доведіть, що це речення спонукальне. За змістом цього речення побудуйте розповідне речення, а потім питальне. Який розділовий знак поставимо в кінці питального речення? Чому? Встановіть зв'язок слів у реченні. Поміркуйте, чому потрібно берегти і шанувати рідну мову?

2. Робота з прислів'ями

Складіть прислів'я із слів. Поясніть значення цього прислів'я.
говорити, Як, то, краще, дурниці, помовчати.

3. Розповідь учителя

Українська мова – це мова нашого народу, нашої нації. Про повагу до рідної мови записано і в Конституції України – найголовнішому документі країни, в якому зібрані закони і правила, по яких повинен жити кожен громадянин нашої держави.

Так, в статті 10 Конституції України сказано, що державною мовою в Україні є українська мова.

Ще в Конституції записано, що кожна держава, і наша також, має свої державні символи. Державними символами України є герб, гімн і прапор. Крім державних символів існують і національні символи.

Національними символами можуть бути предмети одягу (вишиванка), речі повсякденного вжитку, рослини і тварини. Тобто, речі, які є найсвятішими для нашого народу, речі, з якими пов'язані вірування у їх надзвичайну силу.

Про те, які рослини є символами України, ви дізнаєтесь, склавши і прочитавши прислів'я, записане у вас на листках.

Перед вам зараз лежить складене речення чи набір слів? Доведіть свою точку зору.

4. Гра «Склади прислів'я»

(Без верби і калини нема України.)

5. Коментоване письмо

Птицю пізнають по пір'ю, а людину по мові.

Яке це речення за метою висловлювання?

Чому це речення розповідне?

6. Фізкультхвилинка

Я намалюю зайчика для вас – раз. (Роблять колові рухи руками над головою)

Це у нього, бачите, голова – два. (Руки кладуть на голову)

Це у нього вуха догори – три. (Піднімають руки вгору до вух)

Це стирчить у нього хвостик сірий – чотири. (Повертають тулуб праворуч, ліворуч)

Це очиці весело говорять – п'ять. (Прикладають руки до очей)

Ротик, зубки – хай моркву їсть – шість. (Імітують жування моркви зайцем)

Шубка тепла хутряна на нім – сім. (Плещуть в долоні)

Ніжки довгі, щоб гасав він лісом – вісім. (Підскакують на місці)

Ще навколо посаджу дерев я – дев'ять. (Садять дерева, притоптують ямки)

І хай сонце сяє з піднебесся – десять. (Піднімаються на носках, руки вгору)

7. Робота з підручником

Вправа 103, 104

Говорячи про національні символи, не слід забувати, що наша держава славиться своїми традиціями і звичаями.

Що означає слово «традиція», які традиції і звичаї існують у нас, українців, про це ви дізнаєтесь, прочитавши статтю у підручнику «Так велить звичай».

Що таке звичай або традиція? Які звичаї і традиції ви запам'ятали, прочитавши статтю? Зачитайте друге речення вправи. Яке це речення за метою висловлювання? Перебудуйте це речення у спонукальне. Запишіть утворене речення. Який розділовий знак поставили в кінці?

Вправа 105 (Самостійне виконання)

Вправа 106 (Усно)

8. Робота біля дошки

Не можна розмовляти, стоячи на порозі, давати або одержувати щось через поріг.

Яке це речення за метою висловлювання? Перебудуйте його у спонукальне. Які звичаї і традиції знаєте ви?

Ще у нас на Україні є звичай зустрічати дорогих гостей найціннішим, що є у господі, – хлібом і сіллю.

9. Робота у групах

Прочитайте текст. Встановіть межу кожного речення.

I група

Україна – моя Батьківщина це найбільша європейська держава вона славиться своєю природою тут живуть розумні, щирі, добрі люди.

II група

Наша держава – Україна мова наша – українська найбільше від усіх мов на світі ми любимо свою рідну мову українська мова – державна мова України.

III група

Київ – столиця України це дуже гарне місто воно розкинулось на берегах Дніпра головна вулиця Києва – Хрещатик.

IV група

Калина – національний символ нашої держави, улюблена рослина українського народу з давніх-давен наш народ оспівував калину в піснях дітям наказували не ламати цвіту калини.

V група

Моє рідне місто – Сміла тут народилися мої батьки, живу я сміляни пишаються своїм містом приїжджайте до нас у гості!

Прочитайте останнє речення тексту. Яке це речення за метою висловлювання? Доведіть свою думку.

9. Письмо під диктовку

Сміляни пишуться своїм містом.

Визначте головні слова в реченні. Підкресліть їх.

IV. Підсумок уроку

Яку тему на уроці ми закріплювали?

Учитель. Наша Україна, її столиця – місто Київ, наше рідне місто, наші звичаї і традиції – це все частина нас із вами, тому що це – наша рідна Батьківщина. Наші співвітчизники носять з гордістю ім'я українець.

На наступний урок підготуйте повідомлення, який звичаїв і традицій дотримуються у вашій родині. Виконайте вправу 107.

Головач Марія Романовна

*Студентка ГУ «Луганский национальный университет
имени Тараса Шевченко» (г. Старобельск)*

Внеклассное занятие по математике «В гостях у сказки»(1 класс)

Тема: «Числа от 1 до 10. Прибавление и вычитание чисел 1, 2, 3»

Цель: Закрепление и обобщение полученных знаний, приёмов прибавления и вычитания чисел 1, 2, 3.

Задачи: - Закрепить знания учащихся по нумерации и составу чисел в пределах 10;

- Совершенствовать навыки решения простых задач.

- Совершенствовать вычислительные навыки

- Способствовать развитию логического мышления, умению рассуждать, анализировать.

- Формировать у учащихся отношения делового сотрудничества: доброжелательность друг к другу, уважать мнение других, уметь слушать товарищей.

- Воспитывать у детей добрые чувства: сострадание, милосердие, отзывчивость; поддерживать интерес к математике и устному народному творчеству

Оборудование: карточки лесного лото, волшебные дощечки цветные карандаши, математические веера.

Ход занятия

1. Организационный момент.

- Здравствуйте, ребята! Начинаем наше занятие вместе с солнышком, оно согревает нас своим теплом, придаёт силы, энергию, уверенность, дарит хорошее настроение, улыбаемся друг другу. Сегодня у нас гости, поздороваемся и подарим гостям свои улыбки.

Будьте внимательны, активны, старательны, доброжелательны, помогайте своим друзьям. Успехов вам!

2. Вводная беседа. Загадка.

- Начнём с загадки, отгадав её, вы узнаете, где сегодня пройдёт наше внеклассное занятие

*Там на неведомых дорожках следы невиданных зверей,
Избушка там на курьих ножках стоит без окон, без дверей (Сказка)*

- Где мы сейчас с вами окажемся? Где пройдет наше внеклассное занятие?

- Правильно мы побываем «В гостях у сказки».

- Каким вы хотите видеть наше занятие? (Весёлым, интересным, узнаем много нового). Итак, начнём.

*Там чудеса: там леший бродит,
Русалка на ветвях сидит;
Там королевич мимоходом
Пленяет грозного царя;
Там в облаках перед народом
Через леса, через моря
Колдун несёт богатыря;
В темнице там царевна тужит,
А бурый волк ей верно служит;
Там ступа с Бабою Ягой
Идёт, бредёт сама собой,
Там царь Кощей над золотом чахнет;
Там русский дух... там Русью пахнет!*

3. Слово учителя.

- В Математическом царстве, в Числовом государстве вместе с числами и знаками жили-были Иван-Царевич и Василиса Прекрасная.

Но однажды случилась беда - Василиса исчезла. Иван-Царевич потужил, погоревал, да делать нечего и решил отправиться на поиски. Но куда идти, где искать? Кто похитил Василису?

-Какие же задачи мы перед собой поставим? (Помочь Иван Царевич найти Василису Прекрасную)

-А как же мы поможем? (Мы будем считать, отгадывать, решать примеры, задачи)

-Да, знания по математике нужны и в обычной жизни, и в сказках. Вот мы и проверим свои знания, умения, способности) по математике в необычной ситуации, в новой обстановке.

4. Викторина

-А кто похитил Василису, мы узнаем это, выполнив 1-е задание «Лесное лото».

Работа в паре: разложите карточки лесного лото в порядке уменьшения

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

К О Щ Е Й

-Что значит в порядке уменьшения?

Проверка

Для этого сосчитаем от 10 до 1.

- Кто же похитил Василису? К О Щ Е Й

- Но Кощей не хочет сдаваться и задаёт нам каверзные вопросы. Возьмите числовые вееры и показывайте ответы.

- Какое число при счёте следует за числом 8? 9
- Какое число при счёте идёт впереди числа 5? 4
- Какое число больше, чем 5, на 1? 6
- Какое число меньше 10 на 2? 8

Дети показывают ответы на веерах.

5. Второе задание «Три дороженьки».

- Молодцы, ребята! Мы помогли Ивану – Царевичу справиться с Кощеем.

Переведём дух с облегчением. Подышим ровненько, спокойно.

- Встанем тихонечко. Потянемся к солнышку, ладошками вверх.

- Вдох шумно через нос, выдох плавно спокойно через рот.

- Одну половину носа закрыть, вдохнуть через одну половину носа, выдыхать через другую.

- Вдох через нос, на выдохе произнести *ау*.

Массаж для носа и ушей. Помассировать мочки уха. Подёргать вниз себя за ушки, а потом за серединку. Потянуть ушко в сторону.

Идёт Иван Царевич дальше. А тут для него новое испытание- камень придорожный с надписью: «Верная дорога та, где ответ не самый большой и не самый маленький». Призадумался добрый молодец, по какой дороге идти – не знает.

Поможем Ивану Царевичу выбрать верную дорогу. А как мы это сделаем? Возьмите карточки и впишите маркером ответы в окошко. Можно работать в паре, помогайте друг другу, чтобы Иван Царевич побыстрее нашёл правильный путь.

9 - 3   6 + 2   7 + 3

Проверка

- Покажите ту карточку, которая соответствует правильному пути.

- Так по какой дорожке надо идти Ивану Царевичу? (по средней)

- Почему?

- Потому что ответ 8, а если пойдёт налево, то ответ получится 6. Сравним числа 8 и 6; 8 больше 6 (или 6 меньше 8), пойдёт направо – 10, а 8 меньше 10.

Вывод: прямая дорожка верная, потому что ответ не самый большой и не самый маленький: 8 больше 6, но меньше 10.

6. Оздоровительная минутка.

Солнце высоко. Путь лежит далёко. Притомился Иван Царевич в дороге, решил он прилечь, отдохнуть. И мы с вами тоже отдохнём, сделаем зарядку.

Упражнения для шеи, глаз, корпуса.

Шея вниз - назад, влево - вправо.

Руки на пояс, наклоны влево - вправо. Отвести плечи назад, расправить грудь, свести лопатки. Крепко зажмуриться от страха- открыли широко- удивились. Поморгали часто-часто. Рисуем кружок, треугольник, квадрат, восьмёрку.

7. Третье задание «Избушка на курьих ножках» (Работа в группах. Состав чисел)

Отдохнувшие, с новыми силами продолжим наш путь. Не струсите, не испугаетесь?

Идёт Иван Царевич дальше, глядит перед ним избушка на курьих ножках. Только подойти к ней он не может. Высокие ели преграждают путь. Баба Яга у окошка сидит да на царевича покрикивает: «Правильно напишешь состав чисел – пропустят тебя ёлки, а нет – так голова с плеч».

Вы поработаете в группах по 4-5 человек.

Возьмите волшебные дощечки. Переверните. Перед вами ели, которые загородили путь. Впишите на ветках ели пары чисел, так, чтобы у первого ряда получилось 6, у второго - 7, у третьего - 8.

Проверка.

$$6=5+1$$

$$6=4+2$$

$$6=3+3$$

$$7=5+2$$

$$7=4+3$$

$$7=6+1$$

$$8=5+3$$

$$8=2+6$$

$$8=4+4$$

$$8=7+1$$

Один человек из группы называет пары чисел.

Молодцы, хорошо справились! Но Баба Яга не отпускает Ивана Царевича, а велит ему войти к ней в избушку и решить задачки. Только тогда отпустит Ивана Царевича. А не справится – голова с плеч. Опять требуется наша помощь. Решение запишите на волшебных дощечках с обратной стороны.

8. Задачи в стихах.

Задача №1

Семь весёлых медвежат за малиной в лес спешат.

Три устали. От товарищей отстали. А теперь ответ найди,

Сколько мишек впереди?

$$7 - 3 = 4$$

Проверка – Сколько медвежат? (4) Как вы узнали? Почему решали вычитанием?

Задача №2

Два бельчонка, три зайчонка ходят вместе в детский сад. Подсчитать прошу, сколько малышей в саду?

$$2 + 3 = 5$$

Отпустила Баба Яга Ивана Царевича, а сама посылает к Ивану Царевичу Змея Горыныча о трёх головах и думает: «Уж с ним -то Иван Царевич ни за что не справится!»

9. «Бой на Калиновом мосту». Сражение со Змеем Горынычем

Змей Горыныч огнём дышит, каждая голова своё задание задаёт, очень трудное. Достал Иван Царевич меч-кладенец и отправился на битву. А мы возьмём цветной карандаш и карточки белого цвета. Каждому ряду задание от

голови Змея Горыныча: первому ряду раскрасить примеры с ответом 5, второму – 6, третьему -7.

Работаем в паре.

$$2 + 3 \quad 7 - 1 \quad 4 + 3$$

$$9 - 2 \quad 8 - 3 \quad 4 + 2$$

$$3 + 3 \quad 5 + 2 \quad 7 - 2$$

Проверка. Один ученик читает.

Вот мы и справились со Змеем Горынычем. С нашей помощью освободил Иван Царевич Василису, вернулись наши герои в свою сказку, в математическое царство. Благодарят нас за помощь. И говорят:

- Ребята! Любите сказки, читайте сказки, перед вами откроется огромный удивительный мир чудес, красоты, добра. Дружите с математикой. Вооружившись знаниями, вы преодолете любые трудности и сможете помочь ещё многим героям.

10. Подведение итога. Рефлексия.

Наше занятие подходит к концу. Какое у вас настроение? Покажите мимикой. -Задание какого сказочного героя было для вас самым трудным? А самым интересным? Как вы оцените работу своих друзей, одноклассников?

Удачи, успехов! Спасибо.

Гулюк Ліна Іванівна

Старший вчитель ЗОШ І-ІІІ ступенів № 238 м. Києва

Тема: «Мовленнєві ігри на уроках української мови»

Гра «Анаграми»

Переставити букви або склади в слові так, щоб вийшло нове слово.

Наприклад: рамка (*марка*), шкода (*дошка*), курча (*ручка*), сосна (*насос*), смола (*масло*).

Гра «Із слова по звуку»

Із першого слова треба взяти перший звук, із другого – другий, із третього – третій і т.д. З них скласти нове слово.

Наприклад: масло, ліс, коса, жарт, ребро (*місто*); замок, рот, каша, долина, газета (*зошит*).

Гра «Дзеркальні речення»

Прочитати написане на дошці речення. **Наприклад:**

1. Мозор елюма на інків ирозу.
2. Морабазен йивоН кір і овдзіР

Гра «Розірви ланцюжок»

Сі   Лю   є.   (Січень січе. Лютий лютує.)
чень че.   тий   ту
сі   лю

Гра «Утвори слово»

Заєць + даремно + чари = (*Задача*)

Приказка + класи + диня = (*Приклади*)

Гра «Піраміда»

Слова записані за наростаючим принципом.

бук
буква
буквар
букварі
букварики
букварний

Гра «Слово розсипалось»

З букв склади слово.

розМо, воромози, комозенро (мороз, морозиво, морозенко). неЯс, нячешре, лияна (ясен, черешня, ялина).

Гра «Ігри діда-буквоїда»

1. Вгадай слова за приголосними, перевір за словником:

К-л- кл-н – кл-н-к
Ст-л-ть к-л-м – к-л-м-к.
(Коло клуні клен –клинок
Стелить килим– килимок)

2. Добери слово за голосними, перевір за словником.

–а-е- -і-о вже довколо:

–е-е-іс гай і –о-е.

– Всюди трави, трави, трави –

– -е-е-а-і, -е-е-а-і.

(Завесніло вже довкола:

Зеленіє гай і поле.

Всюди трави, трави, трави –

Зеленаві, зеленаві.

Анатолій Камінчук)

Гра «Вилучи зайву літеру»

Сніжиника(сніжинка),ясніжний(сніжний),саніжок(сніжок),синіжить(сніжить), сніговійя (сніговій), заметілья(заметіль)

Гра «Павутинка»

1. Сонце мороз спитає
лютий чи тріщить.
блищить, а 2. Місяць взутий.

(Сонце блищить, а мороз тріщить)

(Місяць лютий спитає, чи взутий)

Гра «Склад загубився»

Добери відсутній склад, перевір.

Мо-ний день (морозний), снігова за-тіль (заметіль), про-ре небо (прозоре).

Гра «Початок – кінець»

В-мідь с-ень б-зень

(ведмідь)

(січень)

(березень)

Гра «Чарівний ланцюжок»

Знайди в ланцюжку слова.

Температурадіолень, морозсипавукилим, зимновинаукадуб.

Гра «Впізнай з першого погляду»

П-рт-	С-в	Р-к
Шк-л-р	г-р-б-ць	хв-л-н-
Вч-т-ль	с-н-ц-	ск-н-д-
П-др-ч-н-к	с-р-к-	Г-д-н
З-ш-т	в-р-н-	т-жд-н-
Р-чк-а	сн-г-р-	м-с-ц-
Д-р-кт-р	ш-ш-к-р	в-вт-р-к
Кл-с	д-т-л	ч-тв-р
Щ-д-нн-ик	-м-л-х	л-ст-п-д
П-ртф-ль	п-в-к	с-ч-нь

Гра «Склади прислів'я»

Ідучи за цифрами – підказками, склади прислів'я (приказку).

1.	1.Пі	3. у	9. хвіст.
6. за	2. Шов	5. як	
8. у	4.ріст,	7. єць	
2.	1.Що	4.те	3.сієш,
6.по	5.й	7.жнеш	2.по
3. 1.лас	6. чи	4.день	12. вей
5. по	2. тів	7. на	13. кін
3. ка	9. а	10. со	14. ча.
15. є.	11. ло	8.є,	

Гра «Пеньок»

У таблиці записані однакові слова, серед них таке, що відрізняється тільки однією буквою. Таблиця показується дітям на кілька секунд. За цей час вони повинні «пробігти» поглядом, знайти і назвати це слово. Можливий і інший варіант цієї гри. Викликана дитина повинна досить швидко прочитати записані в стовпчик слова, швидко перебудувати мовний апарат на «слові-пеньку» і знову повернутися до попереднього слова. Все це треба зробити швидко й чітко, якщо дитина помилилась, чи запнулася, то вважаємо, що зачепилась об пеньок. Вчитель пропонує ще потренуватись, нічка, мишка, дочка, ніжка.

пічка	мишка	дочка	ніжка
нічка	миска	дочка	кішка
нічка	мишка	бочка	ніжка

Гра «Розкодуй текст»

Прочитати закодований текст.

аЗйці

єЗаць воніч иьтохд яолпим, іласми ебз рстаху. І огйо ідел япрмий. анрВрці інв ідв трахсу опничає улпатит ілсд. иМлсиців амсі азтуплутьнояс у опвідоймун ілсді і ивудтьясю язаці. А азець і не удамв ихртавиут, інв асм свього оібтьяс.

Зайці

Заець вночі ходить полями, лісами без страху. І його слід прямий. Вранці він від страху починає плутати слід. Мисливці самі заплутуються у подвійному сліді і дивується хитрошам зайця. А заець і не думав хитрувати, він сам всього боїться.

Гра «Музичні слова»

Знайти в тексті слова де є «ноти».

Міцний лід вкрив ріки, озера. На дорозі , у лісі глибокі замети. Деревя в сріблястому інеї. Пролетіла зграйка снігурів у червоних фартушках.

Гра «Хто більше»

Робота з текстом.

1. Хто більше знайде слів за певний час: «»з 2 голосними»; «з 2 однаковими приголосними»; «з першим складом наголошеним»; «зі складами на – - зи-, -мо-, -ні-.»

2. Знайти слова за моделями:

ПГППГП

ПГПП

ПГППГ

Умовні позначення : Г – голосний; П – приголосний.

Гра «Формула - 1»

Спочатку діти читають текст 1 хвилину, роблять простим олівцем помітку, це у них «Формула - 1». Знову починають читати спочатку і намагаються обігнати помітку («Формула - 1»). Якщо обігнали, знову ставиться помітка («Формула 2») і т.д.

Гра «Незнайко»

«Незнайко» або «Зіпсоване радіо». (*Учитель або підготовлений учень читає у ролі Незнайка, допускаючи помилки, а учні виправляють його і читають правильно*).

Гра «Зіпсований диск»

Всі учні одночасно читають текст. Через деякий час подається команда «Стоп!». Кожен учень читає те слово, на якому він зупинився . Інколи виходить цікавий текст.

Гра «Чарівні яблука»

Намальована велика яблуня, на якій «ростуть » чарівні слова-яблука з ненаголошеним «е», «и». Дібрати перевірні слова. Слова для гри : село, весло, зима, верба, перо, зелений, дивина, весна, життя, зерно.

Переможцем став той, хто набере найбільше слів-яблук

Гра «Шаради»

«Утвори нове слово!»

Префікс від слова «збити»,
Корінь від слова «в'язка»,
Суфікс від слова «кілок»,

Префікс від слова «притиснути»,
корінь від слова «кордон»,
суфікс від слова «розвідник».

Гра «Зайве слово»

Знайти зайве слово

Сонце жовте, гаряче, велике, квадратне. Сніг білий, пухнастий, сухий, солодкий, холодний.

Загадки

Залізний кінь фарбований і гумою підкований «автомобіль».

От чудасія! Лечу на коні, що бігати вміє, а стояти ні! «велосипед».

По дроту ходить, тьму розгонить, вогнем запалиш, водою не погасиш.
«електрика»

Гра «Мікрофон»

Вчимося коротко формулювати і висловлювати свої думки.

- Яка пора року?
- Назвіть зимові місяці.
- Який зараз місяць?
- Скільки складів у слові «січень»?
- Скільки звуків?
- Скільки букв?
- Чому букв більше, ніж звуків?

Дсточка Альона Юрївна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»(м. Старобільськ)*

Тема: «Головні і другорядні члени речення» (3 класі)

Мета: формувати в учнів поняття члени речення, головні члени, другорядні члени; розвивати спостережливість у виробленні навичок визначення головних та другорядних членів речення; виховувати любов до рідного слова.

Обладнання: картки, підручник, мікрофон.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Сонечко встало,

Іде новий день.

Любі малята

Усім: "Добрий день!"

Пташечка в небі

Співає пісень.

Ніби вітає усіх:

"Добрий день!"

Дзвоник видзвонює

Дзень! Дзень - дзелень!

Учні, школярки,

Всім: Добрий день!

II. Актуалізація опорних знань

1. Фронтальна перевірка домашнього завдання

2. Хвилинка каліграфії

В ввееенянка веснянка весняночка

3. Відгадування загадки.

Все у зелені довкола:

Пасовища, ліс і поле.

Мчать струмочки до ріки,

Ліплять гнізда ластівки,

Придумайте з відгадкою речення. Яким членом речення буде слово-відгадка?

І в сороки новина, -

Облетіла всіх вона,

Сповіщаючи: - ...

(Весна)

III. Повідомлення теми і мети випробування

- На сьогоднішньому уроці ми будемо говорити про головні та другорядні члени речення

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Вступна бесіда

Правило у вигляді казки.

Колись давним-давно жили в реченні слова, не ділилися вони тоді за значенням. Не було ні головних, ні другорядних членів речення. Жили всі на рівних: весело, спокійно...

Але одного разу трапилася в реченні метушня. Усі слова сполошилися.

- Як погано!
- Хто тут головний?
- Кому ми доручимо свою команду?
- Немає ні матері, ні батька.
- Нікому замовити за нас ні слівця.

Стали думати вони й гадати. Як же вийти з цього становища? Кого ж головним можуть назвати? І нарешті вони визначилися.

- Той, про кого говориться в реченні, буде головним для нас. Ім'я йому – ПІДМЕТ. А що робити йому в реченні, тут ПРИСУДОК буде допомагати...
- Стануть вони нам батьком і матір'ю. Ну, а всі інші слова будуть їхніми діточками.
- Я буду означати предмет, на який спрямована дія або стан, і відповідатиму на питання непрямих відмінків (кого? чого? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому?). Ім'я моє буде ДОДАТОК.
- Я вказуватиму на різні ознаки предмета та відповідатиму на питання який? чий? котрий? (у всіх родових, числових і відмінкових формах) та скільки? (лише у непрямих відмінках). Ім'я моє буде ОЗНАЧЕННЯ.
- Я виражатиму різноманітні ознаки дії або іншої ознаки (місце, час, причину, мету, спосіб, умову) і відповідатиму на питання де? коли? чому? з якою метою? як? та інші. Ім'я моє-ОБСТАВИНА.

Усі місця на місце стали та значення прийняли. Метушня припинилася, знову настав лад. Кожен тепер буде виконувати свою роль у реченні.

- А тепер давайте спробуємо знайти головні члени речення у вправі № 95

2. Гра «Мікрофон»

На які питання відповідає підмет? Присудок? Додаток? Означення? Обставина? Наведіть приклади.

3. *Робота біля дошки*

Напишіть речення і підкресліть в ньому основу – підмет і присудок.

З гір повіває холодний вітер.

І журавлі полинули у вирій.

Пішов шелест по діброві.

4. *Виконання вправи №103*

V. Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, посміхніться,

Землі нашій уклоніться

За щасливий день вчорашній.

Всі до сонця потягніться,

Вліво, вправо нахиліться,

Веретенцем покрутіться.

Раз присядьте, два присядьте

І за парти тихо сядьте.

VI. Закріплення вивченого матеріалу

1. *Робота за картками*

Учитель: А зараз складемо речення за картинками.

БІЛКА

ВОВК

ЇЖАК

ЗАЄЦЬ

ЛИСИЦЯ

ВЕДМІДЬ

2. *Виконання вправи 104*

3. *Вправа 101.* Вибірковий диктант(виписати підмет і присудок - Дуб і берізки).

VII. Підсумок уроку

Оцінювання роботи дітей

Домашнє завдання

Виконати вправу 101

- Молодці дітки! Сьогодні ми з вами добре попрацювали. Виставлення оцінок.

Емельяненко Елена Вячеславовна
Учитель-методист ССОШ № 45 г. Львова
Урок литературного чтения в 3 классе

Тема: «Японские трёхстишия – хайку»

Цель: познакомить с несколькими японскими трёхстишиями – хайку; формировать понятие хайку; дать представление о способах их построения, тематике; развивать творческие способности учащихся, навыки выразительного чтения, память, мышление; воспитывать любовь к поэзии, интерес к хайку и японской культуре.

Ход урока

I. Организационный момент.

Слышали ли вы такую поговорку:

«За одного учёного трёх неучёных дают, да и тех не берут?»

Не берут на выполнение интересного творческого задания, на работу. Почему?

Один учёный (А учёный умеет читать правильно, быстро, выразительно, передавая при чтении интонацию, настроение; понимать прочитанное, интересно рассказывать другим о том, что понял и запомнил) может справиться с любым заданием лучше, чем три человека, которые этими умениями не обладают.

- К кому хотите присоединиться вы?

Вы сделали свой выбор, приступайте к работе. Для выполнения заданий, которые ждут нас сегодня, нужно внимательно вчитываться в каждое слово. Не всё будет получаться сразу. Но пусть вас это не останавливает.

- Подумайте, прочитайте ещё раз, и вас обязательно ждёт успех. Желая вам получить удовольствие от чтения и извлечь интересную и полезную информацию из прочитанного.

II. Проверка домашнего задания.

III. Речевая разминка

Упражнения на регулирование дыхания

Погасить активным и прерывистым выдохом несколько воображаемых горящих свечей (фу! –фу! –фу!)

Упражнение в постановке логических ударений

- Подчеркните слова, на которые падает логическое ударение.

Весной клён был зачарован красотой одуванчика (*а не осенью*).

Весной клён был зачарован красотой одуванчика (*а не дуб*).

Весной клён был зачарован красотой одуванчика (*а не разочарован*).

Весной клён был зачарован красотой одуванчика (*а не умом*).

Весной клён был зачарован красотой одуванчика (*а не ромашки*).

Разучивание скороговорки «Пугало пугало ворон»

Чтение скороговорки: Ты понял? Или не понял? Если не говоришь, "Понял", когда понял, и "Не понял", когда не понял, не понятно, понял ты или не понял. Понял?

IV. Введение в тему, подготовка детей к восприятию произведения.

Заочная экскурсия в Японию Японцы записывают название родины двумя иероглифами. Один из них означает “солнце”, другой – “корень”. Японию называют Страной Восходящего Солнца

Красный круг в центре флага страны символизирует восходящее солнце. Герб представляет собой желтую хризантему из 16 двойных лепестков, символизирующих солнце. Япония – островное государство. Этих островов около четырех тысяч. Столица - Токио. Главная зерновая культура – рис. Рис и рыба – основа питания населения.

В этой стране ежегодно фиксируется около 1500 землетрясений, 150 извержений вулканов, часто бывают тайфуны, цунами.

В Японии существует обычай любоваться цветущей вишней - сакурой. В начале марта по телевизору сообщают о сроках цветения вишни. Люди в эти дни не работают, а уезжают за город. В японских городах очень чисто. Никто на улице не бросит мусор. А если увидят бумагу или шкурки, то обязательно с улыбкой поднимут и бросят в мусорный контейнер.

Вторая Мировая война принесла японцам много горя. Они ценят мир, символом которого является журавлик. Также есть поверье: если ребенок болен, родители и близкие должны сделать тысячу журавликов, и тогда болезнь отступит.

Японцы видят красоту и в самых обычных вещах. Все девочки учатся искусству составления букетов. В букете обязательно три составляющие: цветы, листья, ветви деревьев, ваза. Около каждого жилища есть садик. Пусть даже очень маленький!

Японцы любят все маленькое: деревья, камни, икебану, хайку.

Мини-викторина

Назовите традиционную японскую одежду? (кимоно)

Как называется японское искусство, которое мы изучаем на уроках трудового обучения? (Оригами)

Как называется японское искусство составления букетов?(икебана)

Что такое хайку? (*Японский народ любил и охотно создавал короткие песни – сжатые формулы, где нет ни одного лишнего слова. Так родились в Японии национальные стихотворные формы: пятистишие – танка и трехстишие – хайку.*)

V. Первичное восприятие текста.

- Какое из трёхстиший понравилось вам больше других? Почему?

VI. Повторное чтение текста и анализ произведения.

Жужжащее чтение

Хайку – жанр японской поэзии, нерифмованное трехстишие, возникшее более 700 лет назад, отличается свободой высказывания). Формула хайку:

5+7+5=17 слогов

- Что значит эта формула?

- Это значит, что в первой строке должно быть на все слова пять слогов, во второй семь слогов и в третьей – вновь пять слогов.

- Посчитайте слоги. Что скажете?

Если это хайку, то почему такое несоответствие? (В переводе могут быть неточности)

Давайте еще раз обратимся к стихотворению:

В хайку есть ритм, но нет рифмы, поэтому этот стихотворный жанр кажется нам странным: мы привыкли к рифмованным стихам.

Чтение учениками вслух первого хайку.

Хайку отображает одно мгновение. Первая строчка рождает в голове читающего картинку. Например, если сказать: *«травы увяли»*, у каждого тут же возникнет какой-то свой образ увядшей травы. Вторая строка дает дополнительную информацию к первой: *«весть об осени в лес принесла»* и возникает фраза: *«Травы увяли. Весть об осени в лес принесла»*. Третья строка часто бывает неожиданной: *«рыжая лисица»*

Аналогично анализируются остальные хайку.

Раскрытие образов:

1) Что общего у лисицы, увядшей травы и осени? (рыжий цвет)

2) Почему пугало так назвали? (отпугивает)

Чтобы отпугивать, надо быть некрасивым, уродливым. Во что обычно одевают пугало?

- А каким оно стало в платье из осенних листьев?

3) **Знаете ли вы, что** нельзя ловить бабочку и брать её за крылышки. После того как отпустишь её, она не улетает, а если и взлетит, то сразу же садится. Это происходит из-за того, что её чешуйки повреждаются. Чешуйки – это то, что покрывает крылья бабочек и напоминает пыльцу. Именно им бабочки обязаны красотой своих крыльев. Интересно, что чешуйки не только ярко окрашены пигментом. Бывают чешуйки бесцветные сами по себе, однако придают крыльям яркую переливчатую окраску. Это потому, что они, как стёклышки: попадает солнечный луч на стекло, и оно всё сверкает, как драгоценность.

Век бабочки недолог. В зависимости от вида живут они от одного дня до трех недель. Единственная в мире бабочка-долгожитель - это монарх, которая живет полгода.

- Почему крылышко бабочки прилипло к валуну?

Что-то в природе осенью засыпает, а что-то отмирает. Но даже намочшее и прилипшее к валуну крылышко бабочки прекрасно. Заставляет остановиться и задуматься.

Физкультминутка

Вот и утро! Бабочки, хватит
спать!

Перед тем, как вылетать.
Надо крылышки размять.

Вверх крыло, вниз крыло,
А теперь наоборот!
Вверх крыло, вниз крыло,

Нам сегодня повезло –
Будем долго мы летать,
Двумя крыльями махать!

4) Почему автор посмотрел в глаза цикаде?

Цикада – это хоботное прыгающее насекомое с яркими или чёрными передними крыльями, самцы которого издают характерное стрекотание. Особенностью цикад являются выпуклые глаза.

VII. Обобщение прочитанного.

- К чему призывают читателей трёхстишия хайку? Увидеть прекрасное и не остаться равнодушным, видеть радости жизни там, где другие проходят мимо, ничего не замечая.

- Что можно посоветовать тому, кто прикоснулся к поэзии хайку?

Всматривайтесь в привычное –

и вы увидите неожиданное.

Всматривайтесь в некрасивое –

и вы увидите красивое.

Всматривайтесь в простое –

и вы увидите сложное.

Всматривайтесь в малое –

и вы увидите великое.

- Какой темой объединены прочитанные нами хайку?

Выполнение упражнения на анализ хайку. Заполните таблицу.

Автор	Указание на время года	Образ	Настроение
	Осенние ливни	Крыльшко бабочки	
Дакоцу			печальное
	Поздняя осень		
Бусон			

VIII. Выразительное чтение трёхстиший.

1. Хайку читать надо с остановками перед каждой частью.

2. Необходимо проникнуться состоянием «саби» - покой, гармония, созерцание.

3. Нужно представить себе образ, созданный поэтом, и прочитать так, чтобы слушатель тоже мог «увидеть» его.

4. Передать настроение автора.

IX. Творческая работа.

- Попробуйте себя в роли соавторов хайку.

Задание 1. Класс делится на 4 группы. Каждой группе предлагается хайку, в котором третья строка не дописана. Вам нужно предложить вариант окончания хайку. Важно постараться сохранить по возможности настрой автора,

его интонацию и смысл стихотворения. Помните, что обычно в третьей строке бывает что-то неожиданное.

Повторить правила работы в группе.

Повторить правила создания хайку.

Предложить свой вариант окончания хайку.

Сравнить с оригиналом и определить, какая группа наиболее близка к нему.

1 Цветы увяли.

Сыплются, падают семена,

Как будто слезы...

Басё

2. Опала листва.

Весь мир одноцветен.

Лишь ветер гудит.

Басё

3. Конец осенним дням.

Уже разводит руки

Каштана скорлупа.

Басё

4. По дороге не ссорьтесь,

Помогайте друг другу, как братья,

Перелётные птицы!

Исса

Задание 2.

- Попробуйте себя в роли авторов хайку. Составьте трёхстишие по картине.

- Постарайтесь, чтобы у вас получилось трёхстишие. Важно соблюдать количество слогов в строчках – 5–7–5.

- Постарайтесь, чтобы то, что вы пишете, передавало ваши чувства, мысли. Будьте искренними. Удачи!

Во время работы в классе негромко звучит аудиозапись – тихая японская музыка.

Представление детьми собственных сочинений и обсуждение результатов работы.

Наиболее часто встречающиеся ошибки при составлении хайку:

1. Отсутствие контраста в третьей строке. Её смысл должен быть неожиданным.

2. Перенасыщение словами. Хайку должно быть кратким.

3. Концентрация на себе. Хайку о природе, о чувствах. Поменьше о себе любимом.

- Легко ли было выступать в роли поэта? Почему?

Задание 3. Один ученик из группы пишет хайку, сочинённое им, а следующий приписывает к последней строке ещё две так, чтобы получилось новое хайку. Потом следующий приписывает к последней строке ещё две и получается ещё одно хайку, и так пока не иссякнет творческий настрой.

Х. Домашнее задание: подготовить выразительное чтение наизусть наиболее понравившихся хайку, попытаться составить свои хайку; по желанию

найти и прочитати сведения о японских поэтах и подготовити рассказ об одном из них.

Єрьоменко Наталія Вікторівна

Учитель навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад «Сонечко»-Новострільцівська загальноосвітня школа I – III ступенів

Міловської РДА Луганської області

Українська мова 2 клас

Тема: «Слова, що означають назви предметів. Складання речень. Вимова й написання слова портфель».

Мета. Вчити учнів розрізняти поняття «предмет» і «слово» як його назву; формувати вміння ставити питання до слів, що означають назви конкретних предметів та істот; ознайомити дітей зі словами, які означають назви предметів, їх характерними ознаками; розвивати мовлення учнів; виховувати акуратність.

Обладнання: підручник «Українська мова» М. С. Вашуленко, С.Г.Дубовик, таблиці, малюнок Сова, малюнок Незнайки, картки.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Хід уроку

I.Організаційна частина.

Дзвоник дав нам всім сигнал -

Працювати час настав,

То ж і ти часу не гай,

Працювати починай.

Заплющити очі і про себе скажіть : " Я уважний, я можу, у мене все вийде."

- Я бажаю вам успіхів, а ви побажайте мені вдачі. Спасибі.

II. Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності

Діти, сьогодні до нас на урок завітала незвичайна гостя. Відгадайте, хто вона?

Що воно за дивина –

Світла денного боїться,

Дзьоб гачком, великі очі,

І не спиться їй щоночі,

Ху-ху-ху - кричить вона

– Відгадали? Це...(Сова)

– Так, це сова. Вона прийшла до нас на урок не сама, а разом із Незнайком. Сова хоче, щоб ми допомогли Незнайкові виконати завдання. Вона хоче, щоб Незнайко знайшов друзів для себе серед вас і для цього Сова принесла скриньку у якій є завдання. І хоч гості незвичайні, а урок самий звичайний.

На уроці у лісовій школі Незнайкові дали завдання скласти речення із розсипаних слів. Він склав, а Сова просить вас перевірити, чи правильно він виконав завдання. (Виставляються картки зі словами)

лісі у пташки співають

- Це речення? (Ні)

- Чому ці слова не складають речення? (Не виражена думка, слова не пов'язані між собою.)

- Про що говориться у реченні? (Про пташок.)

- Що говориться про пташок? (Співають.)

- Які головні слова у реченні? (Пташки співають.)

- Давайте тепер покажемо Незнайкові, як же потрібно було скласти речення.

Діти називають варіанти речень. (У лісі співають пташки. Співають у лісі пташки.)

Ми виконали завдання Незнайка, склали речення. А щоб скласти речення, висловити думку – потрібні слова

І наступне завдання для Незнайки пов'язане саме із словами. (На картках написані слова)

– Давайте разом із Незнайком переставимо букви місцями, щоб утворились слова.

Кажаб, шками, яркаші, їокжач, никажк

(Жабка, мишка, ящірка, їжачок, книжка)

– Що спільного в цих словах?

– А яке слово зайве? Чому?

III. Повідомлення теми й мети уроку

-Ми разом із Совою та Незнайком доведемо, що хоча, на перший погляд, це слово і відрізняється від інших, все ж таки воно зовсім не зайве.

Сьогодні всі учні лісової школи під керівництвом Мудрої Сови розпочали вивчення великої теми «Слово». Давайте і ми поринемо у світ слова.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Робота з підручником

- Діти, давайте покажемо нашим гостям, як ми вміємо працювати. Відкрийте свої підручники на с.108. Розгляньте малюнки до вправи 279.

- Кого вибачите на малюнках?

- Яке запитання ми можемо поставити до всіх цих слів (хто?)

- На які дві групи можемо розділити малюнки? (люди, тварини)

- Який ми з вами можемо зробити висновок? (назви людей і тварин відповідають на питання хто?)

2.Хвилинка каліграфії.

- А зараз вам потрібно буде записати назви людей і тварин за зразком поданим у підручнику. Тільки спочатку наша Мудра Сова хоче щоб ви показали Незнайкові, як каліграфічно прописати такі буквосполучення.

(Буквосполучення прописані на дошці)

Иц дж нь їж

- Тепер виконайте завдання 2 до вправи 279.

3. Продовження роботи з підручником

- Так, добре, а зараз погляньте на вправу 280.

- Що тут зображено? (Перераховуємо) Зображені різні предмети, а слово предмет подивіться і пригадайте, як воно пишеться. Яка в ньому орфограма *предмет* (з літерою е). А серед названих слів є ще одне словникове слово, написання якого потрібно запам'ятати. Це слово *календар*. Воно також має орфограму написання ненаголошеного *е*.

Пропишіть у своїх зошитах рядочок слова *календар* і запам'ятайте його написання.

- Яке питання можемо поставити до цих всіх предметів? (питання що?)

- Спробуємо скласти ще одне правило: назви всіх інших предметів відповідають на питання що?

- Виконання завдання 2 до вправи 280.

4. Ознайомлення із правилом у підручнику на с.109.

V. Первинне засвоєння нових знань

1. Малюнки

Вчитель показує малюнки з різними предметами, а діти ставлять питання.

2. Гра з м'ячем

Вчитель: А тепер зазирнемо у завдання Мудрої Сови. Сова хоче перевірити як ви зрозуміли пояснення за новою темою.

1 ряд називає слова - назви тварин, 2 ряд – назви людей, 3 ряд – речі.

(Вчитель кидає кожній дитині м'ячик, а учні називають слова)

3.Гра «Впіймай слово»

Вчитель: А тепер уважно слухайте вірш і плескайте в долоні тільки тоді, коли чуєте слова, які означають назви предметів.

І дорослі, і малеча

Берегти повинні речі.

Книга, парта і стілець,

Сумка, зошит, олівець,

Посуд, одяг і взуття

Нам потрібні для життя.

Дбай про речі. Не ламай,

Працю інших поважай.

4. Фізкультхвилинка

Встало вранці ясне сонце.

Зазирнуло у віконце.

Ми до нього потяглися.

За промінчики взялися.

Будем дружно присідати.

Сонечко розвеселяти.

Встали – сіли, встали – сіли.

Бачте, як розвеселили?

Нумо разом, нумо всі –

Потанцюймо по росі.

VI. Закріплення та систематизація знань

1. Словникова робота.

– Наш Незнайка каже, що він носить свої підручники, зошити та все інше шкільне приладдя у сумці. А як вона називається він не знає. Допоможемо йому дати назвати його шкільну сумку. Хто знає як вона називається? (*Портфель*)

– Так, це портфель. Незнайко і ви, діти, послухай вірш про портфель.

Портфель - мій друг і помічник,

Я до портфеля дуже звик.

І він без мене ні на крок:

Зі мною йде він на урок.

Портфель для мене залюбки

І ручку носить, і книжки (В.Бойченко)

– Отже портфель – це спеціальна сумка для носіння паперів, книг та інших необхідних речей.

– Давайте з вами виконаємо вправу 281 і дізнаємося про що може розповісти портфель.

– Про що розповів чистий портфель?

– Що міг би розповісти портфель неохайного господаря?

– Вимовте звуки у слові портфель.

– Поділіть слово на склади для переносу.

– Пропишіть у зошиті рядочок цього слова і запам'ятайте його написання.

VII. Підсумок уроку

– Наша гостя приготувала для нас іще один сюрприз. Це такі маленькі сонечка. Намалюйте їм посмішку в залежності від вашого настрою.

– Дуже добре, ви всі молодці. Тож підведемо підсумок уроку за інтерактивною вправою «Мікрофон»

– Ми сьогодні дізналися, що...

– На питання хто? відповідають назви ...

– На питання що? Відповідають назви ...

VIII. Домашнє завдання

Вправа 282, правило, с.109.

Ищенко Яна Олександрівна

Магістрантка спеціальності «Початкова освіта» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Мельник Лариса Володимирівна

Доцент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Зінтегровано зміст предметів, види діяльності: мова, читання, елементи музики й образотворчого мистецтва.

Тема: «Чемність» (4 клас)

Мета: учити добирати влучні слова для висловлення своїх думок і почуттів, удосконалювати вміння будувати текст-міркування та навички

грамотного письма; розвивати вміння зіставляти, робити висновки, аргументувати свої доведення; виховувати бажання переборювати свої вади.

Обладнання: вірші, прислів'я, оповідання В. Сухомлинського, аудіозаписи, таблиці, опорні слова.

Хід уроку

I. Повідомлення задуму.

Сьогодні ми проведемо незвичайний урок, на якому дізнаємося про ввічливість. Ми будемо читати, писати, малювати, а найголовніше – самостійно робити висновки.

1) Поетична хвилинка (Текст вірша записано на дошці).

Зверніть увагу, з якою інтонацією я буду читати вірш.

Є слова, що білі-білі,

Як конвалії квітки,

Лагідні, як усміх ранку,

Ніжносяйні, як зірки...

Є слова, як жар, пекучі

І отруйні, наче чад... (Олександр Олесь)

Що ви помітили? З якою інтонацією я читала 1–4 рядки?

Уявіть, що ви художники, які кольори ви підібрали б до 5–6 рядка?

Прослухайте музику і скажіть, до якого рядка вона підходить? А тепер виразно прочитайте вірш. Які це, на вашу думку, білі слова? А які слова пекучі, отруйні? З чим порівнює автор добрі слова? Ніжні, білі слова (*як квітки конвалії, як усміх ранку, як зірки*). Чому? З чим порівнює лихі, отруйні слова?

2) *Каліграфічна хвилинка.*

Діти записують велику і маленьку букви: Ввв Ввво Ввва Ввву Вввм.

Записати слова, зробивши відповідну перестановку складів: вістьливвіч, біспаси, тевибач.

Із розсипаних слів побудуйте прислів'я.

• Від доброго слова й лід розмерзається.

• Шабля ранить голову, а слово – душу.

Як ви розумієте ці прислів'я? Розберіть перше прислів'я за частинами мови.

II. Складання міркувань із опорою на прочитаний текст вірша.

1) Виразне читання вірша вчителем.

Я прочитаю вірш Ліни Костенко, а ви скажете, що ви уявили, слухаючи цю поезію.

Піднімає джміль фіранку.

Каже: – Доброго вам ранку!

Як вам, бджілко, почувалось?

Чи дощу не почувалось?

Виглядає бджілка з хатки:

– У дзвіночку добре спатки:

Цей дзвіночок – як намет.

Тільки дощ, як кулемет.

Які дійові особи? Прочитайте вірш в особах. Чи дотримуються культури мовлення джміль і бджілка? Чому слово *бджілка* виділено комами? Зверніть увагу на написання слів з прямою мовою.

2) Запишіть з пам'яті.

1 *варіант*: перший рядок вірша;

2 *варіант*: другий рядок вірша.

Намалюйте ілюстрації до поетичних рядків вірша (звернути увагу на кольори). (Демонстрування робіт)

Знайдіть слово, де є чергування голосних у коренях слова. Чергуватись можуть тільки голосні? (наведіть приклади).

Розберіть за будовою слово "дзвіночку" (за таблицею).

Змінені слова за питаннями – <i>дзвіночок</i> – слова-родичі	
чого? (немає)	що?
чому? (даю)	хто?
що? (бачу)	яка?
	що робить?

Якої частини слова, що ми вчили, немає в цьому слові?

Утворити слова за допомогою префіксів *за-, пере-, до-, по-*.

Дякую за відповіді. Який синонім до слова *дякую*? (*Спасибі!*)

(Доповнення міркувань з опорою на текст оповідання).

Я прочитаю оповідання В.Сухомлинського "А для чого людина говорить *спасибі?*", а ви дасте відповідь на поставлене автором запитання цього твору. (Читання оповідання вчителем).

Для чого людина говорить: "спасибі"? Кого це слово вшановує, звеличує?

Запишіть з голосу і продовжте думку:

"Людина говорить *спасибі* тому, що це слово ...".

Як називають людину, що вживає у своїй мові чарівні слова? Чи завжди людина, що говорить ввічливі слова, насправді є ввічливою?

Як ви розумієте, що таке справжня ввічливість?

Закінчте речення, вибравши потрібні слова:

Ввічливість – це вміння ставитись до людей ... (як?) (*делікатно, грубо, люб'язно, жорстоко, ніжно, лагідно*).

3) Розгляньте малюнки з життя класного колективу.

Які діти вам більше подобаються? Чому? Озвучте малюнки діалогами.

Ситуація 1. Іде дівчинка і несе книжечки, одна книжечка випала. Поряд стояли два хлопчики. Один кричить: "Підніми книжку!", а другий підняв і сказав: "Візьми, будь ласка". Дії якого хлопчика вам сподобались?

Ситуація 2. Два хлопчики розглядали цікаву книжечку. Одна дівчинка підбігла і кричить: "Дай подивитись". Хлопчик не дав. А друга дівчинка підійшла і говорить: "Андрійку, дай, будь ласка, подивитись книжечку". Яка з дівчаток виявилась ввічливою?

4) Написання твору із використанням робочих матеріалів.

Сьогодні на уроці ви поміркуєте над запитаннями:

а) Чи вважаю я себе ввічливою людиною? Чому?

б) Що я повинен робити, щоб стати ввічливим? Допоміжні матеріали:

Я вважаю себе не зовсім...

Я думаю, що в мене багато...

Я буду брати приклад з..., тому що...

III. Читання дитячих творів, їх аналіз, зіставлення з авторськими.

Послухайте зразки творів і визначте їх головну думку.

Що ми повинні пам'ятати під час написання твору? *(Ми повинні звертати увагу на тему і намагатись розкривати головну думку, а не захоплюватися переказом другорядних подій).*

Пригадайте, які твори ми читали про дітей, що мали недоліки в поведінці, а потім стали ввічливими. Це можливо тільки тоді, коли дитина хоче сама виправитись.

IV. Підсумок уроку.

Що на уроці найбільше сподобалося? Чому? Чого ми навчились?

V. Домашнє завдання.

Видредагувати свої твори й дібрати вірші про ввічливість.

Кагала Яна Валеріївна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Урок української мови в 2 класі

Тема : «Апостроф»

Мета: поглибити знання учнів про апостроф; вчити правильно вимовляти, читати і писати слова з апострофом; розвивати навички звуко-буквеного аналізу слів; формувати пізнавальний інтерес до мови.

Обладнання: підручник (Українська мова для 2 класу, 2012р, автор: Захарійчук М.Д.), картки з буквами.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Хвилинка каліграфії

Не ос ом ор шом пил ачдя Жу Ор Журавель, дятел, яблуня. Росте липа біля Пилипа.

–Доберіть назви дій до слова журавель.

–Які звуки позначає буква **я** в словах дятел і яблуня.

–Підкресліть у скоромовці букви, що позначають тверді приголосні.

2. Вправи на повторення

–Які звуки можуть позначати букви **я, ю, є, ї**?

–Скільки звуків позначають ці букви в словах кожного рядка?

–Запишіть спочатку слова, у яких букви **я, ю, є, ї** позначають два звуки, а потім – слова, у яких передають пом'якшений попередній приголосний.

Яр, лялька, Юра, поїзд, стоїть, клумба, лле, їжак.

III. Повідомлення теми уроку

– Діти, сьогодні на уроці ми будемо вчитися читати і писати слова, в яких букви **я, ю, є, ї** позначають два звуки після твердих приголосних.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Робота за підручником (с. 54-55)

Вправа 1

–Прочитайте вірш.

–Виразно прочитайте підкреслені слова. Які звуки позначає виділена буква? Чітко вимовте ці звуки. Як вимовляємо звук [в]?

–Зробіть висновок, доповнивши речення:

У словах, що пишуться з апострофом, між твердим приголосним і голосним вимовляємо... (звук [й]).

– Апостроф – це знак (’), який уживається для роздільної вимови приголосного твердого звука перед м'яким звуком [й].

Вправа 2

–Прочитайте слова: солов'ї, б'ють, п'є, п'ять.

–Вимовте звуки, які позначають підкреслені букви. Вимовте звуки, які позначають виділені букви. Спишіть слова.

–Апостроф ставиться після букв *б, п, в, м, ф, р* перед *я, ю, є, ї*, які позначають два звуки [йа], [йу], [йє], [йї].

2. Доповніть та підкресліть правило казкою.

Апостроф – це «кома з твердим характером»

У граматичному царстві жила-була кома. Усі букви з нею дружили. Та була в них така проблема: в українській мові нема твердого знаку, і замінити його нічим. Тому слова не були правильно складені. Кома сказала, що вирішить цю проблему, але ніхто їй не повірив, і тому з нею ніхто, крім букв: *б, п, в, м, ф, р, я, ю, є, ї*, не хотів більше дружити. Тоді вона злетіла в повітря і стояла тепер тільки між друзями, після *б, п, в, м, ф, р* і перед *я, ю, є, ї*. А через це у неї став твердий характер. Так із коми утворився апостроф.

3. Первинне закріплення матеріалу

– Обведіть букви, після яких може ставитися апостроф: *д, з, б, п, в, л, ф, м, т, р*.

4. Виконання вправи 3 на с. 54 (усно)

V. Фізкультхвилинка

VI. Узагальнення й систематизація знань

1. Відгадування загадок про апостроф

Я – товариш голосних,

Та стараюсь не для всіх.

Тільки над Є, І, Ю, Я

Висить скибочка моя.

(Апостроф)

Я такий же, як знак розділовий,

І відомий шкільній дівчорі.

Та в словах української мови

Я пишуся не внизу, а вгорі.

Спробуй лиш написати «ім'я» —

Зразу стану потрібним я. (Апостроф)

2. Спишіть, підкресліть букви, між якими стоїть апостроф.

Мов маленький м'ячик,

Рум'яне, гладеньке,

Висить, а не скаче,

На смак солоденьке.

(Яблуко)

3. Самостійне написання слів та вибіркова перевірка.

Солов'їний, сім'я, м'ята, п'ятниця, свято, морквяний, буря, Святослав.

4. Виконайте звуко-буквений аналіз слів.

Буря, п'ятниця

VII. Підсумок уроку

– Як вимовляються приголосні перед апострофом? Наведіть приклади.

Перед якими буквами пишеться апостроф? Наведіть приклади. – Виставлення оцінок.

VIII. Домашнє завдання

Вправа 3, с. 54. Поясніть, як вирозумієте слова феї П'ятинки. Спишіть їх.

Поясніть правопис слів з апострофом. Зробіть звукову схему підкресленого слова.

Костенко Оксана Сергіївна

Магістрантка спеціальності «Початкова освіта» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Маркотенко Тамара Савеліївна

Доцент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Урок української мови в 4 класі шкіл з російською мовою навчання

Тема: «Норми української літературної вимов» (Тема подана за підручником «Українська мова» для 4 класу, 2015 р, автори: Н. Гавриш, Т. Маркотенко)

Мета: повторити і закріпити навички правильної вимови звуків [ц], [ц'] [дж], [дз], [дз'], [ц': а] та позначення їх на письмі відповідними буквами, правило переносу їх з рядка в рядок; розвивати логічне мислення та пізнавальний інтерес до життя комах.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

*Ну мо, діти, підведіться!
Всі приємно посміхніться.
Продзвенів уже дзвінок,
Починаємо урок!*

II. Актуалізація опорних знань учнів (повторення раніше вивченого матеріалу, який органічно пов'язується з новим):

1) перевірка домашнього завдання:

Вправа 6.

- У яких словах є буква, що позначає два звуки? (снот, дощ, їжак)

Вправа 7.

- Які звуки позначає буква є на письмі в слова снот, є, полюс, єгер, пильнує, снотики? ([йє])

- Яке слово буде в скоромовці звертанням? (снотики)

2) орфоепічна хвилинка:

- Запишіть слова й поставте наголос.

До́шка, нові́й, ознáка, пріяте́ль, се́редина, везті́, верба́.

3) каліграфічна хвилинка зі словниковими словами: *Ця ці вранці
ножиці ці цибуля ця вулиця криниця пшениця цю танцювати ць заєць*

4) усні вправи на переклад:

верный друг	вірний, незрадливий друг
верная помощница	вірна помічниця
домашний адрес	домашня адреса
домработница	хатня робітниця
домашние животные	свійські тварини
пустая улица	безлюдна вулиця
пустой стакан	порожня склянка

Вчитель звертає увагу дітей на вимову звуків [ц] та [ц'] та відмінності у перекладі однакових слів в залежності від контексту.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми та мети уроку

Слово вчителя:

Кожна мова має свої норми вимови звуків – орфоепічні норми. Основний принцип українського правопису – фонетичний, тому переважно читаємо, як написано та пишемо, як чуємо. Але не в усіх випадках. Тому для того, щоб говорити та писати правильно, потрібно добре знати норми української літературної вимови.

Ось декілька з них:

1. Глухі приголосні перед дзвінками вимовляй дзвінок: боро[дь]ба, про[зь]ба.

2. У кінці слова дзвінкі приголосні на відміну від російської мови не оглушуються: хліб, обід, ніж, скрізь, любов, друг.

3. У кінці складу перед глухим дзвінкі приголосні на відміну від російської мови не оглушуються: скибка, солодкий, низький, ліжко, бігти.

4. Вимовляємо [x] у таких словах: кі[x]ті, ні[x]ті, ле[x]ко, во[x]кий.

В українській і російській мовах багато слів, які звучать схоже. Тому часто при їх вимові допускають помилки.

Наприклад:

1) Вимова звука [а] замість [о] (карова, малако тощо). Акання загалом властиве російській літературній вимові, в українській – це відхилення від норми.

2) Вимова [ч'] замість [ч] ([ч']асто, [ч']итаєш, [ч']ому замість [ч]асто, [ч]итаєш, [ч]ому). Шиплячі приголосні в українській літературній мові загалом тверді (вони набагато твердіші, ніж у російській). Дещо пом'якшуються шиплячі в позиції перед і, ю, я: читачі, нічю, збіжжя, Запоріжжя. Норма української орфоєпії вимагає протиставляти позиції шиплячих: жити – жінка, шити – шість, читачі, джигіт – бджілка, хочу – нічю.

3) Літерою щ в українській абетці позначаються звукосполучення твердих [шч]. При написанні Полтавщина, щирий, ще, щастя слід вимовляти Полтавшчина, шчирий, шче, шщастя.

4) В українській мові є звуки, що позначаються не однією, а двома літерами: дж, дз. Вимовляти їх необхідно як один злитий звук: заходжу, гудзик, пі-джак, джаз, кукурудза. У багатьох мовців неправильна вимова – замість одного звука чуємо два: заход-жу, дослід-ження, кукурудз-за, гуд-зик.

5) За законами української фонетики губні *б, п, в, м, ф* та фонему *р* у кінці слова і складу слід вимовляти твердо: знов, сім, гірко, Харків, Григор'єв, кров'ю, любов'ю. Більшість мовців під впливом російської мови надають цим звукам непотрібного пом'якшення: Харьків, Григорьев, любовью, кровью.

6) Звук [г] вимовляємо у словах агрус, гава, ганок, гатунок, гніт, ґрунт, гудзик тощо, але здебільшого на місці потрібного [г] звучить [ґ]. Проте інколи спостерігаємо й інше порушення, коли на місці нормативного [г] звучить [ґ] у словах гімназія, гімн, організм, біографія, орган, голова, гарбуз тощо.

7) Однією з умов створення милозвучності української мови є така фонетична особливість, як чергування голосних та приголосних у-в, і-й.

Коли слово існує в двох варіантах, то на початку і в середині речення після приголосного вживаємо форму з у, і: Уже настала осінь. Ідуть дощі.

IV. Сприймання та усвідомлення учнями нового навчального матеріалу:

1) спостереження й аналіз мовних явищ під керівництвом учителя:

читання слів та порівняння вимови звуків [ц] та [ц'] в українській та російській (ч. I, впр. 8, ст. 7)

2) формулювання правил вимови звуків [ц] та [ц'] учнями (ч.ІІ, впр. 8, ст. 7)

У спільних для обох мов словах українському м'якому звуку [ц'] відповідає російський твердий звук [ц].

3) перевірка розуміння правил вимови звуків [ц] та [ц'] учнями (впр.9, ст.7-8 у підручнику)

- Змініть слова «у шкориночці-хатинці», «в купочці», «на грядці» так, щоб вони відповідали на питання «що?». Запишіть їх парами.

- Назвіть звуки, що чергуються. Підкресліть літери, що їх позначають.

4) робота з підручником - формулювання правил вимови звуків [дж] та [дз] (впр. 10, ст. 8 в підручнику)

Джемпер - вовняна або шовкова плетена кофта без застібок, яку вдягають через голову.

Підживлення рослин – це внесення добрив до ґрунту, в якому їх вирощують.

Надзвичайний - непередбачений, викликаний певною необхідністю, спеціально призначений для чогось.

Методичний коментар. Буквосполучення дж і дз мають двоєке значення:

а) на межі префікса і кореня вони позначають відповідно два звуки [д] +[ж] і [д] +[з]: підживлення, надзвичайний;

б) в інших позиціях вони позначають відповідно один звук – [дж] і [дз]: джерело, дзеркальце.

5) вдосконалення навичок звуко-буквеного аналізу:

Вчитель пропонує учням знайти та прочитати вголос тільки слова із вправи 10, у яких звуків менше, ніж букв.

- У яких словах букви д, ж позначають один звук [дж] , а букви д, з позначають один звук [дз]? (Джемпер, дзига, джем, дзеркальце, джерело, дзвіночки, ходжу)

V. Осмислення нових знань у процесі практичної діяльності:

1) виконання вправи 11 (ст. 8 в підручнику) під керівництвом учителя:

– У якому слові дві букви позначають один звук? (бджілка)

– Змініть або доберіть спільнокореневі слова, щоб приголосні звуки чергувались.

Лужок – луг, на лузі;

Кожушок – кожух, у кожусі;

Бджілка – бджілці.

2) робота зі словниковим словом «бджола»:

- Відгадайте загадку:

Ця маленька трудівниця

Мед збирає як годиться:

Все у вулик, все у соти,

Не цурається роботи! (Бджола)

Вчитель звертає увагу дітей на те, що -ться вимовляється як [ц': а].

- Задумайтеся, чому бджолу так назвали? (*Перші 3 звуки цього слова нагадують дзижчання бджоли під час польоту.*)

Чи знаєте ви, що під час польоту бджола щосекунди робить 200 змахів крилами. За день опилує 7 тисяч квіток, а для того щоб виробити 1 кг меду, їй потрібно облетіти 10 мільйонів квіток. Бджола в змозі переносити вантаж в 130 разів важчий за неї.

- Послухайте скоромовку, назвіть спільнокореневі слова, запишіть їх.

Бджілка з джмеликом дзижчать,
дитинчат дзижчати вчать.

Дзи-дзи-дзи та джи-джи-джи

як **бджола**, – і ти скажи.

- Доберіть та запишіть ще декілька споріднених слів до слова «бджола», підкресліть в них букви, що чергуються (бджоляр, бджолиний, бджілонька, бджілочка, бджільництво, бджолярство, бджолоїдка)

3) самостійне виконання вправи 12 (ст.8 в підручнику)

Вчитель звертає увагу дітей на правопис словникових слів «восени» та «жовтень».

VI. Творчі вправи

1) Поставте рядочки так, щоб вийшов вірш. Виразно прочитайте вірш.

- У якому слові дві букви позначають один звук, а в якому одна буква позначає два звуки ? (проводжає, пригощає).1. Ось і літо пролетіло,

2. Тихо літо проводжає.

3. Обдаровує врожаєм,

4. Різні барви підбирає,

5. Пригощає короваєм,

6. Осінь узялась за діло:

(Ось і літо пролетіло,

Осінь узялась за діло:

Обдаровує врожаєм,

Пригощає короваєм,

Різні барви підбирає,

Тихо літо проводжає.

(Марія Курінна)

2) Вчитель пропонує учням скласти речення жартівливого змісту, яке можна буде використовувати як скоромовку. У кожному слові цього речення крім прийменників та сполучників повинен міститися звук [дж].

Наприклад: *Джин у джинсах та джемпері під їжджає до джунглів на джипі.*

VII. Підсумок уроку.

- Якими буквосполученнями позначаються на письмі звуки [дз], [дз']? Наведіть приклади. Як треба переносити слова з такими буквосполученнями?

Наведіть приклади. На правопис яких словникових слів ми звертали увагу? Чи дізналися ви на уроці якусь інформацію, яка вас вразила? Чим саме?

VIII. Завдання додому.

Куліш Оксана Віталіївна

*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Урок української мови

**Тема: «Загальне поняття про іменник (питання, значення).
Іменники, що означають назви істот і неістот».**

Мета: розширювати знання про іменник; вдосконалювати вміння виділяти його серед інших частин мови через правильно поставлене запитання; знайомити з термінами «назви істот» і «назви неістот»; збагачувати словниковий запас учнів і вдосконалювати навички грамотного письма; виховувати старанність, охайність.

Обладнання: словники, таблиця «Частина мови», «Іменник істоти та неістоти», картки для роботи в парах, хмаринка, сніжинки, мікрофон, сигнальні картки.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Холодно зараз в лісах і лугах

Холодно зайчикам, лискам, птахам.

Затишно, тепло в класі у нас.

Доброго дня вам, вітаю я вас.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Хвилинка каліграфії

Льо, яю, м'яч, сніг, зима. Зима літо лякає, та все одно тане. Мороз і хуртовини під лютий налетіли.

2. Відгадування загадки.

Стало біло навкруги,

Я розрушую сніги,

Наганяю холоди,

Воду сковую в льоди;

В дружбі з дітьми я всіма.

Здогадались? Я...(Зима)

– Доведіть свою думку. Послухаємо нашого експерта.

– Зима-це пора року. Характеризується короткими днями і довгими ночами, сильними морозами, холодними хуртовинами, завірюхами. Вода в річках та ставках замерзає. Земля укрита білим снігом.

– Діти пам'ятаєте казку про Королівство Граматики, в якій живуть частини мови.

– В цьому королівстві сталося лихо. Зима зачаклувала хмари і з них на землю не падають сніжинки. А що станеться з рослинами?

– Тільки ми можемо допомогти. Наші знання з української мови допоможуть розчаклувати хмари і вкрити землю теплою сніговою ковдрою .

(В ході уроку після виконання кожного завдання діти прикріплюють під хмаринкою сніжинку)

3. Гра «Мікрофон»

– На які запитання відповідають іменники? На які запитання відповідають прикметники? На які запитання відповідають дієслова? Що вони означають?- Наведіть приклади.

4. *Самостійна робота біля дошки (визначити частини мови, розібрати за будовою)*

Морозний морозиво заморозила

Сніжинка сніговий підсніжник

5. Робота з реченням

– Ввечері була хуртовина. Вона розкидала слова, а ви спробуйте скласти з них речення. Підібрати синоніми до речення хуртовина.

побілів, Біленький, сніжок, поле, й, лісок.

(Побілів сніжок побілів поле й лісок)

а) коментований запис речення;

б) визначення членів речення

в) зображення схеми речення (... _____ ----- .....)

г) взаємодія слів у реченні

д) визначення частин мови

е) розбір іменників за будовою

6. *Перевірка самостійної роботи. Робота з сигнальними картками.*

7. *Читання складених вдома творів про зиму.*

– Які іменники вжили в творах?

III. Фізкультхвилинка.

IV. Повідомлення теми і мети вивчення.

– На сьогоднішньому уроці ми будемо говорити про іменники – істоти та іменники-неістоти.

V. Вивчення нового матеріалу.

1. Вступна бесіда

– Давайте знову згадаємо про Царицю Граматику, яка поділила всі слова на 11 частин мови. Цікаво, що іменники тоді шикувалися найдовше. Як ви гадаєте, чому? Розкрию вам секрет: тому, що іменник – це найчисленніша частина мови. У словнику української мови, що складаються з 11 томів, налічується 35 тисяч слів, і половина цих слів – іменники. Ось яка величезна, могутня, незрівнянна за чисельністю частина мови – іменник.

2. Робота з виставкою словників

– В шкільній бібліотеці ви можете працювати з такими словниками. Вони допоможуть вам написати слово правильно, узнати його значення, підібрати синоніми, антоніми.

3. Продовження бесіди

- Що означає іменники? На які питання відповідають?
- Яким пальчиком ви можете показати іменники. Чому? (вказівним, бо предмети можна показати пальчиком).
- Назвіть предмети, які можна побачити і класі, на ваших малюнках про зиму.

Що? Хто?

- Хто знає зимові загадки? Підберіть питання до відгадок.
- Чи на всі іменники можна показати пальчиком?
- Чим ви можете відчувати мороз? спеку? тепло?
- А дзвін, мову, шурхіт?
- Є слова іменники, які можна відчувати серцем.

4. Вправа-гра " Підбери антоніми". (робота в парах)

Добро, сміливість, щедрість. Працьовитість, вірність, боягузтво,
Зло, лінь, жадібність

5. Колективне виконання вправи 276 (усно). Ознайомлення з поняттям «істота», «неістота».

6. Вивчення правила (стор 117). Наведення прикладів.

7. Робота з табличкою в підручнику «Правильно вимовляй і пиши».

- а) Самостійне напівголосне прочитання слів, поданих у таблиці.
- б) Вибіркове читання:

– Прочитайте назви й поставте до них запитання: птахів; інших істот; ягід; інших неістот.

Висновок. Назви істот відповідають на питання хто? Назви неістот відповідають на питання що?

– Щоб остаточно пересвідчитися у правильності наших висновків, опрацюйте правило (ст. 117).

7. Вправа-пошук

– У вправі 277 нам треба відшукати назви людей, тварин і рослин.

I пошукова експедиція випише назви людей.

II пошукова експедиція – назви тварин.

III пошукова експедиція – назви рослин.

(Перевірка виконання вправи. Представник кожної пошукової експедиції зачитує виписані слова, ставить питання до них, визначає назви істот та неістот. Діти сигналізують картками.)

Люди: Космонавт, банкір, шахтар, учениця, тракторист, фермер, агроном.

Тварини: Метелик, бджола, ведмідь, верблюд, джміль, дятел, снігур.

Рослини: Пшениця, кукурудза, черешня, фіалка, береза, айстра.

VI. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Самостійна робота (вправа 278)

I варіант випише назви істот.

II варіант випише назви неістот.

(взаємоперевірка)

2. Робота зі словником

– Виписати три іменника назв істот і три іменника назв неістот

VII. Домашнє завдання.

Вправа 279. Зі словом сонце склади і запиши таких два речення, щоб у першому реченні слово сонце було головним членом, а у другому – другорядним членом.

VIII. Підсумок уроку.

2. Фронтальна бесіда

– Над якою частиною мови ми працювали на сьогоднішньому уроці?

– Що називають іменники?

– На які питання відповідають іменники, що є назвами істот? неістот?

Наведіть приклади?

– Що сподобалося на уроці?

– Що здалося важким?

3. Оцінювання роботи дітей

– Зимі також сподобалося, як ви працювали на уроці. Кожному з вас вона дарує свою сніжинку, яку ви можете прикріпити до хмаринки. У країні Граматики нарешті пішов сніг і вкрив землю теплою ковдрою

Мельник Лариса Володимирівна

Доцент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Урок літературного читання для 4 класу

Тема: Іван Франко. «Лисичка-кума».

Мета: збагатити знання учнів про творчість І. Франка; формувати навичку характеризувати дійових осіб; розвивати техніку читання; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати почуття товариськості.

Обладнання: портрет І.Я. Франка, ілюстрації до казки.

Хід уроку

I. Організація класу.

Аутотренінг

Щоб урок нам розпочати,

Треба разом промовляти:

« Я уважний і серйозний,

Хоч іще малого зросту.

Зараз з силами зберусь,

Я нічого не боюсь.

Впевнений, кмітливий я,

Хочу отримати знання» (С. Рибальченко)

II. Перевірка домашнього завдання.

Конкурс на краще виразне читання з пам'яті вірша І. Франка «Дрімують села...».

III. Оголошення теми та мети уроку.

Загадка

Прийшла вона із добрим віником

На бесіду із нашим півником,

Схопила півня на обід

Та й замела мітлою слід. (*Лисиця*)

Діти, як ви гадаєте, про кого ми сьогодні будемо читати?

Чи впізнали ви письменника на портреті? (*Діти розглядають портрет письменника*). Так, це Іван Франко. Він любив дітей.

«Життя, – говорив письменник, – мені мало всміхалося, але діти були тим весняним, сонячним промінням, яке зігрівало моє серце». Саме для дітей Каменяр написав багато казок. Сьогодні ми прочитаємо одну з них, а називається вона «Лисичка-кума».

IV. Вивчення нового матеріалу.

Гра «Передбачення»

– Подивіться на ілюстрацію до казки. Як ви гадаєте, які дійові особи будуть у творі? (*Лисичка, Вовчик*).

– Як ви розумієте слово «кума»? (*Хрещена мати стосовно до батьків хрещеника й хрещеного батька*).

– Про що йтиметься у казці, яка має такий заголовок?

Словникова робота

– До слів лівого стовпчика доберіть тлумачення з правого стовпчика.

Полуденок з'їла

щось із хрускотом.

Похресники

пень, викорчований з корінням.

Згамкаю

діти стосовно до своїх хрещених.

Злосливий

їжа, яку приймають опівдні.

Схрупала

з'їм, проковтну.

Корч

сердитий, роздратований.

– Чи відомі вам такі фразеологізми?

Не мати ніякої спілки

втекла

Ані пари з рота

страшно, лячно

Мурашки за плечима

мовчати

Накивала п'ятами

не робити нічого разом.

Читання тексту

Казку починає читати вчитель, а кінцівку дочитують учні самостійно (напівголосно).

Перевірка первинного сприймання тексту

– Чи сподобалась вам казка? Кому ви співчували? Чіі вчинки вас обурили? Якої пори відбуваються події казки? Скільки разів Лисичка бігала «на хрестини»?

Фізкультхвилинка

Повторне читання казки учнями (мовчки)

V. Закріплення вивченого матеріалу.

Вибіркове читання

– Що задумали Вовчик-братик і Лисичка-сестричка? Де вони заховали страву? Скільки разів Лисичка бігала в корчі? Що Вовчик побачив у корчах? Куди заховалася Лисичка від розлученого Вовка? Прочитайте за особами діалог Вовка і Лисиці після того, як вона вперше бігала до горщика. Як вона знову його перехитрила?

Характеристика дійових осіб

– Якими ви уявляєте головних героїв? Які у них риси характеру? Доведіть це словами тексту.

Поділ казки на частини. Складання плану

План

1. Задум Вовка і Лисички.
2. Початок.
3. Середина.
4. Остоточок.
5. Вовк викрив Лисичку.
6. Нові хитрощі Лисички.

VI. Підсумки уроку.

– Що сподобалося на уроці найбільше? Що здалося складним? Чого навчилися? Що в казці «Лисичка-кума» схвалюється, а що засуджується автором?

VII. Домашнє завдання.

Читати казку й відповідати на питання. Намалювати свою ілюстрацію до казки.

Мошук Наталія Михайлівна

вчитель-методист ССЗШ № 45 м. Львова

Урок природознавства в 4 класі

Тема: «Україна на карті світу. Карта України. Практична робота.

Нанесення на контурну карту столиці та міст України»

Ключові компетентності: вміння вчитися: *навчально-організаційні*:

- дотримується режиму навчальної діяльності, працює швидко й зосереджено;

- розподіляє час для виконання роботи залежно від її мети;

- цінує час – власний та інших людей; приступає до виконання самостійної роботи після обдумування її послідовності;

- співпрацює у парі, групі, колективі;

загальномовленнєві:

- розповідає чітко, послідовно, відповідно до мети висловлювання;

- спілкується під час виконання групових і колективних навчальних завдань;

загальнопізнавальні:

- визначає головне, самостійно робить висновок з пояснення вчителя з тексту;
- доводить правильність певного судження та власної думки;
- контрольно-оцінні:*
- оцінює якість своєї навчальної роботи; висловлює оцінні судження;
- загальнокультурна:
- дотримується правил поведінки на уроці;
- здоров'язбережувальна:
- розпізнає правильне і неправильне сидіння за партою;
- соціальна:
- співпрацює в команді;
- громадянська:
- висловлює любов до Батьківщини.

Предметні компетентності

(конкретизовані навчальні цілі, очікувані результати):

Початковий рівень:

- знає розташування України на карті світу, півкуль і Європи;
- пригадує відомості про Україну;
- знає назви держав, які межують з Україною;
- знає назви найбільших міст України.

Середній рівень:

- показує Україну на карті світу, півкуль і Європи;
- показує на карті України її столицю і найбільші міста;
- самостійно опрацьовує текст «Київ – серце України»;

Достатній рівень:

- позначає на карті столицю та міста України;
- застосовує географічну карту України для розв'язування навчальних і життєвих ситуацій;

Високий рівень:

- висловлює естетичні почуття до України шляхом складання сенкану;
- підсумовує результати роботи над текстом шляхом виконання тестових завдань;
- висловлює оцінні судження про власну роботу та роботу, виконану однокласниками;
- підводить підсумок вивченого, користуючись схемою.

План уроку

1. Читання анаграми з метою оголошення теми уроку (Дод. 1)
2. Висловлювання учнями естетичних почуттів до України шляхом складання сенкану. (Додаток 2)
3. Пригадування учнями відомостей про Україну, отриманих у попередніх класах. Вправа «Бліц-турнір». (Додаток 3)
4. Повторення правил показу географічних об'єктів на карті. (Додаток 4)

5. Показ України на карті світу, півкуль. Вправа «Доповни речення». (Додаток 5)
6. Показ України на карті Європи. Заповнення учнями таблиці з метою визначення країн, з якими межує Україна. (Додаток 6)
7. Показ на карті України її столиці та найбільших міст. (Дод. 7)
8. Читання тексту з метою заповнення таблиці особливостей України: чисельність населення, площа. (Додаток 8)
9. Розповідь вчителя про географічне положення та природні ресурси України. (Книга для читання з природознавства)
10. Читання тексту. Підсумовування результатів роботи над текстом шляхом виконання тестового завдання. (Додаток 9)
11. Підведення підсумку уроку учнями, користуючись схемою. (Додаток 10)
12. Висловлювання оцінних суджень про власну роботу та роботу, виконану однокласниками. Інтерактивна вправа «Мікрофон». (Додаток 11)
13. Підведення підсумків уроку вчителем.

Додаток 1

- Прочитайте анаграми:

2 1 3 4 6 5 7	2 1	1 3 2 4 5	2 3 1 5 4
КУРАНІА	АН	КРАТІ	ВІСУТ

- Назвіть тему нашого уроку.

Додаток 2

- Складіть сенкан до слова Україна. (Робота в групах)

1. **Україна.**
2. _____ (2 прикметники)
3. _____ (3 дієслова)
4. _____ (враження, почуття)
5. _____ (синонім, підсумок)

Додаток 3

- Згадайте, що ви вивчили про Україну в попередніх класах.

Вправа «Бліц-інтерв'ю»

Вчитель задає питання, а учні повинні швидко і чітко дати відповідь.

- Як називається країна, в якій ми живемо? (*Україна*)
- Яке місто є столицею України? (*Київ*)
- Назвіть найбільшу річку нашої держави. (*Дніпро*)
- Скільки морів є в Україні? (*Два*)
- Яке море більше: Чорне чи Азовське? (*Чорне море*)
- В якому місті живете ви? (*Львів*)

Додаток 4

Правила показу географічних об'єктів на карті

1. Біля карти слід стояти праворуч, щоб не заступати її собою.
2. Вказівну паличку потрібно тримати у лівій руці.
3. Показувати треба не назву міста, а умовний знак, яким це місто позначено.
4. Щоб показати море, озеро, гори чи країну, потрібно обвести їх вказівною паличкою.
5. Річку починають показувати із витoku і закінчують там, куди вона впадає.
6. Коли показують міста, гори, річки, називають їх місце знаходження (на півночі, південному заході і т.д.)

Додаток 5

- Покажіть Україну на карті світу, півкуль.

Доповніть речення.

Україна розташована у _____ (Східній) півкулі, на материку _____ (Євразія), в _____ (Європейській) частині.

Додаток 6

- Розгляньте карту України.

- З переліку країн виберіть держави, з якими межує Україна.

Заповніть таблицю.

Румунія, Сербія, Македонія, Угорщина, Молдова, Португалія, Словаччина, Болгарія, Росія, Польща, Греція, Нідерланди. Білорусь.

Додаток 7

- Розгляньте адміністративну карту України. Назвіть найбільші міста нашої держави.

- Нанесіть на контурну карту столицю та найбільші міста України.

Додаток 8

- Прочитайте текст. Заповніть таблицю з особливостями України.

Площа України складає 603,7 тис. кілометрів квадратних. Територія України простягнулася більш як на 1300 км із заходу на схід і майже на 900км з півночі на південь.

Україна є однією з найбільших держав Європи. Україна більша за такі держави, як Англія, Австрія, Бельгія, Голландія, Данія, Португалія і Швейцарія, разом узяті. За розмірами території в цій частині світу вона поступається лише Росії. У світі за територією – на сороковому місці.

За чисельністю населення вона посідає шосте місце в Європі після Німеччини, Італії, Великобританії, Франції, Іспанії.

Особливості України	Місце
За чисельністю населення	
За площею у Європі	
За площею у світі	

Додаток 9

- Прочитайте інформацію, подану на картці.

Київ - серце України

Київ – найдавніше місто, серце нашої країни. Його було засновано наприкінці V -початку VI століть. 482 рік н.е.офіційно вважається роком заснування м. Києва. У 2015 році нашій столиці виповнилося 1533 роки. Колись дуже давно на цьому місці були тільки гори, вкриті густими незайманими лісами. А біля підніжжя гори протікала велика ріка.

А який Київ зараз?

Київ – велике й красиве місто. Він стоїть на березі ріки Дніпро, більшою своєю частиною розкинувшись на його правому горбистому березі.

У Києві багато красивих вулиць. На всіх вулицях уздовж тротуарів посаджені дерева – клени, липи, тополі, каштани. Особливо красиві його вулиці весною, коли цвітуть каштани. Каштани стали символом міста. Навіть на гербі Києва зображено квітучу гілку каштана.

Головна вулиця столиці – Хрещатик. На Хрещатику знаходиться централь на площа Києва.

Справжньою окрасою міста є його мости. Їх у місті досить багато. Тільки через Дніпро прокладено шість мостів.

- Виконайте тестові завдання за змістом прочитаного.

1. Яке місто є столицею України?

- А Львів
- Б Дніпропетровськ
- В Київ

2. Який рік офіційно вважається роком заснування м. Києва?

- А 1482
- Б 482
- В 1533

3. Головна вулиця столиці – це:

- А вул. Шевченка
- Б вул. Хрещатик
- В вул. Володимирська

4. Яку рослину зображено на гербі міста?

- А троянду;
- Б квітучу гілку каштана
- В соняшник

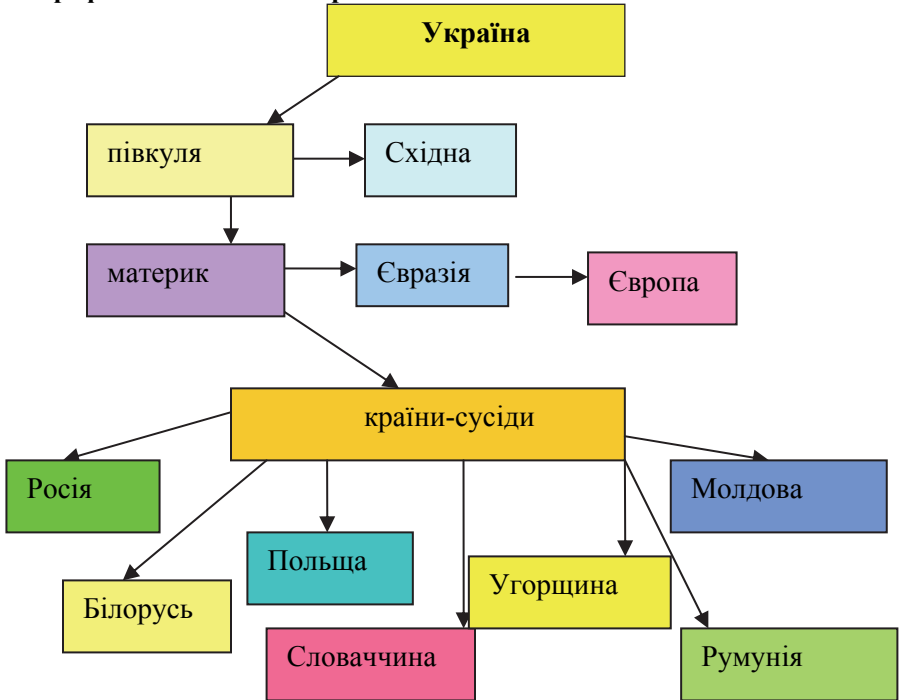
4. Скільки мостів прокладено у місті через ріку Дніпро?

- А 6

Б 8
В 1

Додаток 10

– Користуючись схемою, склади розповідь-підсумок про географічне положення України.

Додаток 11

- Візьми мікрофон та вислови свою думку за зразком:

«Сьогодні на уроці я працював
(працювала) _____»

Додатковий матеріал до уроку Географічна характеристика України

Україна – самостійна, незалежна держава. Вона розташована у Східній півкулі на материк Євразія, в Європейській частині.

Україна займає вигідне для життя населення та господарської діяльності фізико-географічне положення і характеризується великим різноманітним природним потенціалом.

Більша частина України лежить у басейні ріки Дніпро, яка поділяє її територію на дві частини – Правобережжя та Лівобережжя.

Важливою особливістю економіко-географічного положення України є територіальна близькість її до Центральної та Західної Європи.

На сході та північному сході Україна межує з Росією. На заході Україна межує з Польщею, Угорщиною, Румунією та Словаччиною.

На південному заході Україна межує з Молдовою, на півночі – з Білоруссю. На південному сході Українських Карпат знаходиться умовний центр Європи.

Площа України складає 603,7 тис. кілометрів квадратних. Територія України простягнулася більш як на 1300 км із заходу на схід і майже на 900км з півночі на південь.

Україна є однією з найбільших держав Європи Україна більша за такі держави, як Англія, Австрія, Бельгія, Голландія, Данія, Португалія і Швейцарія, разом узяті.

За розмірами території в цій частині світу вона поступається лише Росії. У світі за територією – на сороковому місці.

За чисельністю населення вона посідає шосте місце в Європі після Німеччини, Італії, Великобританії, Франції, Іспанії.

Україна поділена на 24 області та включає в себе Автономну Республіку Крим (тимчасово окуповану). В Україні станом на 1 січня 2014 року нараховується 460 міст, 885 селищ міського типу та 28397 сільських населених пунктів.

На півдні територію омивають Чорне та Азовське моря. Найбільші ріки: Дніпро, Дністер, Дунай, Південний Буг, Сіверський Донець, Тиса. Найбільші озера: Ялпуг, Світязь, Синевир.

На південному заході розташовані Українські Карпати. Найвища вершина – Говерла(2061м). На Кримському півострові у його південній частині знаходяться Кримські гори з найвищою точкою – Роман –Кош (1545м). Столиця України – місто Київ. Найбільші міста: Харків, Дніпропетровськ, Донецьк. Одеса, Запоріжжя, Львів, Миколаїв.

Потапенко Аліна Вікторівна

Студентка ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Тема: «Українська мова в Україні та світі» (повідомлення до уроку)

Мова є найважливішим засобом спілкування людей, одним із компонентів духовної культури суспільства, продуктом соціального розвитку.

У світі нараховують від 3 500 до 5000 мов. Усі вони за спорідненістю поділяються приблизно на 40 сімей. Слов'янську групу мов поділяють на три підгрупи:

- східна підгрупа - українська, російська (приблизно 170 млн. осіб) і білоруська (понад 10 млн. осіб) мови;
- західна підгрупа - польська (44 млн. осіб), чеська (12 млн. осіб), словацька (5 млн. осіб), верхньолужицька (не більше 50 тис. осіб) і нижньолужицька (близько 10 тис. осіб), мертва полабська мови;
- південна підгрупа - становить сербська (13,5 млн. осіб), дуже близька до неї хорватська (7 млн. осіб), болгарська (9 млн. осіб), македонська (2 млн. осіб), словенська (2 млн. осіб) та мертва старослов'янська мови.

Нині українською мовою в Україні й поза її межами розмовляють близько 45 млн. осіб. За кількістю тих, хто розмовляє нею, українська мова стоїть на 15 – 20-му місці у світі.

Офіційно донедавна вважалось, що письмо в Україні запроваджене аж у X столітті. Але декотрі вчені це спростовують. Наприклад, мовознавець Михайло Брайчевський вважає, що слов'янська писемність виникла задовго до IX століття. Як приклади у книзі «Походження слов'янської писемності» подає згадки арабських письменників Ібн-Якуба та ал-Масуді про те, що слов'яни ще до 9 ст. мали письмена, вирізані на дереві. Дослідник як приклад подає й археологічні знахідки, наприклад, розписана амфора в Гніздовському могильнику.

У Криму була також знайдена амфора з довгим написом. Розшифровку її подав Б.Рибаків. Вона датується VIIIст. Є свідчення і болгарського монаха Чорноризця Храбра в трактаті «Про письмена» про те, що слов'яни користувались чертами і ризами – очевидно йдеться про умовні позначки, якими вони користувались. Очевидно, це було ієрогліфічне письмо, яке передувало алфавітному.

У західній діаспорі українською мовою в усній і писемній формах послугуються етнічні українці США, Канади, Великобританії, Бразилії, Аргентини, Австралії, Австрії, Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини, Литви, Латвії та багатьох інших країн. Вони видають рідною мовою книжки, газети, журнали, проводять богослужіння, телепередачі. Окрім того, українські громади США і Канади організували мережу осередків української культури – бібліотеки, архіви, музеї, театри, хорові, музичні, танцювальні ансамблі, наукові товариства. Україністика викладається в 28 університетах і коледжах США, кафедри української мови створено в 12 університетах Канади.

Україномовні загальноосвітні школи діють в Канаді, Австралії, Польщі, Молдові, Литві. Докладаються зусилля щодо відновлення шкіл з українською мовою навчання в Румунії та деяких інших країнах.

В Алматі, Єревані, Таліні, Вільнюсі, Ризі відкриваються недільні школи для українського населення, створено культурно-громадські товариства й осередки, земляцтва тощо. Нині наша держава докладає чимало зусиль для зміцнення зв'язків з нашими країнами за кордоном, що сприятиме

відродженню й духовному збагаченню українського народу, зростанню мовної культури, взаєморозумінню між народами.

У відповідності до офіційних результатів загально національного перепису населення 2002 року в Румунії проживає 61,4 тис. етнічних українців. Серед прикладів використання української мови на території Румунії можна назвати: регіональні радіопрोगрами українською мовою у Яссах (15 хвилин щотижнево) та Тімішоарі (1 година щотижнево). Газети «Вільне слово», «Український вісник» та «Наш голос», що виходять раз на місяць (видаються «Союзом українців Румунії»).

Українці в Молдові, особливо на півночі країни, є автохтонним населенням, яке залишилося у Бесарабії (Галицькому Пониззі) після зникнення Галицько-Волинського князівства та утворення Молдавського князівства (у першій третині XV ст. лише 60% населених пунктів території сучасної Республіки Молдова мало румуномовні назви). Від XV ст. зафіксовано постійну імміграцію українців до Молдови.

У 2007 р. в Молдові було понад триста населених пунктів, де мешкають українці – у п'ятдесяти семи школах (6 тис. учнів) вивчається українська мова та література. Один з районів Молдови, де проживає значна кількість українців – Бріченський (Бричанський) район. З 34 навчальних закладів району в 12 школах українська вивчається як предмет (4 години на тиждень). У Молдові близько 40 тис. школярів українського походження. Українською мовою, за деякими даними, здобувають освіту 380 учнів українських класів — у гімназії с. Унгри, в Липканському коледжі та у Ніхоренському ліцеї Ришканського району. Офіційно школами з українською мовою навчання значаться майже 140 шкіл.

За переписом населення 2001 року чисельність канадських українців складає 1 071 060 (3,61% населення країни) – це дев'ята за величиною етнічна група Канади. Завдяки такій кількості людей українського походження, Канада є третьою країною в світі за чисельністю українського населення (після України та Росії). Після схвалення першого в Альберті шкільного законодавства про двомовні програми в 1971 р. школи західної Канади пропонують навчання у українсько-англійських двомовних програмах. Подібні закони були впроваджені пізніше в Саскачевані та Манітобі.

Українська мова в Канаді, зі своєю сторічною історією автономного від України розвитку, вивчається такими українознавчими інститутами, як Канадський інститут українських студій в Едмонтоні. Зараз державна мовна політика зазнала значних змін і стала більш терпимою супроти іномовних меншин. Під цей час в Канаді існують двомовні англо-українські школи, українська мова викладається як предмет у початкових та середніх навчальних школах, як і державних, так і католицьких. Українську мову й літературу викладають у Манітобському, Альбертському та Саскачеванському університетах Західної Канади.

Рудь Светлана Михайловна

Магистр русского языка и литературы, ассистент кафедры филологических дисциплин ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко» (г. Старобельск)

Урок русского языка во 2 классе

Тема: « Родственные слова. Корень слова. Однокоренные слова»

Цель: сформировать понятия: «родственные слова», «корень слова», «однокоренные слова».

Задачи: 1.Развивать умение находить родственные слова, выделять в них корень слова, подбирать однокоренные слова.

2.Развивать умение анализировать, сравнивать, группировать.

3.Формировать универсальные учебные действия: работать с информацией, развивать умение слушать и слышать партнера, уважать чужое мнение, формировать уважение к труду и его результату, умение самоконтроля и самооценки, умение ставить и решать учебные задачи.

4.Обогащать словарный запас учеников.

5.Совершенствовать навыки каллиграфии, санитарно-гигиенические навыки.

Тип урока: изложение нового материала.

Оборудование: учебник Сильновой Э.С., Каневской Н.Г., Олейник В.Ф. «Русский язык. 2 класс» (К.: Генеза, 2012), опорные слова, домики с однокоренными словами, деревья для групповой работы, листочки с родственными словами, конверты с заданиями для групповой работы, карточки для тестовой работы, толковые словари, мудрая сова, музыкальное сопровождение (релаксация).

Ход урока

I. Организационный момент

Начинается урок,

Он пойдет ребятам впрок.

Постарайтесь все понять,

Интересное узнать.

1. Каллиграфическая минутка.

Запись на доске.

Ум да разум надоумят сразу.

- Прочитайте запись на доске. Как вы понимаете смысл этой пословицы? (*Человек грамотный и умный найдет ответ на любой вопрос и справится с любым заданием.*)

-Запишите эту пословицу в тетради, соблюдая правила каллиграфии.

- Пусть эта пословица сегодня будет девизом нашего урока.

II. Мотивация учебной деятельности. Сообщение темы и задач урока

1. Создание проблемной ситуации.

а) - Ребята, посмотрите на доску и прочитайте слова, которые записаны.

Зима, зимушка, снег, мороз, зимовать, зимний, декабрь.

- На какую тему все эти слова?

- И это не случайно, ведь красавица-зима уже не за горами. Совсем скоро она махнет своим рукавом и отправит в поход свою свиту. Вьюги и метели занесут сугробами города и села. Оденет зима деревья в пушистые снеговые шубы, и уснет природа прекрасным сном. Много у зимы помощников и родственников.

- А теперь внимание, задание: надо выписать из этой группы слов только те, которые являются родственными. (На схеме - родственные слова)

- Прежде чем сделать запись в тетрадь, обсудите в парах, какие слова, по вашему мнению, будут родственными. (Обсуждение в парах)

Запишем слова в тетради через запятую. (Дети делают запись).

б) – Проверим, какие родственные слова вы выписали (один ученик читает слова).

- А вот некоторые ребята выписали все слова (или можно было выписать все слова ?).

2. Сообщение темы и задач урока.

Сегодня на уроке мы и разберемся, что такое родственные слова, и проверим, правильно ли вы выполнили задание. А также узнаем, что такое корень слова, однокоренные слова. Научимся подбирать родственные слова, выделять в них корень

III. Первичное восприятие и осознание нового материала

1. Беседа о родственниках.

- А кому знакомо слово родственники, кто они такие?

- Скажите, кого вы считаете родственниками? (Мама, папа ...)

- Это люди, которые произошли от одного рода, из одной семьи. Очень часто они бывают похожими между собой. Их называют родственниками.

- В русском языке тоже есть такое понятие *родственные слова*.

- Как вы думаете, какие слова можно назвать родственными? (*Близкие по смыслу*).

2. Проверка задания.

- А теперь вернемся к нашему «зимнему» заданию. Проверим его и докажем, что те слова, которые вы выписали, близки по смыслу.

Зимушка – так ласково называют зиму.

Зимовать – значит проводить где-нибудь зиму.

Зимний – тот, который бывает зимой (зимний день).

3. Ознакомление с признаками родственных слов.

- Но ведь *снег* и *мороз* тоже бывают зимой, а *декабрь* – зимний месяц.

- Значит эти все слова тоже родственные, ведь они связаны по смыслу? (да – нет).

– Тогда должно быть еще какое-то условие, при котором слова будут называться родственными.

– Давайте посмотрим еще раз на эти слова и обратим особое внимание на их написание.

– Что увидели? (*В некоторых словах есть общая часть*).

– Назовите эту общую часть: *зим-*.

– Выделим эту общую часть дугой. (Учитель на доске – дети в тетрадях карандашом).

– А кто из вас знает, как называется такая общая часть у слов? (*Корень*)

– Теперь взгляните на нашу схему и попробуйте сформулировать, какие слова называются родственными.

Ответ детей: *«Родственными называются, слова, которые близки по смыслу и имеют одинаковый корень»*.

– Теперь перечислите еще раз родственные слова, которые мы выписали. (*Зима, зимушка, зимовать, зимний*).

– С родственными словами мы разобрались.

4. Выполнение упражнения 427 (с. 151 учебника).

Прочитай. Почему гусеницу нельзя принять в гусиную семью? Почему же она назвалась родственницей?

– Я – Гусь, это – Гусыня, это – наши Гусята. А ты кто?

– А я ваша тётя – Гусеница.

Сергей Иванов

Выпиши слова- «родственники». Какая часть в них одинаковая (общая)?

Обозначь общую часть значком $\sim$.

5. Знакомление с понятием *корень слова*.

– Какое новое понятие вы сейчас еще узнали? (*Корень слова*)

– Попробуйте, опираясь на схему, сформулировать правило, что же такое корень слова. (*Общая часть родственных слов*).

– Ребята, а где вы слышали такое слово «*корень*»?

– Давайте узнаем подробнее лексическое значение этого слова. Где мы можем найти эту информацию? (*В словаре*)

Корень:

- 1) подземная часть растения;
- 2) часть волоса, зуба, ногтя;
- 3) начало, источник чего-либо;
- 4) часть слова.

– Наше слово *корень* имеет несколько значений. Какое же значение этого слова будет интересовать нас на уроках русского языка? (*Часть слова*).

– Давайте еще раз закрепим это понятие. Так что же такое *корень слова*?

(Общая часть родственных слов.)

– Какие слова называются родственными? (Слова, близкие по смыслу и с одинаковым корнем).

6. Выполнение упражнения 428 (с. 152 учебника).

Прочитай. Найди общую часть в родственных словах.

1. *Море – моряк; двор – дворник; школа – школьник.* 2. *Степь – степной; поле – полевой.*

Спиши пары слов, обозначь корень значком $\sim$.

7. Понятие об однокоренных словах.

– Вернемся еще раз к нашим словам. Можно ли сказать, что наши родственные слова образованы от одного и того же корня? Обсудите это в парах.

– Поделитесь своим мнением. Так как же можно назвать слова с одним и тем же корнем? (*Однокоренные слова*)

8. Ознакомление с правилом (с. 151 учебника).

– Давайте подведем итог наших наблюдений. С какими новыми понятиями мы с вами познакомились?

Родственные слова

Корень слова

Однокоренные слова

– А теперь прочитаем правило в учебнике на с.151 и проверим, правильно ли мы определили эти понятия.

– Совпадают наши определения с правилом? (Да). Значит, мы – молодцы.

9. Физкультминутка.

(Физкультминутку проводят учащиеся.)

10. Знакомство с Добрым советом (с. 152 учебника).

– Ребята, после того как вы узнали новые понятия, как вы думаете, какая ещё учебная задача будет стоять перед нами на уроке? (Будем учиться находить однокоренные слова и определять корень.) А для этого прочитаем добрый совет, как находить корень в однокоренных словах.

– Что нужно сделать, чтобы найти корень в однокоренных словах?

11. Упражнение в распознавании корня и однокоренных слов.

Выполнение упражнения 429 (с. 152 учебника).

Прочитай. Запиши по образцу.

Образец. *Хлеб выпекает пекарь.*

Учится в школе ... На баяне играет ... Играет в шахматы ... Книги пишет ... В космос летает ...

Найди в каждом предложении родственные слова, выдели в них корень.

IV. Закрепление и осознание знаний

1. Сейчас я предлагаю вам немного поиграть. Игра называется «Засели домики».

- Одновременно в 3 домика приехали «родственники» (у нас - это родственные слова, как вы понимаете). Проверьте, правильно ли они заселились. Работать будем по рядам.

1 ряд - - лис-

Лиса, лист, лисонька, лисий.

2 ряд - - мор-

Морской, моряк, море, мороз.

3 ряд - - вод –

Вода, водичка, водный, водитель.

- Обсудите в парах это заселение, может, кто-то из «родственников» перепутал домики. Запишите в строчку через запятую только родственные слова и выделите в этих словах корень. (Работа учащихся).

- Проверяем. 1 ряд, кто оказался лишним в вашем домике? Объясните, почему вы так считаете? Аргументируйте свой ответ.

-Ребята, согласны? Назовите корень ваших родственных слов.

(Проверяем работу 2 и 3 рядов.)

-Молодцы, вы хорошо справились с этим заданием.

2. Выборочное списывание.

Прочитайте стихотворение. Выпишите из него родственные слова, выделите в них корень.

Ежевика

Ёж с ежонком и ежихой
Собирают ежевику.
Собирают спору:
Вечер будет скоро.
Рыжебокая лисица
Тоже хочет поживиться.
Призадумалась кума:
У ежей иголок – тьма!

Елизавета Сирота

V. Обобщение и систематизация знаний

1. Упражнение на образование однокоренных слов.

К данным словам подберите однокоренные слова, обозначающие признаки. Запишите пары однокоренных слов.

Дождь – ... день, день – ... свет, свет – ... поляна.

Составьте предложения с этими словами.

2. Групповая работа.

- А теперь давайте еще поиграем в игру «Найди свое дерево». Вот 4 дерева с корнями, а вы - листочки с этих деревьев (у детей на партах листики со словами). Задание: каждый листик должен найти свое дерево, и тогда образуются группы родственных слов.

1 группа - *рыб* -

Рыбак, рыболов, рыбачить, рыбалка, рыбка, рыбешка.

2 группа - ум –

Умный, умница, умник, умненький, надоумить, разум.

3 группа - ворон –

Ворона, ворон, вороной, вороненок, проворонил, вороний.

4 группа - вод –

Вода, водица, водяной, подводник, водичка, водный.

- Посмотрите, какие у нас чудные деревья получились! Какие слова вы разместили на деревьях? Как они называются? (*Однокоренные.*)

3. Проверочное задание-тест.

- У вас на столах лежат карточки с цифрами. Интересно, правда? Ведь у нас не урок математики. Послушайте внимательно задание. Сейчас мы проверим, как вы усвоили тему нашего урока. Я буду читать вам группы родственных слов, а вы должны вычеркнуть номер того слова, которое будет лишним в этой группе (1,2,3).

Так же как и у кустов,

Корень есть у разных слов.

Будь внимателен к словам

И проверь-ка ты все сам:

Все ли слова родные – однокоренные?

1. Белка, беленький, белить,

2. Водяной, вода, водить,

3. Лист, лиса, лисенок,

4. Горный, горка, городок,

5. Пес, песочный, песок,

6. Моряки, морской, моржи,

7. Корень, корневой, коржи.

Все проверили слова? Отвечайте тогда!

-Давайте проверим, какие же слова оказались лишними.

1) 2.   2) 3.   3) 1.   4) 3.   5) 1.   6) 3.   7) 3 .

VI. Домашнее задание

-Ребята, надо выучить правило на 151 странице учебника, чтобы выполнить домашнее упражнение 430 . Вам необходимо будет выписать группы однокоренных слов и выделить в них корень. Я уверена, что с этим заданием дома вы справитесь легко.

VII. Итог урока

1. Беседа.

- Какие новые понятия вы узнали на нашем уроке?

-Давайте еще раз закрепим наши знания. Можно воспользоваться схемой-помощницей.

- Обратите внимание на поговорку, с которой начался наш урок. Можно ли сказать, что эти слова подходят к теме нашего урока? (*Трудились, узнавали новые понятия, искали ответы на вопросы.*)

– А якую еще связь с нашим уроком вы заметили? (*В пословице есть родственные слова*).

– Назовите эти слова. Какой корень у этих слов?

– Как выделить корень в однокоренных словах?

2. Рефлексия.

– Сейчас покажите ваше настроение, с которым вы работали сегодня на уроке. Кто из вас доволен своей работой, а кто не со всеми заданиями справился и остался не очень доволен своей работой?

– Отлично. Наш урок закончен. Всем спасибо за работу.

Рябова Альона Юрївна

Студентка ДЗ «Луганський національний університет

Імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Урок української мови в 4 класі

Тема: «Правопис закінчень іменників жіночого і чоловічого роду в орудному відмінку однини».

Мета: розширювати знання про іменник; вдосконалювати вміння правильно писати закінчення іменників жіночого і чоловічого роду в орудному відмінку однини, збагачувати словниковий запас учнів; виховувати старанність, охайність, любов до рідного слова.

Обладнання: словники, таблиця, картки для роботи в парах, сигнальні картки.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Ми сюди прийшли вчитися,

Не лінитися, а трудитися.

Працюємо старанно,

Слухаємо уважно!

II. Актуалізація опорних знань

1. *Хвилинка каліграфії*

Надією, листоношею, весною, ею, ою

2. *Робота з прислів'ям.*

Голкою криницю не викопаєш.

– Як ви розумієте це прислів'я? Які в цьому прислів'ї вживаються іменники? Поставте до них запитання. Який із іменників ужито в орудному відмінку?

III. Повідомлення теми і мети уроку

– На сьогоднішньому уроці ми будемо говорити про правопис закінчень іменників жіночого і чоловічого роду в орудному відмінку однини.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. *Вправа 148.*

Зробимо висновок і звіримо його з правилом.

3. *Гра «Мікрофон»*

– На які запитання відповідають іменники орудного відмінка? Які закінчення мають іменники жіночого й чоловічого роду з основою на твердий приголосний? Наведіть приклади.

– Які закінчення мають іменники жіночого й чоловічого роду з основою на м'який приголосний? Наведіть приклади.

– Які закінчення мають іменники жіночого роду з основою на шиплячий приголосний? Наведіть приклади.

4. Вивчення правила (стор 74). Наведення прикладів.

5. Робота біля дошки

Вправа 149.

V. Фізкультхвилинка

VI. Закріплення вивченого матеріалу

1. Робота в підгрупах

Прочитайте прислів'я та приказки. Знайдіть іменники й визначте їх відмінок.

1 група. Ложкою моря не вичерпаєш.

2 група. Часом з квасом, а порою з бідюю.

3 група. Хто має розум, той не їде зимою возом.

4 група. Задер носа й кочергою не дістанеш.

5 група. В лютому зима з весною вперше зустрічається.

6 група. Літом ногою копнеш, а зимою рукою візьмеш.

– Як ви зрозуміли зміст прислів'їв? Які прислів'я ви знаєте про дружбу?

2. Відгадування загадок

Вправа 151.

1 варіант – зробити звуко-буквенний аналіз слова *яець*.

2 варіант – зробити звуко-буквенний аналіз слова *стоїть*.

3. Самостійна робота

Вправа 150.

4. Робота з предметними картинками

– Які фрукти й овочі ви бачите на картинках? Поставте іменники в орудному відмінку.

Груша – грушею, слива – сливою, диня – динею, черешня – черешнею, вишня – вишнею, морква – морквою, картопля – картоплею, капуста – капустою.

– Що ми відносимо до овочів, а що до фруктів?

VIII. Домашнє завдання

Вправа 152. Списати вірш. У дужка після виділених іменників скорочено позначте відмінок. Вивчити правило на сторінці 74.

IX. Підсумок уроку

Оцінювання відповідей учнів.

Рябокони́ Юлія Юріївна
*Студентка ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)*

Урок української мови в 2 класі

Тема: «Каліграфічне написання великих букв українського алфавіту. Слова, близькі за значенням. Вимова та написання слів *буква* і *літера, ганок, читання*».

Мета: закріплювати навичку каліграфічного письма; вчити добирати слова, близькі за значенням; розширювати лексичний запас учнів; продовжувати формувати вміння переказувати; виховувати уважність, кмітливість.

Обладнання: підручник (Українська мова для 2 класу, 2002р, автор: М.С. Вашуленко, М.А. Білецька) алфавіт, картки.

Тип уроку: комбінований

Хід уроку

I. Організаційний момент

Дзвенить дзвінок

Починається урок,

Будемо старанно працювати

Щоб мову рідну гарно знати!

II. Актуалізація опорних знань і мотивація навчання

1.Перевірка домашнього завдання (вправа 13)

– Що, на вашу думку, доброго, а що поганого в Юрковому вчинку?

– У виділених словах назвіть звуки, охарактеризуйте їх.

– Перекажіть текст.

2.Хвилинка каліграфії (вправа 14)

– Згадайте великі букви українського алфавіту. Прочитайте їх, правильно називаючи.

– Повчіться писати великі букви. Підкресліть ті, які писати було найважче.

– Прочитайте слова в рамці. Поміркуйте, чому вони об'єднані.

– Так, і слово *буква*, і слово *літера* називають письмовий знак, що позначає звук або сполучення звуків мови. Наведіть приклади звуків і відповідних букв.

III. Повідомлення теми й мети уроку

– Сьогодні будемо закріплювати вміння каліграфічно писати, вчитимось добирати близькі за значенням слова і з'ясуємо значення слова *ганок*, запам'ятаємо правильну його вимову та правопис.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Робота зі скоромовкою (вправа 17)

– Вимовте кілька разів попарно приголосні звуки [р] — [л], [л] — [р].

Прочитайте скоромовку. Повторіть її кілька разів, щоразу прискорюючи темп.

- Які приголосні найчастіше трапляються в цій скоромовці?
- Скільки разів ужито голосний звук [i]? У якій літері цей звук «заховався»?

2. Групування синонімів (вправа 16)

- Згрупуйте і запишіть однакові за значенням слова.
- Яке слово зайве? Прочитайте його ще раз і запишіть. Запам'ятайте правильну вимову й написання.

3. Робота із загадкою (вправа 18)

- Прочитайте й відгадайте загадку.
- Вимовте голосні звуки в словах-відгадках.
- Назвіть ті звуки і літери, якими ці слова різняться.
- Запишіть слова-відгадки. На яке питання відповідає кожне з них?

V. Фізкультхвилинка

VI. Повторення та закріплення вивченого матеріалу

1. Самостійна робота із вибірковою перевіркою (вправа 15)

- У правому і лівому стовпчиках знайдіть слова, які відрізняються одним звуком.
- Запишіть слова парами і підкресліть у них різні букви. Усі слова пишуть з великої літери.
- Прочитайте слово в рамці. Скажіть, що воно означає.
- Справді, ганок – це побудова біля входу в будинок із майданчиком, на який ведуть сходи. Складіть речення зі словом *ганок*, запишіть.

2. Гра «Знайдіть зайве слово»

- Знайдіть зайве слово і складіть із ним речення.

- 1) Юнак, хлопець, дідусь, молодик.
- 2) Будинок, човен, хата, дім.
- 3) Книга, підручник, аркуш, посібник.
- 4) Великий, гігантський, велетенський, новий.
- 5) Бігати, йти, чистити, гасати.

VII. Підсумок уроку

- Розкажіть абетку. Запишіть кілька літер парами велику і малу.
- Усно доберіть близькі за значенням слова до слів *праця*, *буря*.
- Запишіть слова, вимову і правопис яких ми сьогодні вивчили.
- Виставлення оцінок

VIII. Домашнє завдання

Повторити словникові слова; вправа 19.

Свичкарева Кристина Владимировна

*Студентка ГУ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (г. Старобельск)*

**Внеклассное занятие по математике «Весёлый час математики»
(1класс)**

Цель: отрабатывать вычислительные навыки, развивать логическое мышление, воображение, сообразительность, раскрытие индивидуальных творческих способностей и познавательных интересов каждого ребёнка, объединение классного коллектива через игру, развитие эрудиции учащихся, умение работать в парах и группах.

Оборудование: сказочные герои, карточки с заданиями, геометрические фигуры, записи детских песен, грамоты для награждения.

Ход занятия

Учитель:

- Дорогие ребята! Сегодня мы собрались на неделе математики, чтобы провести математическое соревнование «Веселый час математики». На этом соревновании вам будут необходимы быстрота, находчивость и смекалка. Разделитесь на две команды. Придумайте название своей команде. За ходом нашего соревнования будет внимательно следить.

Учитель:

Математику называют царицей наук, потому что нет такой профессии, где бы не нужны были знания математики.

Ученик:

Ох, скажу я вам, ребята,
Все примеры не назвать.
Но должно быть всем понятно,
Что математику
Нам нужно знать на пять.

Ученик:

Удивительная страна – математика,
Фигуры и линии в ней живут,
Меряют, чертят и узнают:
Периметр, площадь, длину, ширину,
Диаметр, радиус и высоту.
Скорей собирай своих знаний багаж,
Готовь поскорее простой карандаш,
Весёлые конкурсы ждут вас, друзья,
Пора отправляться в дорогу, пора!
Капитанам помогает математика.

Учитель:

-Прежде чем начать соревнование, команды представьте название своей команды и своих капитанов.

- Начнём наше соревнование с разминки. За каждый правильный ответ команда получает по 1 баллу.

Разминка.

Задания первой команде

1.Сколько:

Пальцев на двух руках? (10)

Дней в неделе? (7)

Из них выходных? (2)

Какое число идёт при счёте девятым?(9)

Сколько хвостов у восьми кошек? (8)

Задания для второй команды

1. Сколько:

Сколько лап у одной собаки? (4)

Каким по счёту днём недели является суббота? (6)

Пальцев на ноге?(5)

Углов у стола? (4)

Гномов у Белоснежки?(7)

«**Помогите Незнайке угадать цифры**».

Задания для 1 команды (назвать 1 команде предыдущее число, для второй команды последующее)

Зайчик по лесу шел,

На обед ягод нашел:

Два - под березой,

Один - у дуба,

Сколько ягод будет? (3)

Вот так цифра - кочерга,

У неё одна нога! (Цифра 7)

С хитрым носиком сестрица

Счёт откроет ...(Единица)

«**Задачи Буратино**»

- Помогите Буратино решить задачи в стихах.

Подогрела чайка чайник,

Пригласила 9 чаек:

- Приходите все на чай!

Сколько чаек, отвечай! (10)

У мышки два ушка.

Сколько ушей у двух мышей? (4)

На крыльце сидит щенок,

Греет свой пушистый бок.

Прибежал еще один

И уселся рядом с ним.

Сколько стало щенят?(2)

Задачи для 2 команды.

У меня есть три подружки,

У каждой по кружке.

Сколько кружек

У моих подружек?(3)

Три пушистых кошечки

Уселись на окошечке.

Тут одна к ним прибежала.

Сколько вместе кошек стало?(4)

Отметки лучше не сыскать!

«Отлично» — это значит ...(5)

Учитель:

Поработаем в парах: (приглашаются от каждой команды по 2 человека.) Злая мачеха не хочет пустить Золушку на бал и дала задание. Помогите ей, пожалуйста, и вставьте пропущенные цифры в выражениях.

$$4+\dots=6$$

$$5-\dots=3$$

$$6-\dots=3$$

$$4+\dots=5$$

$$4+\dots=$$

$$8-\dots=4$$

$$8-\dots=5$$

$$6+\dots=9$$

$$2+\dots=4$$

$$5-\dots=5$$

$$6-\dots=0$$

$$3+\dots=6$$

«Загадки от домовёнка Кузи».

- Рассмотрите внимательно рисунки и назовите геометрические фигуры, которые были использованы для изображения клоунов.

«Игра в тени».

- Если тень обидится на своего хозяина, то она будет показывать его неправильно.

1)Посмотрите на этих клоунов и скажите: на кого из них обиделась тень?

2) Найдите настоящую тень волшебника.

3)Один из человечков съел конфеты из вазочки. Как вы думаете, кто это, если про него известно, что он не самый старый, дружит с девочкой и не ходит босиком.

4) Это лошадка не простая, а волшебная. Если правильно повернуть картинку, то она превратится в лягушку. Как это сделать?

5)А если правильно повернуть эту картинку, то можно узнать на кого смотрит кот. Догадайтесь, как это сделать?

Учитель:

Закончилось наше соревнование. Я думаю, что вы ещё больше усилий приложите в изучении математики, ещё больше полюбите её. Я надеюсь, что математика станет для вас не скучной наукой, а увлекательной, интересной и полезной. Спасибо вам за участие в соревновании.

Тарасенко Світлана Вікторівна

Вчитель початкових класів Павленківської ЗОШ І-ІІ ступенів

Урок математики в 1 класі

Тема: «Число і цифра 4».

Мета: познайомити дітей з утворенням числа чотири, із цифрою 4; навчити писати цифру 4; дати уявлення про квадрат; розвивати логічне мислення; виховувати, старанність, охайність, почуття взаємовиручки, любов до України, природи.

Обладнання: лічильний матеріал (сороки, ластівки, огірки, олівці), цифра 4, квадрат, індивідуальний лічильний матеріал (палички, геометричні фігури, кошики, магнітні знаки «більше», «менше», «дорівнює»), магнітна дошка, конверти – гніздечка, паперові гілочки, комп'ютер.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Продзвенів уже дзвінок

Починається урок

П'ять, чотири, три і враз

Сів за парти перший клас!

II. Актуалізація опорних знань

1. Гра «Порівняй».

Вчитель викладає на магнітній дошці по дві цифри, а діти по черзі ставлять між ними знаки порівняння.

2. Гра «Вчимо Незнайку рахувати»

Слайд 1. «Незнайко сумний»

– Діти, до нас завітав Незнайко і просить, щоб ми його навчили рахувати до 10.

Лічба в межах 10.

– Порахуйте від 1 до 5. Від 5 до 10.

Назвіть число наступне після числа 1, після 2.

Назвіть число, яке передє числом 1, 2, 3.

Після закінчення лічби – слайд 2 «Незнайко радісний».

3. Робота з індивідуальним лічильним матеріалом.

(Учитель показує цифру, учні викладають відповідну кількість геометричних фігур, паличок).

4. Вправа на логічне мислення

Слайд 3 «Лінії».

– Діти, як можна поділити лінії? За якою ознакою? (Діти називають прямі і криві лінії.)

– Яких ліній більше? (Діти називають.)

Якого кольору криві лінії? А якого прямі?

5. Хвилинка каліграфії.

– А зараз ви станете справжніми чарівниками.

Візьміть свої чарівні ручки і красиво напишіть цифру «3».

Але спочатку згадаємо як правильно це зробити.

Слайд 4 «Як писати цифру «3».

– Ви – справжні чарівники, бо цифру написали правильно і красиво.

III. Повідомлення теми уроку

– Діти, як ви думаєте про що ця загадка?

Перед п'ятіркою в строю

Я гордо й радісно стою

Мене повинні ви впізнати

Скажіть: ну як же мене звати?

(Діти називають цифру 4)

Сьогодні ви дізнаєтеся як утворюється число 4, яка цифра позначає це число. І обов'язково навчитесь писати цифру 4.

IV. Подача нового матеріалу.

– Діти, подивіться, що виросло у Незнайку на грядці.

Слайд 5 «Незнайкова грядка»

(Діти називають : 1 диня , 2 кавуни , 3 гарбузи)

-Чого виросло більше ? Чого менше ?

1. Робота з індивідуальним лічильним матеріалом .

Утворення числа 4

-Діти , а подивіться , що є у ваших кошиках ... (Огірки)

-Пеший огірок візьміть і на парту покладіть .

Ще до нього три додайте. Скільки їх ? Відповідайте ! (Чотири) .

-Які числа додали , щоб утворилося 4? (1+3)

2.Робота з підручником .

- Відкрийте підручники на стор.16.

Два єноти на узліссі

Грілися, дрімали.

Двоє ще прийшли до них.

Гляньте, скільки стало їх ? (Четверо)

-Як утворилося число 4 ? (До 2+2)

3. Виконання завдання 1 на стор.

-Скільки бусинок на нитці зліва ? Скільки справа ?

Як утворилося число 4? (До 3+1)

4. Знайомство із цифрою 4.

Два животики , чотири вушка.

То що за пані це? (Подушка.)

— Яку геометричну фігуру нагадує подушка? (Квадрат.)

— Скільки у квадрата кутів? (Чотири.)

А сторін? (Чотири.)

І вершин – чотири . (Вчитель демонструє) .

Усі сторони у квадрата однакової довжини, а всі кути – прямі.

Слайд 6 «Квадрат»

– А тепер ви складіть квадрат за допомогою чотирьох паличок.

Покажіть синій квадрат . Тепер – жовтий .

Де є ці кольори ? (На прапорі України .)

Слайд 7 «Прапор України»

– Діти, ми з вами живемо в чарівній країні. Яку ми повинні любити як рідну матусю .

5. Написання цифри 4, штрихування.

Ось четвірка жартівливо

Вигинає лікоть вліво .

(Вчитель демонструє написання цифри , діти обводять цифру в повітрі . А потім працюють у зошиті).

V. Фізкультхвилинка

Вчитель

-Хтось постукав тихо в клас ,

Ні, перерві ще не час

Тут підказує Маринка :

-Це у нас фізкультхвилинка ! (Діти разом)

(Під музичний супровід діти виконують вправи для відпочинку)

VI. Закріплення знань

1 .. Виконання завдань 2, 3 на стор. 16 підручника (письмово).

2. Виконання завдань 1, 2 на стор. 8 зошита.

3. Віршовані завдання.

Три сороки – білобоки
Завдавали всім мороки .
Як одна ще прилетіла
Скреготала теж без діла .
Ну-мо , діти , не сумуйте
Білобок цих порахуйте.

Дістаємо з гнізда – конверта три зображення сорок , а потім
добавляємо ще одне .(3+1)

Вчитель :

– Нехороші діти зруйнували ластів'яче гніздечко.
Давайте допоможемо ластівочці відновити її житло .

Щоб маленькій ластівці

Гніздо збудувати

Вам потрібно, дітлахи ,

Швидко рахувати :

Дві маленькі пташечки

На гілці сиділи ,

А до них у гості

Ще дві прилетіли

Скільки пташок разом стало

Ви уже порахували ?

(На «гілочку » саджаємо дві ластівк , а потім ще дві)

– Як можна утворити число чотири? (До 2 +2)

– Діти, як треба відноситись до пташок? Яку користь приносять
птахи?

Що буде з нашими деревами ,якщо зникнуть пташки ?

А що буде з планетою Земля ?

Діти, в природі все між собою пов'язане . Людина – частина природи .

А природа наш спільний дім. Що треба робити аби в домі було добре
всім? (Діти відповідають)

VII. Підсумок уроку

Гра «Професор» (діти по черзі одягають «чарівні » окуляри і задають
питання одне одному):

– Яку цифру ми сьогодні писали? Зі скількох частин вона
складається? Скільки ніжок у стільця? Скільки сторін у квадрата ? Як треба
відноситись до природи?

Учитель:

– Ви сьогодні всі старались. І скажу я у кінці, Що у нашій першій
класі Діти супер-молодці!

СЕРЕДНЯ Й СТАРША ШКОЛА

Бурим Віктор Віталійович

Учитель української мови та літератури

Землянського навчально-виховного комплексу

«Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад»

Конотопської районної ради Сумської області

Тема 1. «Узагальнення вивченого матеріалу з теми «Дієслово»

Тема 2. «Творчість Михайла Стельмаха. Художня мова повісті «Гуси-лебеді летять»

Мета: систематизувати й узагальнити здобуті учнями знання про дієслово як частину мови, його морфологічні ознаки та граматичні категорії; удосконалити вміння визначати засвоєні орфограми та пояснювати вибір написання дієслів відповідним правилом, розвивати культуру усного та писемного мовлення, вміння спостерігати за мовою художнього твору, досліджувати роль дієслівної лексики у формуванні основної думки художнього тексту;

виховувати інтерес, повагу й любов до національної класичної літератури.

Тип уроку: узагальнення й систематизація вивченого.

Форма проведення: урок-подорож.

Обладнання: підручники з рідної мови та української літератури, карта країни «Дієслово», роздатковий дидактичний матеріал, картки для гри «Сюрприз», портрет М.Стельмаха, виставка творів письменника.

Хід уроку

I. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя:

Сьогоднішній урок – незвичайний, оскільки ми вирушимо у лінгвістичну подорож до країни «ДІЄСЛОВО». Для того щоб ця мандрівка була цікавою й успішною, нам слід відновити матеріал про дієслово як частину мови, навчитися правильно й доречно використовувати дієслова в усному й писемному мовленні. Допоможуть нам у цьому не лише знання, а й твори видатного українського письменника Михайла Стельмаха.

II. Актуалізація опорних знань учнів

I. «Стилістичний експеримент»

➤ Уважно прочитайте уривок із твору М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять».

➤ За змістом прочитаного доберіть дієслова і вставте на місці пропусків. Обґрунтуйте свій вибір.

(діти виконують завдання, потім зачитують. Після читання вчитель зачитує уривок із твору й виконує порівняльний аналіз – наскільки близько до тексту діти дібрали дієслова)

І так мені хочеться _____ в лісову далечінь, _____ з якогось незнайомого берега отих, наче зі срібла вилитих, лебедів, _____ на їхні співучі крила, що в теплому ірію _____ весну та й _____ нам. Але з ким я _____ і де мені _____ чобіт?

Тільки тепер _____ на свої босі посинілі ноги, важко _____ і _____ до хати, щоб не _____ маминого запотиличника. І що це за мода _____ : не встигнеш босоніж вискочити з хати, як одразу сварять, а то й духопелять тебе і _____ махометом, вариводою, лоботрясом.

І так мені хочеться піти в лісову далечінь, побачити з якогось незнайомого берега отих, наче зі срібла вилитих, лебедів, подивитись на їхні співучі крила, що в теплому ірію захопили весну та й принесли нам. Але з ким я піду і де мені взяти чобіт?

Тільки тепер дивлюся на свої босі посинілі ноги, важко зітхаю і плентаюся до хати, щоб не схопити маминого запотиличника. І що це за мода пішла: не встигнеш босоніж вискочити з хати, як одразу сварять, а то й духопелять тебе і називають махометом, вариводою, лоботрясом.

➤ До якого стилю належить поданий текст? (*художнього*)

➤ Яку роль відіграють дієслова у текстах художнього стилю? (*передають динаміку оповіді; розкривають хід розвитку подій, вчинків осіб; увиразнюють мовлення*)

2. Коментар учителя

Художній стиль користується всіма дієслівними формами, проте надає перевагу особовим формам та формам минулого часу дієслів. Художній текст на них ніби рухається. Динамізм реального та уявного світів, різноманітні метаморфози виражаються переважно через семантику і різні форми дієслів.

III. Повторення й узагальнення вивченого

1. ЛІНГВІСТИЧНА ПОДРОЖ

Зупинка №1 «Вид»

Завдання: із поданого уривку виписати дієслова, визначити їх вид та підібрати дієслова протилежного виду.

Прямо над нашою хатою пролітають лебеді. Вони летять нижче розпатланих, обвислих хмар і струшують на землю бентежні звуки далеких дзвонів. Дід говорить, що так співають лебедіні крила. І радість, і смуток, і срібний передзвін огортають мене своїм снуванням.

Пролітають (*недоконаний*) – пролетіли (*доконаний*)

Летять (*недоконаний*) – літали, летіли (*доконаний*)

Струшують (*недоконаний*) – струсили (*доконаний*)

Говорить (*недоконаний*) – сказав (*доконаний*)

Співають (*недоконаний*) – співали (*доконаний*)

Огортають (*недоконаний*) – огорнули (*доконаний*)

Зупинка №2 «Час»

Робота в парах прийом «Доповідь (шпаргалка)»

Завдання: заповнити подану таблицю, перетворивши її на шпаргалку. Приклади дібрати із запропонованих речень.

(потім діти обмінюються своїми результатами з іншими, хтось один із класу повинен розкрити зміст шпаргалки й оцінити її)

Час	Коли відбувається дія	На які питання відповідає	Якого виду і які форми має	Як змінюється	Приклади
<i>Минулий</i>					
<i>Теперішній</i>					
<i>Майбутній</i>					

1) «Серед майстрового люду найбільшої слави зажив мій дід Дем'ян, якого знав увесь повіт.»

2) «Я уявляю собі, як височенний дядько Гнат, син Данилів, сидить собі на лаві й уминає хліб, і мені хочеться пирхнути.»

3) «– Може, з нього й буде якийсь толк, якщо безтолоч он звідти вийде, – і пальцем показувала на те самісіньке місце, на яке при нагоді й тепер декому показують.»

4) «Та недарма кажуть: дасть бог купця, а дідько розгудця. Хтось про мій торг переказав матері, й дома за ці три торби реготу мав аж сім смутків...»

5) «– То ми розживемося на них, – заскакали бісики в насмішкуватих очах Гави.»

6) «– Натовчемо на цвинтарі! – впевнено каже Гава. – Я тобі до великодня зроблю вощанку, і ти нею роздобудеш цілу торбу крашанок, що торбу – цілісінький мішок!»

7) «– Міряй точно, бо я перемірятиму. У мене так, на шармака, не вискочиш.»

Час	Коли відбувається дія	На які питання відповідає	Якого виду і які форми має	Як змінюється	Приклади
<i>Минулий</i>	до моменту розповіді про неї	що зробив? що робив?	доконаний, недоконаний	число, рід (в одн.)	<i>зажив, знав, показувала, переказав, мав, заскакали</i>

Теперішній	у момент розповіді, постійно	що робить?	недоконалий	число, особа	<i>уявляю, сидить, уминає, хочеться, показують, кажуть, каже</i> <i>міряй</i>
Майбутній	після розповіді про неї	що зроблю? що робитиму? що буду робити?	доконалий (проста), недоконалий (складна, складена)	число, особа	<i>буде, вийде, дасть, розживемося, натовчемо, зроблю, роздобудеш, перемерітиму, вискочили</i>

Зупинка №3 «Дієвідміна» прийом «Ланцюжок»

Завдання: визначити, до якої дієвідмини належать підкреслені дієслова із поданого уривку.

З двору наполохано виходить у рам'ї, у розтоптаному взутті глибокоока, ще молода жінка, її погляд шукає землі, а розгонисті брови летять угору. Збоку до неї тулиться босоногий без картузика хлопчак, їхні страдні, виснажені обличчя припали темінню далеких доріг і голоду. Жінка зупиняється навпроти мене, потрісканими пальцями поправляє хустку, а в її чорних очах закипають темні сльози...[...]

Жінка, схрестивши руки на грудях, боязко озирнулась, шукаючи дворища, яке б не оширилось на неї собарнею, а дитя недовірливо, спідлоба дивилось на мене. На його тонкій шії похитувалась заважка голова, що вершилась збитими хмелястими кучерями. І тут я згадав про своє насіння. Вийняв жменю і подав малому. Він обома ручатами схопив зернята, а потім поглянув на матір. Та кивнула і зітхнула точнісінько так, як іноді в недобру годину зітхала моя мати. Потім я висипав у поділ сорочки хлопчача насіння з однієї кишені і взявся за другу. Але жінка зупинила мене...

I дієвідміна	II дієвідміна
шукає припали зупиняється поправляє похитувалась вийняв зітхнула висипав	виходить летять тулиться дивилось

Зупинка №4 «Спосіб»

Завдання: запишіть подане речення трічі так, щоб:

- у першому реченні підкреслені дієслова стояли у формі наказового способу;
- у другому – у формі умовного способу;

➤ у третьому – у формі дійсного способу минулого чи майбутнього часу.

Хмари йдуть на нас, громи обвалюються над нами, блискавки падають перед нами і за нами, а ми собі оремо та й оремо поле.

1) Хмари, йдіть на нас, громи, обвалюйтеся над нами, блискавки, падайте перед нами і за нами, а ми собі орімо та й орімо поле!

2) Хмари йшли б на нас, громи обвалювалися б над нами, блискавки падали б перед нами і за нами, а ми собі орали б та й орали б поле.

3) (минулий час) Хмари йшли на нас, громи обвалювалися над нами, блискавки падали перед нами і за нами, а ми собі орали та й орали поле.

4) (майбутній час) Хмари йтимуть на нас, громи обвалюватимуться над нами, блискавки падатимуть перед нами і за нами, а ми собі оратимемо та й оратимемо поле.

Зупинка №5 «Способи творення дієслів»

Завдання: із поданого уривку виписати три дієслова і визначити, за допомогою якого способу вони утворилися.

«...Та ось дід помічає мене, спочатку дивується, а далі чмихає:

– От і пропажа об'явилася! А ми думали, що тебе десь шкурулупи вхопили.

– І нащо таке несусвітне було думати? – веселію, бо не схоже на те, щоб гриміло і блискало наді мною.

– Де ж ти на цілий день запропастився? Хіба так можна, дитино? Я виглядав, виглядав тебе, а далі й журитися почав.

– Е?

– От тобі й «е». Хоч би, оmano, кому сказав, куди йдеш. А я тобі щось зробив! – дідусь викривлює свої великі напатлані брови і вже добряче посміхається.

– І що ж ви зробили? – наперед починаю радіти.

– А що ти просив?

– Вітряка.

– І що я сказав тобі?

– Кажали, що попросиш, те і зроблю, бо в мене такими онуками поле не засіяє, – точнісінько повторюю дідові слова, бо вони сподобалися мені.

– Бач, як запам'ятав! – сміється дідусь, потім знімає дашок свіжесенького вулика і виймає звідти справжнього вітряка. Але якого! На його покрівлі розправив крила і гордо підняв голову молодий лебідь. Здавалося, він от-от одірветься від покрівлі і злетить у небо.

– Ой, як славно! – вирвалось у мене.

– Славно, кажеш? – радісно перепитує дідусь.

– Дуже гарно.

– Для тебе ж старався, – віддає мені іграшку дідусь. – А тепер біжи до хати.

– А як мама? – питаюся і з опаскою поглядаю на вікна.

– Так, як завжди: спочатку сердилась, а потім занепокоїлась і бігала до сусідів питати про тебе. Іди.»

Зупинка №6 «НЕ з дієсловами»

Слово вчителя:

Ми з вами знаємо, що частка НЕ з дієсловами здебільшого пишеться окремо, але давайте згадаємо, коли НЕ з дієсловами пишеться разом (*учні відповідають*).

Творче завдання: складіть по одному реченню до кожного із цих правил, використовуючи імена героїв твору М.Стельмаха «Гуси-лебеді летять».

IV. Підсумок уроку

➤ Чи сподобалася вам наша мандрівка?

➤ Скажіть, у які куточки нашої країни «Дієслово» ми не подорожували? Чому? Поясніть.

V. Оцінювання

Гра «Сюрприз». Ідея сюрпризу полягає у тому, що після напруженої роботи учні дістають жеребки, на яких написано: «У», отож роботу оцінює вчитель; «Т» - оцінює товариш; «С» - самооцінка.

VI. Домашнє завдання

Повторити вивчений матеріал про «Дієслово», вміщений в §4-14 підручника. Виконати вправу 174 на стор. 100-101. Написати лінгвістичну казку «Країна Дієслово чарівна і казкова».

Бурим Віктор Віталійович

Учитель української мови та літератури

Землянського навчально-виховного комплексу

«Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад»

Конотопської районної ради Сумської області

Урок в 9 класі

Тема 1: Складнопідрядні речення з підрядними обставинними місця, часу, ступеня та способу дії

Тема 2: Спішу у храм святого слова

Мета: дидактична – поглибити знання учнів про складнопідрядне речення, ознайомивши із складнопідрядними реченнями з підрядними обставинними місця, часу, ступеня та способу дії; з'ясувати, за допомогою яких сполучників і сполучних слів приєднуються підрядні місця, часу, ступеня та способу дії;

розвиваюча – формувати вміння знаходити в тексті складнопідрядні речення з підрядними обставинними місця, часу, ступеня та способу дії; будувати їх та вживати в усному й писемному мовленні; розвивати вміння давати лаконічні та логічно побудовані відповіді, самостійність мислення;

виховна – виховувати потяг до прекрасного, інтерес, повагу й любов до словесного мистецтва, творів національної класичної та сучасної літератури.

Тип уроку: урок засвоєння навичок і умінь.

Обладнання: картки із завданнями, роздатковий дидактичний матеріал, картки для гри «Сюрприз», мультимедіа.

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів

1. Робота в групах

КАРТКА №1

1. Складнопідрядне речення – це...

2. Заповніть пропуски у схемі

3. Визначте вид складнопідрядного речення. Накресліть його схему.

Я швидко вивчив вірш, бо він здався мені легким.

КАРТКА №2

1. Складносурядне речення – це...
2. Назвіть відмінності між складносурядними і складнопідрядними реченнями.
3. Визначте вид складнопідрядного речення. Накресліть його схему.
Я знав, який вірш потрібно вивчити.

КАРТКА №3

1. Складним називається речення...
2. Заповніть пропуски у схемі

3. Визначте вид складнопідрядного речення. Накресліть його схему.
Я швидко вивчив вірш, який здався мені легким.

II. Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя:

Сьогодні на уроці ми з вами продовжимо поглиблювати знання з розділу «Складнопідрядне речення» і більш детально розглянемо такі його види як підрядні обставинні місця, часу, ступеня та способу дії. Зважаючи на це, можна легко сформулювати тему нашого уроку, яка звучатиме так: **«Складнопідрядні речення з підрядними обставинними місця, часу, ступеня та способу дії»**. Відкрийте зошити й запишіть дату й тему уроку.

Дидактичний матеріал, яким ми сьогодні будемо оперувати, взятий із творів відомих класиків і сучасників української літератури й допоможе нам глибше зрозуміти красу та міць слова. Тому запишіть другу тему уроку **«Спішу у храм святого слова»**.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь учителя

Складнопідрядним реченням з підрядним місця називається таке складне речення, у якому підрядна частина вказує на місце або напрям дії, про яку йдеться в головній частині.

НАПРИКЛАД: *Де громи гриміли смертю огняною, зливи прошуміли сивою стіною (А.Малишко).*

У складнопідрядних реченнях з підрядними місця підрядна частина пояснює головну частину в цілому, відповідає на питання *де? куди? звідки?* і приєднується сполучними словами **де, куди, звідки**. У головній частині цим словам можуть відповідати вказівні слова **тут, там, туди, звідти, скрізь, всюди, кудись** тощо. НАПРИКЛАД: *Де воля родиться, там загиба зневіра (Д.Павличко).*

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У складнопідрядних реченнях з підрядними місця сполучні слова **де, куди, звідки** є прислівниками і виконують синтаксичну роль обставини. НАПРИКЛАД: *Над озером, де плачуть верби, стоїть вродлива мавка чорноброва (Л. Забашта).*

Складнопідрядним реченням з підрядним часу називається таке складне речення, у якому підрядна частина вказує на час або тривалість дії, про яку йдеться в головній частині.

НАПРИКЛАД:

1. *Як на землю зйду з космічних висот, до струмка припаду між зелених осок (Л.Татаренко).*

2. *Люди перестають мислити тоді, коли перестають читати (Д.Дідро).*

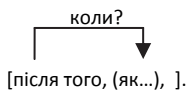
У складнопідрядних реченнях з підрядними часу підрядна частина стосується всієї головної частини, відповідає на питання *коли? відколи? як довго? з якого часу? до якого часу?* та приєднується до головної сполучниками **коли, як, відтоді як, після того як, з того часу як, як тільки, тільки що, скоро, ледве, щойно** або сполучними словами **відколи, поки, доки, аж поки, аж доки**. У головній частині цим словам можуть відповідати вказівні слова **тоді, доти, до тих пір, до того часу** тощо. НАПРИКЛАД: *Я люблю їхати на поле тоді, як ниви зеленіють та хвилюються, зеленими хвилями (І. Нечуй-Левицький).* Підрядна часу, як і підрядна місця, стосовно головної частини може займати будь-яке місце.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

У складнопідрядних реченнях з підрядними часу, де зв'язок оформлюється сполучниками **після того як, з того часу як**, кому можна ставити як перед усім сполучником, так і після вказівної частини (перед **як**). Характер відношень від цього не міняється; міняється лише склад головної й підрядної частин та інтонаційне оформлення.

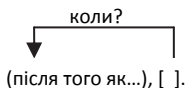
підрядна частина

1. Після того, як луг покосять, знову трави ростуть в цвіту. (В.Ткаченко)

підрядна частина

1. Після того як луг покосять, знову трави ростуть в цвіту.

Складнопідрядним реченням з підрядним способом дії і ступеня називається таке складне речення, у якому підрядна частина вказує на спосіб дії або ступінь вияву ознаки, про яку йдеться в головній частині. НАПРИКЛАД: 1. Мороз ударив так нагло, що побив геть усі чорнобривці в саду (С. Павленко). 2. І скільки видно було, на цілі кілометри рухались і рухались колони військ, здіймаючи куряву (О. Гончар).

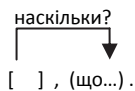
В аналізованих реченнях підрядна частина відповідає на питання *як? яким способом? у якій мірі? наскільки?* і поєднується з головною частиною сполучними словами як, скільки, наскільки та сполучниками як, мов (немов, мовби), наче (неначе, начебто), ніби (нібито), чим...тим, що, щоб.

У головній частині можуть бути вказівні слова так, такий, стільки, настільки.

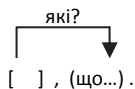
ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Підрядну частину ступеня треба відрізнити від підрядної означальної. Якщо вказівні слова **такий, так** вжито відповідно з прикметником чи прислівником, то підрядна частина завжди має значення ступеня. У цих випадках вказівне слово можна замінити словом **настільки**.

ПОРІВНЯЙТЕ!

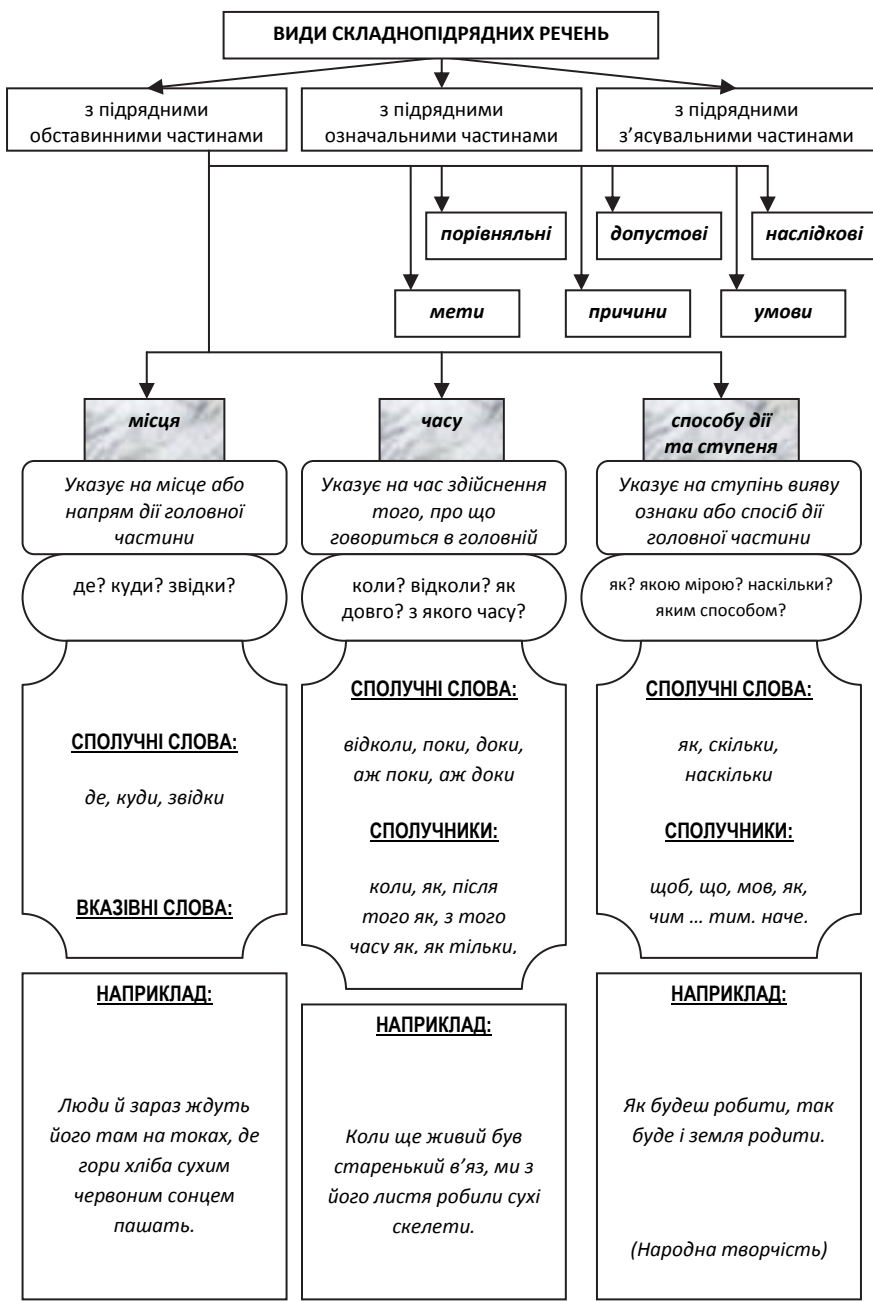
1. Сонце **таке** яскраве, **що дивитися боляче**. (підрядна ступеня)

2. У січні бувають такі морози, **що тріскаються дерева**. (підрядна означальна)

2. Складання опорно-зорового конспекту прийом «Доповідь (шпаргалка)»

IV. Застосування учнями знань і дій в стандартних умовах з метою засвоєння навичок

1. Колективна робота. Синтаксичний розбір СПР

Завдання: зробити синтаксичний розбір речень за поданою схемою.

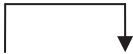
Схема

синтаксичного розбору складнопідрядного речення

1. Визначити вид речення за метою висловлювання.
2. Назвати вид речення за інтонацією (емоційним забарвленням).
3. З'ясувати вид речення за кількістю граматичних основ.
4. Визначити вид складного речення. Якщо складнопідрядне — вказати на тип підрядної частини.
5. Назвати головну й підрядну частини. Яке місце займає підрядна частина відповідно до головної?
6. Схарактеризувати головну і підрядну частини як умовно прості речення:
  - * двоскладне чи односкладне (якщо односкладне — вказати на вид односкладного речення);
  - * поширене чи непоширене;
  - * повне чи неповне;
  - * ускладнене чи неускладнене.
7. Накреслити схему.

Вишні цвіли так рясно¹, наче їх уктив пухнастий сніг². (Ю.Яновський)
розповідне, неокличне, складне, складнопідрядне з підрядним обставинним ступеня, має дві частини, поєднаних сполучником *наче*; 1 частина – головне речення – двоскладне, поширене, повне, неускладнене; 2 частина – підрядне речення – двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

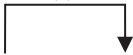
як?

[...так...], (наче...).

Україна моя починається там¹, де доля моя усміхається². (П.Осадчук)
розповідне, неокличне, складне, складнопідрядне з підрядним обставинним місця, має дві частини, поєднаних сполучним словом *де*; 1 частина – головне речення – двоскладне, поширене, повне, неускладнене; 2 частина – підрядне речення – двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

де?

[...там], (де...).

2. Пояснювальний зорово-слуховий диктант

Завдання: розподілити речення за видами підрядних частин: а) способу дії; б) часу; в) місця. Вказати, за допомогою яких сполучників чи сполучних слів приєднані підрядні частини.

(б) Коли щеза у світі мова, щезає разом з нею і народ. (Л.Костенко)

(а) І рости, і діяти нам треба так, щоб аж гриміло з краю в край. (П.Тичина)

(в) Проводжай, синьооко поживклий вокзал, де мільйони відпущених шансів на втечу. (А.Миколаєнко)

(а) Знову притисла тамбурна глухота, аж затремтіли сонні радіохвилі. (А.Малігон)

(б) Коли у моєму слові олжа павутиння зігче, жбурни його, як полу, на сором моїх очей. (Б.Олійник)

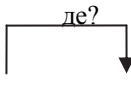
(в) Там, де зорі сяють з-за гори, над водою гнуться явори. (А.Малишко)

3. Робота з підручником

Вправа 141 с. 82

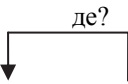
1. Там, куди вони їдуть, не треба буде ніяких паспортів. (О.Гончар)

[Там, (куди...),].

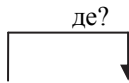
2. Де щастя упало, там і приятелів мало. (Народна творчість)

[Де...], [там ...].

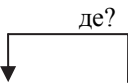
3. Може, там, де зоря, мрій зірву досхоchu. (Г.Овсієнко)

[... там, (де...),].

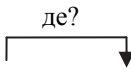
4. Де літо маки стеле килимами, дитя в городі ходить коло мами. (Л.Костенко)

[Де...], [ ].

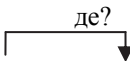
5. Там, де є українці, завжди мистецтво. (Ю.Луца)

[Там, (де...),].

6. Там, де ти колись ішла, тиха стежка зацвіла. (Б.Олійник)

[Там, (де...),].

[Там, (де...),].

Місце дії – 2, 3, 4, 5, 6.

Напрямок дії – 1.

4. Творче моделювання

Завдання: зробіть наведені частини головними, доповнивши їх підрядними відповідно до вказівних слів.

1. Ми підемо **туди**, ...
2. Сніг **так** іскрився під яскравим сонцем, ...
3. Я люблю їхати на поле **тоді**, ...

V. Підсумок уроку

1. Виконання тестових завдань

1. Знайдіть речення з підрядним способом дії.

а) Дрібні хвилі зливались до купи, мов брили зеленкуватого скла, непомітно підкрадалися до берега, падали на пісок і розбивалися на білу піну.

б) Там, де шахти розпростерли темні крила над селом, вже за обрієм блиснуло золоте зорі весло.

в) Вогню не засвічували, бо ясно світив місяць у небі.

2. Знайдіть речення з підрядним місця.

а) Часом можна висловити пейзажем те, для чого слів нема людських.

б) Чим більше темніло, тим вітер здавалося дужчав.

в) За гречками, в долині, де ніжним плетивом ткався сивий туман, – показалося село.

3. Знайдіть речення з підрядним часу:

а) Ми знали велике озеро, де щороку гуси зупинялися й жили тижнів зо два, а то й більше.

б) Коли поспіє виноград – додолу гнуться ніжні віти.

в) Не пльой у криницю, бо з неї ще будеш пити водицю.

ВІДПОВІДІ: 1 – а; 2 – в; 3 – б.

2. Бесіда за запитаннями

Складнопідрядні речення яких видів ми розглядали сьогодні на уроці? Які речення ми називаємо складнопідрядними з підрядними обставинними способом дії і ступеня? Дайте визначення. На що вказують підрядні частини у складнопідрядних реченнях з підрядними обставинними місця? За допомогою яких сполучників і сполучних слів приєднуються підрядні часу до головної частини? Наведіть приклад речення. Яка роль складнопідрядних речень з підрядними обставинними місця, часу, способу дії і ступеня у художніх текстах? З іменами яких письменників, названих сьогодні, ви вже знайомі, а з якими – ні?

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати теоретичний матеріал § 16, 17.

2. Виконати письмово:

Вправа 147 с. 84-85. Вправа 158 с. 88-89

3. Написати невеликий твір-розповідь про одного з письменників, згаданих сьогодні, використовуючи СПР з підрядними обставинними способом дії і ступеня, місця, часу.

VII. Оцінювання

Гра «Сюрприз». Ідея сюрпризу полягає у тому, що після напруженої роботи учні дістають жеребки, на яких написано: «*учитель*», отож роботу оцінює вчитель; «*товариш*» - оцінює товариш; «*сам*» - самооцінка.

Бутим Галина Павлівна

Учитель вищої кваліфікаційної категорії ССЗШ № 45м. Львова
Урок української мови у 5 класі

Тема: «Вимова і написання префіксів з-, с-, роз-, без-»

Мета: навчальна: поглибити знання учнів про вимову та написання префіксів з-, с-, роз-, без; формувати загально пізнавальні вміння із запропонованою орфограмою в текстах, утворювати нові слова за допомогою префіксів, правильно їх писати; удосконалювати орфоепічні вміння;

розвивальна: розвивати творчі вміння, зіставляти, порівнювати, моделювати й конструювати мовні явища; збагачувати словниковий запас; підвищувати мовленнєву культуру учнів.

виховна: виховувати любов до природи, бережливе ставлення до неї.

Тип уроку: поглиблення знань, формування вмінь і навичок.

Обладнання: підручник: Заболотний О. В, Заболотний В. В. Українська мова. 5 клас: Підручник для загальноосв. навч. закл. з навч. рос. мовою. – К.: Генеза, 2013, опорні схеми, російсько-український словник, сигнальні картки, ілюстрації «Перші весняні квіти».

Епіграф уроку

Первоцвіти – унікальне явище природи.

Бережімо їх!

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Створення позитивного настрою

I. Актуалізація опорних знань учнів

1. Для кращого розуміння теми повторимо будову слова і проведемо «Мозковий штурм».

Гра «Мозковий штурм»

Я – житель підземний

Лісів і полів

І спільна частина

Споріднених слів.

(Корінь)

Стою поперед кореня

Люблю це місце я!

Нові слова утворюю.

Скажіть моє ім'я!

(Префікс)

Хоч за коренем, позаду,
В мене теж значна посада!
Я без зайвої розмови
Здатний геть змінити слово! (Суфікс)
У слові я - наприкінці,
Як той мізинчик на руці.
А в реченні слова зв'яжу.
Бо зв'язковим я там служу! (Закінчення)

- Якої частини слова не вистачає? (Основи)
- Що таке основа слова?
- Чи змінюється лексичне значення слова зі зміною префікса, суфікса, закінчення?
- Як визначити корінь у слові?
- Які значущі частини слова входять в основу?
- Як розібрати слово за будовою?

2. З поданих слів скласти речення, де потрібно ставлячи слова у потрібній формі або добираючи спільнокореневі. Розібрати слова за будовою.

Сніг, ходити, весна, квіти, з'являтися. (Сходить сніг, з'являються перші весняні квіти)

III. Повідомлення теми та мети уроку.

Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Пригріло лагідне весняне сонечко. Сніг зійшов – і появились ніжні тендітні квіти. Це перні квіти весни, які приносять втіху для душі. Руки так і тягнуться до цієї краси. Але не поспішайте зрвати це диво. Адже більшість перших весняних квітів, серед яких проліска сибірська, горлиця весняний, первоцвіт дрібний, належить до категорії рідкісних рослин і занесені до Червоної книги.

Наш урок буде тематичним: поговоримо про перші весняні квіти.

1. Прочитати віршовані рядки, вставити пропущені слова.

Пролісок

На лісовій галявині,
Там, де _____ сніг,
Мала тендітна квіточка
Всміхається до всіх!
Ввібравши ласку сонечка,
_____ холоди,
З весняним першим подихом,
Прийшла весна сюди.
І хоч маленька квіточка,

Тендітна і тонка –
Життєву силу Всесвіту
Таїть в собі вона!

Пролісок

На лісовій галявині,
Там, де розтанув сніг,
Мала тендітна квіточка
Всміхається до всіх!
Ввібравши ласку сонечка,
Здолавши холоди,

2. Вписати вставлені слова, затранскрибувати їх. Порівняти вимову і написання слів.

Розтанув [роста'нув]; здолавши [здола'вши].

IV. Удосконалення знань, умінь і явищ

1. Пояснення вчителя. Робота за опорними схемами, матеріалом підручника (с. 172-173) з використанням прийому білінгвізму.

ПРЕФІКСИ С-, З-
ПЕРЕД
К, П, Т, Х, Ф
ЗАВЖДИ ПИШИ ПРЕФІКС **С-**

С КИНУТИ
ПАЛАХНУТИ
ТЕРТИ
ХОПИТИ
ФОРМУВАТИ

З ВАРИТИ
МІШАТИ
СИПАТИ
ЧЕСАТИ
ШИТИ

ПРЕФІКСИ
РОЗ- БЕЗ-
ЗАВЖДИ ПИШИ
З БУКВОЮ

З-

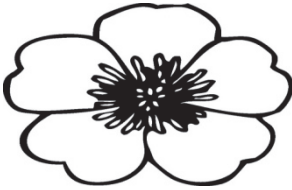
РО **З** ПИСАТИ
РО **З** БИТИ
РО **З** ІХАТИСЬ

БЕ **З** ВОДНИЙ
БЕ **З** КРИЛИЙ
БЕ **З** КРАЙ

Приставки на з-	Примеры	Приставки на с-	Примеры
Перед звонкими согласными БЕЗ-, ВОЗ-, (ВЗ-) ИЗ-, НИЗ- РАЗ- (РОЗ-) ЧРЕЗ- (ЧЕРЕЗ-)	безжалостный возделывать издать низвергнуть развязать чрезмерный	Перед глухими согласными БЕС-, ВОС-, (ВС-) ИС-, НИС- РАС- (РОС-) ЧРЕС- (ЧЕРЕС-)	бесшумный восстание испечь ниспадать расписание чересчур
Приставка с-	Примеры	Запомнить!	Примеры
Приставка С- не изменяется независимо от того, перед глухим или звонким согласным она находится. Приставки З- в русском языке нет	сшить сбить сдержать сдача	В некоторых словах начальная З входит в состав корня	здесь здание здоровье не видно ни зги

2. Робота з сигнальними картками.

Стемніти, здути, зрізати, сфотографувати, збити, сповзти, знайти, скинути, збудити, створити, змокнути, зсохнути, стихло, зів'янути, сповнений, збліднути, зв'язати, схопити.

3. Вписати в пелюстки квітки слова з префіксом роз- або без-.

4. Дослідження-зіставлення з використанням прийому білінгвізму.

Перекладіть українською мовою. Усно складіть 3 речення на тему «Перші весняні квіти».

Расцвел прострел, распустились ландыши, разбиты клумбы, безоблачное небо, бессовестные люди, растаял снег, безлистые стебли, первоцвета, беззащитность подснежников, распростирают букетики, рассаживание нарциссов, рассматривают фиалку

V. Систематизація й узагальнення знань, умінь і навичок

1. Лінгвістична лабораторія.

Прочитайте текст. Визначте тему та основну думку. До якого типу мовлення він належить? Випишіть слова з префіксами в таблицю, поясніть в них орфограму.

З-	С-	РОЗ-	БЕЗ-
	-		

Як тільки заплачуть крижані бурульки, ...біжать веселі струмочки і в небі ...являться перші вервечки диких гусей та качок, у душі у кожного пробуджується весняний настрій. А поява

перших квітів переконливо свідчить про прихід весни, тепла, нових сподівань та ...дійснення нових задумів. Життя починає вирувати і вабити людей на природу, до лісу, у поле. Туди, де свіжий подих весни, голубе небо, веселий гомін джерельних вод та ...межжа простору. Та найбільше манять до себе оті маленькі яскраві весняні квіти-первоцвіти. Сонячний зайчик пестить ніжні пелюстки, вітерець ...гойдує їх, наче хоче ...будити від зимового сну. І ось ...починається весняний карнавал: білосніжні підсніжники, фіолетовий шафран, блакитноокі проліски, золотиста пшінка, оповита сріблистою павутинкою сон-трава, ключі первоцвіту, різнобарвні медунки, ніжно-рожеві чи білі султани рясту, темно-сині, білі, голубі фіалки, палаючий горицвіт, порцелянові чашечки конвалії та багато інших квітів демонструють свої багаті та вишукані шати. Це вони надихають модельєрів і художників, поетів і композиторів, очищають нашу душу і ...чулюють серце.

Лексико-орфографічна робота.

РОЗЧУЛОВАТИ, юю, юеш, недок., **РОЗЧУЛИТИ**, лю, лиш, док.,перех. Викликати в кого-небудь приємне почуття схвильованості, зворушеності. Ніжність дитяча розчувовала його, і він думав про дітей: що вони їдять, що вони мають? (А. Турчинська); Сповновати хвилюванням,

зворушенням. Не зіллям наговорним, не чарами знахарськими, а сльозами, щирим признанням, клятвою подружньої вірності розчулила вона Прохорове серце, повернула його до сім'ї (А Шиян).

2. «Ти-редактор». *Відредагувати речення, виділені слова розібрати за будовою.*

Збережімо рідкісні квіти!!!

Традиція привозити із заміскої прогулянки чи дарувати букетик квітів зробила свою справу. Багато рослин вже важко знайти в їх природних містах зростання.

Якщо побачите проліску в лісі, не сривайте її. Вона занесена до Червоної книги рідкісних рослин, що охороняються.

Пам'ятайте, що сриваючи певні види квітів, ми просто позбавляємо майбутні покоління, бачити їх у живій природі.

VI. Підсумок уроку.

1. Метод незакінчених речень.

Сьогодні на уроці я .....

Префікс с- пишемо....

В інших випадках пишемо префікс .....

Префікси роз-, без- завжди .....

2. Рефлексія.

Перші весняні квіти – це дар природи, тому бережімо цю красу. Помилуватися квітами можна в лісі, не зриваючи їх і не наносячи шкоди природі.

3. Оцінювання учнів.

VII. Домашнє завдання (диференційоване).

I група. Вивчити § 48, написати міні-твір, використовуючи слова з префіксами з-, с-, роз-, без- на тему «Збережімо первоцвіти».

II група. Вивчити § 48, укласти перекладний словничок використовуючи слова з префіксами з-, с-, роз-, без- на тему «Збережімо первоцвіти» (не менше 10 слів).

III група. Вивчити § 48, виконати вправу 401 (списати речення, розкриваючи дужки).

Словничок

Конвалія – ландыш

Первоцвіт – первоцвет

Фіалка – фиалка

Кульбаба – одуванчик

Проліска – пролеска

Підсніжник – подснежник

Пшінка – чистяк

Горицвіт – желтоцвіт, адонис
Сон-трава – прострел
Ряст – хохлатка
Медунка – медуница

Жаровська Аліна Олександрівна
*Магістрантка факультету філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка*

Тема 1: Види простих речень і їх відтінки значень

Тема 2: Неоціненні скарби природи

Мета: повторити загальні відомості про речення, види простих речень та ознайомитися з відмінками їх значень;

розвивати вміння розрізняти відтінки значень простих речень, правильно й комунікативно доцільно висловлювати власні думки за допомогою різних видів простих речень;

виховувати у школярів повагу до неоцінених скарбів природи рідного краю, усвідомлене прагнення її охороняти й примножувати.

Тип уроку: урок повторення теми, розділу

Обладнання: індивідуальні картки, пам'ятки-алгоритми «Схема послідовності написання сенкану»

Хід уроку

I. Повідомлення теми і мети уроку

1.1. Оголошення теми та навчальної мети уроку

Ми продовжуємо поглиблювати й узагальнювати знання з української мови, отримані вами протягом попередніх років навчання. Сьогодні на уроці ми будемо говорити про види простих речень та відтінки їх значень.

Теми уроку звучать наступним чином: Види простих речень і їх відтінки значень. Неоціненні скарби природи

1.2. Робота в зошитах

Розгорніть зошити й запишіть дату й теми нашого сьогоднішнього уроку

II. Повторення вузлових питань теми, розділу

2.1. Бліц-опитування

1. Що називається реченням? (граматична конструкція, побудована з одного чи кількох слів певної мови, яка становить окрему, відносно незалежну думку)

2. Назвіть ознаки речення (*логічна завершеність думки, інтонаційна оформленість, граматична організація*)

3. Які є типи речень:

а) за метою висловлювання? (*розповідні, питальні, спонукальні*)

б) за наявністю / відсутністю:

- другорядних членів речення? (*поширені / непоширені*)

- пропущених членів речення?(повні / неповні)
  - ускладнювальних конструкцій?(ускладнені / неускладнені)
  - в) за складом граматичної основи(двоскладні та односкладні)
  - г) за емоційним забарвленням (окличні та неокличні)
  - д) за кількістю граматичних основ (прості і складні)
- Я задоволена вашими відповідями...

2.2. Заповнення таблиці

Основні відомості про речення як одиницю синтаксису ми повторили. А тепер давайте пригадаємо, які ж відтінки значень можуть виражати прості речення. Для цього ми заповнимо таблицю.

«Види простих речень. Відтінки їх значень»

Вид речення, його характеристика	Приклад
<i>Розповідні речення</i>	
<p>а) <u>стверджувальні</u>, у яких щось стверджується: У стверджувальних реченнях можуть вживатися частки так, авжеж, ага, еге, гаразд, атож</p>	<i>Коли на боці людини правда, їй нічого не страшно (В. Дрозд).</i>
<p>б) <u>переповідні</u>, у яких висловлюється чужа думка: У цих реченнях вживаються вставні слова як кажуть, на думку такого-то, за словами такого-то, мовляв, сказав такий-то тощо;</p>	<i>Колись отак, розказує легенда, — хустиною святая Вероніка зібратъ хотіла сльози й піт Христа (Леся Українка)</i>
<p>в) <u>ймовірнісні</u>, у яких висловлюється припущення: У цих реченнях вживаються вставні слова мабуть, можливо, очевидно, певно, здається, думаю, гадаю, частки навряд, навряд чи, ледве чи, наче, ніби тощо;</p>	<i>Навряд чи десь по інших країнах співають так гарно і голосисто, як у нас на Україні (О. Довженко).</i>
<p>г) <u>заперечні</u>, у яких щось заперечується: У цих реченнях вживаються частки не, ні; займенники ніхто, ніщо, ніякий, ніскільки; прислівники ніде, нікуди, нізвідки, ніколи, ніяк; слова неправда, брехня тощо.</p> <p style="text-align: center;">Поділяються на:</p> <p>а) загальнозаперечні — заперечення стосується всього</p>	<i>Ми нічого ще не знаєм, кого й яка чекає путь (В. Сосюра).</i>

висловлювання: <i>Правди зрадою ніколи не здолати</i> (Р. Братунь); б) частковозаперечні — заперечення стосується окремих членів речення: <i>Побіг він [Осел] навпростець, нічого не минає, чи нива, чи баитан — не розбирає, толочить і ламає</i> (Л. Глібов).	
Питальні речення	
а) власне питальні — на них передбачається обов'язкова відповідь:	<i>Мамо, чи кожна пташина у вирій на зиму літає?</i> (Леся Українка).
б) питально-риторичні — вони не вимагають відповіді:	<i>Хто може сонце погасить і землю вибити з орбіти?</i> (В. Сосюра).
в) питально-спонукальні — містять спонукування до дії:	<i>А чи не годі вже того грання?</i> (Леся Українка).
Спонукальні речення	
а) власне спонукальні , у яких міститься спонукування до дії	<i>Беріть краще до роботи, змагайтесь за нове життя</i> (Леся Українка).
б) бажальні , у яких висловлюється якесь бажання:	<i>Хай краще я самотужки всі лямки тягтиму, аніж маю нарікання терпіти</i> (О. Гончар).

Добре, теоретичний матеріал ми повторили. Зараз будемо виконувати вправи для його закріплення.

III. Усні й письмові вправи на матеріалі повторення

Вправа 1 Пояснювальний диктант

Зараз я буду читати речення, а ви – записувати й ланцюжком визначати їх тип за метою висловлювання та відтінок значення:

1. У надрах хмари зарокотало, спершу неголосно, а далі голосніше й потужніше (Г. Тютюнник) – *розповідне, стверджувальне* 2. Шепоче вечір таємничо і зорі сипле з верховіть (В. Крищенко) – *розповідне, стверджувальне* 3. Зоре моя, зіронько, як тебе пізнати? (В. Крищенко) – *питальне, питально-риторичне* 4. Будь славен, день багатого врожаю, прозоре небо, підіймайся вище (А.Малишко) – *спонукальне, власне спонукальне* 5. Світ живе не так, як собі мудрує на самоті душа поета. (П. Куліш) – *розповідне, заперечне, загальнозаперечне* 6. Погляну-ти б ще раз на синій Дніпро... (Леся Українка) – *спонукальне, бажальне*. 7. Чи не продали б ви, чоловіче, тієї ялинки, що росте у вашім садочку? (М. Коцюбинський) – *питальне, власне питальне*. 8. А може далі зі мною поїдеш? (С.Лукач) – *питальне, питально-спонукальне*.

Працюємо далі.

Вправа 2. Робота біля дошки. Робота з картками

Зараз учень піде до дошки й ми зробимо синтаксичний розбір речення. Поки ми будемо працювати біля дошки, деякі учні отримають індивідуальні завдання на картках.

Картка 1

Напишіть твір-мініатюру про осінь, використовуючи різні типи односкладних речень.

Картка 2

Трансформуйте двоскладні речення в односкладні:

1. Вечір опускався додолу.
2. У холодних росах купався ранок.
3. Потужними струменями лився набридливий дощ.
4. Він любив блукати містом теплими літніми вечорами.

Картка 3

Зробіть загальну характеристику речення:

Вітер, здіймаючи пилюгу і сухий лист, глухо шумів в обважнілих вітах широкого шляху, виривався на поле і двома дужими крильми летів до дубових гаїв села.

А ми попрацюємо над синтаксичним розбором:

У синіх присмерках тонув хвилястий небокрай. (*Розповідне, неокличне, просте, двоскладне, поширене, повне, неускладнене*)

Підмет: небокрай (що?) *простий, вираж. ім. чол.р., одн., Н.в.*

Присудок: тонув (що робив?) *простий дієслівний, вираж. дієсл. дійсн.спос., тмин.ч., недокон.в., чол.р. одн.*

Група підмета:

небокрай (який?) хвилястий – означ., узгодж., вир. прикм. чол.р., одн., Н.в, ВПЗ: узгодження

Група присудка:

тонув (у чому) у присмерках – додаток, непрям., вир прийм. + ім. множ., М.в. ВПЗ: керування

у присмерках (яких?) синіх – означ., узгодж., вир. прикм. множ., М.в, ВПЗ: узгодження)

У кінці уроку здасте аркуші, щоб я могла перевірити роботу з картками.

Вправа 3. Робота в парах

А зараз на хвилину уявіть себе кореспондентами газети, у яких з'явилася можливість узяти інтерв'ю в школяра, залюбленого в красу рідного краю. Працюємо в парах: кореспондент – респондент. Обдумайте й коротко занотуйте питання для інтерв'ю. При цьому намагайтесь використовувати різні типи простих речень. Потім представите вашу роботу. (*презентація інтерв'ю*)

Вправа 4. Робота з підручником

Розгорніть підручники на сторінці 154 і самостійно письмово виконайте вправу 251. (*Сьогодні знову записував матеріні пісні. Записав*

кілька чудесних веснянок і звичайних старовинних пісень. (розповідне, неокличне, просте, односкладне, поширене повне, неускладнене) Усього записав двадцять чотири чи двадцять шість пісень. (розповідне, неокличне, просте, односкладне, поширене, повне, неускладнене) Мати співала тихесенько і часом приплакувала. (розповідне, неокличне, просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними присудками) Заходив Остап Вишня, що повернувся з десятилітньої «командировки». (розповідне, неокличне, просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене відокремленим означенням) Схуд, постарів. (розповідне, неокличне, просте, односкладне, непоширене неповне, контекстуальне) Було сумно. (розповідне, неокличне, просте, односкладне, поширене, повне, неускладнене) Трудно, очевидно, йому буде входити знову в життя. (розповідне, неокличне, просте, односкладне, поширене, повне, ускладнене вставним словом) Десять років — це ціле життя, ціла ера, складна і велика (розповідне, неокличне, просте, двоскладне, поширене, повне)

Вправа 5

На дошці ви бачите схеми. Складіть по два приклади речень на кожную з них, зачитайте складені речення.

IV. Підсумки проведеної роботи

4.1. Підсумкова бесіда

Давайте ще раз пригадаємо:

- Які відтінки значень можуть виражати розповідні речення?
- А питальні?
- Спонукальні?
- Чому треба піклуватися про природу рідного краю?
- Що їй постійно загрожує?

Молодці, я переконалася, що ви засвоїли матеріал уроку.

4.2. Складання сенканів

А на завершення нашого заняття давайте складемо сенкани. Учні першого ряду до слова «речення», другого – «природа», третього – «мовлення». Ми уже склали такі коротенькі віршики, але нагадати правила не буде зайвим. Для цього ознайомтесь із пам'ятками-алгоритмами.

«Схема послідовності написання сенкану»

Перший рядок – слово-іменник, що позначає тему

Другий рядок – опис теми (два прикметники)

Третій рядок – називає дію, пов'язану з темою і складається з трьох слів-дієслів

Четвертий рядок – фраза, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорення

П'ятий рядок – складається з одного слова-синоніма до першого слова, у ньому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок
(презентація сенканів)

V. Виставлення оцінок

VI. Завдання додому та інструктаж про його виконання

Удома ви повинні:

- Опрацювати 151 – 159 стор. підручника;
- Виконати вправу 256 на сторінці 157;
- Доповнити складену на уроці таблицю власними прикладами речень.

Кривенко Марина Олександрівна

Учитель української мови і літератури Соснівського НВК

Власенко Оксана Володимирівна

Учитель української мови і літератури Соснівського НВК

(Глухівський район, Сумська область)

Виховний захід до Міжнародного дня рідної мови

Тема: «Минуще все, лиш слово не мине»

Мета: показати учням красу і багатство української мови, викликати бажання вивчати її, збагачувати словниковий запас, розвивати навички виразного читання, виховувати любов до рідної мови.

Вид заняття: позакласний захід.

Обладнання: вислови про українську мову, виставка книг, символи України, українські народні пісні, презентація; ТЗН: комп'ютер, проектор, ноутбук.

«Мова народу – найбільший національний скарб» О. Гончар

«Мова наша, мова – мова кольорова» Ю. Рибчинський

«Ну щоб, здавалося, слова...

Слова та голос – більш нічого..

А серце б'ється - ожива,,

Як їх почує! Т. Шевченко

Хід свята

Ведуча 1

На лекції нудній про вічність мови

Бувальщина згадалась випадкова:

В старій жінки одібрало руки,

Але вона й не дума помирять,

Її годують з ложечки онуки,

Дочка купає, носить ліки зять.

В старій жінки одібрало ноги,

Але вона й не дума помирять,

Бо люблять в домі її всі онуки,

Дочка піклується, не кривдить зять.

В старій жінки мову одібрало –

І от вона зібралась помирять.

Ні крихти хліба кілька днів не брала,

Хоча просили всі: дочка, онуки, зять.

Померла тихо з розпачу німого,

Що не могла нічого їм сказати.
Сльозами прощальними слова скотились,
І чули їх дочка, онуки, зять.

Ведуча 2.: Ми не випадково розпочала наш виховний захід саме цією поезією Дмитра Іванова. Адже ми знаємо, який важливий день прийшов до нас сьогодні – це Свято рідної мови.

Людина народжується і від батька-матері отримує неоціненний скарб – рідну мову, яку вона має оберігати і шанувати, бо якщо ти втрачаєш мову і Батьківщину – ти не існуєш більше.

Рідна мова! Милозвучна і співуча, сповнена музики і натхнення, вона встала з колін, як і наша Україна, і той, хто не знає рідної мови або її цурається, прирікає себе на забуття. Тож шануймо рідну мову, і нехай сьогоднішній виховний захід допоможе нам збагнути усю велич і красу рідного слова.

Ведуча 1: Мова – одне з багатьох див, створених людьми. Вона віддзеркалює душу народу, його історію.

“Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос – більш нічого. А серце б’ється – ожива. Як їх почує!...”,- писав Тарас Шевченко.

Ці рядки Кобзар написав у 1848 році під враженням почутої одного разу ввечері на Кос-Аралі української пісні, яку співав матрос-українець. А ще раніше, живучи в Петербурзі, Шевченко просить писати до нього листа з України рідною мовою, яку називає прекрасною, мелодійною, милою.

Людина має завжди пам’ятати, звідки вона родом, де її коріння, знати історію свого народу, його мову. Знання мови народу, серед якого ти живеш, – ознака культурної, освіченої людини, знання рідної мови – священний обов’язок кожного.

Ведуча 2: А чи знаєте ви, яке свято пов’язано з мовою?

За рішенням ЮНЕСКО 21 лютого всі народи Землі відзначають Міжнародний день рідної мови. В Україні цей день започаткували з 2002 року. Рідна мова для кожного є оберегом, таїть у собі пам’ять народу, оберігає й передає із покоління в покоління духовні скарби. Мова – це наше минуле.

Показ презентації та кліпу про українську мову через проектор.

Учитель: А зараз наші дві команди будуть боротися за звання кращих знавців рідної мови. Ну що, ви готові розпочинати?

І тур присвячений українській мові

1 КОНКУРС: Представлення команд (Журі виставляє оцінки)

2 КОНКУРС: Розминка «Хто найшвидше вимовить скоромовку»

Для першої команди

Бук бундючився перед дубом,

Тряс над дубом бурим чубом.

Дуб вскубнув за чуба бука –

Буде букові наука.

Для другої команди

Бубоніла діду баба:
- Ой не дмухай на кульбабу,
Бо з кульбаби полетять
Сто малих кульбабенят.

Для першої команди

Шепче шпак шпачисі шпарко:
Швидше ший шпачкові шапку,
Шортики, штанці, шкарпетки,
Шаровари і штиблетки,
Шубку, шарфики шовкові,
Ший, шановна – швидко школа.

Для другої команди

Раз розказувала жваво
Гава паві, гаві пава
Пава гаві, паві гава.
Гава паві, гаві пава.
Ну ж і парочка цікава.

Журі виставляє оцінки

Учитель: Як добре звучить українська мова у прислів'ях та приказках, що виражають мудрість нашого народу.

3 КОНКУРС «Продовжіть прислів'я та приказки»

Для першої команди

1. Вік живи ... (вік учись).
2. Від теплого слова і лід... (розмерзає).
3. Книга вчить, як ... (на світі жить).
4. Хто дбає, той ... (і має).
5. Яка головонька, така й ... (розмовонька).
6. Гостре словечко коле... (сердечко).

Для другої команди

1. Більше діла – менше ... (слів).
2. Слово не горобець, вилетить ... (не впіймаєш).
3. Хто мовчить, той двох ... (навчить).
4. Слово – не полова, а язик ... (не помело).
5. Слово до слова зложиться... (мова).
6. Добре слово краще за ... (гроші).

Журі виставляє оцінки

Учитель

Народ скаже, як зав'яже. А наше слово і ніжне, і героїчне. Воно і на всякі дотепи зугарне. Ось послухайте гумореску

П. Глазового «Найкраща мова»

Йде синочок до школи вперше

Пита батька мати:

-Якій мові ми синочка
Будемо навчати?
Українській чи російській?
Обидві хороші.
-Хай вивчає ту, якою
Печатають гроші.

4 ЗАВДАННЯ В КОНВЕРТІ.

Кожна команда отримує конверт із завданням. Вам треба дописати прислів'я до кінця.

1. Слова – це крила ластівки – вона їх не почуває, але злетіти не може. (Ю. Мушкетик)
2. Хай оживає істина одна: людина починається з добра. (Л. Забашта)
3. Бринить-співає наша мова, Чарує, тішить і п'янить. (Олександр Олесь)
4. Можеш вибирати друзів і дружину, Вибрати не можна тільки Батьківщину. (В.Симоненко)

Учитель: Мова – багатство народу, її треба вивчати і берегти, щоб передати цей скарб далі, новим поколінням, бо без мови немає народу. Зникає мова – зникає й народ. Соромно буває за тих людей, які живуть в Україні, а рідної мови не знають, як, наприклад, героїня гуморески «Кухлик» П. Глазового.

Гумореска «Кухлик» з елементами інсценізації

Дід приїхав із села, ходить по столиці.
Має гроші – не мина жодної крамниці.
Попрохав він:

- Покажіть

Кухлик той, що з краю.

Продавщиця: - Што? Чево? Я не розумію.

- Кухлик, люба, покажіть,

Той, що з боку смужка.

- Да какой же кухлик здесь,

Если это кружка!

Дід у руки кухлик взяв

І насупив брови.

-На Вкраїні живете й не знаєте мови.

Продавщиця теж була гостра та бідова:

-У мене есть свій язык,

Ні к чему мне мова.

І сказав їй мудрий дід:

- Цим пишатися не слід:

Бо якраз така біда в моєї корови,

Має, бідна, языка і не знає мови.

Учитель: Ось і наші учасники справилися із завданням. Зачитайте складені вислови.

Журі виставляє оцінки

Учитель: Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні плати духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніші надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби буття, сучасна художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу.

5 КОНКУРС «Надати значення слова»

Вам будуть запропоновані слова і варіанти їх значення. Правильна відповідь може бути лише одна

Завдання для I команди.

МАВКА

а) казкова лісова істота в образі гарної дівчини з довгим розпущеним волоссям; лісова німфа

б) водяна німфа

в) дуже міцний грубий мотузок із волокна або дроту; линва, кодола

ГЕНОЦИД

а) лікувальна рослина

б) вид політичної діяльності

в) винищення окремих груп населення за расовими, національними, релігійними мотивами

МАКІТРА

а) найвища точка хати

б) вид глиняного посуду великого розміру напівсферичної форми з широким отвором

в) голова

ПАСМО

а) пучок волосся, часом довгого, переплутаного або кошлатого

б) про те, що тягнеться довго чи безладно в просторі й часі

в) витягнутий, невисокий пагорб або група таких пагорбів; невеликий гірський краєж

Завдання для II команди

МОРОК

а) про що-небудь безвідрадне, безнадійне, сумне

б) відсутність світла; темрява, темнота

в) неспокій, хвилювання, зумовлені чим-небудь; турбота, тривога

ПЛАВНІ

а) пристосування для підводного плавання, що надівається на ноги плавця

б) місця, відведені для вільного плавання людей

в) заболочені, порослі вологолюбною рослинністю низькі береги річок, що затоплюються під час повені

ЦЕБЕРКА

а) конічна, дерев'яна, посудина з дужкою для носіння і зберігання води та іншої рідини

б) хутро, призначене для пряді

в) вид породи собак

ГАЛУЗА

а) сукупність підприємств і організацій, що характеризуються спільністю ознак виробничо-господарської діяльності

б) боковий відросток від стовбура дерева або чагарника, який розгалужується на менші відростки – гілки, віти

в) думка про справи, що турбують, хвилюють когось

Журі виставляє оцінки

6. ЗАВДАННЯ

«Заміни букву, щоб вийшло нове слово»

Для 1 команди

1. Синя соковита на дереві росте, а **с** на **з** змінити — великий дощ впаде. (*Слива – злива*)

2. З **о** метал, яким паяють, його люди добре знають, і **о** на **с** зміни, з ним ти речення склади. (*Олово – слово*)

3. З **п** уперта тварина, а з **р** на троні людина. (*Цап – цар*)

4. Мчу дорогами я з **ш**, з **л** я ягода смачна. (*Машина – малина*)

5. Яскрава квітка на городі змінила **к** на **р**. Пишатися небозі годі, тваринка вже тепер. (*Мак – рак*)

6. З **т** все тихо-тихо; з **м** для їжі лихо, погризе, потрощить все, що й у нору занесе. (*Тиша – миша*)

Для 2 команди

7. На неї птах сідає, Вона його гойдає,

А звук ви замініть — Звірятком стане вмить. (*Гілка — білка*)

8. З **О** — мене не помічаєте,

Хоч щодня переступаєте.

З **И** — помітять враз хлоп'ята,

Та буваю я на свято. (*Поріг — пиріг*)

9. Люблять нас усі збирати Після дощику в ліску,

А як букву **Г** відняти, Будем плавати в ставку. (*Гриби — риби*)

10. У нім три літери, та ба — Іде на ньому молот'яба,

А прочитай з кінця — і вмить

Почне тобі мишей ловить. (*Тік — кіт*)

11. Гуде собі, літає, З квіток нектар збирає.

А якщо **ДЖ** зітерти — Буде в шафі одяг жерти. (*Джміль — міль*)

12. Тече собі, хвилюється, Навколишнім милується.

А **Р** на **Н** змінити — То темно буде жити. (*Річка — нічка*)

Журі виставляє оцінки

7. ЗАВДАННЯ

Перекласти слова з російської мови на українську

Завдання для I команди

ШКАТУЛКА – СКРИНЬКА

ПАЛАТКА – НАМЕТ

ГОРИЗОНТ – ВИДНОКРУГ

ЭХО-ВІДЛУННЯ

Завдання для II команди

Сосулька-бурулька

Галстук-краватка

ЕЛКА – ЯЛИНКА

ФОРТОЧКА – КВАТИРКА

Журі виставляє оцінки

Слово журі після першого туру.

Учитель: Наша мова виблискує хвилями народної пісні, переливається в душу нації, творить почуттєву нерозривність українського серця і української душі. Наша мова породила Шевченка, Франка, Л.Українку, Василя Стуса, Ліну Костенко та інших визнаних світом геніїв. А вони зробили мову серцем нації, прапором українства, символом непереможності.

II тур

Українська література

1 ЗАВДАННЯ *Хто автор?*

Завдання для I команди

П'єси «Наталка Полтавка» (І. Котляревський)

Романтичної поезії «Українська мелодія» та тексту пісні «Очі чорні» (С. Гребінка)

Оповідання «Ніч проти Івана Купала» (М. Гоголь)

Завдання для II команди

Повісті «Дорогою ціною» (М. Коцюбинський)

Поезій «З янголом на плечі», «Свічечка букви Ї» (І. Малкович)

П'єси «Сто тисяч» (І. Карпенко-Карий)

2 ЗАВДАННЯ

Конкурс «Темна завіса»

Умови конкурсу: прослухавши кілька підказок, розгадайте кого зображено на портреті

I команда

Портрет – I. (Олександр Олесь)

Олександр Олесь
(1878—1944)

" Тонкий лірик і водночас поет з мужнім громадянським голосом, що гнівно засуджував реакційну політику переслідування української культури "

Як справжній патріот, письменник вважав :

*Ні! В кім думка прагне слова,
Хто в майбутнім прагне жить,
Той всім серцем закричить:*

" В рідній школі, рідна мова! "

Портрет – 2. (Тарас Григорович Шевченко)

" Ця людина завжди служила правді і боролася за щасливе майбутнє свого народу. І зброєю у цій боротьбі поет зробив слово ":

*Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.*

Портрет – 3. (Ліна Костенко)

" На нинішньому поетичному Олімпі України серед інших майстрів слова вже кілька десятиліть живе вона, як " нерозгадане чудо" , " голос народу ". Маючи воістину Божий дар слова, поетеса є ще й взірцем честі, взірцем громадянської мужності " :

*Те, що принижує,-- пронизує
Душа образ не забува.
Все, чим образили поета,*

*акумуляється в слова.
А слово – струм. А слово – зброя.
А віще слово – вічне.
2 команда*

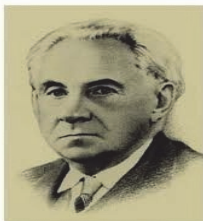
Володимир Сосюра
(1908—1969)

Портрет – 4. (Володимир Сосюра)

" Любити Батьківщину, любити Україну означає любити і знати рідну мову українську. Без неї немає нас, немає майбутнього ":

*Любіть Україну, як серце любіть
Вишневу свою Україну,
Красу її вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.*

Портрет – 5. (Максим Рильський)

Максим Рильський

Поет надавав проблемам мови великого значення впродовж усієї творчості. Був надзвичайно вимогливий до мови власних творів, невтомно працював над збагаченням свого поетичного словника.

*Він закликав:
Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.
Пильно й ненастанно.
Політь бур'ян.
Чистіше від сльози вона хай буде!*

Портрет – 6. (Леся Українка)

"Ся хвора, слабосильна дівчина – трохи чи не єдиний мужчина на всю новочасну соборну Україну" І. Франко.

Слово, кому ти не твердая криниця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч?

Журі виставляє оцінки

3 ЗАВДАННЯ «У рідному краї й серце співає»

Впізнати пісню..

Учитель: Поезія і пісня – дві великі сили. Поезія – це вогник, який запалює душу людини, він схожий на полум'я свічки. Музика – рідна сестра поезії.

Українська пісня... хто не був зачарований нею?! Який митець не був натхнений її мелодіями?!

Ну де ще така чарівна пісня? Серед яких на світі славних мов? То серце від журби неначе стисне, а то навіть радість і любов. Як ви вже зрозуміли наступний конкурс присвячений українській пісні.

Фонограми пісень

- 1 «Розпрягайте, хлопці коней»
- 2 «Чорнобривці»
- 3 «Пісня про рушник»
4. Ти ж мене підманула
5. «Два кольори»
6. «Червона рута»
7. «Чортополох»
8. «Калина»

КОНКУРС «Прямо чи влучно»

ЗАВДАННЯ для уболівальників «Мова жестів теж прекрасна»

Мімікою і жестами пояснити фразеологізми, щоб їх відгадали уболівальники команд. Тільки в такому випадку обидві команди отримують додатковий бал.

Виконавці називають значення фразеологізму.

1. Водити за носа.
Взяти себе в руки.
2. Дивитись крізь пальці.
Заглядати до рота.

Учитель: Так наші учасники і вболівальники сьогодні довели, що знання мови і вміння нею користуватися – це шлях до всебічного розвитку людини. Таким чином вони можуть стати гідними громадянами України. Життя людини — процес динамічний і суперечливий і кожному із нас треба працювати перш за все над собою – людиною нового типу – активною, толерантною до людей та до самої себе, здатною позитивно ставитися до планети, Батьківщини, родини, духовних цінностей.

Оголошення результатів гри, слово журі. Нагородження команд
Учитель. Мово! Святий оберіг мого народу. З чорнозему, любистку, м'яти, рясту, евшан-зілля, з роси і дніпровської води, від зорі і місяця народжена. Живи! Квітуй! І хай кожен українець пам'ятає, що ти є найкращий Дар від Бога. Дякуємо за увагу.

Мельник Наталья Владимировна

Учитель высшей квалификационной категории ССОШ №45 г. Львова

Урок русской литературы в 11 классе

Тема: «Сложность творческих поисков М. А. Булгакова».

Цели: научить учащихся понимать разные идейно-художественные позиции русских писателей в освещении революции и гражданской войны; развивать умение учащихся самостоятельно мыслить и работать, обобщать и использовать литературоведческий материал на уроке; раскрыть причины неприятия революции М. Булгаковым.

Вид урока: заседание клуба любителей литературы.

Оборудование: экспозиционный материал (фотографии, книги), плакат с эпиграфом, цитаты из произведений писателя, рисунки учащихся к роману «Мастер и Маргарита».

Ход урока

I. Вступительное слово учителя.

М.А. Булгаков заслуженно занял почётное место в русской литературе как мастер, умноживший её величие и славу и неизменно ощущавший свою кровную связь с её высокими традициями.

Судьба литературного наследия Булгакова – исторический сюжет редкого драматизма. Скорбная судьба высокого искусства, ищущего справедливого признания.

Совсем ещё недавно Булгаков был хорошо известен и близок сравнительно небольшому кругу специалистов-литературоведов, знатокам театра 30-х годов.

Теперь Булгаков безоговорочно отнесён к классикам русской литературы.

Наше знакомство с творчеством писателя состоялось как бы в ретроспективе. Сначала – ещё в 60-ы годы – «Мастер и Маргарита» - последний роман писателя, а потом, до начала 90-х годов, открытие нового Булгакова – в «Белой гвардии» и «Днях Турбиных», в «Роковых яйцах» и

«Собачье сердце». Может быть, в этом есть и свой смысл, ибо в «Мастере и Маргарите» нашло отражение всё, что пережил Булгаков на своём веку, - и счастливое, и тяжёлое, все его мысли и открытия.

Трудным был писательский путь Булгакова. Всю жизнь писатель находился в поиске творческого пути. Каким же был поиск Булгакова мы попробуем выяснить на нашем заседании.

II. Работа в группах.

Класс разделён на группы, в которых учащиеся получили общие и индивидуальные задания.

1. Историк подбирает материал для исторической справки о ситуации в России 20-30-х годов.

2. Литературные критики готовят материал об отношении критики к произведениям писателя.

3. Текстологи анализируют тексты произведений, о которых будет идти речь.

На каждом столе визитка, на которой написано то произведение, которое прочитано учащимися данной группы.

Соблюдая хронологию, разговор начинаем с произведения, написанного раньше.

1. «Белая гвардия».

Основные вопросы:

1) время и место действия в романе (г. Киев, 1918–1919 г.г.)

2) главные герои: семья Турбиных.

3) в чём заключается автобиографичность романа? (дом, обстановка, род занятий Алексея (доктор)

4) почему роман не был напечатан? (сообщение критика)

Любая политика была чужда писателю, он был против того, чтобы вожди разных мастей всякий раз вовлекали народ в новую резню во имя «великих идей». Он видел: кто бы ни захватывал в городе власть – немцы с гетманом, петлюровцы или большевики – неизбежно лилась кровь, и сотни людей умирали в мучениях, а другие ещё страшнее ожесточались.

2. Повесть «Роковые яйца» (1924 год).

Текстологи передают краткое содержание повести. Другие учащиеся задают им вопросы по тексту.

Основные вопросы:

1) время действия в повести (1928 год – воображаемое будущее)

2) что открывает профессор Персигов? (красный луч)

3) в чём символичность этого луча? Новая политика породила людей, искренне желавших добиться экономического процветания страны. Но были и другие – полуграмотные, самоуверенные. Та новая бюрократия, которая расцвела и укрепила свои позиции в годы нэпа.

4) критик: показана неготовность общества принять новые гуманистические принципы взаимоотношений, основанные на уважении к труду, культуре и знаниям.

3. Повесть «**Собачье сердце**» (1925 год)

1) что составляет основу сюжета повести? (взаимоотношения крупного русского учёного Преображенского и Шарика – собаки и искусственно созданного человека)

2) Фамилия профессора: символична или нет? (преобразование)

3) кто привлекательнее: Шариков-собака или Шариков-человек?

Ответ свой ученики аргументируют. (Шарик умеет сочувствовать, ценить добро, ласку.)

4) В чём заключен конфликт повести? (между творцом и творением).

5) критик: Булгаков пытается предостеречь от шариковых. Внешне шариковы мало чем отличаются от людей, но их чудовищная сущность только и ждёт момента, чтобы проявиться.

И самое ужасное то, что им удалось добиться огромной власти. В стране были созданы все условия для появления огромного количества шариковых, они проникли во все области жизни и до сих пор среди нас. Может потому и переживаем мы сейчас тяжёлые времена. Именно поэтому повесть, написанная в начале века, не только остаётся актуальной в наши дни, но и служит предостережением потомкам.

4. Роман «**Мастер и Маргарита**» (1940 год).

1) почему так смел Булгаков в своих суждениях на страницах романа? (Не надеялся на то, что при жизни его напечатают.)

2) когда появляется Сатана? (когда люди перестали верить в Бога)

3) какие проблемы решает автор в романе? (свобода, творчество, добро, зло, наказание за совершённое зло)

4) позиция автора в романе? (снисходителен к тем, кто потерял свободу не по своей воле, и совершенно безжалостен к тем, кто сам себя безжалостно заточил в темницу).

5) сообщение критика.

Мастера уличили в том, что он не похож на других: не так мыслит, не то чувствует.

Мастеру ничего не оставалось, как идти в сумасшедший дом.

Несвобода победила свободу.. Но, победив, она оказалась бессильна уничтожить, растоптать то, чем были полны души Мастера и Маргариты. На поклон к душителям они не пошли и пощады не просили. Они предпочли другое: искать спасения у потусторонней силы. Эта сила позволяет героям романе только сохранить свою свободу, но и ощутить её с особой, недоступной в реальной жизни полнотой.

Вопрос ко всему классу:

Почему критика не миловала писателя? Почему запрещены были многие произведения?

Булгаков всегда был поборником общечеловеческих ценностей и гуманистических идеалов, выступал против подмены их интересами того или иного класса или социальной группы, а из всех свобод более всего ценил творческую свободу. В то время подобные взгляды считались крамольными, что и предопределило его литературно-театральную судьбу на родине.

Учащиеся высказывают свои мнения.

III. Заключительное слово учителя

Чем близок Булгаков современному миру, всё ещё глубоко разделённому социально-психологическими, национальными, религиозными и психологическими барьерами?

Он близок своей высокой и скорбной жизнью, прожитой мужественно и достойно самые тяжёлые, трагические времена для страны.

Близок своими светлыми замыслами, сохраняющими не только национальное, но и общечеловеческое значение, потому что великие мировые вопросы, мучившие Булгакова, не стали менее острыми.

Близок, наконец, силой таланта, полнотой жизни и и блеском мысли, оживляющим его произведения.

Булгакову в лучших традициях русской и мировой литературы была свойственна боль за человека, будь то незаурядный мастер или никем не замеченный делопроизводитель.

Писатель не принимал ту литературу, которая живописала страдания абстрактных, нереальных героев, проходя в то же время мимо правды жизни. Для Булгакова гуманизм был идейным стержнем литературы. И подлинный, бескомпромиссный гуманизм произведений мастера оказывается особенно близок нам сегодня.

IV. Подведение итогов. Оценивание работы учащихся.

Домашнее задание.

Приложение 1. Тематическая контрольная работа.

1. В чём проявляется своеобразие композиции романа:

- а) кольцевая композиция;
- б) хронологический порядок событий;
- в) параллельное развитие трёх сюжетных линий;
- г) параллельное развитие двух сюжетных линий?

2. Почему Иешуа представлен в романе как бродяга:

- а) соответствие библейскому сюжету;
- б) автор стремился противопоставить характер Иешуа библейскому образу;
- в) автор подчёркивает внутреннюю свободу героя, противопоставленную иерархическому миру;
- г) автор стремится показать Иешуа бедняком.

3. «Я, Иешуа, говорил о том, что рухнет храм тарой веры и создастся новый храм Истины». В чём смысл этого изречения?

- а) Иешуа - новый царь Иудейский, воздвигнувший новый Храм;

- б) речь идёт не о вере, а об Истине;
 в) автор передаёт смысл библейской притчи.
 4. Почему для Иешуа один из самых страшных пороков – трусость?
 а) трусость ведёт к предательству;

б) трусость – сознательный выбор колеблющегося человека в сторону зла;

в) трусость – малодушие, недостаток душевной силы.

5. Какой из «миров» романа наиболее населён?

- а) библейский;   б) потусторонний;
 в) московский.

6. Чей это портрет: «Усики у него, как куриные перья, глазки маленькие, а брючки клетчатые, подтянутые настолько, что видны грязные белые носки»?

- а) Азazelло;   б) Коровьев;
 в) Варенуха;   г) Бездомный.

7. По портрету узнайте персонажей романа.

а) «Бритый, темноволосый, с острым носом, встревоженными глазами и со свешивающимся на лоб клоком волос человек примерно лет 38»;

б) «Человек лет 27... Голова его была прикрыта белой повязкой с ремешком вокруг лба... Под левым глазом у человека был большой синяк, в гулу рта – ссадина с запекшейся кровью».

8. Какими могут быть варианты толкования потустороннего «приговора» Мастеру: «он не заслужил света, он заслужил покой»?

9. Продолжите выражения:

«Рукописи _____»

«Что бы делало твоё _____, если бы не было моего _____»

«Не будет власти _____, а придёт царство _____».

10. Соотнесите героя и его гастрономические пристрастия:

	а)	б)	в)
1)			
2)			
3)			

а) обед Босого;

б) закуски Бегемота;

в) завтрак Степана Лиходеева.

1) «Водка, аккуратно нарезанная селёдочка, густо посыпанная луком»;

2) спирт солёный и перчёный, ананас, икра»

3) «водка в пузатом графинчике, паюсная икра в вазочке, белые маринованные грибы, кастрюлька с сосисками, сваренными в томате»

11. Анализ прочитанного произведения: главные герои, тема, проблемы, которые пытается решить или решает автор.

Ваши отзывы о прочитанных произведениях писателя.

Приложение 2. Подборка цитат из произведений писателя

1. «Рукописи не горят».

2. «Злых людей нет на свете».
3. «Грусость – самый тяжкий порок».
4. «Никогда и ничего не просите. Никогда и ничего, и в особенности у тех, кто сильнее вас. Сами предложат и сами всё дадут».
5. «Тот, кто любит, должен разделять участь того, кого он любит».
6. «Всё будет правильно, на этом построен мир».
7. «Успевает всюду тот, кто никуда не торопится».
8. «Разруха не в клозетах, а в головах».
9. «Двум богам служить нельзя».
10. «Лаской-с. Единственным способом, который возможен в обращении с живыми существами».
11. «И судим был каждый по делам своим, и кто не был записан в книге жизни, тот был брошен в озеро огненное».

Мисько Олена Михайлівна

учитель української мови та літератури Баницького НВК

(Глухівський район, Сумська область)

Урок української мови

Тема: «Культура мовлення та мовленнєвий етикет»

Мета: ознайомити учнів з основними правилами спілкування, навчати правильно спілкуватися; поглиблювати знання про «культуру мовлення», «мовленнєвий етикет»; удосконалювати навички дотримання етикетних норм; учити аналізувати мовленнєві ситуації (бачити позитивні й негативні риси в поведінці й висловлюваннях співрозмовників під час спілкування); виховувати культуру мовлення та звичку дотримуватися мовленнєвого етикету.

Обладнання: мультимедійний комплекс, тексти про культуру мовлення та мовленнєвий етикет, словники.

П е р е б і г з а н я т т я

Немає магії сильнішої, ніж магія слів.

А. Франс

I. Організація гуртківців до заняття

II. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя

Розпочати наше заняття хочу з казки-притчі.

У великій лісі, серед високих могутніх дерев, була маленька затишна галявина. Не повірите, але уся ця галявина була ніби вкрита зеленою ковдрою з листків суниці. А під цими маленькими зеленими листочками було ціле море дозрілих ягід. Вони висіли на тонюсінких стебельцях, що зігнулися до самої землі. Дозрілі, соковиті сунички мріяли, аби їх скоріше зірвали!

На галявину вийшов маленький їжачок. Він жив неподалік, у гарному будиночку, що був збудований під могутнім дубом. Їжачок запросив у гості

до себе друга із сусіднього лісу на чай із суничним варенням. Але суниць він досі не знайшов. Хоча ретельно обійшов усю галявину! Засумував Їжачок. Стояла гарна погода, ласкаво світило Сонечко – і, до речі, воно було досить високо, а це означало, що половина дня вже пройшла! Треба було поквапитись – адже варення ще зварити потрібно... А суниць немає!

Підняв голову Їжачок догори: він вирішив звернутися до привітного ласкавого Сонечка по допомогу. «Підкажи мені, Сонечко, де мені знайти суничних ягід на варення? Я шукаю цілий день, але всі ягоди ніби поховалися від мене!».

Відповіло Сонечко Їжачку: «Але ж ти стоїш на суничній галявинці! Невже не знайшов жодної суниці?» «Ні, не знайшов!», - відказує маленький Їжачок. «Та ти, мабуть, неввічливо повівся. Ти привітайся, попроси ягід на варення у галявини. Суниця – жива істота і теж любить ввічливість. Як і всі, хто живе у лісі».

Їжачок замислився і зрозумів, що не гарно повів себе.

«Добрий день Вам, зелені листочки! Чи не підкажете Ви мені, де знайти суниці, аби зробити варення? Я запросив друга на чай і хотів пригостити його чимось смачненьким. Буду Вам дуже вдячний за допомогу».

Як почули зелені листочки суниці привітне прохання Їжачка, то відразу попіднімалися з землі і показали великі стиглі ягоди, що висіли на стебельцях.

Назбирав Їжачок цілий кошик суниць, поспішив додому, аби встигнути приготувати смачне варення до чаю. Але не забув перед цим ще раз подякувати галявині і Сонечку, листочкам зеленим...

III. Оголошення теми, мети і завдань заняття

Отже, сьогодні говоритимемо про культуру мовлення та мовленнєвий етикет.

- Як ви розумієте епіграф нашого заняття?

IV. Основна частина заняття

Кожен народ має свою мову, звичаї, обряди, традиції, символи. Наш народ не виняток.

- Назвіть символи українців.

- Яку з рослин-символів українці люблять найбільше?

Перед вами чудові кетяги калини. Вони незвичайні тим, що на ягідках є завдання, які необхідно виконати.

- Хто сміливий і зірве першу ягідку-чарівницю?

Учень читає вірш М.Познанської «Калинонька»

Ось калина над водою

Віти стеле по воді.

Хто це щедрою рукою

Їй намистечко надів?

Червонясте, променисте,

Розцвітає, як вогні.

Дай хоч трішечки намиста,
Калинонько, і мені.

(Учень зриває ягідку із завданням і кладе в кошик).

1. «Поясни слово» (лексична робота)

• Дайте визначення (власне розуміння) поняттям «культура», «етикет».

Культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Те, що створюється задля задоволення духовних потреб людини.

Слово «*етикет*» прийшло в нашу мову з французької.

Етикет (із фр.) – ярлик, етикетка. У сучасній українській мові його первинне значення розширене – «зведення норм поведінки, порядок дій і правила чемності при дворах монархів, титулованих осіб, а також у дипломатичних колах». Словник іншомовних слів тлумачить його як «усталені норми поведінки й правила ввічливості в якому-небудь товаристві».

(Наступна ягідка)

2. «Чарівна скринька»

У «Чарівній скриньці» сховалися слова, що означають риси характеру, притаманні людині, яка дотримується культури мовлення та мовленнєвого етикету.

(Діти дістають зі скриньки слова та називають їх)

• Якою частиною мови є ці слова?

• Які з слів ви вже чули та вживаєте, а які є для вас новими?

• **Індивідуальне завдання.** З'ясуйте лексичне значення нових слів. З яким словником ви маєте працювати?

Ввічливий – який дотримується правил пристойності, виявляє уважність, люб'язність; чемний.

Вихований – який внаслідок виховання набув навиків пристойного поведіння; чемний, ввічливий.

Делікатний – ввічливий, люб'язний, завжди готовий виявити увагу, зробити послугу. *Люб'язний* – уважний, привітний.

Привітний – який виявляє щирість, доброзичливість до когось.

Тактовний – який володіє почуттям міри, такту.

Шанобливий – який виявляє глибоку повагу, пошану до кого-небудь.

• Складіть речення з будь-яким із названих слів.

• Як називаються близькі за значенням слова?

• Яке слово, на вашу думку, найточніше характеризує людину, що дотримується культури мовлення та мовленнєвого етикету?

Цікаво знати.

Що таке *ввічливість*? Звернемося до походження цього слова, його первісного значення. Пов'язане воно із формою у *вічі* (очі): тобто *ввічливий* – це «той, хто дивиться у вічі». Насамперед погляд людини свідчить про її

миролюбність, про відсутність ворожнечі. Спілкуючись, люди дивилися у вічі один одному. Поступово прикметник “увічливий” набув переносного значення: “який дотримується правил пристойності, виявляє уважність, люб’язність” (За М.Білоус).

(Наступна ягідка)

3. Робота в з текстом про етикет та культуру мовлення українців

• Прочитайте текст. Визначте його основну думку. Доберіть заголовок, який би розкривав тему тексту.

Гомінкою, веселою вулицею повертали додому. Замість звичайного: «Добрий день!», усім, хто зустрівся нам цього сонячного весняного ранку, ми казали: «Христос воскрес!» І кожен, привітно посміхаючись, відповідав: «Воістину воскрес!»

Вдома на нас чекав засланий білою скатертиною святковий стіл. Та ми не одразу сіли до нього. Спочатку батько взяв освячений у церкві кошик і поніс його до стасеньки, щоб насамперед привітати з Великоднем худібку, бо вона нас годує. Одрізвавши по шматочкові свяченої пасочки і вмочивши у свячену сіль, батько підніс її корівці та овечкам. Привітав він зі Святим Великоднем і наші бджілочки, ще й побажав їм рясно роїтися.

А потім батько зайшов до хати і привітався:

- Христос воскрес!

- Воістину воскрес! – відповіли всі, хто був у кімнаті, - мама, бабуся, я і мої маленькі вербові котики, що сиділи на підвіконні (за С.Майданською).

Вірно, в Україні батьки змалку при звичають дітей до мовленнєвого етикету. Дитя щойно зіп’ялося на ноги чи навіть ще сидить у колисці, а його вже привчають при зустрічі слухати вітання «Здоров! Рости великий», а при прощанні привітно з усмішкою махати ручкою.

Отже, неодмінна складова культури мовлення - мовленнєвий етикет.

Мовленнєвий етикет - це сталі слова й вислови ввічливості, які прийнято вживати під час спілкування з людьми, та правила поведінки. Він відображає доброзичливість, взаємоповагу, шанобливе ставлення один до одного.

(Наступна ягідка)

4. «Візитка картка»

Наведіть приклади до кожної форми мовного етикету.

Привітання

Добрий ранок! Доброго дня! Доброго здоров’я! Здоровенькі були! Здрастуйте! Вітаю!

Прощання

До побачення! До зустрічі! Бувай здоров! Бувайте! Щасливо! На все добре! Усього найкращого!

Прохання

Будь ласка! Будьте ласкаві! Будьте люб'язні! Прошу Вас! Маю до Вас прохання! Якщо Ваша ласка!

Вибачення

Пробачте! Вибачте! Даруйте! Перепрошую! Прошу вибачення! Мені дуже шкода! Приношу свої вибачення!

Заперечення

Ні! Нас це не влаштовує! Я не згодний! Не можу! Ні, не бажаю! Ви не маєте рації! Ви помиляєтеся! Я мушу відмовитися!

Згода

Згоден! Я не заперечую! Домовилися! Ви маєте рацію! Із задоволенням!

Вдячність

Дякую! Спасибі! Прийміть мою найщирішу подяку! Не знаю, як і дякувати Вам!

(Наступна ягідка)

5. «Займи позицію»

А зараз ознайомимося з порадами гнома «Нетребатака».

1. «Як вітатися»

Як знайомого зустрінеш,
Руки швидше у кишені
Ти засунь по самі лікті,
Голову - донизу.
Якщо друг твій привітався,
Можеш теж пробелькотіти
Нетактовне й непривітне
На зразок “ди-ри-ди-ди”.

- Сподобалася вам ця порада?

- А як треба поводитися в подібній ситуації, діти?

2. «Рукоштовування»

Як учителя побачиш,
Усміхнись йому привітно,
Праву руку, а не ліву
Простягни йому
От здивується учитель,
Ще й похвалить він тебе.
- Чи треба вітатися з учителем за руку?
- Як вітаються з учителями учні?

3. «Коли треба вставати»

Умоощь я на дивані,
місце тут нагрію.
Зайдуть старші -
Привітайтесь сидячи зумію.
А навіщо підніматись?

Клопоти сусідам,
та й ноги болітимуть,
як в старого діда.
- Дійсно, чи треба вставати при вітанні?
(Наступна ягідка)

6. «Дай пораду»

Прочитайте текст, визначте рівень грамотності, мовної культури хлопчика.

Ух, і здорово!

Недавно мій сусід по квартирі, хлопчик років дванадцяти, повернувся з кіно. Очі його збуджено блищали.

- *Що, хороша була картина?* – спитав я.

- *Ух, і здорово!* – відповів він.

- *Що ж здорово?*

- *Та, розумієте, так здорово! Спочатку, значить, він раптом довідується, а потім розумієте... Ну, словом, просто здорово... Загалом, так би мовити, він спочатку не знає, і так здорово, що, розумієте, взагалі ніхто не знає... А потім, розумієте, він ужезнає, а вони... Ну, загалом, здорово... Розумієте?* (За О.Дороховим).

- Які поради можна дати хлопчику?

Мовна культура вимагає дотримання мовного етикету. Основне у мовному етикеті – ввічливість, взаємоповага співрозмовників. Ввічливе слово – цілюще повітря. Недаремно в народі кажуть, що слово здатне загоїти рану. Але грубе слово може заподіяти і невігдойної рани. Із людьми ввічливими, добрими приємно жити, вчитися. Справді, вихована людина поштиво розмовляє завжди, скрізь і з усіма. Народна практика живого спілкування багата на слова ввічливості, які ще називають чарівними.

Презентація учня «Чарівні слова» (індивідуальне домашнє завдання)

Пісня «Чарівні слова» (індивідуальне домашнє завдання)

Слухаючи пісню, записуйте в зошити «чарівні слова».

(Наступна ягідка)

7. «Кордон» (робота в парах)

На листочках написані слова, що називають позитивні та негативні якості співрозмовника. Потрібно провести кордон так, щоб усі слова поділити на 2 групи.

Гречно, пихато, ввічливо, зарозуміло, брутально, чемно, чванливо, тактовно, шляхетно, коректно, гордовито, зважено.

Визначте зашифроване слово. Для цього випишіть

- із першого слова другу букву;
- із другого слова останню букву;
- із третього слова третю букву;
- із четвертого слова другу букву;
- із п'ятого слова першу букву;

- із шостого слова першу букву;
- із останнього слова третю букву.

(Наступна ягідка)

8. «Склади ромашку»

Із народної скарбниці

На дошці записані прислів'я та приказки, що характеризують хорошого та поганого співрозмовника. Діти читають прислів'я, визначають, куди його треба віднести, за це отримують пелюстку та складають із неї ромашку.

1. Говорить таке, що аж вуха в'януть. 2. Меткий на язык. 3. Менше говори – більше почуєш. 4. Сказав, як зав'язав. 5. Дурний язык голові не приятель. 6. Язиката Хвеська. 7. За словом до кишені не лізе. 8. Добра голова не каже чужі слова. 9. Меле, як порожній млин. 10. Умій вчасно сказати і вчасно замовкнути. 11. Що маєш казати, то наперед обміркуй. 12. Говорить п'яте через десяте. 13. Від теплого слова і лід тане.

Слово вчителя

Отже, діти, сьогодні ми з вами говорили про культуру нашого мовлення та мовленнєвий етикет. І не один раз звучав вислів «чарівні слова».

А тепер послухайте, навіщо існують “чарівні” слова.

Густим лісом ішли двоє подорожніх — Дідусь і Онук. Дорога була далекою, подорожнім схотілося пити.

Нарешті вони прийшли до струмка. Тихо дзюрчала холодна вода. Подорожні нахилилися, напилися. Дідусь сказав:

– Спасибі тобі, струмочок.

Онук посміхнувся.

– Чому ти посміхаєшся? — спитав Дідусь.

— Навіщо ви, Дідусю, сказали струмкові спасибі? Адже він не жива істота: не почує ваших слів, не знатиме про вашу подяку.

Дідусь замислився. Струмочок все дзюрчав і дзюрчав. У лісі співали пташки. Помовчавши, Дідусь сказав:

— Це так... Струмок нічого не почує. Якби води напився вовк, він міг би й не подякувати, а ми не вовки, а люди — не забувай цього, Внучку. А знаєш, для чого людина говорить спасибі? Знаєш, кого це слово підносить?

Онук замислився. Він ніколи ще не думав над цим.

— Людину,— сказав Дідусь.— Ми говоримо спасибі для того, щоб не стати ні вовком, ні віслюком, ні безмозкою куркою... (За В. Сухомлинським.)

(Наступна ягідка)

9. Розігрування міні-діалогів (робота в парах)

Прочитайте гумористичні діалоги, розіграйте їх, дотримуючись відповідної інтонації та орфоепічних норм. Як ви розумієте їх зміст?

1. - Сину, скільки я тобі нагадувала, коли обідаєш, то знімай капелюха.

- Та я ж тільки снідаю!

2. – Татку, що таке етикет?
- Уміння позіхати із закритим ротом.
3. Мати синові:
- Май на увазі, що на ввічливості ще ніхто не втрачав.
- Як? А місце в автобусі?! – запитує хлопець.
(Наступна ягідка)

10. Інтерв'ю

Уявіть, що до вас звертається тележурналіст із запитанням: «Що на ваш розсуд означає бути гостинним?» Дайте відповідь уявному журналістові. Скористайтесь поданими словосполученнями.

Гостинність господарів, затишна господа, гречна газдиня, шановний гість, щиросердний гостинець, велика ганьба.

УІ. Підсумок заняття

Дорогі діти! Мабуть, ви впевнилися, що культура мовлення – це, у першу чергу, знання рідної мови. А мова наша таємнича, незбагненна, прадавня, але досі нами не опанована. Тому у нас попереду ще багато роботи. Тож на завершення спробуємо всі разом дібрати слова до вірша про чарівну мову.

Щоб розумним і мудрим стати, треба мову рідну ... (знати).

А щоб вміти говорити, треба рідну мову ... (вчити).

Знає кожен з нас чудово – не прожити нам без ... (мови).

Рідна ж мова пелюсткова, мудра, світла ... (калинова).

Молодці. Ви гарно попрацювали.

Сійся вам, діти, в серденька ласка,

Сійся, родися ніжне “Будь ласка”,

вдячне “Спасибі”, “Вибач” тремтливе,

слово у серці, як зернятко в ниві.

“Доброго ранку!”, “Світлої днини!” –

щедро даруй ти людям, дитино,

мова барвиста, мова багата,

рідна і тепла, як батьківська хата.

УІІ. Домашнє завдання

Скласти монологічне висловлювання, з'ясовуючи умови та обставини однієї з названих ситуацій: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, пропозиція, порада, згода, відмова, співчуття, комплімент, присяга, похвала.

Мордовцева Наталія Валеріївна

Доцент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ)

Урок-гра

Тема: «Значення іменника в морфології української мови» (5 клас)

Мета: повторити і закріпити пройдений матеріал; розвивати логічне мислення учнів; виховувати почуття колективізму.

Тип уроку: повторення і закріплення попередніх знань.

Методи та прийоми: слово вчителя, метод бесіди, аналіз мовних явищ, метод вправ; аналіз текстів, робота в парах, індивідуальне виконання учнями завдань, самостійне складання учнями речень і словосполучень.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

– Доброго дня, діти! Давайте перевіримо вашу підготовку до уроку: подивіться уважно на свої парти. Перевірте наявність на них зошитів, підручників, щоденників, ручок. Запишіть собі в зошити сьогоднішнє число й класна робота.

2. Повідомлення теми майбутньої роботи, усвідомлення її учнями.

Сьогодні у нас незвичайний урок – я не тільки перевірю, як ви засвоїли розділ, що вивчали протягом останніх кількох тижнів, а й пограємо. Пригадаємо, яку тему ми вивчали ось уже тривалий час.

Іменник – неначе велика-велика річка, яка гордо несе свої води до моря й океану. А десь далеко й поруч струмують річки набагато менші. Вони зачувано прислухаються до гомону – розмови іменникової ріки. Як навесні розливаються, шукають просторіні і грізно мчать наввипередки ріки, посилені повінню. Так і іменник величіє та весніє від повені словотвору. Вічне оновлення його сили (І.Вихованець).

Дійсно, іменник – одна з найбільших за кількість частин мови. Саме цю тему ми й будемо повторювати з вами сьогодні. Проте, як я вже говорила, урок у нас буде незвичайним. Ми будемо грати. З цією метою ви поділитесь на три команди. Кожна команда обирає собі капітана й назву відповідно до теми уроку. За результатами виконаного завдання місця співвідносяться із ігровими балами.

Якщо в завданні допущені помилки або не дотримана послідовність, команда не отримує жодного бала. Отже, починаємо.

3. Виконання учнями вправ.

I тур. Іменник як частина мови

Кожній команді надається чистий альбомний аркуш, на якому написано одне слово-іменник.

Завдання: утворити ланцюжок, у якому кінцева буква (крім и, ь — тоді береться попередня буква) є початком наступного слова-іменника. Останній гравець повинен створити таке слово, щоб останнє слово-іменник ще й закінчувалося на початкову букву першого наданого команді слова-іменника (закрити ланцюжок). Слова-іменники мають бути загальними, в однині, в називному відмінку. Виграє та команда, яка швидше впорається із завданням.

Наприклад: хліб – білка – актор – рама – ананас – салат – трактор – рівчак – кінь – нога – артикул – лікоть – токар – ріг – горох.

II тур. Поділ іменників на відміни

Класна дошка розділена на три частини, на кожній написана рівна кількість слів-іменників.

Завдання: написати над кожним словом-іменником відміну. Кожний з учнів повинен встати і вписати відміну над відповідним до черги словом-іменником. Виграє та команда, яка впорається швидше із завданням.

Наприклад: лист (II в.), вим'я (IV в.), подорож (III в.), хмара (I в.), Микола (I в.), сирота (I в.), зілля (II в.), мати (III в.), добро (II в.), березень (II в.), піч (III в.), лоша (IV в.).

III тур. Група іменників II відміни з основою на -р

Кожній команді надається альбомний аркуш, на якому зображена таблиця, що складається із 3 колонок, які учасники повинні заповнити словами, що знаходяться під нею.

Завдання: Вписати в колонки слова-іменники II відміни з основою на -р відповідно груп. Кожен член команди повинен по порядку вписати у відповідну колонку слово-іменник. Виграє та команда, що впорається швидше із завданням. Якщо в завданні допущені помилки або не дотримана послідовність, команда не одержує жодного бала.

Слова, які необхідно розподілити. *Жир, пекар, Ігор, школяр, комар, писар, слюсар, каменярь, газетяр, командир, бібліотекар, боксер, гектар, вугляр.*

IV тур. Визначення роду іменників в російській і українській мовах
Дошка поділена на три частини. У рядочок написані російською мовою словосполучення.

Завдання: через дефіс написати переклад їх українською мовою. У дужках вказати рід, (російською і українською мовами) поданих слів.

Кожен член команди одержує 1 бал, якщо правильно перекладе словосполучення, вкаже правильно рід. Якщо учень припускається помилки або не встигає виконати завдання, він не отримує бала.

Наприклад: *Далекая Сибирь (ж. р.) — Далекий Сибір (ч. р.)*

V тур. Відмінювання іменників.

Це конкурс капітанів команд. На дошці, поділеній на 3 частини, написано слово *іменник*.

Завдання: провідміняти правильно слово як в однині, так і в множині. Скласти лінгвістичну мініатюру про іменник як частину мови (4-5 речень). Виграє той, хто це зробить швидше.

VI тур. Закінчення іменників II відміни

чоловічого роду в родовому відмінку однини

На альбомних аркушах командам подаються написані в рядок іменники II відміни чоловічого роду однини.

Завдання: записати через дефіс подані іменники у родовому відмінку. Виконувати по порядку – кожному гравцеві одне слово. Гра на швидкість. Якщо в завданні допущені помилки або не дотримана послідовність, команда не одержує жодного бала.

Зразок: день – дня, барвінок – барвінка, інститут – інституту.

VII тур. Творення і правопис імен по батькові

Кожна команда отримує аркуш із чоловічими іменами та іменами по батькові, написаними в рядок.

Завдання: виправити допущені помилки, якщо такі є. Кожному гравцеві надається один стовпчик. Якщо він правильно виконає завдання, отримує 1 бал. Якщо в завданні допущені помилки або не дотримана послідовність, команда не одержує жодного бала.

VIII тур. Розбір іменника як частини мови.

На альбомному аркуші кожній команді надається речення, в якому виділено слово-іменник.

Завдання: зробити повний морфологічний розбір виділеного слова за схемою. Команда обирає найкращого гравця для виконання цього завдання. За правильне виконання команда отримує 5 балів.

Речення записано на дошці. Вилітають із вулика^I команда бджоли^{II} команда мед пахучий збирати із лип^{III} команда.

Якщо в завданні допущені помилки або не дотримана послідовність, команда не одержує жодного бала.

У кінці всіх турів відбувається контрольне підрахування балів, які набрала кожна команда.

6. Підведення підсумків уроку.

– Сьогодні на уроці ми закріпили знання з теми „Іменник”, що допоможе нам перейти до вивчення наступної теми. Давайте підсумуємо вивчене.

Таке колективне повторення дає повне уявлення про засвоєння попереднього матеріалу класом, виявляє недоліки в знаннях учнів, допомагає відсталим у навчанні учням отримати уявлення про вивчений матеріал.

(Учитель виставляє оцінки).

7. Домашнє завдання.

Повторити самостійно вдома матеріал вивчених параграфів і підготуватися до контрольної роботи. До побачення!

Мороз Інна Борисівна

студентка Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, 21-У група, факультет філології та історії

Урок української мови у 8 класі

Тема: «Поняття про відокремлення»

Соціокультурна тема. Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається.

Мета: навчальна: сформувати в учнів поняття про відокремлення; ознайомити з видами відокремлених членів речення;

розвивальна: розвинути вміння знаходити відокремлені члени в ускладнених реченнях, аналізувати ці речення у висловлюваннях,

моделювати й конструювати їх відповідно до комунікативного завдання; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу стимулювати активізацію пошуків нових оригінальних прочитань про українське минуле; логічне мислення; культуру мовлення; вміння узагальнювати.

виховна: виховувати повагу до традицій українського народу, до рідної мови.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: мультимедійна презентація «Поняття про відокремлення», дидактичний матеріал.

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів

1.1. Експрес-опитування

1. Пригадаємо, які члени речення називаються другорядними? *(це члени речення, що пояснюють головні або інші другорядні члени й синтаксично залежать від пояснювальних слів. Другорядні члени речення поділяються на означення, додатки та обставини).* Назвіть другорядні члени речення.

2. Згадайте, що таке прикладка? *(Особливий різновид означення, який дає предметів чи особі другу назву)*

3. Що таке дієприслівниковий зворот? *(це дієприслівник із залежними від нього словами).* Яка його роль у реченні? Що таке дієприкметниковий зворот? *(Дієприкметник разом із залежним від нього словом)*

1.2. Вправа на спостереження.

Порівняйте подані пари висловлювання. Чим вони подібні і чим різняться? *(другий стовпчик більш детально відкриває зміст і поширює інформацію)* Простими чи складними є речення, записані у II стовпчику? *(складними)* Давайте прочитаємо, чи змінилась інтонація?

Луги розляглися співами своїх соловейків, голосним куванням сивих зозуль.	Луги, струшуючи срібну росу, розляглися співами своїх соловейків, голосним куванням сивих зозуль (Панас Мирний)	Обставина
Синіють кришталевою стіною високі гори.	Синіють кришталевою стіною високі гори, покриті вічним снігом (І.Франко)	Означення (поширене)
Нарешті сніг закружляв.	Нарешті сніг закружляв, лапятий і сріблястий (Панас Мирний)	Одиничне означення
У Каневі постійно стоїть	У Каневі – стародавньому місті і фортеці – постійно стоїть один	Прикладка

один козацький полк.	козацький полк (Г.Боплан)	
Всі дерева парку уже вкрилися зеленим листом.	Всі дерева парку, крім кількох старих дубів, уже вкрилися зеленим листом (О.Гончар)	Додаток
Тут казка сама проситься в слова	Тут, серед степової тиші, казка сама проситься в слова (І.Цюпа)	Уточнювальна обставина

II. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні на уроці ми з вами вивчимо про відокремлені речення, чим вони виражаються на письмі, за яких умов вони поділяються, чим виражаються на письмі.

Тема нашого уроку « Поняття про відокремлення»

2.1. Робота в зошиті

Запишіть дату, «класна робота», тему нашого уроку в робочий зошит.

2.2. Оголошення завдань уроку

Сьогодні ми повинні вивчити: що таке відокремлення, які розділові знаки ставляться при відокремленні, засоби вираження при відокремлених членах речення.

III. Вивчення нового матеріалу

3.1. Робота зі схемою

Розгляньте схему. Якого значення надають реченню відокремлені члени? Чим вони виражені?(вони надають додаткової інформації)

Відокремлення – це смислове та інтонаційне виділення важливого другорядного члена з метою підкреслення та увиразнення його смислової

ваги. У вимові відокремлення здійснюється більш сильним наголошенням, відповідною інтонацією та паузами. Інколи відокремлення забезпечується ще й переміщенням певного слова (навмисним порушенням прямого порядку слів у реченні) з метою посилення його значення.

Відокремлюються тільки *другорядні* члени речення. За функцією і синтаксичною роллю в реченні розрізняють відокремлені означення, прикладки, додатки, обставини й уточнювальні члени речення. На письмі відокремлені члени речення виділяються тільки *комою* або *тирею*.

Відокремлені другорядні члени речення є особливо важливими у змісті речення і часто виражають головну суть ним повідомлювального або ж мають відтінок додаткового повідомлення.

Поміркуйте, чому не можуть бути відокремленими головні члени речення. (*Відокремлюватися можуть тільки другорядні члени, бо вони є додатковим повідомленням до основної думки, яка виражається головними членами речення. Тому головні члени не відокремлюються, бо вони є носіями основного повідомлення.*)

Складіть розповідь про види відокремлених членів. Проілюструвати її власними прикладами.

3.2 Вправа «Маленький начальник» (письмово)

(*на умови відокремлення*)

1. Удалині сивою смугою бовваніс ЛПС, оповитий морозним серпанком (Р.Іванченко). Удалині сивою смугою бовваніс оповитий морозним серпанком ЛПС.

2. Молоді зелені листочки лепетали не вгаваючи з вітром (О.Іваненко). Земля, світаючи, всміхнулась (С.Гуцало)

(*Порядок слів у реченні*)

3. Гай лежав розпластавшись (О.Гончар). Він упав, розпластавшись на брудній дерев'яній підлозі.

4. Стояли люди злякані, притихлі. Стояли люди, злякані вибухами снарядів.

(*Обтяженість другорядного члена залежними словами (звороти прикметникові, дієприкметникові, дієприслівникові)*.)

5. Високо в небі, у прозорому надхмар'ї, виблискували в променях сонця чайки. Я тільки тепер побачив село – нужденну купку солом'яних стріх.

(*Уточнювальне значення*)

3.3 Творче моделювання (письмово)

Із двох простих речень утворіть одне з відокремленими членами речення.

1. Вітер щось шепоче травам. Трави вмиті росою. (Вітер щось шепоче травам, вмитим росою.)

2. Тарас довго стояв під горою. Його зачарувала краса Дніпра, темної лісної гори з монастирем. (Тарас довго стояв під горою, зачарований красою Дніпра, темної лісної гори з монастирем.)

3. Мене зачудувало і вразило дядькове слово. Я не знав, що відповісти. (Зачудований і вражений дядьковим словом, я не знав, що відповісти.)

4. Одягаємось по-святковому. Уважно оглядаємо одне одного. (Одягаючись по-святковому, уважно оглядаємо одне одного)

5. Дівчина зігнулася. Вона шукала в траві суниці. (Дівчина зігнулася, шукаючи в траві суниці.)

6. Недалеко від дому стоїть стара оранжерея. Вона побликує на сонці зеленкуватими й фіолетовими тонами старого скла. (Недалеко від дому стоїть стара оранжерея, поблискуючи на сонці зеленкуватими й фіолетовими тонами старого скла.)

3.4 Вправа «Дослідники»

Прочитайте тексти. Визначте стилі мовлення. (*художній і науковий*)
Доведіть свою думку. Поміркуйте, який текст і чому більш виразний. (*Перший, тому що в ньому, більш детальніше описано про море*) У якому з них за допомогою відокремлених членів речення створюється художній образ? (*першому*).

1. Море спить. Точнісінько, як людина. *Високо здіймаючи груди*, схропує сонно, ліниво. Так, здається: тільки стань біля нього, крикни на всю горлянку, і воно в одну мить прокинеться. Але то тільки так здається... Коли море, *заколисане невимовною красою*, спить – вже ніяка сила його не розбудить. Ліниво похлопує об камінь хвилями, полощеться, тихе, сонне, розніжене (За Ю. Збанацьким).

2. Море – частина океану, *відділена від нього півостровами*, островами чи іншими природними утвореннями. Воно відрізняється від океану особливостями води, течіями, організмами. Залежно від положення відносно материка моря бувають внутрішніми й окраїнними. Внутрішніми називаються моря, *заглиблені в материк*. Моря, *розміщені на окраїнах материків*, називаються окраїнними (З підручника).

II. Поясніть стилістичну роль виділених відокремлених членів речення. Визначте, якими вони є членами речення та чим виражені.

3.5 Вправа «Шеф-редактор» (усно)

Відновіть і запишіть текст, уставляючи замість крапок пропущені відокремлені члени. Поміркуйте, яка їх роль у реченні.

ДОВІДКА:

а – нехтуючи пропонуваними ворогом благами;

б – професор Краківської академії Матвій Пійонтек;

в – купленого зрадою;

г – присвячена загибелі християнського лицаря князя Дмитра;

д – козака Байду;

е – незалежне не від кого.

1. В очах сучасників героїчна смерть Дмитра Вишневецького перетворилася на символ незламності християнського духу.

2. Цьому підтвердженням є те, що вже через кілька тижнів після смерті князя була написана елегія латинською мовою, **присвячена загибелі християнського лицаря князя Дмитра**. *(відокремлене означення, виражене дієприкметниковим зворотом)*.

3. Її автором став німець Йоган Зоммер.

4. А наприкінці 60-их років 16 століття відомий збирач народних пісень, **професор Краківської академії Матвій Пійонтек**, записав до свого збірника жалібну версію про козака Байду. *(відокремлена уточнювальна прикладка)*

5. Всеукраїнське слово «байдувати» означало майже те саме, що й «козакувати», а саме вести вільне життя, **незалежне не від кого**. *(відокремлене означення)*

6. Ось так історична постать князя Дмитра Вишневецького перетворилася на легендарного пісенного персонажа – **козака Байду**. *(відокремлена уточнювальна прикладка)*

7. Він, **нехтуючи пропонованими ворогом благами**, іде на вірну смерть і виявляє при цьому найвищі козацькі чесноти: зневагу до розкішного життя, **купленого зрадою**, відданість православної християнській вірі, стійкість до фізичних мук, незламність перед ворогами і жагу боротьби навіть перед лицем смерті. *(відокремлена обставина, виражена дієприслівниковим зворотом, відокремлене означення, виражене дієприкметниковим зворотом)*

V. Закріплення вивченого матеріалу.

5.1 Вправа «Розумник»

Прочитайте текст з належною інтонацією. Випишіть речення з відокремленими членами. Поясніть умови відокремлення.

Протягом століть скриня в Україні була у великій пошані. Сюди складали одяг, рушники, полотно, прикраси – все найцінніше для господаріні. Тут зберігався і посаг нареченої. Виходячи заміж, дівчина забирала з собою і скриню, котра символізувала працелюбність нареченої та її родини, бо все, що в ній було, виготовлялося власноруч.

За звичаєм скриню ставили на видному місці. Поряд з вишиваними рушниками та килимами вона була окрасою хати. На весіллі при перевезенні («пересувинах») скриню оглядало все село, обговорюючи її вартість і художнє оздоблення.

Скрині виробляли переважно з липи, тополі, берези, вільхи чи верби з весни і до середини літа, бо після Спасівки вже починалися весілля. За літо один майстер міг зробити до 20 скринь. З дощок виготовляли шальовки, котрі скріплювали клеєм, а оковку робили, використовуючи бляху та ковальські

цвяхи. Потім бляху фарбували в чорний колір і починали розмальовувати скриню.(Л. Орел)

1. Розкажіть, у якому народному обряді найчастіше опоетизована скриня? Поясніть лексичне значення слів посаг, наречена.

2. До якого пласту лексики належить слово шальовка, з якою метою вживається воно в тексті?

5.3 Тренувальне завдання

Прочитайте текст. Які звичаї, пов'язані із саджанням дерев, ви чули від батьків, старих людей? Дайте характеристику відокремлених членів речення. Перепишіть, розкриваючи дужки.

Саджають, що приймається, (най)частіше вербу, котра росте на всякій землі, навіть на піску, потім люблять сріблясту тополю, листя якої, з білою підкладкою, яскраво блищить на сонці, і особливо люблять горобину, червоні грона якої протягом декількох місяців прикрашають двір. Горобину саджають перед вікнами в церковних огородах. (Якщо в хаті є дівчина (на)порі, то за тином з'являються сині й лілові чашечки кручених паничів, яскраво червоні квіточки королевого цвіту, жовтоцвітна красолька, високий мак. Розведення саду обумовлене місцезнаходженням двору, й немає такого господаря, котрий не насадив би яблунь, грушевих або вишневих дерев, маючи хоча б шматочок вільної землі(у) дворі або (на)городі. (За М. Сумцовим).

Чим пояснити, що в цьому тексті кілька разів вживаються односкладні речення, певного типу?

VI. Підсумок уроку

6.1 Творча робота. (усно)

Складіть усне зв'язне висловлювання про відокремлені члени речення, даючи відповіді на питання:

Що таке відокремлення? Які члени можуть відокремлюватися? Яка їхня роль? За яких умов відокремлюються другорядні члени речення?

VII. Домашнє завдання

1. Виписати з підручника літератури по два приклади речень з відокремленими членами. Схарактеризувати їх за схемою, опрацьованою на уроці. 2. Прочитати науковий текст. Осмислити його зміст. Узагальнити прочитане у вигляді опорної схеми чи опорного конспекту.

Москва Галина Петрівна

Учитель - методист ССЗШ № 66 м. Львова

Трущак Оксана Василівна

Учитель - методист ССЗШ № 66 м. Львова

Музейний бінарний урок з української мови та інформатики для 9-го класу

Тема1 (українська мова): « Повторення найважливіших орфограм та пунктограм»

Тема 2 (інформатика): « Публікації. Види публікацій».

Мета навчальна: узагальнити та систематизувати знання дев'ятикласників про слово як одиницю мови та речення. Сформувати поняття публікації, розглянути види публікацій.

Мета розвиваюча: удосконалювати вміння та навички працювати над орфограмами в словах та основними пунктограмами в реченнях та правильно використовувати їх як у писемному, так і в усному мовленні учнів; розвивати вміння та навички роботи з прикладними програмами.

Мета виховна: сприяння духовному вихованню школярів; встановлення неформального міжособистісного спілкування.

Епіграф: «Сказав мудрець:

- Живи, добро зверши

Та нагород за це не вимагай!»

Л. Забашта

Цілі уроку:

Учень

- демонструє вміння та навички роботи з орфограмами в словах;
- розрізняє основні пунктограми в реченнях та правильно використовує у писемному та усному мовленні;
- демонструє вміння та навички роботи з прикладними програмами у готовому продукті – презентації, друкованій роботі;
- розрізняє поняття публікації;
- використовує набуті навички роботи з прикладними програмами;
- демонструє готові напрацювання, виконані за допомогою текстового редактора та програми створення комп'ютерних презентацій;
- набуває пізнавальної компетентності – діалог з особистістю, музейними експонатами, вивчення життя та духовного спадку Шептицького.

Методи, що використовуються на уроці:

- словесний (пояснювально- ілюстративна розповідь екскурсовода)ж
- наочний (демонстрація елементів експозиції, представлення мультимедійної презентації)
- практичний (реалізація завдань практичного характеру з використанням найважливіших пунктограм та орфограм).

Музейні експонати : експозиція, присвячена Андрею Шептицькому

Попередня підготовка: оформлення творчих робіт - «подарунок музею» (написання домашніх творчих робіт з наступною обробкою за допомогою прикладних програм); створення комп'ютерної презентації про Андрея Шептицького та його духовний спадок (відбір кращої роботи).

Тип уроку: музейний урок, бінарний з елементами узагальнення та систематизації знань з української мови та засвоєння нових знань з інформатики.

Обладнання: експозиція музею ім. Шептицького, мультимедійне обладнання

Маршрут у музеї: експозиція, присвячена Андрею Шептицькому

Структура уроку:

1. Вступна частина (повідомлення теми, цілей і завдань уроку; актуалізація мотивації навчання учнів; підсумок і результат реалізації домашнього завдання з української мови у сукупності з домашнім завданням з інформатики) (5 хв).

2. Екскурсійна частина (пізнавальна частина – як базове підгрунтя до вивчення теми та осмислення духовності людини) (30 хв).

3. Основна частина (вивчення нового матеріалу з інформатики, повторення основних понять з теми предмету української мови, узагальнення вмінь та навиків, творче перенесення знань і навичок у нові ситуації – творчі вправи)(20 хв).

4. Підсумок уроку. (3хв).

5. Повідомлення домашнього завдання (2 хв).

Хід уроку

1. Вступна частина

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку; актуалізація мотивації учіння учнів.

(на екрані слайд з темою уроку з української мови та інформатики)

Вчитель української мови:

Дорогі діти, ми сьогодні маємо з вами дуже цікавий та незвичайний урок, ви матимете можливість збагатитися духовно, переглянути експозицію в музеї, повторити та узагальнити знання про слово як одиницю мови та речення, а також удосконалити вміння та навички працювати над орфограмами в словах та пунктограмами в реченні. Вчитель оголошує тему уроку.

Вчитель інформатики:

Ви сьогодні зможете у черговий раз переконатися, що ваші навички роботи з прикладними програмами можуть стати вам у пригоді, а також вивчити нову тему «Публікації. Види публікацій» з метою використати набуті знання для реалізації завдань даного уроку.

Інтригує атмосфера музею, інтригує і тривожить харизма видатної постаті високодуховної особистості, хвилює нестандартне проведення уроку. Зануримось у цей загадковий музейний світ і відчуємо себе частинкою його, станемо трішки багатшими за рахунок можливості спілкуватися з цікавими людьми, вивчати національну спадщину українського народу.

Вчитель української мови:

Будемо сьогодні уважними спостережливими і відкритими до отримання чогось гарного і важливого для кожного з нас.

(на екрані слайд з епіграфом уроку)

Вчитель викликає учнів на діалог про музей та спадщину Андрея Шептицького.

Запитання:

- У якому музеї ми знаходимось?
- Що вам відомо про Андрея Шептицького?
- Яку річницю, пов'язану з постаттю Шептицького ми відзначали?

(на екрані слайд про Андрея Шептицького)

Готуючись до цього уроку, ви здійснили певну пошукову роботу по вивченню видатної постаті українського народу Андрея Шептицького і написали твір на морально-етичну тему з використанням важливих орфограм та пунктограм.

Кожна робота цікава по-своєму, але ті роботи, що були написані найкраще, заслуговують особливої уваги. За браком часу ми прочитаємо лише декілька.

Учні зачитують твори.

Вчитель інформатики:

Кращу роботи ви оформили у друкованих документах, використовуючи ваші знання роботи з текстовим редактором. І сьогодні ми маємо можливість оформлені вами твори з повагою та любов'ю передати музею у подарунок, як вияв нашої уваги та шанни .

(на екрані слайд з висловом Йосина Сліпого про національний музей)

Вчитель української мови:

Отже, ми знаходимося в духовній світлиці і маємо незвичайну нагоду збагатитися духовно, ознайомитися з експозицією про митрополиче служіння Андрея Шептицького.

Вчитель інформатики:

Прощу познайомитись з екскурсоводом : п..... У ході уроку ви матимете можливість отримувати додаткові бали, у тому числі, і за вашу активність під час екскурсії, уміння запам'ятовувати і аналізувати інформацію.

2. **Екскурсійна частина** (пізнавальна частина – як базове підґрунтя до вивчення теми та осмислення духовності людини)

Пояснювально-ілюстративна розповідь екскурсовода « Національний музей у Львові і митрополит Андрей Шептицький»

«Національний музей – це багатомовний свідок нашого великого минулого і вияв великого духа фундатора»

Йосип Сліпий.

3. **Основна частина** (вивчення нового матеріалу з інформатики, повторення основних понять з теми предмету української мови,

узагальнення вмінь та навиків, творче перенесення знань і навичок у нові ситуації – творчі вправи).

Вчитель української мови:

Дорогі діти, ми повернулись з такої духовно багатой подорожі по музею і матимемо нагоду продовжити наш урок, використовуючи і далі матеріал про Андря Шептицького.

3.1. Інформатика (вивчення нового матеріалу)

Вчитель інформатики:

Хочу ознайомити вас з таким простим терміном як публікація..

Прошу сказати, які асоціації у вас викликає слово «публікація».

(На екрані слайд для візуального бачення слова «публікація»)

Учні відповідають. Прогнозована відповідь: книга, журнал, газета, стаття, оголошення, завдання з біології і т.п.

Не дивлячись на те, що ви часто вживаєте слово «публікація», вам невідомо чітке визначення і грамотне розкриття даного терміну, отже :

Публікація (латин, publico — оголошувати публічно) — це оприлюднення деяких відомостей. Цим терміном називають також єдину за формою та вмістом опубліковану роботу.

Вчитель пояснює матеріал, використовуючи моменти бесіди з учнями.
(На екрані слайд з видами публікацій)

Теоретичний матеріал

На сьогодні більшість публікацій створюють, редагують і форматують, використовуючи комп'ютерні програми, зокрема, текстові редактори та процесори. В такому випадку вживають термін «комп'ютерна публікація».

За способом розповсюдження публікації можна поділити на друковані та електронні.

Розрізняють такі друковані видання: книжки, журнали, брошури, газети, буклети, листівки тощо. Кожне з них має своє призначення, автора матеріалу і відповідно – певну структуру, формат видання та правила розповсюдження.

Брошура -- неперіодично текстове книжкове видання обсягом понад 4 сторінки, але не більше 48 сторінок, з'єднаних між собою.

Найчастіше брошури використовуються в рекламних чи освітніх цілях.

Буклет – переважно багатокольорова аркушева роздруківка, складена в два або кілька згинів. До такого виду друкованої продукції найчастіше звертаються туристичні агенції, виробники промислових і продуктових товарів, організації та установи у рекламних цілях, в період відзначень ювілеїв, подій чи проведення інших знакових заходів. Буклет має багатосмужну структуру, як правило, 6 смуг.

Інформаційний бюлетень (лат. bulla документ з печаткою, італ. bulletino – записка, листок) – видання, яке випускається з метою

інформування з певних питань цільової групи людей, спеціалістів або інших користувачів. Інформаційний бюлетень, як правило, складається з підбірки актуальних тематичних відомостей, оформлених у вигляді статей.

Часто під час навчання учням і студентам пропонується створити реферати. Реферат (нім. referat, лат. refere – доповідати) – письмова доповідь або виступ з певної теми, в яких узагальнюються відомості з одного чи кількох джерел.

Електронними публікаціями називають розповсюдження відомостей за допомогою електронних носіїв, таких як диски чи флеш-пам'ять або за допомогою Інтернету

- Скажіть, будь ласка, до якого різновиду публікацій належать ті роботи, що ви видрукували на сьогоднішній урок?

- Скажіть, до якого виду належать запропоновані публікації кожної групи? (попередньо вчитель кладе для кожної групи одну з видів публікацій).

3.2. Українська мова (повторення основних понять з теми)

3.2.1. Лінгвістична гра «Сформулюй визначення» (на екрані слайд «Лінгвістична гра»)

Вчитель української мови:

До вашої уваги таблиця з термінами, які ви вже знаєте. Давайте повторимо і пригадаємо основні

Орфограма – це ...	
Орфограми потрібно знати для того...	
Пунктуація – наука, що вивчає...	
Розділові знаки – це...	
Пунктуаційна помилка – це...	

Звертаємо увагу на подвійний наголос у слові «помилка»

(Після кожного формулювання на екрані висвітлюється правильна відповідь)

3.2.2. Творче дослідження

Вчитель української мови:

Пропоную написання словникового диктанту. Пригадайте основні правила правопису.

Розгляньте таблицю. Розподіліть слова у третю колонку.

(Слайд з незаповненою таблицею)

Учні також отримують заготовану таблицю кожен особисто.

Написання голосних	1. У коренях слів 2. У префіксах 3. У складних словах	
Написання приголосних	1. У префіксах 2. При подовженні	
Уживання м'якого знака		
Уживання апострофа		

	Уживання великої літери	
--	-------------------------	--

Учитель диктує словниковий диктант

Святе Письмо, блаженний, молодь, знання, самостійність, Різдво, Новий рік, об'єднання, Святий Дух, героїчні зусилля, інтелектуальний кругозір, товариство «Просвіта», возвеличувати, передсвятковий, престол, людяність, самовіддача, безмежна, вчаться, священник, примножувати.

(Учні виконують самоперевірку відповідно до результуючої таблиці на екрані)

1.	Написання голосних	У коренях слів У префіксах У складних словах	Молодь, возвеличувати Престол, примножувати Кругозір, самовіддача
2.	Написання приголосних	У префіксах При подовженні	Передсвятковий, безмежна Знання, зусилля
3.	Уживання м'якого знака		Людяність, вчаться
4.	Уживання апострофа		Об'єднання, священник
5.	Уживання великої літери		Святе Письмо, Новий рік, Різдво, товариство «Просвіта»

3.2.3. Пунктуаційний практикум

Вчитель української мови:

Дослідіть, чим ускладнені речення. Поставте в них розділові знаки. Поясніть важливі пунктограми.

Робота в групах. Учні отримують завдання і виконують вправу по розставленню розділових знаків.

(Звучить спокійна робоча мелодія)

1 група:

Зглянься Боже на наші муки дай свяченої води одведи од зброї руки в душу злагоду вклади!

За все Всевишній дякую тобі за сонце ясне у зеніті і за дива світанків весняні за почуття надією зігріті

Україно моя за що тебе сплюндровано за що нене гинеш?

2 група:

Батько усіх сиріт – так називали галичани митрополита Андрея Шептицького за його турботу і постійну матеріальну та духовну опіку покинутими знедоленими самотніми дітьми

Товариство «Народна лікарня» це українська статутна організація і медичний заклад створений Главою церкви.

Митрополит дбав не лише про добру освіту для галицької молоді а й про її виховання

3 група

Андрей Шептицький вважав що найважливішою справою для церкви для народу і родини є добре виховання дітей

Владика не забуває про вчителів та нагадує ім. давати молоді таку освіту яка навчила б її не тільки теорії але теж практики

Треба жити для інших якщо хочеш жити для себе

Групи обмінюються завданнями , отримують картки з правильними відповідями, перевіряють і виставляють кількість помилок у аркуш групи.

(На екрані висвітлюються правильні відповіді кожної з робочих груп)

1 група: Зглянься, Боже, на наші муки, дай свяченої води, одведи од зброї руки, в душу злагоду вклади!

За все, Всевишній, дякую тобі: за сонце ясне у зеніті і за дива світанків весняні, за почуття, надією зігріті.

Україна моя, за що тебе сплюндровано, за що, нене, гинеш?

2 група: «Батько усіх сиріт,» – так називали галичани митрополита Андрея Шептицького за його турботу і постійну матеріальну та духовну опіку покинутими, знедоленими, самотніми дітьми

Товариство «Народна лікарня» -- це українська статутна організація і медичний заклад, створений Главою церкви.

Митрополит дбав не лише про добру освіту для галицької молоді, а й про її виховання

3 група: Андрей Шептицький вважав, що найважливішою справою для церкви, для народу і родини є добре виховання дітей.

Владика не забуває про вчителів та нагадує ім. давати молоді таку освіту, яка навчила б її не тільки теорії, але теж практики

Треба жити для інших, якщо хочеш жити для себе.

4. Підсумок уроку

Вчитель української мови:

– Отже, скажіть, будь ласка, для чого потрібно знати пунктограми та орфограми?

Передбачувана відповідь: Щоб використовувати їх в усному та писемному мовленні, бути грамотними в своїх висловлюваннях.

Вчитель інформатики:

– Прошу сказати які види публікацій вам запам'ятались?

Передбачувана відповідь: буклети, брошури, бюлетні, реферати, книги, журнали.

Вчитель української мови:

Сьогодні ми провели нетрадиційний урок, збагатилися духовно, багато дізналися про галицького митрополита Андрея Шептицького, який навчав кожного з нас так: «У кожному працю треба вкладати ціле своє серце, цілого себе, і то в усіх званнях, бо інакше праця не дає добрих наслідків»

Життя та праця Глави церкви на благо рідної землі була і є для молоді зразком патріотизму, людяності, самовіддачі та безмежної любові до українського народу.

Учні переглядають презентацію – художньо оформлені цитати з музичним супроводом (фільм чи презентацію учні готують самостійно).

(Звучить мелодія)

Вчитель інформатики:

Щоб переконатись, що сьогоднішній урок був для кожного з вас навчальним і пізнавальним, і повчальним, і духовним, і цікавим, а, можливо, щось нам не вдалося, то просимо ваші висловлювання і думки з приводу нашого музейного бінарного уроку

записати на аркушах, які ми проаналізуємо і на наступний раз врахуємо усі ваші зауваження.

А зараз до вашої уваги кілька таких важливих і унікальних висловів сьогоднішнього нашого духовного наставника Андрея Шептицького.

5. Домашнє завдання

Вчитель української мови:

Виписати афоризми Андрея Шептицького. Підкреслити орфограми та пунктограми, пояснити їх.

Вчитель інформатики:

Підготувати афоризми Андрея Шептицького і спланувати будь-яку з видів публікації для видруку даних цитат.

Вчителі та учні дякують за урок!

Бланк самооцінювання (заповнюється учнями самостійно під час усього уроку)

Прізвище	Домашнє завдання	Запитання про Шептицького	Екскурсія і запитання екскурсовода	Терміни	Пунктуаційна таблиця (групи)	Підсумкові запитання	Додатково

Назар Оксана Зіновіївна

Учитель вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель

ССЗШ № 66 м. Львова

Позакласний захід для учнів 8-их класів

Тема: «Зоологічний турнір»

Цілі позакласного заходу: розширити і поглибити знання учнів про тварин, ознайомити з особливостями поведінки, розвивати здібності під час

вивчення біології у дітей, формувати пізнавальний інтерес учнів шляхом виконання завдань творчо-пошукового характеру, розвивати вміння спілкуватися, виховувати гуманне ставлення до тварин, формувати екологічне мислення та творчі здібності.

Методичні рекомендації:

Пропонований захід розрахований на учнів 8 класу. До участі у ньому залучаються учні, які мають схильність до вивчення біології, уміння працювати з науковою літературою і власне бажання.

Формується три команди. Кожна команда обирає собі назву. Рекомендована кількість учасників – 5-6 учнів. На початку гри відбувається представлення команди, оцінювання „Зоологічних газет”.

Конкурс „Розминка.”

Завдання для першої команди:

1. Назвіть отруйних павуків.

Каракурт, скорпіон.

2. Яких ви знаєте отруйних змій, укуси яких небезпечні для життя людини?

Гадюка, ефа, кобра.

3. Які неотруйні змії зустрічаються в Україні?

Вуж, леопардовий та чотириполосий полози.

4. Яка з ящірок має голос?

Кримський гекон.

Завдання для другої команди:

1. Які риби мають вуса?

Осетрові, сом, сазан.

2. Де відкладають ікру річкові вугрі?

У Саргасовому морі поблизу Америки.

3. У якого ссавця серце має масу 1 т?

Синій кит.

4. Яких ящірок вважають зміями?

Жовтобрюх, веретільниця.

Завдання для третьої команди:

1. Які тварини сплять з відкритими очима?

Риби, бо не мають повік; змії – у них повіки зрослися.

2. Назвіть найменшого з ссавців нашої фауни.

Землерийка.

3. Який з оленів фауни України найбільший?

Лось.

4. Чи існують у наш час дикі, на пів дикі коні?

Дикі коні Прижевальського, можливо, збереглися у Монголії.

Наукові роботи з їх відновлення ведуться у Асканії -Новій. У Південній Америці існують здичавілі коні-мустанги.

Конкурс „Цікаве про тварин.”

1. Чи можливо за зовнішнім виглядом птахів визначити місце їх існування та спосіб живлення?

Так. Місце існування можна визначити за розмірами, формою тіла, забарвлення оперення, будовою кінцівок. Спосіб живлення – за будовою і формою дзьоба.

2. Риби, що мешкають у морях та океанах на різних глибинах, мають різний розмір речей. Із зростанням глибини у більшості видів риб очі збільшуються (наприклад, у морського окуня). На ще більших глибинах риби мають невеликі очі, а у деяких видів риб, що живуть на великих глибинах, вони відсутні. Поясніть особливості органів зору риб, що мешкають на різних глибинах.

З глибиною змінюється умови освітлення. Великі очі – ознака пристосування до життя за недостатнього освітлення.

3. У теплу пору року деякі риби закопується у мул, засинають. Поясніть причини й екологічне значення цього явища.

У теплій воді знижується ріст кисню. Під час сплячки уповільнюється обмін речовин у риб, отже, зменшується потреба у надходженні кисню. Таким чином, сплячка допомагає вижити за несприятливих умов, це є одним з пристосувань до умов існування.

4. Поясніть такі факти: Риби, що нерестяться на швидкій течії, мають липку ікру; Пелагічні риби, що живуть і нерестяться у товщі води далеко від берегів, мають ікру з великим вмістом жиру, ікринки мають шорстку поверхню.

Липка ікра прикріплюється, її не зносить течією. Вміст жиру та шорстка поверхня сприяють тому що ікринки пелагічних риб не тонуть перебуваючи у товщі води.

5. В одному з господарств викопали котлован, заповнили його водою. Чи можна запускати туди риб?

Ні. Оскільки ще не забезпечено умов, необхідних для існування риб: немає рослин і достатньої кількості кисню, немає їжі.

6. Деякі види форелі мешкають у водоймах із слабкою течією, але ікру відкладають у швидкоплинних річках. Чи можна цих риб штучно вирощувати у ставках? Якщо так, то за яких умов?

Можна за умов штучного розведення. вода річок із швидкою течією багата на кисень тому необхідно забезпечити штучну аерацію води у ставках.

7. У озері мешкали лише нехижі риби. Згодом туди випадкову потрапила ікра хижих видів. Які можливі наслідки?

Ікра може загинути через несприятливі абіотичні умови; її можуть з'їсти нехижі риби виживуть поменшає кількість нехижих риб.

8. Взимку на річках та озерах роблять ополонки, у які вставляють снопи з комишу, соломи. З якою метою це робиться?

Таким чином створюються умови для газообміну між повітрям та водою, внаслідок чого вода збагачується на кисень і запобігається задуха риб.

9. Акваріумні риби, яких було придбано у зоомагазині і випущено у акваріум, через кілька годин загинули. Запропонуйте якомога більше обґрунтованих гіпотез щодо причини загибелі риб.

Найвірогідніша причина – різкий перепад температур. Можливі також переохолодження при транспортуванні, використання невідстояної води з водопроводу.

10. Яких земноводних та плазунів України потрібно охороняти і чому?

Всіх. Всі види без винятку є складовими частинами екосистем, включенні до ланцюгів живлення, кругообігу речовин. Щорічно їх число зменшується через руйнування природних місць існування.

11. На океанському узбережжі Північної Флориди можна спостерігати, як чаплі, що належать до різних видів, обравши підходящу міліну, мирно рибалять поруч, не сварячись і не заважаючи одна одній. Якщо на міліні збираються стільки птахів одного виду то конфлікти неминучі. Чому?

Кожен вид має свою екологічну нішу, тому між птахами різних видів немає гострої конкуренції.

12. Як ви гадаєте, чому ліквідація малярії виявилася порівняно легкою справою, а боротьба з кліщовим енцефалітом – набагато складнішою?

Боротися проти малярії легше, оскільки її переносник -- комар, розмножується у водоймах, тобто на порівняно обмеженій території. Переносником енцефаліту – кліщ мешкає на великих лісових масивах, до того ж має трьох живителів.

13. До яких наслідків могло б призвести раптове повне знищення: а) комах; б) всіх організмів, крім вищих рослин?

Порушилися б усі ланцюги живлення що склалися еволюційно . в біогеоценоз зникли б всі комахоїдні птахи, звірі; серед рослин залишилися б лише вітрозапильні зрештою загине все живе через порушення кругообігу речовин.

14. Біологи виявили таку закономірність: тільки-но у будь-якій водоймі знищують видр, зростає кількість риб. Але згодом риби стає значно менше. Як тільки знову з'являється видри – кількість риби зростає. Чому?

Видри виконують роль своєрідного санітара, виловлюють хворих, ослаблених риб, чим сприяють оздоровленню останніх.

15. Інфузорій-туфельок помістити у посудину з охолодженою кип'яченою водою. Як вигадаєте, що з ними станеться? Чому?

Інфузорії загинуть через нестачу кисню у кип'яченій воді.

16. „Навряд чи знайдуться інші тварини, що відігравали б таку велику роль в історії Світу, як дощові черви”, -- такий висновок зробив Ч.

Дарвін. Чому вчений надав такого великого значення цим непоказним тваринам?

Дощові черви відіграють надзвичайну важливу роль у ґрунтотворних процесах, утворенні гумусу. Ґрунт як основа життя рослини є необхідною умовою існування всього живого, в тому числі людства.

Конкурс „Відгадай тварину.”

Один учасник команди сідає спиною до стенда, на якому намальована тварина або написані назви тварин (*по 3 назви*). Він їх не бачать. Інший учасник команди показує жестами цих тварин. Якщо товариш вгадує назву тварин, то команда отримує 1 бал за кожне слово. (*Усього в турнірі можна отримати – 3 бали.*)

Конкурс „Виготовляємо морозиво.”

- Чи всі ви любите морозиво?

- Чи існує зв'язок між морозивом і ... гноєм? Як можна з гною зробити морозиво? (*Кожна команда отримує одну з карток – наприклад*):

Гній, корова, трава, ґрунт, черв'як, молоко, морозиво.

Завдання учасників гри – побудувати ланцюжок послідовного перетворення гною на морозиво. Наприклад: гній – черв'як – ґрунт – трава – корова – молоко – морозиво. Можуть бути й інші варіанти як правило, учні встигають це зробити за 5-10 хвилин, після чого один з учасник пояснює роль кожного компонента у процесі перетворення.

Конкурс „Тварини у піснях.”

Один з учасників команди отримує конверт із текстом пісні про тварин. Зображує малюнок на дошці, а його друзі з команди намагаються вгадати назву пісні. Потім разом співають її. За правильну відповідь команда одержує 2 бали. (*Варіанти пісень: „Жили у бабусі два веселі гусі,” „У лісі, лісі темному,” „Ой чий то кінь стоїть?”*)

Підсумки.

Паладич Олена Федорівна

Учитель української мови і літератури вищої кваліфікаційної категорії Глухівської ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 (Сумська область)

Тема: Мовний етикет ділової телефонної розмови

Мета: повторити вивчене в попередніх класах про етикет, його роль і значення в житті людини; ознайомити старшокласників з основними вимогами щодо ведення ділової телефонної розмови; виробити навички грамотного ведення ділової телефонної розмови; виховувати повагу до слова, доречного слововживання, повагу до професійного ставлення до справи.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення.

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань.

Бесіда:

- Що називається мовленням? (Мовлення – це сукупність мовленнєвих дій, мета яких впливає із загальної мети спілкування)
- Приходимо до висновку, що звуковою реалізацією мовлення є спілкування. Що становить суть спілкування? (Спілкування – це обмін інформацією, передача її однією людиною іншій)
- Спілкування між людьми буде змістовним і ефективним, якщо співрозмовники володіють культурою мовлення. Визначте суть цього поняття. (Культура мовлення – це досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності людини)
- З усіма вищеназваними поняттями тісно пов'язане поняття «етикет». Що таке етикет? (Етикет (з франц. – ярлик, етикетка) – це правила поведінки і спілкування людей у суспільстві; зовнішній прояв відносин між людьми, культури особистості)

II. Перевірка домашнього завдання.

Учитель: Оскільки мова зайшла про етикет, розкажіть, що цікавого ви дізналися про нього (це одна частина вашого домашнього завдання).

1. Виступ учениці.

- Словом *етикет* колись називали кілок із папірцем, де була написана назва та ціна товару. Потім так почали називати сам папірець.
- За часів Людовіка XIV так називали розписану послідовність церемоній при дворі.
- На початку ХХст. на Хрещатику в Києві продавали грамзаписи. Пояснення до них були такі: «Пластинки с жёлтым этикетом – 6 рубле 25 копеек, пластинки с розовим этикетом – 7 рублей 50 копеек». На Західній Україні це слово до 1939р. звучало як «етикета».
- У стародавній Індії слова *етикет* не існувало. Однак представники вищої верстви населення (варн) 12–24 роки вивчали правила поведінки. А хто не хотів учитися, втрачав привілеї, не міг одружитися з дівчиною з вищого стану, не ставав «двічі народженим», тобто не мав двох імен (аби обманути смерть), його зневажали й уникали.
- Ще 4600 років тому в давньому Єгипті були написані «Повчання Качемні фараонові Снофру», де детально викладено, як поводитися в товаристві.

- При вході до Зимового палацу в Петербурзі колись висіло прохання до відвідувачів:

- Переступивши поріг Палацу, залиш усі чини за дверима, разом із капелюхами та шпагами. 2. Будь веселим, нічого не псує, не ламай та не гризи. 3. Говори помірковано, не дуже голосно, аби іншим, що тут перебувають, вуха або голови не боліли. 4. Сперечайся без серця й гарячковості. 5. Сміття з хати не винось – що в одне вухо увійде, хай вийде в друге.

- Ось що читаємо у творі «Політика світська, від іноземних авторів зібрана», виданому в Почаєві 1770 року:

- Не хвали себе, не принижуй, ані ганьбу свою, ані справу свою, або ім'я, або рід не вивишуй, бо так чинять тільки ті, хто недавно прославився. 2. Не варто торкатися ліктем того, кого про щось спитати хочеш. 3. Не говори про свої домашні та приватні справи, хіба що зі щирим приятелем. 4. Пристало, щоб ти сам про себе рідко мовив, як і про те, із чого тобі похвала мала б бути. 5. Намагайся не говорити по-простацькому.

- Про етикет ідеться й у «Повчанні дітям» князя Володимира Мономаха.

- При старших годиться мовчати, премудрих слухати.
- Не лютувати словом, не ганьбити нікого в розмові.
- Брехні остерігатись.
- Не проминути ніколи людину, не привітавши її, а добре слово їй

мовити.

Учитель: Отже, сьогодні етикет – це правила, що регулюють взаємини людей у конкретних ситуаціях.

- Чи часто ми в повсякденному житті стикаємося з правилами етикету?

- Назвіть кілька ситуацій, що потребують знання цих правил.
- Чи можна обійтись без певних норм поведінки в товаристві?

2. **Учитель:** Готуючись до сьогоднішнього уроку, ви мали підібрати гуморески, у яких ішлося б про порушення певних норм етикету. Прослухайте їх, укажіть, які етикетні норми порушені в представлених ситуаціях, за яких умов (в офіційній чи неофіційній обстановці) відбувається спілкування головних героїв.

Читання учнями гуморесок П.Глазового.

УВЕРТЮРА

Сидять в опернім театрі,
Не десь, а в партері,
Вона і він. Надулися,
Наче дві тетері.
Бурчить вона: - Що за люди
Оті диригенти?
Могли б раніш настроїти
Свої інструменти.
Той цигика, той триндика,
Третій дме у дудку.
Затяг мене в цю оперу,
Ну тебе у будку!
Попереду літня жінка
Нахмурила брови.

«Тихо, - каже. – Увертюра.
Припиніть розмови».
Та, що ззаду, огризулась:
«Теж мені культура!
Це ще треба перевірить,
Хто з нас увертюра...»

3. **Учитель:** Якщо поняття «етикет» містить у собі обов'язки людей один щодо одного, норми і правила їх поведінки та спілкування в різних ситуаціях, то поняття «службовий етикет» визначає норми й правила спілкування тільки на роботі. **Мовленнєвий службовий етикет** – це правила мовленнєвої поведінки на роботі.

Повторімо мовленнєві формули етикету. Увага на екран (на мультимедійному екрані проєктуються різноманітні мовленнєві формули, учні мають визначити їх призначення).

- Доброго ранку! Добрий день! Добридень! Добрий вечір! Здрастуйте! Вітаю! (Формули привітання)
- До побачення! Бувайте здорові! Ходіть здорові! Прощайте! На все добре! Усього найкращого! Щасливої дороги! До зустрічі! До завтра! До наступної зустрічі! Добраніч! На добраніч!(Формули прощання)
- Добре! Згода! Будь ласка! Із задоволенням! З радістю! (Формули згоди)
- Ні, дякую. Дякую, не треба. На жаль, ні. Перепрошую, але не можу. Мені дуже шкода, але... Шкодную, що не зміг...(Формули відмови)
- Дякую! Спасибі! Сердечно Вам дякую! Щиро Вам дякую! Прийміть мою найщирішу вдячність! Дозвольте висловити Вам подяку! Дуже вдячний за Вашу турботу! Це дуже люб'язно з Вашого боку, не знаю, як Вам дякувати! (Формули подяки)
- Будь ласка! Будьте ласкаві! Коли Ваша ласка! Прошу Вас! Чи не могли б Ви... Якщо можете... Якщо Вам не важко... (Формули прохання)
- Дозвольте відрекомендуватися... Мене звать... Дозвольте представити Вам... Дозвольте познайомити Вас із... Познайомтеся, це... Познайомте мене, будь ласка, з... Дуже радий з Вами познайомитися...Дуже приємно... (Формули знайомства)

4.**Учитель:** Ще одна частина вашого домашнього завдання – підготувати проєкт-презентацію на тему «Візитна картка як атрибут усного ділового мовлення».

Проведення презентації проєкту учнями, що отримали це завдання заздалегідь.

План презентації

- Що таке візитна картка?
- Реквізити візитних карток.
- Види візитних карток.

- Колір і розмір візитних карток.
- Правила обміну візитними картками.

III Повідомлення теми і мети уроку.

Учитель: Темою нашого уроку є мовний етикет ділової телефонної розмови, тому сьогодні ми ознайомимося з основними вимогами щодо ведення ділової телефонної розмови, навчимося грамотно телефонувати з приводу якоїсь важливої справи, будемо вдосконалювати доречність слововживання, працюватимемо над словом, виховуючи повагу до професійного ставлення до справи.

IV Підготовка до роботи над розвитком мовлення.

1. Слово вчителя.

Неможливо уявити собі сучасні ділові стосунки без телефонного зв'язку, що забезпечує безперервний двосторонній обмін інформацією на відстані. Майстерність телефонної розмови полягає в тому, щоб за короткий проміжок часу повідомити все необхідне й дістати відповідь. Запорукою успішного проведення службової телефонної розмови є компетентність, намагання оперативно вирішити проблему. Невміння розмовляти по телефону, виділити головне в інформації, чітко, стисло, грамотно і ввічливо висловлюватися може бути серйозним недоліком у професійній підготовці керівників, бо зумовлює втрату робочого часу. Крім того, занадто довгі телефонні розмови послаблюють інтерес і увагу. Спілкування за допомогою телефону може ускладнюватися через навколишній шум, дефекти мови, сильний голос, невідповідний тон співрозмовника. Тому слід говорити виразно, у мікрофон слухавки, спокійно.

За змістом інформації службові телефонні розмови поділяються на розмови:

- до прийняття рішення; 2. після прийняття рішення.

У телефонній розмові беруть участь ініціатор розмови та його абонент. Репліки їхнього діалогу містять повідомлення, запитання, спонування.

Телефонна розмова композиційно складається з таких елементів:

- момент встановлення зв'язку (взаємне відрекомендування); 2.. виклад суті справи (введення в курс справи, постановка питання, обговорення ситуації, відповідь); закінчення розмови.

Доповнення учнів.

Основні вимоги до етикету телефонної розмови.

Мистецтво ведення телефонної розмови полягає в тому, щоб коротко сказати все, що потрібно, й отримати відповідь.

Основою успішної телефонної розмови є компетентність, тактовність, доброзичливість, володіння прийомами ведення бесіди, бажання швидко й ефективно вирішити проблему або надати допомогу для її вирішення. Важливо, щоб службова телефонна розмова велася в спокійному тоні й викликала позитивні емоції.

Під час розмови потрібно вміти зацікавити співрозмовника своєю справою.

Самому треба говорити рівно, стримувати свої емоції, намагатися не перебивати співрозмовника. Якщо ваш абонент виявляє схильність до суперечок, виказує несправедливі звинувачення, наберіться терпіння й не відповідайте йому тим самим, частково визнайте його правоту, намагайтеся зрозуміти мотиви його поведінки.

Намагайтеся коротко і ясно викладати свої аргументи. У телефонній розмові краще не використовувати професійних виразів, що можуть бути незрозумілі співрозмовнику.

Потрібно пам'ятати, що швидка або занадто повільна вимова слів ускладнює сприймання. Особливо стежте за вимовою чисел, імен, назв міст, сіл, прізвищ, що погано сприймаються на слух, їх потрібно говорити по складах або навіть передавати по буквах.

Що слід пам'ятати, якщо телефонуйте ви.

Насамперед привітайтеся, назвіть організацію, яку ви представляєте, а також свої прізвище, ім'я та по батькові. Зазвичай перші слова телефонної розмови сприймаються погано, тому називайте свої прізвище та ім'я останніми – принаймні це буде почуто;

якщо телефонуйте в установу чи незнайомій людині, слід запитати прізвище, ім'я та по батькові співрозмовника; можете також повідомити, з ким саме ви хотіли б говорити;

якщо телефонуйте у важливі справі, запитайте спочатку, чи є у вашого співрозмовника достатньо часу для бесіди;

попередньо напишіть перелік питань, котрі необхідно з'ясувати, і тримайте цей перелік перед очима впродовж усієї бесіди;

не закінчуйте розмову першим: завжди закінчує розмову той, хто телефонує;

завершуючи розмову, неодмінно попросіть, нетактовно класти слухавку, не дочекавшись останніх слів вашого співрозмовника;

у разі досягнення важливих домовленостей згодом надішліть підтвердження листом або факсовим повідомленням.

Що слід пам'ятати, якщо телефонують вам.

Намагайтеся якомога швидше зняти слухавку, назвіть організацію, яку ви представляєте;

у разі потреби занотуйте ім'я, прізвище та контактний телефон співрозмовника;

розмовляйте тактовно, ввічливо, демонструйте розуміння суті проблеми того, хто телефонує;

не кладіть несподівано слухавку, навіть якщо розмова нецікава, нудна та надто тривала для вас;

не варто телефонувати в особистих справах зі службового телефону, а в службових справах недоречно телефонувати додому тій особі, котра має їх

виконати. У разі, якщо вам телефонують на роботу в особистих справах, відповідайте, що ви неодмінно зателефонуєте після роботи;

не зловживайте займенником «я», адже ваша розмова – діалог, а не монолог;

дзвінок на домашній телефон діловому партнеру, співробітнику для службової розмови може бути виправданий тільки серйозною причиною, кому б ви не телефонували – начальнику чи підлеглому. Вихована людина не буде телефонувати після 22-ої години, якщо для цього немає вагомої причини або не отримано попередньої домовленості про цей дзвінок.

Як підготуватися до телефонної розмови.

Заздалегідь доберіть усі матеріали, документи;

майте під рукою потрібні номери телефонів, адреси організацій, календар, ручку, папір;

перед тим, як набрати номер, чітко й точно визначте мету розмови і свою тактику;

складіть план бесіди, запишіть питання, які хочете вирішити, або дані, які хочете отримати, продумайте, у якому порядку ви запитуватимете співрозмовника;

чітко сформулюйте їх, намагайтеся першою ж фразою зацікавити співрозмовника;

при обговоренні декількох питань по черзі закінчуйте обговорення одного й переходьте до наступного.

Мовні засоби для моменту встановлення зв'язку та моменту закінчення розмови.

На початку й під час телефонної розмови не слід забувати про формули ввічливості. Перші фрази слугують засобом відрекомендування сторін. Особа, яка знімає слухавку, називає себе відразу: «Макаренко біля телефону»; «Інспектор податкової інспекції Ніколаєва»; «Агропромбіржа»; «Підрозділ діагностики». У відповідь теж називають себе й установу: «Доброго ранку! Вас турбує навчальна частина»; «Добрий день! Власенко, журнал «Капітал»»; «Добри вечір! Це Андрій Васильович Зінченко». На анонімний дзвінок можна не відповідати й покласти слухавку. Якщо необхідно говорити з іншою особою, а не з тією, яка біля телефону, то звертаються так: «Білошицьку Марію Миколаївну»; «Перепрошую, чи не можна запросити до телефону директора фірми «Альфа»?»; «Вибачте за турботу, покличте, будь ласка, до телефону методиста заочного відділення». Варіанти відповіді можуть бути такі: «Одну хвилинку, зараз підійде»; «На жаль, Юрій Семенович вийшов. Чи можу я йому щось передати?»; «Директора немає. Є його заступник. Будете говорити?»

Закінчувати розмову мусить той, хто телефонує. Якщо співрозмовник старший за віком, посадою або жіночої статі, слід дати можливість йому закінчити розмову. За певних обставин викликаний до телефону може

ввічливо сказати, що поспішає закінчити розмову через нагальні справи, присутність у кабінеті відвідувачів або службової особи.

3.Опрацювання схеми телефонної розмови (її легко запам'ятати як «сім П»)

- П.1. Привітання.
- П.2. Представлення.
- П.3. Причина: пояснення мети дзвінка.
- П.4. Проблема: обговорення питання.
- П.5. Підведення підсумків обговорення.
- П.6. Подяка.
- П.7. Прощання.

V Виконання практичних завдань.

1. Прочитайте діалог. Укажіть на помилки в мовному оформленні.

Телефонний дзвінок у відділ кадрів:

- Я б хотів знати, чи оформили ви мою особову справу?
- Як ваше прізвище, ім'я, по батькові? На якій посаді працюєте?

Коли подавали документи?

- Данилець, викладач, сьомого.
- Вашу особову справу ще не оформлено, бо ви подали не всі документи.

• Чому ж ви про це не попередили мене раніше? Адже ви дивилися документи!

- У мене було багато роботи, я просто не звернула уваги.
- Відновіть телефонний діалог і продовжіть його.

A. – Відділ видачі візових документів слухає.

- Зачекайте, будь ласка, я його покличу.

- Вашу гостьову візу для виїзду до Німеччини ще не оформлено, бо ви подали не всі документи.

Б. - Добрий день! До вас звертається випускник педагогічного коледжу. Що потрібно для вступу до вашого університету?

- А коли починається прийом документів?

- Чи враховується те, що я закінчив коледж із відзнакою?

3.Виправте помилки, допущені під час телефонного спілкування.

A. 1. А хто це дзвонить?

2. А навіщо він вам?

3. Давайте Петренка до телефону.

4. Івану Павловичу немає часу розмовляти з вами.

5. Я ж вам сказав, що не зможу прийти на збори.

Б. 1. Алло! Куди я потрапив?

2. А коли вона прийде?

3. Не заважайте мені своїми дрібницями.

4. Це не моя справа, звертайтеся до директора.

5. Ваше прохання безглузде, задовольняти його ми не будемо.

4. Виконайте в особах телефонну розмову.

А. Двох однокурсників, один з яких пропустив через хворобу заняття в університеті.

Б. Матері (батька), син (донька) яких навчається в іншому місті, з деканом факультету, де навчається цей студент (ця студентка).

В. Керівника відомої рекламної фірми з новопризначеним керівником одного з відділів, що має здати в певний термін проект реклами для важливого клієнта.

VI Підведення підсумків уроку

• Продовжіть речення:

• Етикет – це ... 2. Службовий етикет визначає ... 3. Існують такі мовленнєві формули етикету: ... 4. Невід’ємним атрибутом ділового життя сьогодні є ... 5. Візитна картка – це ... 6. Обмін візитними картками відбувається відразу після ... 7. За змістом інформації службові телефонні розмови поділяються на розмови: ... 8. Телефонна розмова композиційно складається з таких елементів: ... 9. Закінчувати розмову мусить той, ... 10. Вихована людина не буде телефонувати після ..., якщо для цього немає ... 11. За певних обставин викликаний до телефону може закінчити розмову, сказавши ... 12. Схема будь-якої телефонної розмови може вклатися в «сім П»: ...

Проведення тесту-перевірки на фотогенічність (С.Коваленко. Сучасна риторика. – С.144).

VII Оцінювання учнів.

VIII **Домашнє завдання:** знати теоретичний матеріал, підібрати матеріал, записати ключові слова, скласти план, скласти й записати тези вашого виступу на тему «Телефон у моєму житті: підступний друг чи вірний ворог».

Фещук Лілія Тарасівна

Учитель-методист, директор ССЗШ №66 м. Львова

Сценарій проведення першого уроку для старшокласників

«Нація починається з мене, з тебе і з нас»

Мета: виховувати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю; формувати переконання у нетлінності духовних скарбів народу, повагу до символів України, до своїх батьків; спонукати учнів до усвідомлення ними необхідності бути корисними своїй державі.

Місце проведення: актовий зал

Технічне забезпечення: екран, мультимедійний пристрій, мікрофони, звукові колонки.

Оформлення залу: стіл для учителя; трибуна; аудиторія поділена на 5 груп (крісла поставлені для учасників кожної групи); перед групою стіл з

попередньо підготовленими матеріалами: вирізані хмаринки (за кількістю учасників), фломастери, аркуші листків (А-3); підготовлена дошка для прикріплення висловлювань та відповідей по ходу заходу.

Хід уроку

Вчитель:

Хочу всіх присутніх запросити до розмови, до роздумів, до спогадів, які будуть емоційно важкими, але правдивими... Нехай сьогоднішня зустріч сколихне серце кожного і залишиться в нашій пам'яті.

Сьогодні урок, де не буде оцінок, аналізу, висновків. Усе скаже життя...

Людина залишається справжньою людиною в усіх духовних вимірах, доки в її серці живе пам'ять про той кусочок землі, де вона народилася. Цей благословенний клаптик землі, де вона зростає, є для неї святим.

Слава Україні! Героям слава!

Україна і нація починається з мене! Україна і нація починається з тебе!

Україна і нація починається з кожного з нас!

Ключовою фразою нашого уроку-зустрічі буде: «Ніхто, крім нас! Хто, як не ми?»

Ліна Костенко у своїй поемі «Маруся Чурай» писала:

Історії ж бо пишуть на столі.

Ми ж пишем кров'ю на своїй землі,

Ми пишем плугом, шаблею, мечем,

Піснями і невірницьким плачем

Листопад 2014 року... Тривога біль, розпач, втрати... Жодної байдужої людини-громадянина країни. Це історія... Кожному із нас необхідно усвідомити, за що боролися учасники Євромайдану та АТО і заради чого жертвують своїм життям?

Яка буде ваша думка? (за свободу, єдність, незалежність)

(Групи висловлюють свою думку)

Згадаймо Небесну сотню, воїнів АТО, яких немає в живих! Це криваві сторінки нашої історії. Трагічно загинув у зоні АТО і наш випускник школи Владислав Муравйов. Вшануймо пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

Вчитель:

Історія не пишеться без нас
Історія – це ми, це наші дії,
Це наша сила, втрата або шанс --
Життя щоденне та майбутні мрії!

Історія не згадує імен
Тих, хто скорився долі, зрадив друзів
Тих, хто спаскудив землю, - той забвен!
Той, хто летів вперед – у серці жити буде!

І хай сьогодні вибір не простий
Нам ставить доля... та найвищий жереб
Дарує вона тим, хто молодий
Хто йде вперед, хто в перемозі певен!

Історія – це ви, це я і ти
Не зробиш вибір -- то зійдеш з дороги
Життя – це рух до правди, до мети
До завтра, до людей, до волі, до свободи!

**(Кліп «Білі лебеді» у виконанні Христини Панасюк, присвячується
воїнам, що загинули в АТО)**

Вчитель:

Сьогодні в нас присутні ті, хто своїм життям викарбовує історію України. Бог дарував їм життя, і вони продовжують робити добрі справи, які будуть записані на сторінках книг з історії нашої України. Вони мужні, сміливі, хоробрі. Не шкодуючи власного життя, захищають нашу Україну.

Вчитель:

Хто як не ми? Будемо навчатись, працювати на благо України.

Хто як не ми? Будемо любити і прославляти нашу Україну.

Хто як не ми? Напишемо правдиву історію України.

Хто як не ми? Вступимо у волонтерський рух.

Я з упевненістю можу сказати: Ніхто, крім нас!

І ми звами це робили. Ви з добрими і великими серцями, відкритими душами долучились до міжнародного волонтерського руху.

Пригадайте, коли ми з вами працювали над проектом «Тепло наших сердець», який не отримав перемоги, але мав високий рейтинг у соцмережах, я зрозуміла одне, не перемога важлива, а важливо з якою любов'ю він був зроблений і скільки тепла наших сердець, було вкладено у цю роботу.

Запрошую переглянути цей ролик

**(Ролик «Тепло наших сердець» (сайт ССЗШ №66 – відкрито до
прегляду)**

Вчитель:

Віра, відвага, мудрість, пам'ять, стійкість і совість -- споконвічні риси українців, ключова цінність для нас – непереможне прагнення до незалежності.

Ліна Костенко писала:
бо хто за що, а ми за Незалежність.
Отож нам так і важко через це.

Вони не були рабами, вони народжені вільними. Ми були, є і будемо вільними. Ми народжені вільними!

(Кліп «Народжені вільними»)

Вчитель:

В'ячеслав Чорновіл! Творець історії України! Як зараз потрібен його розум і рішучість! Зачитаю вам його пророчі слова:

«Дай, Боже, нам любити Україну понад усе сьогодні — маючи, щоб не довелося потім гірко любити — втративши.»

Бачу в складі Української Федеративної Народної Республіки такі землі, як Київщина, Поділля, Волинь, Галичина, Буковина, Закарпаття, гетьманщина, Слобожанщина, Запоріжжя, Донеччина, Таврія (Чорноморія), а Крим – як незалежного сусіду, або автономну республіку в союзі з Україною. Кожна із земель матиме свій парламент (Донецьку Раду, Галицьку Раду і т.д.) і свій земельний уряд, а двопалатна (з пропорційним представництвом від усього населення, і порівним – від земель) Центральна Рада України відатиме і берегтиме гарантії демократичних прав (на опозицію, на вільні вибори, на свободу слова і друку, на приватну чи колективну власність, на недоторканість і гідність особи).

Галичина мислить себе тільки в складі Української держави, але держави національної (в широкому розумінні цього слова)... Якщо буде обрано курс національно-державницький, то відпаде і окремішність Галичини і певна осібність її політичної лінії – залишиться географічний термін та ще, може, назва федеральної землі при можливому майбутньому федеративному устрої незалежної Української держави... Галичина – не сама за себе, Галичина – не сама по собі, Галичина сьогодні – остання фортеця української нації, здавати яку ми не маємо права і не будемо цього робити.»

Вчитель: Давайте проведемо дослідження, що криється в слові Україна. Зараз пропоную виконати наступні завдання: перед вами є аркуші паперу, на яких в колонку написано слово «Україна».

Права сторона: напишіть слова прикметники, які несуть певні емоції що характеризують Україну.

Ліва сторона: напишіть слова іменники, що говорять про сьогоднішню Україну.

(Пісня О.Е. «Моя маленька незалежність», виконання роботи)

Вчитель: А зараз прошу представити свої роботи

(Представлення робіт, пропонує свій варіант)

	<p><i>Слова-прикметники, що несуть крихіткою... (різних)</i></p> <p>Унікальна, улюблена, усміхнена</p> <p><i>Красива, калинова, колоритна, красномовна, кальорова</i></p> <p><i>Раніма, роз'єднана, розколота, розпалана, рясоцїтна</i></p> <p>Артистична</p> <p></p> <p>Незрівнянна, найдорожча</p> <p>Аристократична</p>	 	<p><i>Іменники, що характеризують Україну</i></p> <p>усмішка</p> <p>конфлікт</p> <p>розуміння</p> <p>агресія</p> <p></p> <p>незалежність</p> <p>анексія</p>	
---	---	---	--	---

Вчитель:

Перед вами світлина могутнього старця, який став моральним авторитетом нації Любомира Гузара. Монах-аскет, настоятель УГКЦ, життя якого називають уроком дивного людського смирення.

У морозну неділю в розпал Євромайдану в центрі Києва зібрався багатотисячний люд. Замість звичайного ревіння натовпу на площі панувало мовчання – лише зі сцени звучав тихий і спокійний голос літньої людини в чорному одязі священика.

- Працюй, ніби все залежить від тебе. А молися до Господа, ніби все залежить від нього – завершив він виступ. За мить площа вибухнула оплесками та схвальними вигуками.

Ця людина, котра зверталася до співвітчизників зі сцени Майдану в час, коли найважчі дні революції були ще попереду, говорила слова, які по праву можна назвати основними в нашому житті!

« Він говорить дуже простою людською мовою, але одночасно це мова високого європейського інтелекту», - розповідає про знайомство з Гузаром український правозахисник і дисидент Семен Глузман.

Кожне слово, сказане Любомиром Гузаром пронизане любов'ю до України, до народу.

Запитаю у архиєпископа.

- У чому секрет нашої нації? І отримую відповідь:

- Наших людей живить ідея любові до свого народу.

Дивним чином війна, яка мала б нас зруйнувати, стає причиною духовного і матеріального зростання, що дарує нам надію на збройну перемогу, а ще важливіше – на здійснення нашого всенародного бажання бути нормальною, справді самостійною державою.

Ми щасливий народ, бо маємо провідну ідею.

Існування такої ідеї і наше щире бажання її сьогодні здійснювати після багатьох десятиліть змагань – це та сила, яка, за словами нашого поета Івана Котляревського, кріпить нас, навіть у найскладніших обставинах: Любов к Отчизні де героїть, там сила вража не устоїть, там груди сильніша од гармат.

Ідея любові до свого народу і Батьківщини була, є і буде!

Учні (двоє)

МЕНІ НАСНИЛОСЬ, ЩО ВОНИ ЗУСТРІЛИСЬ...

Мені наснилось, що вони зустрілись

Убитий в Крутах й вірменин Сергій.

В саду едемським на травичці всілись:

"За що тебе?" "За Україну, друже мій."

"Ти знаєш і мене за неї вбили,

Та це було вже років майже сто.

Тоді померли ми, щоб ви нам жили.

А вас вбивають... Вас тепер за що?"

"Ти пам'ятаєш, друже. Звісно, пам'ятаєш,

Як біло-біло в нас цвітуть сади.

І ти цей запах п'єш. І ти його вдихаєш ...

Я б все віддав, щоб хоч на мить туди."

"А я ще ввечері узяв дівча за руку

Й тихенько так до серця притулив.

Тоді не знав, що Бог уже розлуку

Навіки на землі нам присудив.

Під Крутами стояли ми стіною.

В очах не страх, а злість до ворогів.

Большевики готовились до бою,

Я йшов на смерть... а жити так хотів."

"Мені твій попіл стукав, брате, в груди.

Я вірменин, а теж Вкраїни - син.

Не мав у серці й крапельки облуди,

За те й убив мене проклятий поганин."

... Мені наснилось, що вони зустрілись -

Убитий в Крутах й бородач Сергій.

В саду едемським на травичці всілись:

" За Україну нас вбивають, брате мій."

(Оксана Максимишин - Корабель 29 січня 2014 року)

(Звучить кліп «Не сумуй», автор воїн АТО)

Вчитель:

Зараз прозвучала пісня, написана і виконана учасником АТО Олександром Рожком. Це воїн, герой України, який, як багато інших, захищає наш спокій і наші мрії!

А про що мріють українці? І про що мріємо ми?

Мрійники – це стратегічний ресурс будь-якої країни

Мабуть, у кожної людини є своя заповітна мрія

Здатність мріяти – одна з характерних рис людини

Запитання для присутніх: «А що для вас значить слово мрія?»

Мрія – це те, що веде кожну людину по її життєвому шляху і робить життя насиченим, яскравим і різноманітним!

Ваші мрії – це ваше життя у майбутньому! Мрійте! Мрійте відважно!
Мрія – це не відразу результат.

Бесіда про мрію кожного для України.

Любомир Гузар: «Моя мрія про Україну ще не здійснилася, зовсім ні. Українське суспільство все ще дуже розділене, і питання зовсім не в нинішній війні. Нас довгий час ділили між різними країнами. Через це ми не хочемо і не вміємо спілкуватися один з одним. Ми не відчуваємо єдності, а значить, і власної сили. Війна, якою б жахливою вона не була, це й шанс подолати нашу відчуженість один від одного».

Вчитель:

А зараз я усіх бажаючих запрошую написати свою мрію, пов'язану з нашою Україною. На столах є хмаринки, на яких ви можете вписати її, зачепити на це чорне полотнище, яке символізує жалобу, яка накрила нашу землю, і через вільний мікрофон озвучити свою мрію.

(під музику Андрія Кузьменка «Україні»)

Напевно я розпочну з себе. Моя мрія – щоб змінилися самі українці! Щоб усі ми стали добрішими, чеснішими, поряднішими, уважнішими до ближніх, усміхненішими, національно свідомішими, патріотичнішими, щоб навчилися любити один одного.

Вчитель: Ми всі працюємо для добра і миру на нашій землі. Спільною нашою мрією є закінчення війни і повернення всіх живих додому.

(перегляд кліпу на пісню сестер Тельнюк «Повертайся живим»)

Вчитель:

Молімося!

За тих, хто ніч не спав, щоб ми заснули

За тих, хто замість чарки тримає автомат

За тих, хто сильний, мужній і відважний.

Молімося за неньку Україну, за її солдат!

(Звучить пісня Христини Панасюк «Дай боже нашим солдатам»)

Цінько Світлана Василівна

Доцент кафедри української мови, літератури та методики викладання

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

Урок української мови в 5 класі

Тема 1: Групи слів за значенням. Омоніми. Використання слів відповідно до їх значення.

Тема 2: Дивовижний світ української природи.

Мета: формувати в учнів уявлення про омоніми, учити відрізняти омоніми від багатозначних слів, вирізняти цю групу лексем під час практичної діяльності;

розвивати образне та абстрактне мислення, вміння використовувати омоніми у власній мовленнєвій діяльності;

виховувати любов і бережливе ставлення до природи рідного краю.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: мультимедійна презентація, індивідуальні картки, картки із завданнями для вправи «Кошик знань», ілюстративний матеріал.

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання

1.1. Вправа «Кошик знань»

Діти, зараз для того, щоб перевірити, як ви засвоїли навчальний матеріал попередніх уроків, ми пограємо в гру, що має назву «Кошик знань». Ось у мене є імпровізований кошик, а в ньому аркуші із запитаннями. Той, кого я викличу, підходить до стола, витягує папірець, зачитує запитання й відповідає. Починаємо:

- Усі слова, що є у мові становлять її ... (лексичу).

- Які два види значень має слово? (лексичне й граматичне).

- З якого словника ми можемо дізнатися лексичне значення слова? (з тлумачного).

- Однозначними називаються слова... (які мають одне лексичне значення).

- Наведіть 5 прикладів однозначних слів (зошит, парта, хвоць, олівець, парасолька).

- Багатозначними є слова... (які мають кілька лексичних значень).

- Наведіть 3 приклади багатозначних слів і поясніть їх значення (земля – назва планети, ґрунт, край; крило – орган тіла птаха, частина літака; поле – великий, рівний майданчик, оброблена під посів земля).

- Слова української мови поділяються на стилістично забарвлені й ... (загальнозживані).

- Що називається синонімами? (слова, близькі за значенням).

- Наведіть приклади синонімічного ряду (дорога, путь, стежка...).

- Слова з протилежним лексичним значенням це ... (антоніми).

- Наведіть приклади 3 антонімічних пар (добрий – злий; день – ніч; холодно – тепло).

Молодці, гарно впоралися із завданням.

II. Повідомлення теми і мети уроку

2.1. Слово вчителя.

На сьогоднішньому уроці ми будемо працювати над вивченням групи слів, що мають однакову вимову чи написання, але різне лексичне значення – омонімами, навчимося знаходити та виокремлювати такі слова з-поміж інших

груп лексики, відрізнити їх від багатозначних слів, а також оволодіємо навичками використання омонімів у власному мовленні.

2.2. Робота в зошитах

Тож розгортайте зошити, запишіть число, класна робота та теми уроку, що звучать так:

Тема 1. Групи слів за значенням. Омоніми. Використання слів відповідно до їх значення

Тема 2. Дивовижний світ української природи.

Обидві теми розміщені на екрані.

III. Пояснення вчителем нового матеріалу

3.1 Пояснення вчителя

Слова, однакові за звучанням або написанням, але різні за лексичним значенням, називаються **омонімами**.

Омоніми утворилися внаслідок випадкового збігу звучання слів. Наприклад: лава – меблі, призначені для сидіння, (зверніть увагу на екран) та лава – розплавлена вулканічна маса (на слайді ви бачите її зображення). У цьому випадку слова спільні й за написанням, і за звучанням.

Омонімами можуть бути слова, що належать до різних частин мови. Наприклад: дорогу (іменник) – до рогу (прийменник та іменник), ці слова спільні лише за звучанням, а написання в них різне.

Від багатозначних слів омоніми відрізняються тим, що лексичні значення омонімів не пов'язані між собою, не впливають одне з одного.

Давайте візьмемо для прикладу багатозначне слово «голова»: це і частина тіла людини й тварини, й велика квітка чи плід на кінці стебла рослини. Погляньте на екран. Чи є у цих зображеннях щось спільне? Правильно, лексичні значення багатозначних слів пов'язані між собою.

А лексичні значення омонімів не мають спільних рис. Наприклад, давайте розглянемо слово «оселедець» (зверніть увагу на екран). Яке його лексичне значення? (риба) Також, оселедцем називають зачіску запорозьких козаків – довгого чуба (зверніть увагу на ілюстрацію). Як бачимо, між лексичними значеннями цих слів немає нічого спільного.

3.2. Робота в зошитах

Запишіть визначення поняття «омоніми» (воно розміщене на екрані).

Омоніми – це слова, однакові за звучанням або написанням, але різні за лексичним значенням.

Н а п р и к л а д: (коса, замок, сонце і сон це).

- То яка група слів називається омонімами?

- Наведіть приклади омонімів.

Для того, щоб закріпити отримані знання, ми будемо виконувати вправи.

IV. Вправи на закріплення одержаних знань

4.1. Вправа 1

Зараз до дошки піде (учень). Я буду диктувати речення, а (учень) його запише, назве й підкреслить омоніми, пояснить їх лексичне значення.

1. Ой піду я в чисте **поле**, там дівчина просо **поле** (Нар. творчість). 2. Я візьму легенький **прут**, пожену гусят на **Прут** (С. Павленко). 3. Ну й охочий брат мій **Ігор** до веселих, жвавих **ігор** (Г. Бойко). 4. Був холодний місяць **лютий**, лис ходив голодний, **лютий** (Г. Чорноблицька) 5. По дорозі їхав **віз**, він із лісу дрова **віз** (Л. Качан).

А (учень) зробить фонетичний аналіз слова «місяць».

Місяць – [м'іс'ац']

[і], [а] – голосн., букви і, а

[м'] – приголосний, сонорний, м'який

[с'] – приголосний, глухий, м'який

[ц'] – приголосний, глухий, м'який

6 букв, 5 звуків)

4.2. Вправа 2

Із указаними на дошці словами усно складіть пари речень, таким чином, щоб ці слова виступали омонімами. Скористайтеся зоровою опорою.

1 ряд - вівсянка (каша) і вівсянка (пташка)

2 ряд - лисичка (гриб) і лисичка (мала лисиця)

3 ряд - лев (тварина) і Лев (ім'я)

4.3. Вправа 3

Прослухайте вірш чудового дитячого поета Анатолія Костецького «Не хочу!»

Метелика ловити
я не хочу:
він —
квітка неба,
хай живе собі!
Хай крильцями барвистими
тріпоче,
щоб радісно було
мені
й тобі!
І квітку лісову
не стану рвати,
її додому
я не понесу,
бо вдома їй
джмеля
не погойдати
і не попити
ранками

росу!
І ні стеблинку,
гілку
чи травинку
я не ображу:
це –
страшений гріх!
Бо в кожній
з них живе
тремка
живинка,
що світиться
довірою
до всіх...

- Про що йдеться у вірші? (*про хлопчика, який не хоче нищити природу*).

- Чи правильно чинить герой поезії? (*правильно*) Чому ви так вважаєте? (*бо природу треба берегти, а не знищувати*).

- Як ви думаєте, чи має людина право знищувати природу заради власної користі та розваги? (*ні*).

- А ви оберігаєте природу рідного краю? Як саме?

- Зверніть увагу на екран. Там ви бачите зображення. Опишіть їх. Намагайтеся використовувати синоніми, антоніми й омоніми.

4.4. Робота з картками

Дехто з вас буде працювати на картках. Завдання виконуйте на окремому аркуші. Після уроку їх здасте.

КАРТКА № 1

Прочитайте вірш, знайдіть та випишіть омоніми. Складіть синонімічний ряд до слова «дорога»

Вранці діти йшли до школи,
А коли дійшли до рогу,
Сіра вивірка-пустунка
Перебігла їм дорогу.

КАРТКА № 2

Прочитайте вірш, знайдіть та випишіть омоніми. Слово «березовий» запишіть фонетичною транскрипцією.

Невидимий вітер, немов футболіст,
Ганяв по дорозі березовий лист.
Я слідом ішов через площу і міст
На пошту відправити братові лист.

КАРТКА № 3

Прочитайте вірш, знайдіть та випишіть омоніми. Складіть речення зі словом «пісенька», щоб воно вживалося в переносному значенні

Ранок сонячний настав,
Я жену гусей на став.
Лине пісенька дзвінка,
Голосніша від дзвінка.

4.5. Вправа 4

А зараз ви самостійно виконаєте вправу 520 на сторінці 237 (за підручником О. Глазової).

У вправі 520 ви маєте прочитати словосполучення й вписати лише ті, що містять омоніми (гриф гітари, хижий гриф; фаянсова чашечка, колінна чашечка; ключ від кімнати, журавлиний ключ).

V. Підсумки уроку. Оцінювання.

5.1. Підсумкова бесіда

- Отож, які слова називаються омонімами? (*це слова, спільні за написанням чи звучанням, але різні за значенням*). Наведіть приклади (*коса, байка, лава*).

- Чи можуть омоніми відноситися до різних частин мови? (*так, можуть*).

- Чим омоніми відрізняються від багатозначних слів? (*лексичні значення омонімів не пов'язані між собою, не впливають одне з одного*).

5.2. Заключне слово вчителя

Отже, на сьогоднішньому уроці ми з вами вивчили ще одну групу слів – омоніми. Вони роблять нашу мову багатогою, красивою й мелодійною. Також я сподіваюся, що ви усвідомили й запам'ятали істину про те, що природу треба любити й оберігати.

VI. Завдання додому та інструктаж про його виконання .

Удома ви виконаєте вправу 519 с. 237 (вписати слова, що можуть мати омоніми, скласти з ними речення), повторите правила на с.236-237.

ЗМІСТ
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА. ЛОГОПЕДІЯ

Бараннікова О. В. Незвичайна історія звичайної парасольки	3
Балясна О. В. Весна. Утворення прислівників	5
Боднар Н.М., Радченко С.А. Навчаємо дітей української мови за допомогою ІКТ	8
Бондар Н.І. Постановка звука [л]	15
Бураковська В. О. До краси можна торкнутися тільки серцем	17
Войтенко Ю.О. Овочі	19
Денисенко Н. О. Весняні квіти	21
Деркач Н. О. Ознайомлення з віршами Г. Чубач	23
Дронова Н. М. Вітамінний чай зроби і здоровим будь завжди!	24
Зеленська І. О. Подорож у казку	27
Зубенко Л. В. Постановка й автоматизація звука [л]	30
Калініч Є. О. На гостину до птахів	32
Калмыкова Н. И. Приключення Кроша	35
Кашуба Н. І. Ясне сонечко, засяй!	38
Клопова О. М. Українська оселя	41
Ковальова К. О. Диференціація звуків [к] - [к']	44
Кравченко Н. М. Моя рідна сторона квітне, немов квітка весняна	47
Крищенко І. С. Зберегти природу – справа кожного	49
Кунченко Н. Н., Старикова В. Н. Времена года	53
Кушнарьова Н. В. Ми – друзі природи. Екологічне виховання	58
Лозова Н. А. Подорож крапельки	60
Масловська І. С. Автоматизація звука [р]	64
Олейник Л. Г. Постановка звука [ш]	66
Пирлич А. О. Читання вірша К.Перелісної «Пролісок»	68
Радченко С. А. Ділова гра для вихователів «Система екологічного виховання в ДНЗ»	69
Радченко С. А. Постановка звука [ш]	76
Свистунова М. С. Постановка звуків [п], [п']	80
Сергієнко І. Л. Зима-чарівниця	83
Сильченко К. А. Постановка звука[с]	86
Сіпакова Г. В. Нема без кореня рослини, а нас, дітей, – без України	89
Старикова В. Н. Путешествуем по миру с музыкой	95
Стогнієва О. О. Космічна мандрівка	102
Холод М. А. Українська народна казка «Рукавичка»	105
Царевська М. Цікава подорож добрих дітей	108
Шаповалова В. М. Будиночок для язичка, або де живуть звуки	111
Шейко К. Сім'я. Родина	113
Шкарупа Є. О. Подорож в країну комах	116

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Бессараб А. С. Службові слова. Роль службових слів у реченні	119
Бланк Т. В., Попович Н. А. Моя осінь (урок-свято)	122
Бондарева М. С. Речення	124
Головач М. Р. В гостях у сказки	128
Гулюк Л. І. Мовленнєві ігри на уроках української мови	132
Деточка А. Ю. Головні і другорядні члени речення	136
Єрмоєнко Н.В. Слова, що означають назви предметів. Складання речень. Вимова й написання слова <i>портфель</i>	144
Іщенко Я.О., Мельник Л.В. Чемність	147
Кагала Я. В. Апостроф	150
Костенко О.С., Маркотенко Т.С. Норми української літературної вимови	152
Куліш О. В. Загальне поняття про іменник (питання, значення). Іменники, що означають назви істот і неістот	157
Мельник Л.В. Іван Франко. «Лисичка-кума»	160
Мошук Н. М. Україна на карті світу	162
Потапенко А. В. Українська мова в Україні та світі	168
Рудь С. М. Родственные слова. Корень слова. Однокоренные слова	171
Рябова А. Ю. Правопис закінчень іменників жіночого і чоловічого роду в орудному відмінку однини	177
Рябокоть Ю.Ю. Каліграфічне написання великих букв українського алфавіту.	179
Свичкарьова К. В. Весёлый час математики	180
Тарасенко С.В. Число і цифра 4	183
СЕРЕДНЯ Й СТАРША ШКОЛА	
Бурим В. В. Узагальнення вивченого матеріалу з теми «Дієслово»	187
Бурим В. В. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними місця, часу, ступеня та способу дії	192
Бутим Г. П. Вимова і написання префіксів з-, с-, роз-, без-	201
Жаровська А.О. Види простих речень і їх відтінки значень	206
Кривенко М. О., Власенко О. В. Минуще все, лиш слово не мине	211
Мельник Н.В. Сложность творческих поисков М. А. Булгакова	221
Миська О. М. Культура мовлення та мовленнєвий етикет	226
Мордовцева Н. В. Значення іменника в морфології української мови	233
Москва Г. П., Трущак О.В. Музейний бінарний урок з української мови та інформатики для 9-го класу	242
Назар О. З. Зоологічний турнір	250
Паладич О. Ф. Мовний етикет ділової телефонної розмови	254
Фещук Л. Т. Нація починається з мене, з тебе і з нас	262
Цінько С. В. Групи слів за значенням. Омоніми. Використання слів відповідно до їх значення	268

Методичне видання

Методична скарбничка педагога

Відповідальна за випуск:
доц. Т.С. Маркотенко

Здано до склад. 6.05.2016 р. Підп. до друку 10.05.2016 р.
Формат 84x60/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 17,25. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. Т/ф: (06461) 2-16-02.
e-mail: luguniv.info.edu@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.